

4591
Arhiepiscopul GRIGORIE LEU BOTOȘĂNEANU

CONFESIUNI

ȘI

SĂCTE

STUDIU ISTORIC-MISIONAR

BUCUREȘTI

TIP. CARȚILOR BISERICĂȘTI

1929

DE ACELAȘ AUTOR :

1. Monografia istorică a Seminarului Melchisedec din Iași.
2. Cuvântări ocazionale.
3. Biserica Ortodoxă Română. Situația actuală. Pregătirea clerului.

X

PREȚUL LEI 120. —

Arhiereul GRIGORIE LEU BOTOȘĂNEANU

Petrescu

CONFESIUNI ȘI SECTE

STUDIU ISTORIC-MISIONAR

Cop. Ofimie!
Student Teolog av. III.
Armand.
1900

BUCUREȘTI
TIPOGRAFIA CARTILOR BISERICEȘTI
1929

Simona P.

marți 16 octombrie 2007

Prea Fericitului

D. D. Dr. Miron Cristea

Primul Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române și Înalt Regent, închin modesta mea lucrare ca omagiu cu ocazia împlinirii a douăzeci de ani de arhipăstorie și zece ani de conducere primatială a Bisericii Ortodoxe Române, cu dorința fierbinte și ruga sfântă către Atotputernicul Creator ca Înalt Prea Sfinția Sa să poată feri neamul românesc cu realitatea devizei: „O turmă și un păstor”.

Autorul.

*James
Patrick O'Connell*

Un om, care a minuit multi ani in
ogonul nevoilor obolote, simte ca mai
puterea mincunire sufleteasca se con-
ziera de o medicina repleta a mincunii
sale, cand vede ca generatia noua cal-
ca pe urmele sale, framantandu-se
mintea pentru a afla noi mijloace
de propagare.

Chitatorul acestui Corticele se vizuie de
ani de zile a se pune pe brate in stuj-
ba efizbulor celor mai actuali, con-
tine se preocupe literaria noastra.

De aceea consider dedicarea unor a-
xunera lucrari persoanei mele ca cel
mai pretios omagiu, ce mi se poate ofe-
ri la implinirea a 20 ani de sthips-
tonire, si unportasesc binecuvintarea
mea a Preaofitului si a autor.

Bucuresti, 10 Decembrie 1929.

Curon
patrioz-regni

PREFAȚĂ

Trăim într'o epocă de adânci frământări sufletești. Atâtea prefaceri au venit în viața omenirii și atâtea dureri au plouat asupra lumii, încât ne-a surprins nepregătiți și șovăitori față de problemele ce se pun astăzi fără amănare pentru deslegare și soluționare.

Marele război, ce a trecut peste capetele noastre, a trezit o fermentație înfricoșătoare și din punctul de vedere economic, dar mai ales în domeniul vieții sufletești.

Suntem invadați de probleme pe care viața de ieri și de alaltăieri nu le-a cunoscut și necunoscându-le nu ne-a pregătit, pentru că nu le prevedea. Țări întregi fac experiența acestor probleme cu jertfe mari și zguduitoare înfrigurări pentru ziua de mâine. De izbăviri cu belșuguri numai trupești și pe calea numai politico-diplomatică nu poate fi vorba. Problema împăciuirii popoarelor și a mântuirii neamurilor nu se rezolvă numai prin diplomația „Ligei Națiunilor” cu „Pactul Kellog”, despre care se vorbește atât, nici prin „Curtea dela Haga”, oricât s'ar modifica.

Nu! Nu se poate, pentru că totul atârână de marea mulțime legată cu sufletul și de ogorul părintesc, dar mai ales de sfântul jertfelnic strămoșesc.

Această mulțime duce și greul traiului zilnic, dar o găsim mai ales însetată, ca un pământ fără de apă, după sfintele învățături mântuitoare ale Bisericii lui strămoșești.

O slujbă frumoasă, simțită, ecou al convingerei slujitorilor ei, cu hrana poveștei evanghelice și pilda vieții de fiecare zi, este adevărata cale de mântuire pentru această mare mulțime. În ruga sfântă, pomenind pe cei odihniți în viața de veci, cere ertarea păcatelor lor și ajutor pentru trudele ei.

Grelele probleme din trecutul neamului nostru plin de chinuri și dureri, numai pe această cale au fost rezolvate. Românul născut în legea creștinească ș'a plămădit viața lui la sânul Bisericii Ortodoxe, iar luptele de veacuri l-au oșelit. Aceasta-i sfânta tărie strămoșească, care ne-a dat unirea de astăzi.

Nu se putea concepe Român de altă religie, de altă confesiune, eretic sau sectar. Zguduitorile versuri:

„Turci, păgâni, câni, liftă rea,
De-ți mânca și carnea mea
Să știi c'a murit creștin
Brâncoveanul Constantin!

sunt o dovadă temeinică a acestui adevăr.

Ce lupte n'a dus Papalitatea pentru convertirea acestor „Valahi schismatici”? Ce asalturi furioase n'au dat Protestanții în veacul XVII?... Rezultatul?

Am rămas dor cu rana, — foarte dureroasă astăzi, — că un mic număr de Români transilvăneni, atrași atunci de bunătățile traiului și de făgăduințele unei izăbăviri de asupra uringurești, au primit unirea cu Roma.

Am putea afirma că diplomația, cu socotelile ei specifice lumesti, mai mult a incurcat rosturile neamului românesc. O dovadă este chiar despărțirea fraților uniți din Transilvania. Unde mai punem slăbirea, — totala slăbire sufletească, — a păturei conducătoare, cu ateismul și lojile masonice din veacul XIX, provocată tot de atracțiile diplomatice și combinațiile politice!

Blocul de granit sufletească al Românilor creștini ortodoxi a început să fie pătruns de curențele disolvante. Tăria voievozilor conducători, concretisată în sfinte locașuri de mulțumire și închinare, s'a transformat în slăbiciunea, — periculoasă pentru neamul nostru — de a preface aceste sfinte monumente în închisori și spitale. Se rupe legătura cu cerul prin închinarea de locașuri sfinte. În schimb se întronează atotputernicia diplomației omenești cu închisori și spitale de nebuni.

* * *

În această stare ne găsește furia războiului.
Zguduiri sufletești, cu o întoarcere la calea adevă-

rului, s'au săvârșit. Slujbele sfinte, acum ascultate de toți, cu învățăminte biblice ca: „**Vedeți cum să umblați cu pază nu ca niște neînțelepți, ci ca cei înțelepți, răscumpărând vremea, căci zilele rele sunt**“ (Efe-seni V, 15-16) au trezit pe mulți din somnul cel de moarte. De urmările vechilor păcate însă n'am fost scutiți. Am rezistat în fața puhoiului comunist al bolșevismului, dar sovăeli tot au rămas în marea masă a credincioșilor noștri.

Moștenind apoi o mulțime de elemente streine, prin alipirea provinciilor, pericolul rătăcirii sufletești ne-a surprins desorientați mai ales în pătura conducătoare.

Ierarhia superioară și în special oamenii politici, cu vechea lor concepție mai mult masonică, nu-și pot da seama momentan de pericolul național, ce ne amenință prin atacarea creștinismului ortodox și împărțirea credincioșilor noștri. Pentru aceasta sectele încep să se înmulțească în primii ani de după război, chiar cu atențiunea binevoitoare a Ministeriului nostru de Culte.

Avem astăzi în cuprinsul României Mari, nici mai mult nici mai puțin, decât 18 secte și noi curente, ce se răspândesc sistematic în toate unghiurile țării. Pericolul are două fețe pentru țara și neamul nostru românesc.

a) Se atacă blocul sufletească al creștinismului nostru ortodox; să rătăcește și acea mulțime țărănească legată de ogorul românesc și de sfântul jertfelnic creștinesc, nădejdea întăririi și a mântuirii noastre de mâine;

b) Aproape toți sectanții au legături internaționale cu dedesupturi periculoase pentru neamul nostru.

„Propaganda sectară cu bani și directivă streină tinde să captiveze sufletul neamului românesc în formele ce nu sunt ale lui și în direcții nepotrivite firei și intereselor lui. Sec-tanții urmăresc două căi cu același scop bine definit: 1) Un individualism religios, răzlet agresiv, fermentul desăvârșitei anarhii spirituale; 2) O tendință de anarhie politică cu substrat comunist mascat sub aspectul religios al mișcării. Anarhie dogmatică, anarhie politică, iată cei doi fermenti de dezagregare a sufletului românesc, zice D-l Nichifor Crainic. Anarhia dogmatică tinde să distrugă Biserica dominantă a României; anarhia politică tinde să distrugă însuși statul român”.

Dovezile stau grămadă în dosarele oficiale și în realitatea de toate zilele. Predicatorii adventiști au fost prinși făcând propagandă cu filmele aduse din Rusia sovietică. A nu știu câta oară secta Studenților în Biblie e demascată ca comunistă.

Aceiași experiență tristă au făcut și vor fi mai făcând și alte țări. Totuși diplomația și oamenii politici n'au dat nici o atenție acestor chestiuni. Și, Doamne, ce au să le mai incurce socotelile! Deja tulburările calendariste a și început a le da de gândit.

Biserica prin slujitorii ei, a dat semnalul de alarmă.

P. S. Vartolomeu, Episcopul Râmnicului Noul Severin a expus situația în plenul Consistoriului Superior bisericesc din 1921 și a propus un plan de misiune. O comunicare oficială Sf. Sinod s'a făcut în 1926 de către P. S. Grigorie, Episcopul Aradului. Acea comunicare a motivat apoi un referat al celui ce scrie acestea, în sesiunea următoare a Sf. Sinod din anul 1927.

Văzând că problema sectară începe să devină vitală pentru Biserica și neamul nostru, am început un studiu mai temeinic, în revista oficială „Biserica Ortodoxă Română”. Fiindu-mi cerut de preoțime, l'am extras și în broșură cu unele adaosuri și complectări.

În alcătuirea acestui tratat m'a preocupat în primul rând un istoric lămuritor al luptelor confesionale, o nuanțare cât mai deosebitoare a sectelor și apoi o cât mai exactă statistică.

În a treia parte m'am încercat să expun și câteva norme de întărire a Bisericii noastre Ortodoxe Române și de combatere a sectelor.

Pentru a-i putea ajuta și îndruma cât mai real pe frații slujitori și conlaturghisitori, m'am silit să consult și să concentrez tot ce a apărut în privința sectelor. În deosebi lucrările P. S. Grigorie Coșma, Episcopul Aradului mi-au slujit de călăuză îndrumătoare.

Cu acest modest studiu urmăresc scopul sfânt ca primul nostru Patriarh, Înalt Prea Sfinția Sa **D. D. Dr. Miron Cristea**, în clipa trecerei către fericirea eternă, să aibă mulțămirea sufletească de a i se răspunde ca și altă dată Sf. Grigorie Taumaturgul, în ziua căruia scriu acestea, că

în România numai sunt decît 17 sectanți. Și urmăresc aceasta pe două căi bine definite.

a) O apropiere și o dragoste cât mai temeinică între noi slujitorii și propovăduitorii cu răspundere de viitorul neamului și al Bisericii noastre, pentru că numai unde și când vom fi și vom lucra în numele Mântuitorului Hristos, El va sălășlui între noi și ne va binecuvânta lucrul nostru pastoral și misionar. (Mat. XVIII, 20);

b) Știind apoi că „**Toată Scriptura este de Dumnezeu insuflată și de folos spre învățatură, spre mustrare, spre îndreptare, spre înțeleptirea cea spre dreptate**” (II Tim. XI-16), ne vom îndeplini cu toată sfințenia obligațiunea pusă de Sf. Apostol Pavel cu jurământ: „**Propoveduește Cuvântul cu timp și fără timp; muștră, ceartă, îndeamnă cu toată îndelunga răbdare și cu învățatură**” (II Tim. IV-1). Și vom face „**Să locuiască bogat între noi și între enoriașii noștri Cuvântul lui Hristos, întru toată înțelepciunea, învățând și înțeleptind cu psalmi și cu laude și cu cântări duhovnicești**” (Colos. III-16).

IAȘI,

Ziua Sf. Grigorie Taumaturgul al Neecesariei

17 Noiembrie 1929.

† GRIGORIE LEU.

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ ȘI CELELALTE CONFESIUNI

Biserica ortodoxă română în totdeauna a avut grele lupte religioase. Acestui fapt se datorește infiltrarea credinței creștine ortodoxe atât de adânc în sufletul popoului român. Pare că e născut cu ea, că nu poate trăi decât numai cu ea și nici nu concepe o altfel de credință. Și e firesc lucru; căci jertfindu-se pentru ea, a pătruns-o în adâncurile ei și dogmatice și canonice, chiar sub forma rudimentară a superstițiilor, și s'a identificat cu ea.

Însă poporul român a avut de luptat pe chestie religioasă, nu atât cu neamuri de religii străine, ce l-au invadat adesea, cum au fost turcii și evreii. Nu! cu toate că istoria ne vorbește de luptele mari ale voevozilor români duse împotriva turcilor în numele creștinătății amenințate. Ștefan cel Mare este și încoronat de Papa dela Roma, cu titlul de apărător al creștinismului. Deasemenea, o epopee națională ne cântă martiriul creștin al lui Constantin Brâncoveanu — voevodul muntean — care nu-și lăsă legea lui creștină ortodoxă, cu toate că — rând pe rând — i se tăie copiii în fața lui și la urmă și el este jupuit de piele. La cuvintele poetice:

*«Brâncovene Constantine, boier vechi și domn creștin,
Lasă legea creștinească și te dă 'n legea turcească»* / i se pune răspunsul ultimelor clipe de viață cum nu poate fi mai eroic și mai martiric:

1954
16967A n16 701188m

„Turci-păgâni-câini-liftă rea de-și mânca și carnea mea, „Să știți c'a murit creștin Brâncoveanu Constantin!”

Turcii însă, după ce cuprindeau țările creștine și-și umpleau pungile cu bani și mai ales după ce erau siguri de stăpânire, deveneau aproape inofensivi pentru biserica creștină a țării. Ca dovadă avem scrisoarea Arhimandritului Isaia dela muntele Sf. Pavel dela muntele Atos către Țarul Rusiei, care mijlocea din partea lui Șerban Cantacuzin la 13 Sept. 1687¹⁾: «*Se roagă toți pravoslavnicii cu lacrimi în ochi și imploră de la marele domn (Țarul) să nu-i lăsați a cădea din nevoia Turcilor în una și mai rea și mai amară, ci să căutați prea milostiv și să-i mântuiți, căci papistașii toldeauna au pismuit biserica pravoslavnică. Și dacă a ocupat armata împărătească și venețiană vr'un oraș în Ungaria și Morea, unde se află biserici pravoslavnice, au început pe toate a le sili și întoarce la Unie sau a le preface în biserici catolice. Sub jugul Turcilor, cu toate că le e greu să trăiască, totuși în credință nu li se face nici o siluire și prigonire.*

Și lucrul acela îl știu bine și autentici patriarhii și toți creștinii ortodoxi, că papistașii au hotărât să împartă între ei toate mitropoliile și episcopiile cari le vor lua dela Turci, spre a le face catolice și a le impune «biscopii»-lor, pe urmă a izgoni și înlătura preoșimea pravoslavnică.»

În această scrisoare se vede teama ce aveau românii de catolicii papistași și cum ei preferau mai bine o stăpânire turcească, decât dependența de vre-un stat creștin catolic. Nu poate fi vorba însă de o desvoltare culturală și administrativă a Bisericii Ortodoxe sub stăpânirea turcească. Dacă Biserica Ortodoxă a ajuns în starea de a i se nega valoarea, fiind înăbușită în desvoltarea ei, a fost numai din cauza puhoiului turcesc, care a năvălit în Asia Mică și Peninsula balcanică, unde era centrul și inima Ortodoxismului. Mahomedanismul sălbatec și barbar a terorizat leagănul creștinismului ortodox până în zilele noastre. Totuși lupte specifice religioase noi nu am avut cu ei. Dar ce ne-au făcut Turcii? Ne-au slăbit în orga-

nizația și traiul nostru creștin ortodox cu stăpânirea și obiceiurile lor barbare, în așa fel, încât romano-catolicii și mai târziu protestanții ne-au crezut și ne cred perduți ca confesiune.

De aceea lupta s'a dat și se dă sub toate formele posibile, pentru a ne prinde în mrejele lor. Teroarea papistașă până în secolul al XVII a îngrozit pe arhimandritul Isaia dela muntele Atos și sub influența mai ales a celor ce se întâmplau atunci cu creștinii ortodoxi din Ungaria (în special Românii din Ardeal) preferă mai curând asuprirea turcească decât o stăpânire de stat romano-catolică.

Cât privește pe evrei, cari s'au infiltrat în țările române mult mai târziu și pe nebagate de seamă, nici nu s'a conceput o luptă religioasă. Numai în vremea noastră s'a născut lupta națională, cu substrat moral și religios, pentru că invazia evreilor din toate părțile peste granițele țării și tendințele lor de dizolvare și discreditare a început să ne amenințe serios.

Cu romano-catolicii Papii dela Roma și mai târziu cu protestanții însă, Biserica ortodoxă română a avut lupte grele pe moarte și viață. Și nu numai că a avut, dar și astăzi este amenințată, în organizarea ei canonică dogmatică și misionară, în statul unificat al neamului românesc, de către romano-catolici, prin ființa bisericii lor în mijlocul nostru și mai ales prin mărul discordiei aruncat între noi românii cu biserica unită din Ardeal. În special suntem amenințați de către protestanți sub forma numeroaselor secte cu aceleași tendințe de dizolvare și distrugere atât bisericăscă, cât și națională.

Ca să ne convingem de aceasta, pe lângă mulțimea sectelor ce ne-a invadat, să urmărim dezbaterile din Senatul țării, la noua lege a cultelor, care lege ne indică ea însăși situația Bisericii noastre ortodoxe române. Ni se arată precis că Biserica Ortodoxă Română trebuie să apuce calea hotărâtă de cultură și luptă misionară și confesională.

Pentru aceasta trebuie să ne lămurim ca fapt istoric în decursul vremurilor și ca situație socială în vremea noastră despre: I. Raportul Bisericii Ortodoxe Române cu Romano-Catolicii și Protestantismul, și sectele pre-

gătitoare Bogomilismul și Husitismul; II. Situația sectelor în cuprinsul Bisericii Ortodoxe Române: și III. Mijloacele de întărire a Bisericii noastre și de combatere a sectelor. Felul cum trebuie să se comporte slujitorii Bisericii noastre Ortodoxe Române pentru redarea valorii reale a confesiunii ortodoxe.

I

**RAPORTUL ȘI INFLUENȚA
CATOLICISMULUI, BOGOMILISMULUI,
HUSITISMULUI ȘI PROTESTANTISMULUI
ASUPRA
BISERICII ORTODOXE ROMANE.**

I

RAPORTUL ȘI INFLUENȚA

Catolicismului, Bogomilismului, Husitismului și Protestantismului asupra Bisericii Ortodoxe Române.

CAP. I.

ROMANO-CATOLICII ȘI ROMANII ORTODOCȘI

Atotputernicia papală a tratat pe Români, chiar din primele veacuri ale organizării lor în voievodate și apoi în cele două principate, ca pe niște orientali sălbateci, cu obiceiuri și năravuri împotriva numelui creștinesc. Iată ce scrie Papa Grigorie IX regelui Bela IV al Ungariei: «In episcopia Cumanilor, precum am înțeles, sunt niște oameni cari se numesc Vlahi, care, măcar că se socotesc sub nume creștinesc, totuși sunt o credință având alte obiceiuri și năravuri, acele lucruri săvârșesc, care se împotrivesc numelui creștinesc; căci nebăgând în seamă Biserica Romei, nu dela cinstitul fratele nostru episcopul Cumanilor, care este episcop locului, ci dela alți pseudo-episcopi, cari țin obiceiurile Grecilor, primesc toate tainele bisericesti; și unii din Crăimea Ungurească, așa Ungurii ca și Teutonii și alți Ortodoxi, trecând la dânșii și făcându-se mai un popor cu Vlahii aceia, nebăgând seamă, toate tainele le primesc la olaltă, spre grea scandală a Ortodoxilor și nu cu puțină scădere a credinței celei creștinești. Drept aceia, ca nu cumva să se nască primejdie sufletelor din osebirea obiceiurilor, vrând să împedicăm Vlahilor prilejul de a merge la episcopii schismatici pentru

taine, episcopului Cumanilor li poruncim, prin cartea aceasta, ca neamului acela să-i dea episcop catolic după legea lor, carele să-i fie lui ca un vicar și după așezarea soborului celui general în toate supus și ascultător¹⁾.

Numai cât deschidem Istoria Bisericii Române și — în primele pagini — ne și atrag privirea atacurile căpitanilor de cruciată ai regilor unguri în țările schismatice și învoirea cavalerilor teutoni de a se așeza în părțile Bârsei și în jurul Brașovului. Regii Unguri au fost cele mai bune instrumente de inchiziție pentru așa numiții români schismatici în mâinile Papei dela Roma. Așa, regele Ludovic (1342-1382) a legiuit ca niciun nobil român să nu poată poseda proprietate, dacă nu se va converti la catolicism. Legiuirea aceasta este întărită și de Sigismund în 1428, care specifică: «cine se va boteza de un preot schismatic, acela își va pierde averea»²⁾. Sub aceste crude persecuțiuni, mulți nobili români au trecut la catolicism și s'au desnaționalizat devenind unguri³⁾.

a) Catolicismul în Principate.

În principatele române, Roma a trimis misionari călugări minoriți ca să convertească pe Români la catolicismul roman. În Muntenia, au găsit ei organ în doamna *Clara*, mama lui Vlad, voevodul țării, iar în Moldova au reușit să-l facă pe *Lațcu Vodă* să incline spre catolicism, din motive politice, pentru care Papa Grigorie XI (1372) îl laudă pentru convertirea lui la Biserica catolică. În Muntenia, găsim, pe la începutul veacului XV, o misiune catolică, care petrecea în o mănăstire din Târgoviște, unde era și o biserică săsească, ale cărei urme se vedeau acolo printre locuințele românilor până pe la anul 1761⁴⁾.

În vremea lui Mircea cel Mare, ni se vorbește de episcopia latină a Argeșului și de una la Severin sub stăpânirea teutonă. Găsim apoi episcopia catolică a Cumanilor la Milcov, episcopia Siretului pentru Moldova de sus și cea dela Baia. Când Alexandru cel Bun, în 1401, a

1) Șincai X I p. 25, citat de Episcopul Melchisedec, în „Papismul” p. 5

2) Episcopul Melchisedec: „Papismul”, Buc. 1883, pag. 7.

3) Hunfalvy: die Kumannen, p. 122-124, citat de Episcopul Melchisedec, p. 7.

4) Episcopul Melchisedec: „Papismul”, p. 8 și 10.

organizat Biserica ortodoxă a Moldovei, așezând un Mitropolit la Suceava și doi episcopi: unul la Roman și altul la Rădăuți, misionarilor catolici din Siret — oraș aproape de Suceava — le-a venit greu de a mai lucra în misiunea lor de propagandă și s'au mutat la Bacău, cu un fel de episcopi titulari, pentru că, în împrejurimi, era o populațiune catolică mai numeroasă. Episcopul titular de Bacău locuște la Lemberg, iar vicarul său — inspectorul superior al misionarilor — locuște în Iași, care forma o parohie cu filiala Cotnari. Mai aveau încă opt parohii neînsemnate și apoi Hușii (formată din Hușiții alungați din Ungaria și Transilvania de regele Matias Corvin¹⁾).

Mai găsim prefecti ai misiunilor Moldovei (1697-1894) și episcopi de Moldova fără scaun. Acești episcopi fără scaun s'au tot mutat din loc în loc, urmărind capitalele Principatelor Române, până ce au isbutit să se așeze definitiv în București și Iași.

Asalturi mai hotărâtoare au dat catolicii asupra Principatelor Române mai ales după Sinodul dela *Florența* (1438). La acel sinod de unire, a mărturisit credința catolică și un cleric român Grigorie. Pentru aceasta fu hirotonit acolo ca Mitropolit al Moldovei, cu îndatorirea de a aduce la catolicism nu numai pe Moldovenii săi, dar și pe Români și Bulgarii ce se află în regatul Ungariei sau la hotarele lui²⁾. Moldovenii însă nici n'au voit să audă. O cronică spune că trimișii la acel sinod s'au întors cu bărbile tunse, Letini curați și în port³⁾. Așa își arată românii ura față de constrângerile catolicilor.

În Muntenia, Catolicii urmează pas cu pas pe domni, formând comunități și zidind biserici în fiecare reședință. Pe la 1600, catolicii aveau în Târgoviște două biserici ale Franciscanilor, cărora li s'a dat și un sat, Șotânga.

Prozelitismul catolic în vremea organizării Principatelor Române (1400-1500) se face în Muntenia de Unguri, în Moldova de Poloni. D. N. Iorga spune că prozelitismul catolic în Moldova e mult mai puternic, pentru că Polonia era în floare și a influențat mult și ca parte politică, dar

1) Episcopul Melchisedec ep. cit. p. 16.

2) Bogdan: „Vechile cronice”, p. 144-194.

3) „Annales ecclésiastiques” ale lui Baronius din 1436.—N. Iorga, Istoria Bisericească, Vol. I, p. 74.

mai ales ca parte religioasă, recurgând la toate mijloacele. Pe lângă domnitori cu simpatii catolice, istoria ne vorbește de multe căsătorii cu principese catolice, toate interesate și puse la cale.

Catolicismul dă un asalt disperat la apariția Protestantismului în sec. XVI și XVII. Mulți domni, din interes politic, se arată așa de mult prielnici, încât fac și profesii de credință în sens catolic. Gheorghe Ștefan din Moldova declară că a recunoscut adevărul dogmei romane. Aventurierul Mihnea, având nevoie de sprijin împărătesc și de adăpost în părțile apusene, trimise în 1658, toamna, pe un călugăr apusan franciscan — confidentul său — Grigorie din Chiprovaci, pentruca să arate ce venerație deosebită păstrează el Scaunului Apostolic din Roma. Ceva mai mult: făcu și pe Mitropolitul Moldovei de atunci Ignatie să scrie fratelui său din Roma că e «unit» împreună cu tot clerul său și că dorește ca episcop latin pe Gabriel Tommasi sfătuitorul de toate zilele al domnitorului. Grigorie Ghica Vodă încă face jurământ de credință catolicismului în mâinile nunciului Spinola la Viena în Aprilie 1667, pentrucă avea mari nădejdi în izbânda Germanilor contra Turcilor. În a doua domnie a acestuia din Muntenia, catolicii au început să-și facă bisericuță în București.

Pentru a contrabalansa propaganda calvină, tipăresc și catehisme catolice în limba română. Astfel, în 1636, *Gheorghe Buitul* — bănățean — traduce catehismul mare după Canisius, iar la 1677 *Vito Piluzio*, Vicarul pentru Moldova, alcătuește și tipărește altul¹⁾. În Principate însă, succesele catolicismului sunt trecătoare, din cauza puternicelor legături de credință cu ortodoxismul bizantin și cu pravoslavnica Rusie, care din ce în ce se apropie de noi. Apar apoi personalități de samă, atât în Biserică, ca: Petru Movilă, Varlaam, Dosoftei etc., cât și între domnitori, chiar și boeri, ca: Vasile Lupu, Constantin Brâncoveanu, etc., de cari orice propagandă catolică — acum și protestantă — se izbesc ca de niște stânci.

După succesul «Unirei» a o parte din românii ardeleni, obținută prin mijloacele ce se cunosc, în Principate, catolicii dau numai lovituri ascunse. Cu viclene pro-

cedări, au izbutit după 1859 să-și infiltreze un arhiepiscop în București, după ce-l ocolise zeci de ani mai înainte, cu și fără scaun, pela Nicopole și Cioplea, și un episcop în Iași.

După această reușită, tot cu astfel de procedee, au produs în Biserica Ortodoxă a Regatului Român cunoscutele tulburări bisericesti în ierarhia superioară, căutând s'o compromită, pentruca, pe ruinele ei, să se poată înălța Papalitatea. Din aceste cauze, românii au ajuns să aibă o antipatie așa de mare contra catolicismului, încât zicerile: papă, papistaș, papism sunt sinonime cu: dușmănia neîmpăcată contra națiunii și a Bisericii¹⁾. Iată cum descrie Dimitrie Cantemir această antipatie, pela începutul veacului al XVIII: «Nicio religie nu este urâtă Moldovenilor ca cea papistă. Ei zic că toate celelalte religii eretice sunt cunoscute și prea lesne se înțelege depărtarea lor dela Biserica Ortodoxă; însă Papistașii ascund chipul lor cel de lup sub piele de oae, căci ei uneori numesc pe ortodocși: frați, și uneori: schismatici și akefali, pentrucă nu cinstesc pe Papa ca pe un cap al Bisericii, iar alteori li numesc: eretici. Și pentru aceia prostimea nu poate să deosebească binele de rău, ca să se poată păzi de veninul lor»²⁾.

b) Catolicismul în Transilvania.

Față de românii ardeleni catolicismul a fost și mai aprig. Pe când din apus puteau năvăli mii de Italieni, Nemți, Francezi de diferite ordine monahale pentru a întări catolicismul unguresc, călugărilor români din Principate le era interzisă trecerea Carpaților. După înfrângerea lui Mihai Viteazul dela Mirăslău (1600), Dieta din Letfalău hotărî: «Fiindcă stricăciunile și pericolul nostru de acum a venit din cele două țări române... nici un popă românesc să nu poată intra din cele două țări române. Iar călugării de tot să fie proscriși din toată țara. De se va afla vreunul că a intrat sau va intra în contra hotărârii țării, pe acela să-l prindă și să-l despoae ori și unde»³⁾.

1) Episcopul Melchisedec, idem pag. 19.

2) Descrierea Moldovei, p. 283; citat și de ep. Melchisedec.

3) Ștefan Meș: Istoria Bisericii și a vieții religioase a Românilor din Ardeal și Ungaria, Vol. I, pag. 133; citat și de O. Ghibu în „Catolicismul Unguresc”, p. 17.

Astfel de hotărâre, aproape analoagă, s'a dat pe vremea Regelui Sigismund, care ordonă categoric: «să se despoae de avere toți nobilii și cnezii, cari țin pe moșiile lor preoți ortodoxi, ce duc poporul în rătăcire»¹⁾.

În schimb, ordinelor religioase catolice li se dau zeci de sate românești, cu toate proprietățile lor. Românii erau dați șerbi catolicilor. Astfel Sigismund Batory în 1596 dăruie lezuiților satele românești Ampoița, Tăut, Galda de jos ș. a.²⁾

În dieta dela Csiksomlyo, ținută în anul 1726, s'a hotărât, la propunerea episcopului catolic Ioan Antalfi, ca «Valahii și ereticii, cari trăesc printre papistași, să fie datori a ținea sărbătorile papistașe, sub pedeapsa de 3 florini». Cu forța armată s'au luat bisericile din Saliște, Făgăraș ș. a. și s'au dat catolicilor, iar monastirilor românești li s'au dat foc și au fost dărâmate. Așa s'a făcut în țara Oltului unde erau 23 de monastiri.

După unire, când Românii ortodocși rămăseseră fără mitropoliți și episcopi, timp de peste 8 decenii, catolicii s'au opus din toate puterile ca să nu li se dea voie de a alege episcop. Conte Ignate Bethyan, într'o comisie trimisă Împăratului, stăruia să nu se dea episcop ortodocșilor, pentruca astfel ei să fie nevoiți a trece la catolici³⁾.

Prin unirea făcută definitiv la 1700, a intrat calul troian în cetatea românismului. Bucuria străinilor a fost și este cu atât mai mare, cu cât văd că lupta devine mai înverșunată între cele două tabere de români împărțiți pe tema confesională.

Catolicismul unguresc sau, mai bine zis, ungurii catolici, cari au fost o teroare pentru neamul românesc, și atunci ca și acum, și-au atins scopul. Noi eram o simplă «*misera plebs contribuens*», națiunea erau numai ungurii. «Biserica sfântă» erau numai ei, «catolicii», noi eram «schismatici» și «eretici», care eram pur și simplu tolerați.

Până la 1848, noi eram pe pământurile pe care le dețineam, de 1800 ani, aceiași simplă «*misera plebs contribuens*», Valahi schismatici și eretici, cari nu făceam

1) Metes, idem pag. 42.

2) Metes, idem pag. 263.

3) Onisifor Ghibu: „Catolicismul unguresc în Transilvania”, pag. 20.

parte din o «națiune» și din nicio «religie» cu drepturi, zice Păr. dr. Onisifor Ghibu¹⁾.

Nimeni nu se putea ridica din păturile românești la funcții de stat decât dacă îmbrățișa catolicismul, rupându-se astfel din neamul său și îmbogățind rândurile ungu-rilor. Astfel s'a pierdut întreaga nobilime și valori ca Ioan și Matiaș Corvin, Acațiu-Barcsay și sute de familii nobile, cari sunt și astăzi, ca: Maylath, Josika, Kendeffy, desfăcute însă de neamul românesc din cauza catolicismului²⁾.

Lupta Bisericii Ortodoxe Române cu catolicii și mai ales cu frații uniți este cu totul încordată și astăzi. Ne-am fi așteptat ca unitatea națională să reducă cu totul deosebirea și încordarea confesională. Ei bine, spre durerea noastră, suntem siliți să vedem cum vrăjmășia între frați de același sânge crește... Și încă pe ce chestie?... În numele aceluiași principiu divin: «Pace vouă»! Legea cul-telor ne-a accentuat destul de puternic această durere pentru noi Românii, bucurie pentru străinii conlocuitori.

Durerea e cu atât mai mare, cu cât frații noștri uniți cu Roma nu se văd că sunt calul troian introdus de Unguri în mijlocul românismului. Nu văd cum Ungurii în vremea noastră au procedat la fel și cu sectanții Bapțiști, introducând același cal troian în cetatea românismului.

Catolicii, susținuți de frații uniți, au pretenții de dominație și favor chiar astăzi în România mare. Cine vrea să se convingă de aceasta să cerceteze cap. II din statutul romano-catolic ardelean din lucrarea Păr. O. Gibu: «Catolicismul în Transilvania», unde se arată statele majoare de slujbași și canonici ale episcopiiilor catolice (40 canonici ordinari și 22 onorari) cu pretenția de a fi plătiți de statul român.

Românii au două mari calități: când sunt mici și în suferință știu să rabde; când sunt mari și puternici, generoși până la a-și neglija și chiar sacrifica pe ai lor...!

1) Catolicismul unguresc, pag. 14 și 16.

2) O. Ghibu, idem pag. 16.

CAP. II.

BOGOMILII ȘI HUSIȚII

Influența lor asupra poporului român.

a) Bogomilii.

Ori și ce popor este frământat de probleme sufletești în decursul vremurilor. Cu atât mai mult a fost frământat poporul român, peste care au trecut atâtea vijelii. Poate nu există neam pe pământ, care să se fi născut și să fi crescut într'o primejdie și într'o umilință mai creștină, asemănătoare Mântuitorului Hristos, ca neamul românesc. Pentru aceasta nu este popor care să fi fost mai frământat de chestiuni religioase ca poporul român. Numai religiunea, cu forța ei internă mântuitoare l-a trecut biruitor prin atâtea primejdii. Aceasta o confirmă și d. N. Iorga, când zice: «Nici un popor nu era mai pregătit pentru a primi eresurile dela apus și cele dela răsărit de cât Românii, rezezi la înțelegere, aplecați spre orice prefacere, pentru multa suferință ce o îndurau»¹⁾.

Din apus — în epoca formării lui — i-a venit constrângerea catolicismului, față de care a reacționat pentru că a căutat să-l convertească cu forța.

În traiul lui umilit, fiind în calea tuturor barbarilor, dinpotrivă a fost influențat de eresurile mistice ale orientului. Și tocmai în acest misticism oriental a găsit puteri de rezistență și împotriva catolicilor când aceștia dădeau asalturi ca să-l convertească...

1) „Istoria literaturii românești, București 1925 Vol. I. pag. 104.

Din Pavlichienii bizantini, care într'un timp amenințau ortodoxia, s'au născut Valdenzii și Albingenzii în occidentul Europei și Bogomolii în Orient, din care s'a născut mai târziu Duhoborii și Molocanii...¹⁾.

Slavii bulgari și ruși, predispuși spre misticism, au cultivat în special aceste erezii. Românii trăind între aceste două popoare cu starea lor necăjită, nu se putea să rămână neinfluențați. Trebuie să specificăm însă, că românii au fost influențați numai în partea internă sufletească, în raportul intim față de puterile misterioase ce le hotăra soarta, fără să conceapă vreodată a-și schimba religia și a se face eretici.

Când forța de stat bizantină și mai apoi bulgară a constrâns pe acești eretici, unii și-au găsit scăparea în țara noastră. Și până astăzi lângă București, este satul Cio-plea cu locuitori de origină bulgărească numiți de Români «Pavlichieni» care nu sunt decât Bogomilii refugiați din Bulgaria, mai târziu convertiți la catolicism de misionarii papistași²⁾.

Fără îndoială Românii — în traiul lor umil și așa de expus — au fost influențați, mai ales că, față de constrângerile și disprețul catolicilor, aceștia intrau în suflète cu dragoste și convingere.

Dualismul bogomil cu principiul binelui, Dumnezeu și principiul răului, Diavolul, apoi dușmănia împotriva bogăției și a puterii, cari isvorăsc dela diavolul, a influențat așa de mult pe români, încât într'o vreme unii catolici, — pentru o convertire mai sigură, — dădeau pe români ca eretici bogomili.

Astfel Sasul Reichersdorf de pe vremea lui Petru Rareș, văzând pe Români trăind o viață mai mult ascetică, postind și condamnând plăcerile trupești, afirmă că «Moldovenii recunosc pe Hristos și pe sfinții Apostoli și după câte spun ei, au păstrat din capul locului și până astăzi legea Sfântului Pavel cu multă venerație și evlavie»³⁾. (Zice astfel pentru că Bogomilii, pe lângă viața ascetică, postind trei zile pe săptămână: Luni, Miercuri și Vineri

1) Episcopul Melhisedec „Lipovenismul, București 1871 pag. 255.

2) Episcopul Melhisedec op. cit. pag. 267.

3) Papiu. Tesaur de monumente istorice, III, p. 137; Hasdeu, Cuvente, II pp. 251-2. N. Iorga op. cit. pag. 104.

și condamnând cu totul plăcerile trupești, cinsteau în special pe Sf. Ap. Pavel, de unde și numele lor vechiu de Pavlichieni).

Pe lângă starea necăjită a poporului român, lesne primitor de mângâeri cu nădejdi de mântuire, «Bogomilii susțineau învățăturile lor prin o propagandă fanatică cu graiul viu și prin o bogată literatură de povestiri religioase fantastice și naive, care ușor cucereau mintea simplă a oamenilor din popor. Povestirile acestea religioase numite apocrife (false), s'au păstrat în poporul de jos prin tradițiune orală, care treceau dela om la om, dela o generație la alta, până în ziua de astăzi, scriindu-se abia prin veacul XV ori XVI-lea. Influența apocrifelor asupra păturei noastre țărănești a fost deosebit de mare și tragică, predispuând-o la un fatalism și la o mulțime de superstițiuni deșarte, care le întunecă credința adevărată. Apocrifele au avut în trecut, ca și astăzi o mare trecere în sânul poporului dela țară, care le cetește și le ascultă cu multă atenție și plăcere, fiindcă li dau lămuriri într-o formă potrivită cu priceperea poporului.

Cel întâi care copiază aceste apocrife după tradițiunea orală românească din popor, a fost un preot ardelean prin veacul al XV-lea; după care au urmat alții, așternând pe hârtie ordinară tot mai des povestirile miraculoase bogomilice¹⁾.

Am dat deosebită atențiune acestei erezii, pentru că ea a sdruncinat Biserica ortodoxă română, într-o măsură, — așa putea spune — tot așa de mare, ca și atacurile catolicismului. Ceva mai mult: Catolicismul, prin presiunea lui politică s'a făcut nesuferit de românii ortodoxi și n'a lăsat nici o urmă de influență confesională. Dimpotrivă, orice progres și schimbare în administrația bisericească și orice interpretare este primită de popor cu foarte multă greutate, de teama catolicismului. Exemplul îl avem cu îndreptarea calendarului.

Bogomilismul însă, nu numai că n'a produs resentimente, dar s'a infiltrat așa de adânc în marea masă a poporului și a lăsat urme așa de mari, încât l-a predispus și încă îl predispuie sufletește și astăzi la influența secte-

1) Ștefan Meleş „Istoria Bisericii” Arad, 1918 Vol. I. pag. pag. 106-7.

lor. Putem spune că bogomilismul, cu apocrifele lui legendare, pe cât a fost de refractar și dușmănos catolicismului, pe atât a pregătit, prin misticismul său, un teren favorabil tuturor celorlalte secte. D. N. Iorga spune că bogomilismul a ajutat și la răspândirea noii învățături husite din veacul XV, căci «dela bogomilismul străbun la husitismul cel nou, nu era decât o deosebire de dogmă, pe care Românii n'o prețuia, fiindcă n'aveau de unde să o înțeleagă¹⁾. Aveau însă comun o schimbare binefăcătoare ce-i umpleau de bucurie: talmăcirea cuvântului lui Dumnezeu în limba și graiul lor.

Dela Bogomili pe lângă fondul mistic sufletesc al poporului, avem cele dintâi manuscrise românești cu copierea și traducerea povestirilor miraculoase, care — mai târziu tipărindu-se — a format acea literatură religioasă populară... Cine n'a cetit și n'a fost influențat în copilărie de acele legende ale Duminicii numite acum, Epistolie și Visul Maicei Domnului, și cine nu vede și astăzi prin târguri și piețe coșurile pline cu astfel de broșurele, la care se mai adaugă, minunile, Sf. Sisoe, Vămile văduhului etc.?

b) Husiții.

Dela Husiți, ne vine cea dintâi literatură religioasă vrednică de acest nume.

Bogomilii și Husiții vin din două direcții cu substraturi morale întru totul deosebite... Pentru poporul român însă au și ceva comun în scopul lor final: reacțiunea împotriva catolicismului și talmăcirea cuvântului sfânt în limba lui grăită.

Husitismul, venit din Boemia în veacul al XV-lea, cuceri o mare parte din nordul Ungariei și al Ardealului²⁾. D. N. Iorga spune că Husiții împraștiați de lupta înverșunată a împăratului Sigismund și de străduința Cruciaților, s'au răspândit până la Prut și chiar dincolo de această apă, în Bugeac, unde se păstrară până în veacul al XVI-lea...³⁾

Husiții apar sub forma revoluționară, se întind repede,

1) N. Iorga op. cit. Vol. I p. 104.

2) Ștefan Meleş op. cit. p. 110.

3) N. Iorga „Istoria literaturii românești” p. 101.

dar tot repede și dispar, pregătind însă terenul protestantismului. Cu totul contrar sunt Bogomilii, cari formează o evoluție religioasă în Peninsula Balcanică de câteva veacuri, cu urme mult mai adânci.

Husiții atacând primatul papal și tradiția, cu o ură în contra nobilimei și a episcopilor lacomi de dijme — apoi propoveduind învățăturile lor în limba vie a popoarelor, e drept că, pentru moment, au atras și pe mulți români.

Alexandru cel Bun este bănuț de Poloni că ține un predicator husit să-i reformeze țara¹⁾ Un preot Constantin, care se făcea a fi catolic, lucra în Moldova pentru eresie la 1438²⁾ după ce fusese și o rescoală țărănească în legătură cu propaganda husită în părțile de apus ale Ardealului (1437³⁾.

Țăranii români nu s'au dat sama că părăsesc drumul strămoșilor. — Ca și față de bogomili, rămân indiferenți pentru că deosebirile de dogmă n'aveau preț pentru ei — în Ardeal nefiind cine să le poarte grija adevăratei credințe. Pentru Români, propaganda husită are rodul literar. „Mișcarea s'a născut acolo unde a fost mai puțin stingherită. Cărțile sfinte nu fură traduse deci în Principate, unde era pază bună și multă învățătură slavonă, ci într'un unghiu sălbatec din Maramureș sau din Ardeal. Psaltirea, Biblia, Evanghelia, — dar nu și tâlcul lor, — Faptele apostolilor, pe lângă rugăciunile obișnuite, se înfățișară astfel în românește pentru întâia oară în aceste vremuri depărtate⁴⁾“. Aceste traduceri originale dinainte de 1450 în românește, nu ni s'au păstrat decât în copiile lor din veacul următor, care circulau dela un loc la altul⁵⁾.

Cum s'a spus mai înainte husitismul a fost ceva revoluționar și efemer...

În adevăr, a avut darul de a da naștere celor dintâi traduceri ale cărților sfinte în românește, punând temelie

1) N. Iorga op. cit. pag. 102 după Lewicki „Codex epistolaris saeculi decimi quinti, în Monumenta Poloniae historica (Cracovia).

2) N. Iorga. Studii și documente, I—II, p. XXXIV citat și în Istoria literaturii pag. 102.

3) N. Iorga op. cit. p. 102.

4) N. Iorga op. cit. p. 103.

5) Ștef. Meleş op. cit. p. 111.

limbei literare românești¹⁾, — dar traducerea husită a cărților sfinte românești s'a răspândit puțin. Mișcarea religioasă din care pornise s'a potolit și s'a stins peste câțva timp cu totul²⁾.

Dr. N. Iorga apropie așa de tare influența acestor două secte asupra poporului român — mai ales în formarea literaturii lui, — cu toată deosebirea lor fundamentală de direcție și principii, — în cât crede — că acelaș cleric maramurășean sau ardelean — cunoscător de slavonește, care a tradus cărțile sfinte, a înzestrat și pe ceterii din popor cu literatura bogomilică³⁾.

Din faptul istoric dovedit, ca Bizanțul frământat și îndurerat de invazia musulmană și mai apoi slavismul oriental ne-a influențat mistic cu bogomilismul apărut în veacul al X-lea și că Boemia culturală ne-a influențat pentru un moment cu Husiții raționaliști fugiți de persecuția papală⁴⁾ se remarcă un fapt: Și atunci, ca și astăzi, asupra sufletului românesc se încrucișează misticismul oriental, cu raționalismul occidental. Conducătorii și păstorii sufletești au datoria să privigheze ca din această încrucișare ortodoxismul să iasă întărit.

1) Ștefan Meleş op. cit. 113.

2) N. Iorga op. cit. pag. 105.

3) Vezi op. cit. 110.

4) Eusebiu Popovici „Istoria Bisericească — București 1901 Vol. II pag 94—109 Ștefan Meleş op. cit. pag. 106—110.

C A P. III.

PROTESTANTISMUL și Biserica Ortodoxă Română

a) Caracteristica generală.

Husiții au avut o influență trecătoare asupra popoului român. Prin introducerea cărților sfinte în limba română, i-au pregătit o cale de luptă și de rezistență față de urmările și asuprașurile romano-catolice. Au început și Românii să capete o încredere în puterile lor, văzând că se poate ceti și auzi cuvântul sfânt și în limba lor. Paralel cu această dezvoltare culturală în Ardeal, mergea apoi organizarea politică în Principate. Incepeau să vadă și catolicii că Românii nu sunt numai «Misera plebs contribuens» sau «Valachi schismatici» și eretici, care nu făceau parte din o «națiune» și din nicio «religie» cu drepturi. Pe lângă această înrăurire, Husiții au pregătit terenul protestantismului.

Născut din reacțiunea împotriva catolicismului abuziv, protestantismul zdruncină întreaga concepție creștină a Europei. După ce prinde rădăcini în centrul și nordul Europei, începe să se întindă și în răsărit. Studenți, negustori și misionari fervenți pătrund până în Ardeal.

Din această propagandă, rezultă că Sașii se fac luterani, iar Ungurii calvini.

Propaganda se întinde repede, pentru că Protestantismul atacă cu furie: a) Asuprirea romano-catolică cu cercul de fer al disciplinei, dus până la închisii, și b) oprirea popularizării cărților sfinte și a traducerii și tipării Sf. Scripturi în altă limbă decât cea latină.

Asupra românilor ortodoxi, protestantismul a avut

puțină influență. A continuat și dezvoltat înrăurirea husită de a se traduce în limba popoului cărțile sfinte și de a se introduce graiul românesc în slujbele divine.

Sforțări s'au făcut pentru convertirea românilor. Într-o vreme, propaganda a fost tot așa de asuprașitoare ca și cea catolică. Constrângerea protestantă începe de la anul 1526, când Dieta Transilvaniei de sine stătătoare admite ca religie oficială cele trei ramuri ale protestantismului și ține până la 1697, când Ardealul trece sub stăpânirea catolică a Habsburgilor.

Sașii luterani s'au convins lesne că orice stăruință de a atrage pe Români le e zadarnică. Pentru aceasta, nu s'au dat la asuprașiri. E adevărat că ei nici nu aveau un rol politic, de popor stăpânitor în Ardeal. Erau însă o națiune cu privilegii și drepturi egale, din firea lor negustori, cari urmăreau numai câștiguri.

Cărțile tipărite în românește aducând câștig, s'au ocupat cu ele ca cu un articol de negoț, fără să se mai gândească la o propagandă. Acesta este interesul Sașilor cu tipărirea cărților românești, atât din veacul al XVI cât și din al XVIII-lea și al XIX¹⁾...

b) Asupririle Ungurilor.

Se schimbă situația cu Ungurii calvini. Aceștia erau stăpânitori politici ai Ardealului. Pe lângă propaganda convingătoare, au și constrâns, când au putut. Au făcut și ceva pröseliți printre Români, foarte puțini însă și fără niciun pericol de înmulțire și fără nicio putere de rezistență. Pentru a atrage, Ungurii au înființat și o ierarhie calvină, punând în fruntea ei episcopi români trecuți la calvinism, pe cari li impun prin legi aspre și li sprijinesc printr'o administrație cu totul asuprașitoare. Tipăreau apoi cărți bisericești pentru introducerea Calvinismului între Români, și mai ales numesc episcopi și superintendenți în fruntea Bisericii românești, pentru a învăța o mai curată doctrină evanghelică, «între acești rătăciți».

«La anul 1567 întâlnim cel dintâi episcop calvin pentru Români pe Gheorghe de Sângiorz. Dieta ardeleană,

1) Șt. Meleş, op. cit. pag. 73-74.

ținută la Sibiu în Noembrie 1566, dă sprijin noului episcop calvin pentru convertirea Românilor iobagi și hotărăște: Eresul (legea ortodoxă) să se lapede mai vârtos între Români, a căror păstori orbi fiind, povățuește pe orbi și așa și pe sine și pe popor duc spre peire. Acelora, cari nu ar vrea să asculte adevărul, să poruncească principele ca cu episcopul și superintendentul Gheoghe, să se dispute din Biblie și dacă tot nu vor voi să treacă la religiunea cea adevărată (la calvinism), unii ca aceia, fie episcopi românești, fie preoți sau călugări să fie scoși din țară».

Principele stăpânitor al Ardealului din acest timp — calvin înlocuit — este *Ioan Sigismund*. El stă întru ajutor episcopului Gheorghe. Astfel, în Octomvrie 1567, amenință că, dacă nu vor asculta de șeful lor bisericesc (calvin) și nu se vor pătrunde Români de «adevărul evangheliei», vor fi izgoniți din țară ca și «papistașii», în urma hotărârii dietei din Turda 1556¹⁾. Păstoria acestui episcop, — care se slujește în apriga lui propagandă și de tipări-turile lui Coresi, scoase cu cheltuiala calvinului Nicolae Torza, — este de scurtă durată. În anul 1568 sau începutul anului 1569 moare²⁾.

Tot sub stăpânirea calvină a lui Ioan Sigismund, este ales de episcop și superintendent general al bisericilor românești din țara Ardealului «*Pavel din Turdaș*. Pare a nu avea o reședință stabilă, căci în 1570 îl găsim în satul Lancrâm, unde capătă casa fostului Vlădică Sava, pe care în 1574 o părăsește. Adună preoții la trei sinoade, îndemnând tot mai mult Biserica Românească spre calvinismul deplin. Se hotără ca, din liturghie, să se păstreze numai ce e după cuvântul lui Dumnezeu. Rugăciunile către „răposații sfinți“ să desființeze. Preoții, care nu vor fi în stare să lămurească credința creștinească înaintea poporului, măcar odată pe săptămână, vor fi înălțurați. Poporâni, cari nu vor veni la biserică să primească învățătură, nu vor avea parte de comunicătură, în ceasul morții. Preoții vrednici de chemarea lor duhovnicească se pot însura a doua oară, dacă le moare soția.

Psaltirea lui Coresi tipărită la Brașov, ajunge o pu-

1) St. Meleş, op. cit. pag. 75.

2) St. Meleş, op. cit. pag. 76.

blicație oficială a noiei Biserici românești, fiecare preot fiind obligat a o compăra¹⁾.

Propaganda ungară printre Români scade cu moartea lui Ioan Sigismund. Urmașul său, Ștefan Batory, dădu Românilor din ținutul său un Vlădică „*călugărul Eftimie*“, care nu mai e calvin. Deosebit prin învățătură, știință, purtări cinstitute și viață cuvioasă, merse la Ipec, unde-l sfinți Patriarhul Macarie. Ștefan Batory face cunoscut acestea în 1572 tuturor cărmuitorilor din țara sa și nu se mai ocupă de „reforma legii Valahilor“.

Și păstoria lui Eftimie este de scurtă durată, căci, în locul lui, plecat de bunăvoie, cancelaria lui Ștefan Batory eliberează, în Iunie 1574, diploma noului Vlădică, *popa Cristofor*, căruia i se spune lămurit că va avea în seama lui, pe preoții rămași în credința cea veche românească. Calvinismul decade cu totul la finele secolului XVI în organizația Bisericii ardelen. Alături de un Vlădică *Spiridon*, urmaș al lui Cristofor spre Moldova, găsim un alt Vlădică, cu nume mare de Mitropolit al Ardealului, *Ghenadie*, în spre Țara Românească. Mesterul tipograf Coresi este chemat (1581) și pus să reediteze un Sbornic slavonesc, care să combată marea stricăciune și cădere a sfințelor biserici, pornită de la limbile străine. Pentru a arăta și mai bine ortodoxia desăvârșită a publicației, se pomeneau la sfârșit cei patru Patriarhi ai Răsăritului²⁾. Reacțiunea ortodoxă este așa de puternică, încât Români nu mai primeau vechea Evanghelie. Aceasta făcu pe judele brașovean Hirschee să editeze cu tipograful Coresi un nou monument de limbă românească, tradus după un nou manuscript slavon, cerut special de la Mitropolitul Serafim din Țara Românească³⁾.

c) Propaganda în Moldova.

Puternica propagandă protestantă din Ardeal a avut răsunet și în Moldova. Tânărul grec *Despot*, cu studii de teologie protestantă la Academia din Rostock, a ajuns, prin

1) N. Iorga, *Istoria Bis. Române*, Vol. I. pag. 178.

2) N. Iorga, op. cit. pag. 182, Vol. I. din *Bianu și Hodoș*, „Bibl. Rom.“ I pp. 83-5.

3) N. Iorga, op. cit. pag. 183.

Împrejurările vremurilor, domn în Moldova. Crezându-se atotputernic în dușmănia sa, încearcă reformarea Bisericii Ortodoxe românești. Văzând însă că jocul cu credința Românilor este primejdios, se hotărăște să reformeze bisericile catolice, care se aflau la Suceava, Siret, Baia, Hoși etc. și din satele ținuturilor Roman și Bacău (1562). În acest scop, a adus din Polonia pe episcopul socinian Ioan Lusinius sau Lusinski, făcându-l episcop al Sașilor și Ungurilor¹⁾.

La Hârlău și Cotnari, erau multe familii de Germani și Unguri, aduse pentru lucrul viilor domnești. El făcu școală de latinește, cu toate avantajile pentru înalta învățatură reformată, aducând erudiți filologi și matematicieni străini. Apoi își rândui curtea după normele Renașterii. Acest Lusinski se amesteca în căsnicia Românilor, sub cuvânt că oprește despărțeniile prea lesnicioase. Insuși Despot își bătea joc de Sfintele taine și de icoane, sfărâmându-le și arzându-le, iar la Curte făcea slujbe după ritul luteran. Apoi, vizitând bisericile, le despoae de bogății, pentru a-și face bani, întru cât nu mai avea nici o evlavie și nici o crăutare.

Totul însă a fost un foc de paie. Bătăia lui Dumnezeu n'a întârziat față de așa batjocuri și nelegiuiri.

N'a avut nici temeinicie în propaganda lui și nici timpul material, căci boerii moldoveni n'au mai putut suferi astfel de nelegiuiri, s'au răscolat, l-au răsturnat și au înălțat domn pe tovarășul lor Ștefan Vodă Tomșa.

De o reformare a Moldovenilor de baștină, nu poate fi vorba²⁾.

d) Propaganda calvină din Ardeal în secolul al XVII.

Propaganda calvină pentru convertirea Românilor Ardeleni face ultimele eforturi în veacul al XVII-lea. Lupta pentru convertirea confesională a Românilor se dă pe moarte și viață între Catolici și protestanți. Ungurii calvini, ajungând să aibă din nou principii partizani ai reformei, ca Bethlen și Rakoczi, introduce controlul sever în ierarhia Bisericii Românești.

1) Hurmuzaki II, p. 407, citat și de d. N. Iorga, Ist. Bis., V. 2. pag. 167.

2) N. Iorga, op. cit. pp. 167-9.

Nu mai găsim episcopi români trecuți la calvinism. În schimb episcopii români ortodoxi nu se pot mișca de veșnicul control al superintendenților calvini.

După Vlădica *Dosoftei*, care face concesii numai de formă calvinilor, în adâncul sufletului ținând legea părinților săi, este numit în scaunul arhieresc din Bălgrad, cu nădejdi mai mari pentru convertire, nobilul român *Gheorghe de Brad*, devenit prin călugărie *Ghenadie*¹⁾.

Atât principele Gavril Bethlen, cât și superintendentul calvin Kesen Dajko, care l-a recomandat pe Ghenadie, fac sforțări mari pentru a atrage pe Români, dar fără rezultat. Și Mitropolitul Ghenadie, ca și Dosoftei, face declarațiuni de formă calvinilor, fără să se dea învins. Pentru ca să scape de prea multele insistențe, Mitropolitul Ghenadie îndeamnă pe principele Bethlen să ceară de la patriarhul Ciril Lucaris trecerea Românilor la calvinism în masă. Principele se adresează Patriarhului, argumentând binefacerile culturii prin trecerea la calvinism, întru cât preoții ortodoxi nu știu nici ceti, necum să mai poată împărtași credincioșilor lucrurile cetite.

Patriarhul răspunde cu atâta demnitate, încât i-a tăiat lui Bethlen orice indemn de a mai interveni. Ii spune categoric că «ar fi un păcat din partea noastră, pe care toate chinurile de pe pământ nu l-ar putea spăla»²⁾.

Fanatismul calvinesc se mărește în vremea principelui *Rakoczy*, la curtea căruia are cuvânt hotărâtor episcopul calvin *Geley*.

După Ghenadie, cu foarte mari greutate și numai cu puternica influență a lui *Vasile Lupu* din Moldova, s'a putut alege *Iorest*, călugăr moldovean crescut la Putna³⁾.

Sfințit arhieru în Țara Românească, Mitropolitul Teofil se întoarce la reședința sa, însoțit de zece persoane, și se oprește în 1640 la Brașov. Iși vizitează apoi întreaga eparhie.

Nu putea să fie suferit însă de principile și superintendentul calvin, cari devin nelimpăcați. Caută să-l scoată din scaun, inventând pe socoteala lui păcate și greșeli închipuite. Un sinod calvinesc îl scoate din scaun, iar

1) St. Meleş, op. cit. p. 143.

2) St. Meleş, op. cit. pag. 145.

3) St. Meleş, op. cit. pag. 152.

stăpânirea îl aruncă în temniță, unde stă nouă luni, bătut și despuiat fiind de tot ce avea.

Tot ca Vlădica Ilie Iorest sunt scoși din scaun, pentru păcate inventate, episcopii *Vasile Tarasovici* din Muncaci și *Sava Brancovici* din Bălgrad.

Calvinismul brutal și intolerant devine atotputernic în vremea slabului mitropolit *Simion Ștefan* (†1656). Primește toate condițiunile impuse de calvini: Să predice Cuvântul lui Dumnezeu după Biblie; să introducă catehismul calvinesc din 1640; nu va pune închinarea către Mântuitorul pe aceeași treaptă cu cinstirea cuvenită sfinților; crucile și alte semne din biserici vor fi socotite numai ca podoabe; pomenirea morților nu se va face cu superstiții băbești; în toate cazurile grele, ca judecări, căsătorii și alte rândueli, să se întrebe superintendentul calvin etc.

Dacă Simion Ștefan n'avea nicio legătură cu Țara Românească, nici ca hirotonie, nici ca parte politică, și poate fi socotit ca un ierarh calvin, cu *Sava Brancovici* se schimbă situația. I se impune și lui supunerea tuturor măsurilor la aprecierea superintendentului calvin. Apoi, după orice sobor românesc, hotărârile vor fi înălțate la sinodul maghiar calvin, pentru a le revedea și a se învăța lucrurile legii celei adevărate și preceptele bisericii.

Mitropolitul Sava însă n'a prea voit să știe de acestea, pentru că avea legături cu Țara Românească; apoi era și energic și bogat. Cu toată reușita superintendentului Töfői și a principelui Apaffy de a-l depune până și în temniță, au mari încurcături politice.

Urmașul Iosif Buday se sfințește la București, numai după ce se face aspre observații pentru cele săvârșite la Bălgrad și numai ca să nu rămână acel scaun vădov și creștinii fără păstor.

Unii pretendenți la scaunul princiar a lui Apaffy, pe la 1681, se învoiau înscris cu Constantin Brancoveanu, că dacă capătă puterea, să dea înapoi scaunul Vlădicesc lui Sava și totodată să lase în vechile drepturi și datine Biserica noastră din Ardeal. ¹⁾ Vlădicii următori, grecu Iosaf, Sava Vesteameanul și Varlaam, deși impuși din Principate — în special de Muntenia, — cu îndatorirea de a apăra

1) N. Iorga op. cit. pag. 359.

ortodoxia, nu au putut să scape de asuprairea superintendenților calvini, cari le-au impus condițiuni ca și celorlalți Vlădici de mai înainte.

Iosaf, nevroid și știe de acestea, a fost scos. Totuși influența din ce în ce mai puternică a Munteniei ortodoxe micșorează entuziasmul Ungaro-Calvin. Astfel, o intervenție energică a fost a lui Șerban Cantacuzen, în cazul vrednicului mitropolit Sava Brancovici.

Asuprairea ungaro-calvină scade pe fiecare zi, până ajunge să fie cu totul înăbușită de stăpânirea catolică a oștirilor austriace de sub domnia împăratului Leopold.

Bieții români ortodoxi tot nu scapă de asuprairi, căci cu mitropoliții următori *Teofil* și *Atanasie*, trec prin grozavele frământări ale unirei cu Roma. De acum, sub puterea catolică a împăratului Leopold, începe lupta pentru unire. Locul superintendenților calvini îl iau iesuiții catolici. Cu metodele știute, de asuprairi și fâgăduințe, ajung să facă ruptura în masa Românilor ortodoxi, cu actul unirei din preajma secolului al XVIII-lea.

După cum înainte au fost atrași la protestantism — în mod cu totul trecător și numai de formă — preoți, protopopi și Vlădici pentru bunuri materiale, tot așa și acum, un Teofil și Atanasie au primit unirea cu Roma încântați de aceleași fâgăduințe distrugătoare de neam și lege.

Am insistat mai mult asupra luptei date de propaganda ungaro-calvină, ca să se vadă fazele prin care a trecut și puterea de reacțiune a Românilor ortodoxi. Propaganda părea să aibă sorți de izbândă în secolul al XVI-lea, când era mai mult convingătoare. Ajunseser să se formeze și o ierarhie româno-calvină. Când propaganda a trecut la asuprairile constrângătoare din sec. XVII, n'a mai avut niciun efect. O influență s'ar părea că este cu traduceri și tipăriturile în limba română. În special era merit să facă ravagii printre Români ortodoxi catehismul tipărit la 1640, inspirat de superintendentul calvin Geley.

În cele ce urmează, ne vom ocupa de tipografii și tipărituri, pentru că acestea joacă un rol hotărâtor în propaganda confesională.

e) Propaganda literară.

Lupta dată cu furie în cuprinsul Ardealului între Catolici și Protestanți, pentru cucerirea Românilor ortodoksi, a avut ca rezultat o mulțime de tipărituri în limba românească cu răsunset mare și în Principate.

Principele Gavril Bethlen a căutat traducători cari să cunoască bine și limba românească. A ajuns să traducă toată Sf. Scriptură, însă a murit înainte de a tipări. Românul Banașan din Caransebeș, *Gheorghe Buttul*, convertit de iesuiți și trimis pe la colegiul de propagandă din Roma, traduce în românește catehismul iesuitului *Paul Canisius*, care se tipărește la Pressburg în 1636.

Pentru convertirea Românilor la Calvinism, se înființează la Bălgrad o tipografie specială. Indemnă de superintendentul Geley, principele Gh. Rakoczy ajută întru totul la înființarea acestei tipografii în vremea Mitropolitului Ghenadie de Brad, care nu inspire încredere calvinilor.

După ce se tipăresc câteva cărți bisericești, apare în 1640 — fără știrea mitropolitului Ghenadie, care era aproape de sfârșitul vieții — vestitul *Catehism calvinesc*. Stăpânirea îl răspândește în cercuri mai largi, ca să se facă cunoscută legea calvină și să câștige credincioși noi. Acest catehism este lucrat prin surprindere, în două zeci de zile (5-25 Iulie 1640), de către popa Dobre, cu îngrijirea superintendentului Gelei, cu sfatul și indemnătura și cu cheltuiala domniei lui Ciulai Gheorghii păstorul sufletească al Mariei sale¹⁾. Planurile conduse cu mult tact de Ungurul calvin Ștefan Geley, sub ocrotirea principelui stăpânitor Gh. Rakoczi, erau mari... Să se tipărească cărți, și apoi cartea, predica și școala să mântue sufletele amenințate ale țaranilor valahi.

Preoții erau să lămurească pe credincioși asupra adevărurilor legii în fiecare Miercuri și Vineri, iar Duminică de două ori. La Bălgrad — în monastire sau în alt loc potrivit, trebuia să se înființeze școală pentru Români, cu doi-trei dascăli și ca limbi de predare: latinește-românește și chiar grecește. La tipar trebuia să se dea trei

1) Șt. Meseș, op. cit. 305.

cărți: rugăciunile de dimineață și de seară, cântărite din psalmi și Catehismul¹⁾.

Aceste planuri se făceau cu mult entuziasm și pentru faptul că era o strânsă prietenie politică între Matei Vodă din Muntenia și Craiul Ardelean. Cum arta tipografică era ceva nou, mai ales pentru Muntenia și Moldova, se permiteau treceri și comunicări, pentru așa nouitate peste munții dispașitori.

f) Ciril Lucaris — Varlaam — Petru Movilă și Sinodul de la Iași (1642).

Pe lângă Catehismul din 1640, tot sub inspirația acestor mărețe planuri, apare și renumitul Catehism cu numele patriarhului ortodox Ciril Lucaris, care, după ce fusese mazilit de turci, căzuse ucis în 1638.

Nu se putea un plan mai diabolic și nădejdi mai mari pentru Ungurii Calvinii. Dacă până acum cărțile cu tendinți calvinești au putut trece munții fără niciun control și cercetare, de aci înainte apar cârturări în stare de a respinge atacurile. În deosebi din Chiev și prin Chiev, apoi prin Iași, se întinse scutul de apărare al ortodoxiei împotriva calvinismului.

La Chiev era Arhipăstor *Petru Movilă*, fiu de domn moldovan, iar la Mitropolia Moldovei ajunge învățatul *Varlaam*, ierarhii cari au lucrat mână în mână pentru oprirea puhoiului protestant.

Cunoștința era veche, încă din 1621, când Varlaam, trimis de Miron Vodă, mergea la Petru Movilă să-i vestească minunea întâmplată la Sucevița, cu îngreueră moaștelor Sf. Ioan dela Suceava, când Mitropolitul vrea să le strămute de teama Cazacilor.

Varlaam își făcuse așa numă, încât este ales direct mitropolit, fără să mai treacă pe la Huși, Rădăuți și Roman, cum era obiceiul. La hirotonia lui în 1632, ia cuvântul însuși Meletie Sirigul, cel mai mare filosof și teolog al grecilor din acea vreme, cu care Varlaam avea să conlucre la combaterea calvinismului.

Tot în cea vreme, ajunge domn în Moldova bogatul,

1) N. Iorga, op. cit. Vol. I, pag. 302.

evlaviosul și influentul *Vasile Lupu*, care reușește să pue chiar patriarhi. Ca primă lovitură dată propagandei calvinești, zidește monumentul de artă religioasă „Biserica Trei Ierarhi” și aduce cu bani grei moaștele Cuvioasei Paraschiva.

O altă lovitură, ce ne umple sufletul de mândrie românească și creștinească. Mitropolitul Varlaam merge în fruntea unei solii din partea lui Vasile Lupu în Muntenia, unde cunoaște pe mitropolitul Teofil, marele iubitor de cărți românești și începătorul tiparniței pe pământul țării.

Cu această ocazie, Mitropolitul Varlaam face cunoștință cu învățatul logolât *Udriște Năsturel*, la care găsește catehismul calvinesc din 1640, «cu otravă de moarte creștinească», cum îl numește el. Fără zăbavă, alcătui „Răspunsuri scurte”, care se tipăriră la Iași (1645).

În aceste răspunsuri, se apără maslul, neînsurarea preoților după moartea celei dintâi soții, cultul icoanelor ș. a., lovindu-se fără cruțare în acei calvini, cari, în multe privinți, sunt mai răi decât păgânii: Turcii și Tătarii¹⁾.

Istoria se repetă, vremurile se aseamănă. Atunci era furia protestantismului, astăzi este invazia sectelor cari pleacă din acelaș izvor. Unde sunt Varlaamii vremurilor noastre? Vremuri poate mult mai critice ca cele dela 1460?... La catehismul lui Ciril Lucaris, răspunde Petru Movilă, cu mărturisirea ortodoxă, aprobată de un sinod provincial al Rușilor din 1640. Această mărturisire a fost apoi prelucrată de învățatul *Meletie Sirigul* și de ierarhul *Porfirie* al Niceei. Pentru recunoașterea generală a acestei mărturisiri ortodoxe, s'a adunat sinodul de la Iași în 1642, cu reprezentanți din întreaga ortodoxie.

Voevodul Moldovean Vasile Lupu se învrednicește de marea cinste să găzduiască în capitala sa însemnatul sobor. Alături de învățatul Mitropolit al țării sale Varlaam, sunt cea mai puternică stavilă a curentului protestant. Oricât s'ar fi discutat și combătut confesiunea protestantă în timpul patriarhului Ieremia II și oricât s'ar fi fixat punctele de mărturisire ortodoxă de un Meletie Sirigul și de un Porfirie al Niceei, cu ambiția grecească de a nu eși ceva normativ pentru ortodoxie de la uce-

1) N. Iorga, op. cit. Vol. I. pag. 321 și Ist. liter. rel. pag. 153.

nici de abia eșiți din barbarie¹⁾, noi Românii ne putem mândri că Mărturisirea Ortodoxă a eșit întâi din pana românului Petru Movilă și a fost aprobată de soborul ținut în Iașul lui Vasile Lupu.

Dela acest însemnat și înălțător eveniment pentru Biserica și neamul nostru, — de o influență protestantă printre Români nici nu se mai vorbește. Nu cunoaștem dacă din Românii transilvăneni au mai rămas vr'unii protestanți în decursul veacului al XVIII-lea și al XIX-lea. Protestantismul oficial stagnează la ceea ce a putut ajunge în secolul al XVII, redus fiind de puterea de stat a catolicismului habsburgic. Apare însă sub forma sectelor în a II-a jumătate a secolului al XIX-lea. Dacă, în secolele al XVI-lea și al XVII-lea, cea mai puternică influență și asupra protestantă ni-a venit prin Unguri, și a doua infiltrare sectară în cea mai mare parte tot prin Unguri se face.

Această nouă formă de propagandă protestantă cu mulțimea străinilor ce se infiltrează sub masca sectelor, fiind un pericol și național și creștinesc, ne-a motivat să facem studiul de față. Pentru trecut, ne putem mândri cu tăria în credință a Românilor creștini ortodoxi și cu valoarea ierarhilor păstori de pe vremuri. Propaganda catolică și protestantă nu a avut alt rezultat decât infiltrări străine printre Românii Ortodoxi. Sunt foarte rari excepții de Români catolici sau protestanți. Românul este născut ortodox și cu totul conservator în privința credinței sale. Până la război, nici nu se putea vorbi de Român și sectant. Singura sectă, cu caracter mai mult național, este înochentismul basarabean, născut tot sub influența misticismului slavon. În timpul din urmă, avem și așa numitul Tudorism, a fostului preot dela biserica Cuibu-cu-barză din București, Teodor Popescu.

În partea a doua a lucrării noastre, ne vom ocupa cu sectele ce au invadat neamul și Biserica noastră, începând cu aceste două amintite mai sus, pentru că au un caracter mai local.

1) N. Iorga, op. cit. Vol. I, pag. 312.

II
SECTELE
ȘI
BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

II

SECTELE ȘI BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

CAP. I.

BISERICA ORTODOXA ROMANA IN VEACUL XVIII ȘI XIX

a) Caracteristica generală.

După furia inverșunată a Protestantismului din veac. XVI și XVII, care are ca rezultat reacțiunea Catholicismului habsburgic și unirea a o mică parte din Românii ortodocși cu Roma, urmează o perioadă de liniște aparentă. Zicem «liniște aparentă», pentru că istoria nu mai înregistrează lupte religioase, însă Biserica Ortodoxă Română trece printr'o criză religioasă, poate mai periculoasă decât întâmplările veacurilor anterioare.

În luptele naționale și confesionale din primele veacuri de închegare ale neamului românesc, credința creștină ortodoxă fusese scutul puternic de apărare și întărire. Bisericuțele modeste din satele răzlețe și mai ales monastirile presărate prin ascunzișurile munților ajunseser cele mai puternice cetăți de apărare creștinească și românească. Pentru aceasta, pungile bogate și moșiile întinse au început să se verse și să se dăruiască Bisericii mântuitoare de neam și mântuitoare de suflet, în special monastirilor. Tot prisosul vieții românești era vărsat pentru slujirea câtră Cel Atotputernic, spre pomenire și izbăvire.

Această însemnătate și tărie creștinească și mai ales

românească au făcut pe Ungurii catolici să distrugă, să ardă toate monastirile românești din Transilvania. În prima jumătate a veacului XVIII, a fost o politică de stat habsburgică de a distruge aceste cuiburi de evlavie și mântuire românească, pentru că numai monastirile și călugării lor au mântuit ortodoxia din Ardeal în timpul luptelor pentru unire. Cetele de călugări în fruntea satelor românești au luptat pe viață și pe moarte împotriva catolicismului unguresc, întorcând pe mulți dela *untre* la ortodoxie.

b) Intronarea grecilor fanarioți, scăderea evlaviei și conruperea moravurilor.

Adunarea de bogății împrejurul bisericii ne-a adus intronarea grecească din veac. XVIII. Profitând de suzeranitatea turcească și de influența lor la Constantinopol, grecii au început să invadeze Principatelor Române. Cei bisericești se dădeau ca învățători în cele religioase, pe baza creștinismului primar, cu bogata literatură patristică și deci cu drepturi de a folosi rezultatele credinței creștine ortodoxe din Biserica română.

Văzând că tot vadul bogăției românești este îndreptat spre biserică, pentru însemnătatea ei în viața neamului, stăpânitorii greci politici și religioși au prins nota vremii. Au început să înființeze monastiri, nu numai prin munți și păduri, ci și prin orașe. Căpătau monastirile noastre un caracter occidental, dar ce folos! Se urmărea numai adunarea de bogății și scurgerea lor peste granițe, nu cultivarea, nu autoritatea morală a monahismului și întrebuințarea averii pentru ajutorul și promovarea vieții creștine românești în interiorul Principatelor.

Dacă ne oprim numai asupra orașului Iași, găsim în secolul XVIII următoarele monastiri: 1) Trei Ierarhi, 2) Sf. Sava, 3) Golia, 4) Bărboi, 5) Frumoasa, 6) Cetățuia, 7) Galata, 8) Barnoschi, fără să mai enumerăm și fundația Sf. Spiridon cu schitul Târâța, cu destinație specială. Toate acestea au fost înzestrate cu moșii întinse. Când se umpleau de bogății, erau închinare Locurilor Sfinte: Ierusalimului și mai ales Muntelui Atos, pentru ca să fie siguri de venituri. Aveau motival binecuvântat de a ajutama

instituțiile creștine din acele localități, pentru că erau subjugate și asuprite de Musulmani.

Odată cu intronarea grecilor fanarioți lacomi de averi, au început a se introduce și moravurile lor decăzute. Evlavie, ce forma firul electric de legătură a românului cu Atotputernicia creatoare în slujba sfântă și-l întărea în necazurile lui, scădea.... se suptă pe măsură ce moravurile fanariote se intronau....

c) Ateismul și indiferentismul sec. al XIX-lea. Revoluția dela 1848. Secularizarea averilor dela 1864.

În această stare se găsea sufletul românesc și biserica lui conducătoare la intronarea ateismului prin revoluția franceză dela 1789, vânt, ce ajunge și în leagănul neamului românesc, prin tinerii ce se cultivau în occidentul civilizată. Acest tineret român, crescut în Parisul științei, acum și al ateismului, în lupta pentru redemptarea și dezrobirea neamului, au provocat și în țările lor revoluția dela 1848.

Venind din apus și cu idei preconcepate de luptă împotriva clericalismului, iar în țările lor dând și de o biserică îmbuibată, cu un cler străin decăzut, acest tineret — acum conducător de stat — n'a mai putut fi alături și n'a mai putut da importanța de veacuri bisericii lor strămoșești. Vântul indiferentismului și ateismului, cu lupta împotriva clericalismului, bate acum cu putere și asupra neamului românesc. Se pune la cale și se face secularizarea averilor monastirești, cu marea greșală de a se confunda biserica, cetatea românismului de altădată, cu străinii ce o invadase, cutropitori și distrugători de moravuri. Biserica neamului este sleită de puteri. De atunci și până în vremea noastră, a fost și un program politic de a se lăsa biserica săracă și pe preoți ignoranți. Aceasta pentru teamă unui curent clerical.

Biserica Ortodoxă Română, slăbită în forul ei intern de moravurile fanariote intronate în veacul XVIII, acum cu totul redusă prin sărăcie și ignoranță, aproape își pierde orișice busolă de orientare. Trăește numai din seva ce mai poate trage din trecutul ei glorios, salvator pentru neamul românesc.

Ierarhii și clericii în genere, în majoritate igno-

rați, desconsiderați și sărăciți, cad în desnădăjduire. De o cultivare și educație religioasă, aproape că nu mai poate fi vorba. Evlavie cu slujba sfântă de legătură cerească este redusă, ignorată, cu tendința de a fi înlocuită de învățământul teoretic școlar. Pietatea credinței străbune, ca putere a ridicării dela cele pământești la cele cerești, este înlocuită cu raționalismul și speculațiunea mintală. Credința creștină ortodoxă, cu forța ei educativă, se menține numai prin tradiția familiară, și prin rarii pioni, preoți sau călugări, ce se mai strecoară ici și colo printr'o specială însuflețire divină.

d) Profitul Romano-Catolicilor. — Apariția sectelor.

De această situație profită catolicismul, care, pe neștiință, cu totul diplomatic, se întronează cu ierarhie bine rânduită în cele două capitale Iași și București. După această reușită, își organizează acele institute de educație, cu multe dedesupturi, care au devenit niște cetăți confesionale în Iași, Galați, București, Craiova, etc.

Cele expuse în acest capitol privesc aproape exclusiv numai biserica din vechiul regat. Celelalte provincii, fiind sub stăpâniri străine, au condițiuni cu totul aparte de dezvoltare. În Ardeal, Biserica fiind scutul specific al Românilor în lupta cu celelalte confesiuni și neamuri, a luat un caracter mai mult național. Aproape la fel e situația și în Bucovina. În Basarabia însă, biserica română se confundase, în timpul din urmă, cu pravoslavnicia rusească. Cu o stare socială, și mai ales economică, cu totul înfloritoare, ca și biserica din Bucovina, a fost atrasă în mrejele rusești, înstrăinându-se ierarhia superioară.

Deși condițiunile de dezvoltare ale diferitelor biserici provinciale sunt cu totul diferite, sectele apar și se propagă cu aceiași putere în toate părțile. Ceva mai mult, deși situația bisericii din Vechiul Regat e cea mai grea, din cauza motivelor arătate, sămânța sectară pătrunde mult mai greu pe teritoriul ei. Pe când în Vechiul Regat nici nu se știa de secte, Basarabia era invadată de sectele misticismului slavon; Ardealul, ca și Bucovina, zguduite de anarhistele secte ale raționalismului protestant.

Sămânța sectară e aruncată în toate părțile de străini. În vechiul regat, masa creștinilor ortodocși fiind com-

plect românească, sămânța străină n'a prins decât după război, când s'au mai făcut amestecarea limbilor, dar și atunci cu mare greutate. În celelalte provincii însă, unde plămada ortodoxismului nu mai era curat românească, terenul a fost mai favorabil și sectele au prins rădăcini adânci.

În Basarabia, sectele misticismului slavon rodeau de mult la temelie bisericii oficiale de stat, cu toată măreția și bogăția ei. Putem spune că anarhia acestor secte a contribuit la decăderea Rusiei și a pregătit teren foarte favorabil celorlalte secte raționaliste și mai anarhice din apus.

În Ardeal — pe lângă mozaicul confesional și urmele vechilor Husiți — apar sectele cam pe la 1870. Tot în același an, un fost preot romano-catolic vine și ține conferințe pentru atragerea la adventism în orașul Pitești. Însă, pe când în Vechiul Regat nici nu se concepea ideea de Român și sectant până la marele război, în Ardeal Ungurii au avut interesul să le și propage și apoi, cu puterea de stat, să le și proteje. Voiau desnaționalizarea românilor și nu o puteau face decât desfăcându-i și lipsindu-i de preoții lor conducători.

În Vechiul Regat, cele câteva semințe aruncate prin lucrători străini în Pitești-București-Ploiești și în Dobrogea prin coloniști nemți, au vegetat până în vremea războiului, când a început să li se pregătească un teren mai favorabil. Ființa neamului nostru a fost plămădită cu ortodoxismul pravoslavnic și nu se putea așa ușor schimba concepția lui religioasă. Tradițiunea creștinismului ortodox român este așa de puternică, încât rezistă două veacuri (XVIII și XIX) invaziei grecești, cu moravurile lor decăzute și mai ales vântului pustiitor al indiferentismului și ateismului occidental, cu reprezentanți în țara noastră ca: Nădejde, Conta și alții...

Singura influență sectară din vremuri mult mai vechi, dar numai influență și nu sectarism cu bisericească aparte, a fost a bogomilismului bulgăresc. Această sectă a lăsat urme adânci în creștinismul nostru ortodox român, pentru că a venit pe calea misticismului oriental, cu concepții religioase potrivite sufletului năcăjit al poporului român din primele veacuri ale organizării lui.

Bogomilismul a influențat în așa măsură asupra po-

porului român, încât putem spune că a pregătit — până la un punct — terenul pentru noile secte raționalistice-protestante. Ca dovadă, avem faptul concret, că regiunile cele mai invadate de noile secte sunt: Teleormanul, Vlașca, Ialomița, Dobrogea, unde elementul bulgăresc și influența bogomilismului a fost mai puternică.

e) Situația religioasă după război. Cauzele pătrunderii și înmulțirii sectelor.

În vremea războiului, sguduirile sufletești fiind prea puternice și contactul cu străinii sectari mult mai intim, Românii n'au mai putut rămâne neinflențați.

Deslănțuirea patimilor în toată goliciunea lor, cu deconcentrarea religioasă, plus starea Bisericii învățătoare după vântul indiferentismului și ateismului ante-belic, au făcut pe mulți Români să înceapă a rătăci prin diferite secte. Sunt goluri religioase în sufletele românești, de cari străinii sectari au profitat.

Furia proselitismului sectar de după război asupra României mari ne arată însă, că interesul lor nu e numai de natură principială și de înaltă concepție religioasă. Nu! Dacă vom urmări cu atențiune procesul propagandei sectare, vom vedea că alt interes mult mai lumesc au în vedere acești fanatici propoveduitori.

Iată ce spune P. S. Episcop al Aradului Dr. Grigorie Comșa, în discursul rostit în Senatul țării, în ziua de 21 Martie 1928, la legea cultelor: «Sectele religioase — și aceasta este bine să se știe — în cele mai multe cazuri numai în aparență se ocupă cu religiunea, dar de fapt lucrează din răspuțeri pentru a duce la ruină mărețul edificiu la construirea căruia neamul nostru a contribuit cu ochii înălțați spre cer. Deci, nu dorul de o viață religioasă mai cerească li frământă pe ei. Dimpotrivă, li doare unitatea religioasă și națională a neamului românesc. Și tocmai această unitate o urmăresc și vor s'o distrugă».

Greu le-a fost străinilor sectari, până ce au izbutit prin mari jertfe bănești, să pregătească învățători și propagandiști români. Și, din nenorocire, s'au găsit și astfel de Români, cari pentru arginții lui Iuda, să-și vândă interesul unității religioase și naționale a neamului lor. Acești propagandiști sunt așa formați în școalele lor din Elveția

și Germania, încât li se întunecă orice simț național. Sunt educați spartanic: să nu dea înapoi dela niciun obstacol, ci să meargă până la martiriu în propoveduirea sectelor lor.

f) Împărțirea sectelor.

Sectele, cari au invadat țara noastră, au două forme și vin din două direcții opuse.

1. Cele mai multe și mai furioase sunt sectele raționaliste protestante, care ne-au venit din Apus. Elveția-Germania-Anglia-America sunt centrele sectare, de unde ne vin și propagandiști și sumele bogate și intervențiile diplomatice.

2. Răsăritul slavon — cultivator de misticism anarhic — ne-a trimis din vremuri vechi și ne-a influențat intrucâtva cu sectele lui. Acestea s'au introdus mai muț pe cale evolutivă.

Din apus ne-au venit: Bapțiștii, Adventiștii, Nazarinienii, Studenții de biblie (Mileniștii), Stundiștii, Secerătorii, Penticostaliștii, Evangheliștii de ultima oară.

Secte mistice din răsărit sunt: Lipovenii, Duhoborții, Molocanii, Scapeții, Inochentiștii. Și unele și altele tind a slăbi și dezorganiza Biserica noastră ortodoxă română.

Prin această formă religioasă însă — după cum s'a spus și mai înainte — se urmărește și ființa neamului nostru în unitatea lui sufletească.

Noi trebuie să avem privirile îndreptate mai ales asupra sectelor, cari au legături cu străinătatea, de unde vin și intervențiile și sumele bogate pentru susținerea propagandei proselitare.

E drept că noua lege pentru regimul cultelor, prin articolul IX, oprește primirea unor așa sume fără știrea statului prin Ministerul Cultelor. Ne îndoim însă și de executare și de putința controlului. Cine va putea urmări pe șefii și propagandiștii internaționali, care fac controluri-legături și transporturi de sume?

g) Principiile fundamentale ale sectelor.

Sectele reprezintă anumite aspirațiuni religioase deosebite de ale confesiunilor istorice. Ele caută să formeze bisericețe proprii, cu organizațiuni speciale, potrivit scopului ce-l urmăresc. Sectanții ignorează tradițiunea bisericească, trec peste autoritatea de secole a Sf. Biserici

ecumenice, pe care o sfidează cu un dispreț nebun și sunt împotriva tuturor canoanelor formulate de ea în cele opt veacuri primare.

Unele secte au pornit dela simpla shismă, altele au la bază oarecari erezii. Religia devine pentru secte un fapt mistic în afară de orice autoritate. Pentru sectari, religia este raportul omului cu Dumnezeu, fără obligațiuni morale. În general, sectele, dacă nu sunt o urmare a vechilor erezii, sunt seminte eșite din protestantismul raționalist. Lepădând orice autoritate tradițională și nerecunoscând revelațiunea în cercetarea Sf. Scripturi, au lăsat interpretarea după bunul plac al fiecăruia. De aici, doctrinele fantastice la care au ajuns unele secte și împărțirile anarhice prin interpretarea individuală atingând astăzi numărul de peste 500 (cinci sute).

Dacă reforma din sec. XVI a fost îndreptățită, pentru că este o protestare contra abuzurilor din Biserica romano catolică, sectele nu au niciun motiv să ajungă la anarhia religioasă de astăzi. Ele, prin ideile pe care le propoveduesc, prin practicile lor, devin periculoase deopotrivă și Bisericii și statului. Într'adevăr sectele iau poziție față de Biserica ecumenică, atacând cuvântul lui Dumnezeu — crezul și dogmele ei. Ele învață în mod deosebit despre Dumnezeu, despre Biserică, despre înlăom. Nu recunosc St. taine, nu recunosc Sf. Tradițiune; tură cultul icoanelor, al sfinților și al relicviilor. Ș'au format cultul lor specific, emancipându-se de sub autoritatea Bisericii ecumenice. Nu recunosc altă normă a religiunii decât inspirația personală. Dacă sectele sunt mistice, inspirația se bazează pe intuiție sau revelațiunea irațională. Dacă sunt raționaliste, înlătură misterul și interpretează Sf. Scriptură numai după raționalismul personal. Sunt împotriva ierarhiei, iar unele din ele nu recunosc nici Duminica.

Prin astfel de reacțiuni se atacă elementele de bază ale ortodoxiei și prin aceasta stâlpul puternic al existenței noastre ca neam.

Sectele macină tenacitatea de credință a poporului nostru și deci sdruncină din temelie existența noastră de stat. Unele din ele luptă pe față sau pe ascuns contra ordinii publice, contra organizațiunei noastre de stat.

Fiind contra jurământului și contra serviciului militar, ele sunt (adversare) împotriva apărării naționale.

Deci sectele sunt un pericol atât pentru Biserică, cât și pentru stat, întrucât traiul lor aduce atingere ordinii publice, bunelor moravuri și legilor de organizare și de siguranță ale statului.

Nu avem un recensământ exact al religiunii până la punerea în aplicare a legii cultelor, de aceea nici nu se poate vorbi de numărul exact al sectanților.

Totuși, după cifrele administrative, d. Dr. V. Ispir, profesor de sectologie la Facultatea de Teologie din București, face următoarea împărțire: din populația totală a țării, care trece de 17.000.000, ortodocși sunt 70,5 la sută = 12.000.000; uniți 7,7 la sută = 1.300.000; rom. catolici 7,3 la sută = 1.250.000; israiliți 5,8 la sută = 900.000; calvini reformați 4,1 la sută = 700.000; luterani evanghelici 2,1 la sută = 300.000; unitari 0,4 la sută = 75.000; musulmani 1,4 la sută = 250.000; celelalte secte cam între 1,2 și 3 la sută = circa 150.000¹⁾.

Față de mosaicul de confesiuni și secte din țara noastră, numărul sectanților trebuie să ne îngrijască în mod serios.

În această parte a studiului nostru ne vom ocupa de fiecare sectă, căutând a le fixa și doctrina și numărul câtuși decât aproximativ. Să se știe însă, că totul e ascuns și cu dedesupturi. Toate sectele au două doctrine: una anarhică, pe care o țin ascunsă sub jurământ pentru fiecare adept. Cu aceia se botează și se instruesc. Afară de aceasta au doctrina oficială, inofensivă, adaptată tuturor împrejurărilor, pe care o publică și o presintă la Minister.

1) Sectele religioase din România. Arad 1928, pp. 10-15.

CAP. II.

SECTA TEODORIȘTILOR

După considerațiunile generale asupra sectelor, începem cu cea mai nouă, singura născută pe pământul țării noastre.

Această sectă apare în București, între anii 1919-1923 înființată de fostul preot ortodox român Teodor Popescu, paroh la biserica Cuibu cu barză (Sf. Ștefan), și ierodiaconul Dumitru Cornilescu.

Teodor Popescu, născut în jud. Prahova, după ce își ia licența în teologie, ajunge paroh al numitei parohii, prin căsătoria cu fiica fostului paroh, preotul Ionescu. Cât a fost în sânul bisericii ortodoxe — 1912-1919 — începuse o păstorie conștiințioasă, pentru care se bucura de societatea și conlucrarea în asociația «la și citește» a foștilor săi profesori teologi. După război, pe lângă surescitarea nervoasă a vremii, mai rămânând și văduv, trece prin mari crize de sdruncin moral.

În aceste împrejurări, leagă strânsă prietenie cu ierodiaconul Dumitru Cornilescu, cu care pune la cale și începe chiar lucrul nou de școală creștină.

Ierodiaconul Cornilescu — fiu de învățător din jud. Mehedinți — a urmat cursurile Seminarului Central și ale Facultății de teologie din București. Preocupându-l scăparea de primejdiile războiului, în vara anului 1916 se călugărește și înduplecă pe P. S. Nicodim — atunci episcop de Huși — să-l hirotonisiască diacon. Fire mistică și tăcută, după ce ajunge la adăpost, nu stă nici în

eparhia Hușilor. Trece sub ocrotirea economică gospodărească a d-nei Raluca Calimachi din Stăncești, jud. Botoșani, pe care o cunoscuse în București. Numita doamnă, educată în special religios în Anglia, fiind și bogată, pusese la dispoziție fonduri pentru o propagandă protestantă, încă de prin anii 1914-1915, începând cu traduceri și tipărituri. La Stăncești, d. Cornilescu, având totul la dispoziție, traduce Sf. Scriptură și se desăvârșe în propaganda religioasă cu dedesupturi protestante. Își face prozești printre tinerii cari urmau școala militară din Botoșani. În special, pătrunde și atrage pe normaliștii din colonia dela Bălca, care se și grupează în sectă aparte¹⁾.

După război, vine în București, intră în intimitatea preotului Teodor Popescu, în starea sufletească a căruia găsește teren de lucru foarte prielnic pentru ceiace urmărea. Il introduce în literatura protestantă, și cum preotul avea darul vorbirii, îl alimentează într-o oratorie din ce în ce mai șovăelnică. Preotul, cu starea lui sufletească și cu pregătirea din ce în ce mai sistematică, devenea mai patetic și atrăgea credincioși mai mulți la biserica sa.

Odată cu predicile dela biserică, au început și cursuri biblice de seară în școala de lângă biserică. Predicile rostite în biserică, conferințele ținute în școală în fiecare Marți seara, publicația «Adevărul creștin» și alte broșuri ale acestor două persoane au început din ce în ce să arate intențiunile lor ascunse. Numai evanghelizare creștină ortodoxă nu urmăreau ei. Deși, în teorie, susțineau că sunt pe temelie ortodoxă, rând pe rând au început să suprimă rugăciunile și otpustul cu cultul Maicii Domnului și al sfinților, ajungând la urmă să lepede și tainele și sf. icoane.

Biserica a fost foarte indulgentă cu fostul preot, care n'a avut curajul să-și mărturisească doctrina nici după ce a fost caterisit și escomunicat cu sentința nr. 152 din 2 Aprilie 1924. De ierodiaconul D. Cornilescu, Sf. Sinod nu s'a ocupat, pentru că el rupsesse deja orice legătură

¹⁾ În această localitate — pe malul Trotușului — într'un spital militar, se formase o colonie cercetășească în vara anului 1918, cu 400 normaliști și seminarisți, care se demobilizase și nu aveau studiile terminate. S'au lăsat trei luni de cursuri practice și s'au ținut examenele de diplomă. Între conducătorii și profesorii, a fost și cel ce scrie acestea.

cu biserica și plecase în străinătate, unde se află și acum, se zice căsătorit.

Fostul preot Teodor Popescu astăzi se află în slujba școlii anglicane din str. Olteni, unde își desfășoară propaganda cu ajutorul conducătorului șef d-l Adeney. Pentru ținerea de conferințe religioase, a obținut autorizație specială de la Ministerul Cultelor. De la conferințe însă, d. T. Popescu a trecut la practicarea unui cult special, care constă din rugăciuni, cântări, străngerii de bani cu cheta.

D. General Nicoleanu, prefectul poliției București, ducându-se într-o Duminică la acea școală, unde d. T. Popescu își exercita cultul, l-a surprins cum ataca ierarhia și tradiția Bisericii noastre ortodoxe¹⁾.

1) Ziarul „Universul” dela 6 Martie 1927.

Notă. — D-l I. Adeney preotul anglican din București prin scrisoarea din 21 Septembrie 1928 adresată nouă, în urma publicării acestui studiu în revista „Biserica Ortodoxă Română” No. 569, cere să desmințim arătând, că: „fostul preot Teodor Popescu, nu este nici astăzi, precum n'a fost niciodată, în slujba școlii anglicane din Str. Olteni și, pe cât știu, d-nul g-ral Nicoleanu nu a fost niciodată la școala noastră și nici nu a auzit pe d-nul Popescu atacând Biserica ortodoxă, deoarece faptul acesta nu s'a întâmplat”.

Adaugă însă în aceeași scrisoare:

„Adverbul este că în Aprilie 1924, principesa Raluca Calimachi (?) m'a rugat să pun la dispoziția d-lui Popescu sala noastră. El a ținut o adunare de evanghelizare în fiecare Duminică și mai târziu, o oră de studiu biblic, Joi seara. La adunările acestea participând și mulți Evrei — unii din ei cădit înrăuriți(?) de învățătura lui Hristos — ele au fost implicit de folos și pentru misiunea noastră(?). Din Iulie 1926 adunările au fost oprite de poliție. În Octombrie 1927 d-l Popescu a obținut o autorizație din partea Ministerului de Interne de a ține adunări. Cum știam că în ceea ce privește chestiunile religioase ordinele Ministerului de Interne sunt date în concordanță cu Ministerul de Culte, am îngăduit din nou ținerea adunărilor. Primind totuși obiecțiuni din partea d-lui Secretar general al Ministerului de Culte, am notificat d-lui Popescu că nu se mai poate servi de sala noastră, ceea ce a și îndeplinit. Alte legături d-l Popescu n'a avut niciodată cu noi”.

După ce ne recomandă cartea „Călătoria Creștinului” de I. Bunyan baptist și „Biblioteca Vremea” începută de d-l D. Cornilescu (?) și ne arată că Evreii nu pot fi atrași la creștinism din cauză că starea religioasă și morală între creștini e scăzută, adaugă:

„In consecință, avem simpatie pentru orice mișcare care tinde, în sau în afară de Biserică, la întemeierea conștiinței creștine”.

În urma celor relatate, îl putem întreba din nou pe d-l Adeney: a avut s'au n'a avut contact cu d-l T. Popescu? Cât privește de convertirea Evreilor, bănuim același substrat moral ca și la predicatorul baptist din Chișinău Leon Averbuh.

(Vezi capitolul despre „Bapțiști”).

Doctrina, răspândirea și literatura lor.

De o doctrină specială nu poate fi vorba. Este un amestec de idei protestante.

Spun că botezul nu iartă păcatul strămoșesc, că rugăciunile pentru cei morți nu-și au nici un rost. Omul se mântuiește dacă iese din starea de păcat și capătă iertarea numai prin credință, privind spre Iisus cel răstignit pe cruce. Mântuirea are trei fețe: 1) pentru trecut, iertarea păcatelor și scăparea de osândă; 2) pentru prezent, izbăvirea de sub puterea păcatului; 3) pentru viitor, izbăvirea de prezența păcatului.

Din toate broșurile lor reesă, că numai sângele Domnului aduce iertarea păcatelor¹⁾.

Multă vreme au fost în tratative de unire cu Evangheliștii lui Grigore Constantinescu dela Iași. Orașul unde s'au făcut tratativele a fost Bârladul, unde au aderenți și unii și alții. Tratări au avut și cu Inochentiștii din Basarabia.

Ambii inițiatori ai sectei, au mai atras pe următorii foști studenți teologi, dându-le rolul de predicatori în diferitele părți: Nestor Dumitrăchescu, fost preot în Mircea-Vodă, jud. Dâmbovița; Alex. Panaitescu, fost preot în Cățelu, jud. Ilfov; Gheorghe Cornilescu, fratele ierodiconului D. Cornilescu; V. Tonoiu; Emil Constantinescu.

În București, au ascultători fluctuanți atrași de logica oratorică a fostului preot Teodor Popescu. Au casă de rugăciune în str. Carol Davila nr. 88.

Centre mai însemnate au în Câmpulung-Muscel, unde e predicator fostul preot Dumitrăchescu.

Sunt atrași la conferințele lor mulți intelectuali din oraș și satele dimprejurul Câmpulungului, în frunte cu câteva învățătoare.

Un alt centru îl au în Ploești. Au casă de rugăciune în str. Novac nr. 12, unde predică foștii preoți Teodor Popescu și Panaitescu și unde vin circa 80 adepți. Mai sunt la Bârlad vreo 78 de aderenți, în frunte cu predicatorul Vasilăscu, un fost căraș în București.

Pe lângă Biblia tradusă de D. Cornilescu și două

1) Episcop Grigore Comșa, „Noua călăuză”. Arad 1927, p. 124-127.

volume de predici («Iisus vă cheamă» și «Veniți la Iisus») de T. Popescu, mai remarcăm următoarele scrieri:

1) Călătoria creștinului, 2) O minune din vremurile noastre, 3) Calea mântuirii, 4) Viața în Hristos, 5) Ce-ar face Iisus, 6) Crucea lui Hristos, 7) Inima omului, 8) Pildele Evangheliei, 9) Pe urmele mielului lui Dumnezeu, 10) Planul mântuirii, 11) Taina puterii, 12) Viața predată, 13) Corabia lui Noe, 14) Semnele copiilor lui Dumnezeu, 15) Slobozenia, 16) Iertarea. Este apoi Biblioteca Vremii cu numerele: 1) Enigmele Universului, 2) Cartea Cărților, 3) Suntem nemuritori, 4) Ce e credința, 5) Cine ești? ce vrei¹⁾.

Mai au vr'o 71 broșurele în câte 16 pagini.

Toate acestea sunt tipărite în editura tipografiei «Naționala» Jean Ionescu et Comp. din București, str. Bursei nr. 1.

Secta pare a fi ceva elementar, neavând nimic original și nici o convingere în doctrina sa.

1) Episcop Dr. Grigorie Comșa, op. cit. p. 130.

CAP. III.

INOCHENTISMUL

a) Istoria sectei.

Pe lângă «Teodorismul» raționalist protestant din București, altă sectă nouă, tot românească, este Inochentismul din Basarabia.

Istoria cu Bogomilii și Husiții se repetă.

Asupra ortodoxismului din țara românească, se alăturează misticismul slavon al sectelor din Rusia și raționalismul protestant al sectelor din Occident.

Inochentismul este sub directă influență a sectelor mistice din Rusia, în special a Chliștilor, sectă ce dănuiește de pe la 1720—1730 și care acum a găsit teren favorabil în regimul comunist bolșevic și se răspândește din ce în ce mai mult¹⁾.

Se naște din fanatismul religios al călugărului Inochentie, moldovan din satul Coșăuți, jud. Soroca, pe malul Nistrului. Fire contemplativă și mistică, nu-și găsește rostul și liniștea decât prin monastiri. Ca băiat tânăr, este primit, pentru prima oară, în mănăstirea Dobrușa din Basarabia, cu oarecare greutate, având o înfățișare suspectă. După vreo patru ani de ascultare ca frate, găsește tovarăși să plece în centrul Rusiei, unde stă prin diferite monastiri din Kiev și Petrograd. Probabil că în acest timp să fi cunoscut secta Chliștilor, poate și pe altele, și va fi fost influențat. După câțva timp, s'a întors în Basarabia, la mănăstirea *Chlișcani* sau Noul-Neamț, unde nu stă mult, căci este atras de starețul mănăstirii Balta din Ucraina. Aicea este diaconit și preoțit prin anii 1909—1910²⁾.

1) Vezi capitolul special «Chliștii sau Chriștii».

2) M. Popovschi, «Mișcarea dela Balta». Episcop Grigorie Comșa „Noua Călăuză”, p. 108. sau Inochentismul, Chișinău 1926, p. 9.

Venind și mulți Moldoveni în pelerinaj la Balta, Inochentie s'a introdus în sufletele lor și a început să atragă din ce în ce mai mulți, pentru că le slujea moldovenește și cu o evlavie întru totul convingătoare.

Pelerinajul Moldovenilor basarabeni la un călugăr ce slujea moldovenește, atrage atențiunea arhiepiscopului din Chișinău, rusul înfocat Serafim, care raportează cazul la Sinodul din Petrograd și cere ca monahul Inochentie să fie mutat la monastirile Valaam sau Solovăț din Marea Albă.

În urma unei anchete ce-l găsește evlavios, modest și desinteresat, este mutat la casa episcopală a Podoliei, căci arhierul din Camenița îl simpatiza.

Renumele lui crește și adepții îl cantă în număr din ce în ce mai mare. Aicea a început faima lui de om sfânt. Mulțimea pelerinajelor atrase din nou reclama lui Serafim dela Chișinău și atunci a fost mutat în mănăstirea chinovială dela Murom, gubernia Oloneț pe malul lacului Onega.

Pelerinii îl urmăresc și pe la Murom, ajungând sărăciți și fără adăposturi. Întâmplându-se scandaluri cu transportul, (Statul rus a fost nevoit să formeze trenuri de pelerini și să-i întoarcă în Basarabia,) Inochentie este dus și închis în mănăstirea Solovăț, pe un ostrov din Marea Albă, în anul 1913.

În toate aceste împrejurări, se istorisesc minuni, care mai mult l-au înălțat pe Inochentie în fața credincioșilor... (Un soldat a voit să-l împuște, dar pușca n'a luat foc... altul l-a împuns cu sabia, și el s'a legat cu prescură și unt de lemn sfânt și s'a vindecat... etc.).

Cu ocazia revoluției din 1917, a fost eliberat. Însoțit de ucenicii, ce s'au dus tocmai acolo de l-au luat, s'a întors la «Raiul pământului» din Balta, unde moare și este înmormântat în ziua de anul nou 1928¹⁾.

În preajma morții «părintelului», cum îl numesc adepții, s'au născut o mulțime de legende... chiar că a și înviat.

1) Inochentie găsește la Balta terenul pregătit de alt mistic considerat ca sfânt, preotul Teodosie Levitchi (născut în 1791 și mort în 1845). Acesta sub influența revoluției franceze — învățase că se apropie sfârșitul lumii și înfricoșata judecată. În 1909, osemintele lui au fost dezgropate și transportate în mănăstirea ce-l purta numele „Teodosie” din Balta. Pelerinilor care veneau la mormântul lui Teodosie, a început să le predice Inochentie, spunând că l-a trimis Teodosie să pregătească pe oameni pentru „Ziua sfârșitului”.

b) Doctrina.

Inochentismul nu are o doctrină sistematică serioasă. Secta a început cu o umbră de naționalism românesc — slujba moldovenească. S'a dezvoltat însă sub caracteristica misticismului slavon. Complect incuți, învățătura lor e o serie de formule biblice, pe cari le interpretează după capul lor. Nu au un principiu de credință, ci mai mult un misticism religios. Propoveduiesc că ceice au păcătuit trebuie să mai păcătuiască, ca să aibă de ce se pocăi.

* Adevărată rătăcire este credința lor că Sf. Duh s'a întrupat în Inochentie; deci face parte din Sf. Treime. Au și totografii în acest sens. Apoi mai cred și în întrupările Sf-lor Arhangheli Mihail-Gavriil-Rafail — chiar și a Maicei Domnului în ceilalți frați predicatori.

Au împrumutat apoi dela bapțiști și adventiști ideea sfârșitului lumii cât mai apropiat cu groaznica judecată. Pentru aceasta, cei tineri să nu se căsătorească, căci viața conjugală și nașterea de copii sunt o urliciune înaintea lui Dumnezeu... Viața lor este însă în comun și se numesc frați. Pare deci că sunt numai în contra familiei cu copii, aprobând în totul legătura slobodă dintre bărbați și femei. De altfel întreaga alcătuire sectară e ceva neluștes. Imbrăcați mai mult călugărește, pe deoparte ajung la ascetismul de a-și mutila trupul, zmulgându-și unghiile și părul. Ajung însă prin subteranele lor și la cele mai oribile orgii.

c) Cultul și viața lor.

Cultul lor e cu totul anonim. În genere respectă și cultul ortodox, iau parte la slujbele divine și întrebunțează foarte mult pomenele și slujbele pentru morți. Au însă și aberații excentrice, de a-și săpa subterane, unde își fac un fel de capele și altare.

Chiar dacă Inochentie va fi avut oarecare scrupule în traiul și predica lui, adepții urmași au ajuns cu totul excentrici. Pe lângă peșterile subterane dela Lipețca, unde a fost și Inochentie — devastate de bolșevici în 1920 — avem cazuri noi cu astfel de sălășluiri. Înșalători și maniaci, se dau, ca prooroci, în numele lui Inochentie, și încep operațiile cu gospodării suspecte, cu subterane, unde așează altare și adună femei, în special fet tinere. Cultul lor în aceste subterane este o promiscuitate.

Astfel este cazul din Com. Piatra jud. Orbei. Intr'o hrubă (40 m. adâncime, — 6 m. lățime și 2 m. înălțime), un oarecare Alexandru Culeac — tip criminal urmărit de autorități, în vârstă de 25 ani, în calitate de Arhanghelul Mihail — pe lângă alte chilii, avea o celulă, închipuită ca altar. Cu el, avea o fată tânără de 16 ani — Elena, zisă fecioara Maria și alte fete, între 12 și 18 ani, plus câteva femei în vârstă. În această hrubă, ar fi luat parte în ziua de Paști vreo 140 de prozeliți, cari au fost împărțâși de Arhanghel cu pască sfințită.

Alt caz raportează parohul parohiei Coiceni Jud. Iași (de peste Prut din Basarabia) cu nr. 121 din August 1926. Inochentiștii din aceea parohie au săpat o peșteră sub casa unuia din ei, în mare taină. Ziua săpau și noaptea scoteau țarina și o imprăștiau. În aceasta, împodobită cu covoare, icoane, candelă, sfeșnice, lumânări, cărți etc., își fac slujbele foarte secret. Au o anumită parolă. Inochentie este Duhul sfânt și se roagă lui ca la Dumnezeu. Citesc acatiste, rugăciuni inventate, explică evanghelia, fac sfințirea apei, se împărțășesc etc. În timpul slujbei, un arhanghel se întoarce către norod, când cu o față, când cu alta. Prezic un mare război, așteaptă nerăbdători «sloboda» (revoluția) și sunt dușmani ai calendarului îndreptat.

Un caz și mai nou este publicat în gazetele din luna Iulie 1927 («Dimineața», 27 Iulie): Un oarecare Ion Domirov, originar din capitala republicii Moldovenești de peste Nistru, după ce colindă Basarabia, se stabilește la Todirești jud. Bălți, făcându-și gospodăria afară de sat, lângă o pădurice. Sub numele de Balinschi, a început a predica sfârșitul apropiat al acestei lumi păcătoase și a îndemna pe ascultători la pocăință.

Pentru cult, s'a săpat o hrubă de vreo trei metri pătrați, împodobită cu icoane. În acest templu, avea 15 femei prozelite tinere, cari nu aveau binecuvântarea să iasă niciodată. Numărul adeptilor acestui inochentist sunt vreo 50, dintre cari 40 numai femei. Vin pelerini din toate părțile... I se atribue minuni și unii din ascultători ies dela el în stare de exaltație religioasă. Potrivit credinței inochentiste, adeptii lui Balinschi își disprețuesc trupul și divinizează pe prooroc, în care s'a încarnat Duhul Sfânt.

Adunarea de ofrande este o credință însemnată. În general, Inochentismul este localizat în Basarabia. Prin predicatoarele femei, numite surori, a trecut și Prutul, făcându-se mici comunități în Fălciu (în Leova sunt 56), Tutova și Covurlui. Au ajuns până și în București, intrând în tratative cu fostul preot Teodor Popescu și cu D. Cornilescu.

Predica lor la început fiind în spirit moral creștin ortodox: de a nu fuma, de a nu injura etc., prinde, dar decăd îndată ce li se întrezăresc dedesupturile.

Numărul lor ar fi până la aproape una mie de credincioși. Indreptarea calendarului i-a întărit și înmulțit. Greu se poate preciza numărul lor, mulți șovăind între un creștinism ortodox habotnic și inochentism. O parte au format puntea de trecere la alte secte mult mai periculoase.

Cauza ivirii acestei secte este bine precizată la un congres preoțesc ținut la Ismail în 1916: «*Orânduiala existentă a bisericii nu poate satisface naturile cele mai înalte*». Deasemenea arhiereul rus Anastasie zice: «*Vina inochentismului e în slăbiciunea noastră. Noi n'am fost gata în toldeauna să potolim foamea suslească a păstorilor; nu se dădeam tot ce căutau, de aceea au apucat aiurea, căutând să primească acolo ceiace n'au primit dela noi*».

Aceste adevăruri sfinte, pentru întreaga problemă sectară, sunt complectate în 1923 de un protopop din arhiepiscopia Chișinăului, care declară categoric: «*Deasupra noastră zboară nouri negri. Este necesar să lepădam toate defectele noastre, precum fumatul, beția, tocmelele cu parohienții pentru săvârșirea trebuințelor religioase etc., care depărtează dela noi turma lui Hristos și o duc să bete apă tulbure*»¹⁾.

Pe larg se ocupă de Inochentism d. N. Popovschi, profesor în Chișinău, în lucrarea «*Mișcarea dela Baltă*», tipărită în Chișinău la 1926, după care apoi face aprecieri însemnate P. S. Episcop Grigorie Comșa al Aradului în «*Noua Călăuză*», tipărită la Arad în 1927.

1) N. Popovschi, op. cit., pag. 302.

CAP. IV.

BAPTISMUL

a) Istoria sectei.

Ne-am ocupat în primul rând de sectele «Teodoriștilor și Inochentiștilor», pentru că au izvor românesc. Întâia s'a născut din infiltrarea raționalismului protestant, a doua prin influența misticismului oriental.

Cea mai însemnată, însă, cea mai numeroasă și cea mai periculoasă sectă, recunoscută ca cult și de noua lege a cultelor este însă «Baptismul».

Secta se numește astfel, pentru că s'a format după interpretări și discuțiuni asupra tainei botezului, iar cuvântul botez este dela grecescul baptizo, ca însemnă a cufunda, a boteza.

N'a trecut una sută de ani dela apariția protestantismului cu Luther, Calvin și Zvingli, când își ea ființă pe pământul Angliei, (1606), și Baptismul. Odată lepădată tradiția cu drumul format și disciplina de secole, lăsându-se totul la libera interpretare a fiecăruia, cu firea omenească doritoare de a fi slobodă de orice încătușare morală și disciplinară, au început raționalizările și împărțirile.

Discuțiuni asupra botezului fusese și mai înainte. O sectă nu se formează însă decât după apariția protestantismului. Aceasta este Anabaptismul, care își ea ființă în Germania și unește pe diferiți reformatori fanatici sub conducerea preotului Toma Múnzer.

Izgoniți de Luther, se împrăștiară în toate părțile (Germania—Austria—Elveția). Ajunseră atotputernici într'un moment dat în orașul Múnster (1533—1534), unde alungară pe episcop și puse mâna pe guvern. În truntea

lor, era Ioan Bockelson din Leyden, un croitor, care se proclamă rege al împărăției celei noi a lui Dumnezeu (a Sionului) introducând comunismul și poligamia.

Fiind executați și împrăștiați, un preot catolic *Menno Simons* din Frigia ¹⁾ li reorganiză într'o nouă sectă cu moravuri curate sub numele de *Menoniști*, din care s'a născut în urmă și Baptismul, în următoarele împrejurări.

În Anglia pătrunzând calvinismul, s'au format două partide religioase: 1) *Conformiștii*, sau biserica anglicană de stat, și *Non conformiștii* sau Puritanii, care au dat naștere la o mulțime de dispute și lupte religioase.

Pastorul englez *John Smith*, puritan înfocat, a fugit în 1606, cu mai mulți partizani, în Olanda, fiind urmărit. Aicea au fost atrași de mennoniți, care învățau că botezul nu se poate săvârși de cât asupra oamenilor în vârstă și prin afundare, că creștinul nu trebuie să jure, nici să facă serviciul militar. Insuși John Smyth se botează a doua oară cu toți însoțitorii săi, însă nu prin afundare, ci prin turnare. Întors în Anglia în 1611, puse bazele noiei secte baptiste. La început au fost rău văzuți și prigoniți. Casele de rugăciuni au fost închise și predicatorii lor arestați.

Unul din ei, John Bunyan, a fost ținut închis doisprezece ani, în care timp a scris celebra carte «*Călătoria creștinului la cer*», tradusă și în românește.

Libertatea de cult o capătă la sfârșitul veacului al XVII-lea sub Cromwell și mai eles dela Wilhem III de Orania. De atunci Baptismul se întinde cu repeziciune și izbuteste să atragă personalități de seamă ca J. Bunyan, Milton, autorul *Paradisului pierdut*, poemă deasemenea tradusă și în românește.

La reorganizarea lor a contribuit mult *Whesley* și predicatorul *Spurgeon*, ale cărui lucrări au influențat mult și pe preotul Teodor Popescu dela biserica St. Ștefan—Cuibu-cu-barză. La un număr de $\frac{1}{2}$ milion, au 20 seminarii, vreo 20 de reviste și 2 jurnale săptămânale.

Baptismul american s'a născut în acelaș timp. Intemeietorul este englezul puritan *Roger Williams*. Acesta fugi din Anglia în America de Nord în 1631, ca să scape de persecuțiune. Aici înființă cea dintâi comunitate bap-

1) Euseviu Popovici, „Istoria Bisericească”, București, 1910 vol. II p. 252.

tistă cu doisprezece membri, cari se botează unul pe altul prin afundare. Au fost prigoniți până în 1783, când se dă libertate tuturor cultelor, odată cu proclamarea independenței Statelor-Unite. De atunci Baptismul s'a răspândit cu iuțea și a ajuns să numere astăzi aproape șase milioane adherenți. În Statele-Unite au însemnat așezăminte culturale. Astfel este universitatea din Chicago, înzestrată de miliardarul Rockefeller cu vreo treizeci și opt milioane lei.

Afară de aceasta, au vreo zece seminarii, peste 150 de școli superioare, cu aproape 150 de reviste religioase. Au apoi «Societatea misionarilor baptiști», cu vreo 2500 de misionari, care cheltuește anual peste 5 milioane lei¹⁾.

Baptismul a ajuns să influențeze statele și pe cale diplomatică, pentru că are personalități ca Taft și Wilson, foști președinți ai Statelor-Unite. Totuși unitatea n'au putut-o păstra din cauza lipsei de disciplină tradițională și a libertății în interpretarea a Sf. Scripturi.

Dela începutul organizării, găsim vr'o șapte subîmpărțiri: Vechea școală a baptiștilor; Baptiștii de liberă voință; Baptiștii celor șase principii; Baptiștii de ziua a șaptea; Biserica lui Dumnezeu; Legătura creștină; Discipolii lui lui Hristos etc.

Doctrina deosebitoare a acestor secte are o mulțime de curiozități. Tot din Anglia trece baptismul și în Germania în secolul al XIX-lea, prin predicatorul Onken Ioan Gerhard, care se botează de trei ori.

Centrul de propagandă al Baptiștilor în Europa este orașul Hamburg, unde, dela 1881, au și un institut teologic. Aici a fost botezat ungurul tâmplar Ioan Rottmayer, care se duse la lucru. Acesta și cu alt adept, un Antonie Novak, croitor, devin predicatorii Baptismului printre Unguri și Români, având ca centru județul Bihor.

b) Propaganda baptistă la Români Ardeleni.

Baptismul este calul troian introdus de Unguri între Români. Cel care a introdus Baptismul între Români este în special ungurul Kornyai Mihaly.

Acesta izbutește să boteze pe frații Onuț, pe Teodor Nugruț și pe Gheorghe Roman din Talpoș, iar la 1890, pe servitorul comunal Clepea din comuna Curtici.

1) Preot I. Mihălcescu, revista „Bis. Ort. Rom.” pe Ianuarie 1922, p. 260

Tot ungurul Kornyai botează în 1892 pe predicatorul român Lencuța din Arad. Ungurul Toth Istvan botează în 1894 pe cel întâi român din comuna Lunguzău, iar Mayer deja din 1891 avea ucenici pe românii Bonta Petru și Gale Ioan din com. Vânători. Doi funcționari dela căile ferate ungare: Attila Csopjak și Ludovic Bodoki, străbăteau Aradul și Bihorul cu bilete gratuite să convertească și să boteze pe români. În comuna românească Cheșa din Bihor, Baptismul a fost introdus de cismarul ungur Boreș.

În comuna Tulca, ungurul Kornyai a convertit în 1892 22 bărbuți 8 femei, iar din comuna Gurbediu nouă suflete. În comuna Batâr, baptismul a fost introdus de Unguri din Salonta și de cătră Mayer din Budapesta.

Din aceste câteva exemple, se vede că Ungurii urmăreau să convertească în special pe Români. Era singura cale de desnaționalizare și slăbire, despărțind turma de păstor, adică pe enoriași de preoții lor. Știau Ungurii că țaria românilor este Biserica ortodoxă, care îi ține grămadă cum ține cloșca puii săi sub aripi, învingând toate ideile schismatice și păgâne de atâtea veacuri și mi de ani¹⁾.

Că Baptismul a fost introdus printre Români de Unguri, însuși ei au spus-o cu satisfacție la congresul baptiștilor din Sud-Estul Europei, ținut în Septembrie 1926 la Budapesta. S'a precizat că Ungaria este prima țară din această parte a Europei unde s'a răspândit baptismul și că prin intermediul ei — ca țara libertății — s'a putut predica baptismul și între Români.

Cu sprijinul baptiștilor unguri din Ardeal și al «Iraților», se menține agitația internațională împotriva României²⁾.

Scopul urmărit prin această propagandă îl arată lămurit fostul deputat ungur Oliver Almay, care a clădit și o casă de rugăciuni baptistă în com. Cil. El scrie în anul 1913 în ziarul unguresc Arady Közlöny: «*Chestiunea națională românească ar irebui desvoltată așa, ca poporul român să fie deslegat de sub conducerea preoților români. E de mare însămnătate că chestia românească, cel puțin în parte, poate fi dezlegată cu ajutorul Baptismului, Baptismul poate ajunge la cuceriri de necrezut în județul Aradului. Lucrul acesta îl consider ca foarte important,*

1) Episcopul Grigorie Comșa, „Biserica, Statul și Baptismul”, București 1926.

2) Ziarul „Universul” dela 21 Ianuarie 1927.

deoarece în acest chip poporul român scapă de sub influența preoților sanatorizatori¹⁾. Pe lângă astfel de afirmațiuni, mai este faptul că ministrul de Culte ungar Lukacs îi recunoaște ca cult în 1905, deși nu erau decât zece mii.

Datorită acestui plan urmărit cu sistemă, Românii bapțiști au ajuns în numărul de 30 mii, pe când Ungurii și cu cei din Ungaria nu sunt decât 15 mii. Că Ungurii cultivă Baptismul pentru scopurile lor iredentiste, se vede și din ce scrie ziarul «Universul» dela 2 Martie 1927: «În Ocnele Mureșului (Jud. Alba) Bapțiștii țin adunările de cult în biserica maghiară reformată din localitate. Și ce este mai uimitor, adunările de propagandă bapțiștă se țin în biserica și școala reformată în prezența preotului reformat maghiar. În fața acestui caz, care va deschide ochii tuturor asupra ținutelor urmărite de propaganda bapțiștă, ne întrebăm: Ce legătură poate fi între cultul reformat și cultul bapțișt?»

Centrul Baptismului este în eparhiile Aradului și a Oradiei Mari, pe unde a și pătruns prima dată. În eparhia Aradului este centrul Baptismului românesc, în frunte cu predicatorul *Ioan Popa*, șeful Bapțiștilor din țară, și *Vasile Barbecaru*, secretarul său. Sunt răspândiți în 129 de localități, cu aproximativ 7000 de credincioși (după statistica Ministerului 9354), având 101 propagandiști autorizați.

Pe lângă batjocorirea clerului, ca mijloace de propagandă au înființat bănci esclusiv bapțiștice (Buteni, Bonțești, Curtici, Șiria, etc.). În Buteni (Arad) au clădit casă de rugăciuni cu turnuri și cruci ca să înșele pe ortodoksi.

În eparhia Oradiei Mari, este un centru bapțișt mai mult unguresc, în frunte cu predicatorul *Iuliu Darabanth*. Sunt răspândiți în 212 localități, cu aproximativ 3836 Bapțiști Români și tot pe atâtea Unguri (după statistica Ministerului, 9753 Români și Unguri).

În eparhia Caransebeșului, s'au întins în 180 de localități, cu aproximativ 1600—2000 credincioși. În eparhia Clujului, s'au răspândit în 183 de localități, cu aproximativ 4365 credincioși.

În eparhia Sibiului, sunt aproximativ 970 de credincioși (după statistica Ministerului, 2170).

1) Episcopul Grigorie Comșa, op. cit. p. 19-20.

c) Baptismul în Basarabia, Bucovina și Vechiul Regat.

După Ardeal, Baptismul a găsit teren prielnic în Basarabia, unde au vreo unsprezece comunități, cu dreptul de a avea registre de stare civilă.

Ziarul «România Nouă» din Chișinău (nr. 25 din 5 Februarie 1927) arată, în articolul de fond, cum Bapțiștii speculează chestia îndreptării calendarului. Se introduc în familii mai numeroase, se împrietenesc și încep propaganda cu cetiri din Biblie și chiar cu concerte de balalaici, mandoline, chitare etc. Cu prilejul acestor concerte, misionarii bapțiști vorbesc în contra Bisericii oficiale. Atacul cade în sufletul celor prezenți, adormiți de cântarea sirenelor, ca niște scânteii în paele uscate de arșița verei, provocând o gravă sdruncinare, o adevărată revoluție în conștiința religioasă a ortodoxilor prezenți. Aduc cu ei și broșuri speciale și Noul Testament subliniat în anumite locuri. O mare atențiune dau sectanții copiilor minori, în special orfani, atrăgându-i prin diferite daruri.

Centrul de propagandă al Basarabiei este Chișinăul, cu comunitate în fruntea căreia este predicatorul *Boris Bușilă*. Un predicator bapțișt cu renume este evreul botezat *Leon Averbuh*. El a adus Baptismul în Basarabia în anul 1890. Ca să fie la adăpost, s'a făcut cetățean englez și are numele de formă predicator pentru evrei. Nu știm dacă are 20 prozeliți dintre evrei. În schimb face ravagii printre ortodoksi. Învață pe Moldoveni să-și părăsească legea și să treacă la pocăiți, căci și el este pocăit. Un tovarăș conațional l-a dat pe lață, spunând unui moldovean basarabean: «D-ta crezi că Averbuh s'a lăsat de legea noastră evreiască? Tare te înșeli. Mânâncă și el o bucată de pâine și încă pâine bună, pentru că îl cred câșiva prosti!»

După statistica oficială, în eparhia Chișinăului ar fi 1211 Bapțiști, răspândiți în 43 localități; în eparhia Cetății-Albe-Ismail 3913, în 97 parohii; și în eparhia Hotinului-Bălți 3944, în 96 de parohii.

Cele mai invadate județe sunt: Hotinul, cu 56 de parohii contaminate de 1376 Bapțiști bărbați, 629 femei și 991 copii; apoi Ismailul, cu 49 parohii contaminate de 1827 bapțiști; și Cetatea Albă, cu 48 parohii, contaminate de 1701 Bapțiști.

În nordul Basarabiei, Bapțiștii au atacat satele, având în sprijin populația ruteană. În sud au centre puternice, în orașele Ismail, Bolgrad și Reni.

* * *

În Bucovina, Bapțiștul s'a introdus după 1918, ca și în Vechiul Regat. După statistica oficială a eparhiei, ar fi 587 credincioși. Însăș comunitatea maghiară din Oradia Mare se plânge, într'o revistă a lor, de puținul succes din Bucovina, spunând: «Poporul din Bucovina încă nu cunoaște evanghelia. Lucrarea aceasta revine fraților din România veche». Ca predicatori au pe Ioan Andrisan, român din America, stabilit în Frătăuții-Vechi din Jud. Rădăuți, și pe Vasile Chinucean.

* * *

În Vechiul Regat, Bapțiștii au organizație mai puternică în București, cu slabe ramificații în afară. Șeful suprem al tuturor Bapțiștilor din România, cu reședința în București, a fost Constantin Adorian. De când cu înființarea Seminarului baptist și venirea americanilor dr. Everett Gill și Dan T. Hurley, pare că își discută întâietatea cu I. Popa din Arad, unde centrul e mai puternic.

* * *

De o statistică exactă nu poate fi vorba. Numărul variază dela an la an, după activitatea propagandiștilor baptiști sau a preoților noștri ortodoxi. Afară de aceasta, pe când sectanții caută să se laude cu un număr cât mai mare de aderenți, organele noastre oficiale, începând dela parohie și până la episcopie și Mitropolie, caută să micșoreze numărul sectanților, fiind considerat ca o rea apreciere pentru forul respectiv.

După statistica ministerului, Bapțiștii s'ar fi răspândit în 1245 de localități, cu un număr de 34922. Au 868 case de rugăciuni, cu 840 de predicatori.

P. S. Episcop Grigorie Comșa al Aradului însă, — în discursul rostit în Senatul țării cu ocazia discuției la legea Cultelor, spune că, după calendarul baptist din 1926, în România sunt 915 predicatori, la un număr de baptiști, ce nu trece peste 26000. Cât privește cauzele răspândirii Bapțișmului pe tot întinsul țării Românești, iată ca-

racterisarea făcută de ziarul «Universul» dela 20 Ianuarie 1927: «Campania de ponegrire internațională, dusă sistematic împotriva României, crește în fiecare zi. E o solidarizare vădită a tuturor vrăjmașilor interni și externi, cari caută pe orice cale să alimenteze acțiunea de defăimare. În rândul acestor agenți de provocare, care și poartă jălanțiile și risipesc calomni împotriva statului român până diocolo de Oceanul Atlantic, este și secta Bapțiștilor, organizează internațională cu ramificații și în țara noastră.

«Ca ori și ce organizație spirituală sectară, odată ce s'a rupt cu trunchiul unitar al credinței, prinde legătura intimă de solidaritate susletească cu blocul națiunii. Tot așa și Bapțișmul, prin negarea ortodoxismului, a esit din cercul intereselor comune și face cor cu vrăjmașii din afară.

d) Organizația.

Bapțiștii sunt organizați în comunități: București, Arad pentru Români, Oradia-Mare una pentru Români alta pentru Unguri, Chișinău. În frunte sunt predicatorii ajutați de ceilalți subalterni: bătrâni, evangheliști, diaconi, diaconese... Toate comunitățile sunt asociate în Uniune cu reședința în Arad, având ca organ de publicitate revista «Farul Mântuirii», redactat de I. R. Socaciu, român absolvent al unui seminar baptist din America. Ca organ oficial al Uniunii tineretului baptist din România, apare în București, dela 1925, și revista «Glasul Tineretului Baptist», care are rubrică specială pentru publicarea pretinșelor persecuții. În comunități, au societăți ale tineretului, ale femeilor, ale bărbaților, ale coriștilor cu regulamente.

Societatea tineretului este condusă de Jean Staneschi, pantofar din București; a femeilor, de Estira Sezonov; a bărbaților de Toma Slav; a coriștilor de Vasile Barbecar. În fruntea Uniunii este Ioan Popa din Arad. Propaganda este susținută de seminarul baptist din București, născut în 1922 din școala biblică dela Arad. Clădit în Str. Berzei 29, ca proprietate a dr. Everett Gill, reprezentatul comunității baptiștilor americani, a început să funcționeze — ca mângâere — sub conducerea românului Const. Adorian predicatorul comunității din București. În 1925 însă, școala este trecută sub administrarea lui: «Foreign Mission Board

of The Southern Baptist Convention in U. S. A» (Misiunea străină a asociației baptiste sub americane), reprezentată prin directorul seminarului *Dan Hurley* și soția sa înlocuit în timpul în urmă.

Răspândesc cu multă îndrăzneală următoarele scrieri: 1) Calendarul Poporului Creștin. 2) Călătoria Creștinului. 3) Trebuie să țină creștinii Sabatul? 4) Cum sârbează diavolul secerișul? 5) Enigmele Universului. 6) De ce întârzi? 7) A înviat Iisus? 8) Iadul există? 9) Cine ești, ce vrei, de unde și încotro? 10) Ce este credința? 11) Astăzi sau mâine? 12) Origina omului. 13) Suntem nemuritori? 14) Bapțiștii și Biblia. 15) Cântările Sionului. 16) Catehismul apostolic.

Au mai înființat biblioteca «Cărmuitorul», cu următoarele broșuri: a) Școala Duminicală. b) Scris este. c) Cum câștigăm sufletele pentru Mântuitorul? ¹⁾

e) Invățătura baptistă.

Doctrina baptistă e o religie personală. Dau o mare atenție păcatului. Neagă ori și ce capacitate pentru faptele bune la oameni. Ori ce merit în mântuire e chestie de grație divină și har dumnezeesc. Mântuirea nu vine decât prin Iisus Hristos, ca singurul Mântuitor. Doctrina lor se resuma în 3 puncte: 1) Renăscerea personală, 2) Mântuirea prin credință și 3) Solidaritatea religioasă.

Dau o importanță deosebită renașterii sufletești. Omul ce se converteste rupe cu trecutul. Celui convertit i se dă un rol în mântuire. Resping cultul exterior, care nu joacă niciun rol, pentru că tu ești care hotărăști mântuirea ta. Nu admit harul izbăvitor al tainelor. Botezul lor are numai un rol simbolic: curățire de păcate, lepădarea de voința proprie, consacrarea întregei vieți lui Iisus. Nu admit botezul pruncilor, pentru că nu-și pot face mărturisirea de credință. Copiii morți nebotezați sunt mântuiți, căci Iisus a murit pentru toată lumea. Botezul influențează în măsura credinței celui ce-l primește. Și Sf. Euharistie e numai o manifestare sim-

1) P. S. Episcop Grigorie al Aradului s'a ocupat în special cu problema sazelor, mai ales a Bapțișmului. Lucrările P. S. Sale ne-au servit în alcătuirea prezentului studiu.

bolică, o amintire a celor întâmplate pe vremea Mântuitorului.

Nu voesc să audă de mântuire prin biserică și de mijlocirea preoților. Afirmă că tot creștinul e preot prin unirea cu Dumnezeu.

În comunitate, sunt împărțiți după obligații în: predicatori (păstorii sufletești, care citesc Sf. Scriptură și țină predica), bătrâni, evangheliști, diaconi, diaconese.

După ei, Sf. Scriptură e singura normativă a credinței. Tradiția cu Sfintele Sinoade, canoane, simbolul credinței, icoane, sfinții n'au nicio însemnătate.

Înlătură autoritatea învățătoare a Bisericii. Duhul sfânt luminează pe fiecare credincios în înțelegerea Sf. Scripturi. Orice predică, fiind cuvântul lui Dumnezeu, renăște pe om.

Chemarea la mântuire este o alegere din veci după ei și pentru viața viitoare nu admit de cât o judecată generală.

Inclină în credința unei apropiate veniri a lui Iisus Hristos. Semnele timpului vestesc apropiata venire. De aceea fiecare trebuie să fie gata a primi pe Iisus Hristos, care va veni pentru mântuirea veșnică.

Voesc comunitate liberă în stat liber. Nu cer și nici nu așteaptă beneficii și privilegii de stat.

Ca viață socială, repausul duminical e ceva sfânt, iar averea nu e un bun personal, ci social. De aceea dreptul de zeciuială e ca ceva obligator pentru comunitate.

Se supun statului unde trăiesc; se roagă pentru el și înalta stăpânire și-și plătesc datoriile impuse.

Bapțișmul nu vrea să știe de existența Bisericii oficiale ortodoxe române legată prin tradiția de veacuri de neamul nostru. În propaganda sa, caută să distrugă și să defaime totul. Urind Biserica dominantă, ce le stă în cale, implicat surpă și organizația de stat, acesta fiind ultimul scop al lor. Deci să luăm aminte «ca să umblăm cu pază, nu ca niște neînțelepți, ci ca cei înțelepți, recumpărând vremea, cinci zile sun rele». Să nu fim fără de minte și să înțelegem, care este voia Domnului». (Eleseni c. V. 15—17).

Mărturisirea de credință a Bapțiștilor în cincisprezece articole a fost publicată în Monitorul Oficial al statului ungar d'n 1905. În românește a fost tradusă de d. Dr. N. Brânzeu și publicată în 1913 în lucrarea sa «Pocăiții».

Cu însemnate îndreptări și restrânsă numai la 14 articole a apărut în editura «Farul Mântuirii» la București 1927 sub titlul: «Mărturisirea credinței bapțiște a creștinilor botezați». O redăm în întregime pentru ca să i se vadă toate subtilitățile.

ART. I.

Despre Cuvântul lui Dumnezeu

Noi credem și mărturisim că sfințele Scripturi ale V. și N. Testament sunt într'adevăr inspirate de Duhul Sfânt. Ele formează în întregime adevărata revelațiune (descoperire) dumnezeiască către neamul omenesc, sunt izvorul fără greș al cunoștinței de D-zeu, precum și singura ordine și normă a credinței și a purtării în viață. (În numita broșură citațiile se fac în întregime; noi numai le indicăm unde sunt).

I Tess. II₁₃; II Tim. III₁₅₋₁₇; II Petru I₁₆₋₂₁; Ebr. I₁₋₂; Gal. I₁₁₋₁₂; (II Moisi XIX₃; II Sam. XXIII₂; Is. I₂; Ier. I₉; Mat. X₂₀; Luc. X₁₆; Faptele XVII₁₁; Rom. I₁₄; I Cor. II₁₃; XIV₃₇; Gal. I₉) Ps. 119,125.

ART. II.

Despre Dumnezeu.

Noi credem și mărturisim că este un D-zeu, Creatorul, Susținătorul și Domnitorul tuturor lucrurilor. În Sf. Scriptură recunoaștem noi pe D-zeu ca Tată, Fiu și Duhul Sfânt, în ființa lor cu desăvârșire una și nedespărțiți.

I Moisi I₁₋₃; Ioan I₁₋₃; Ef. IV₆; (Ps. 90₂; 139₁₋₁₀; Isa. 40₂₉; Rom. VI₃₃₋₃₈; I Tim. I₁₇); I Cor. VIII₄₋₆; (I Tim. II₅; Mat. III₁₆₋₁₇; XXVIII₁₉; Ioan X₃₉; XIV₇₋₁₀; XVI₁₃₋₁₄; I Cor. XII₄₋₆; II Cor. XIII₁₃; I Ioan II₂₃); Rom. IX₅; I Ioan V₂₀ (Mat. XI₃₃₋₃₇; XXVIII₁₈₋₂₀); Ioan V₂₃; VII₃₈; XX₂₈; Ebr. I₃₋₇); Ioan IV₂₄; II Cor. III₁₇; Ioan XIV₂₄; (Apoc. IV₈; I Cor. III₁₆₋₁₇; XII₁₁; Efes. IV₃₀).

ART. III.

Despre Păcat.

Noi credem și mărturisim că D-zeu a creiat pe om după al Său chip și asemănare, pentru a sa premărire și pentru o viață fericită cu El. Prin ademenirea Satanei omul păcătuit, deveni neascultător lui D-zeu și căzu în moartea spirituală și corporală. Deaceia toți urmașii lui sunt din natură incapabili și fără plăcere pentru orice bun, capabili și dispuși la orice rău, însă și prin vină proprie toți sunt păcătoși înaintea lui D-zeu.

I Moisi I₂₆₋₂₇; II₁₇; III₆₋₇; Ps. 51₆; Marc. VII₂₁; Ioan VIII₄₄; Rom. V_{12,13-18}; VI₂₃; VIII_{6,7}. (Efes. II₁₋₃; Apoc. XX₁).

ART. IV.

Despre Mântuire.

Noi credem și mărturisim că D-zeu a mântuit pe om de păcat și de urmările păcatului prin Iisus Hristos. Când timpul s'a împlinit, a trimis pe Fiul Său unul născut în asemănarea carnei păcătoase, însă fără de păcat. Iisus Hristos îndeplini, prin ascultare deplină, legea dumnezeiască și puse viața sa sacrificiu pentru vină. El a fost blestem pentru noi, purtând păcatele noastre și murind în locul nostru pe cruce. Această mântuire deplină și vecinică prin Fiul lui D-zeu este singura cauză a revindicării noastre. După ce Hristos îndeplini rescumpărarea prin sângele Său, învie dintre morți, se așează deadreapta majestății în înălțime și ne trimise Duhul Său Sfânt, ce ne face a consimți la binecuvântările acestei strălucite mântuiri și a le primi în credință. El mijlocește pentru noi ca Arhieru la Tatăl, este la noi în toate zilele până la sfârșitul lumii și în sfârșit ne va introduce în împărăția lui cea vecinică. Mat. III₁₇; V₁₇; XVI₁₆; XXVI₂₈; XXVII₄₆; XXVIII₂₀; Marc. XVI₇; Luca XXII₄₄; XXIV Ioan VIII₄₄; (III₃₀; X₂₈; XI_{25,26}); XIV₃; XVII₂₄; XV₂₆; XVI₇₋₁₄; Faptele II₃₂; XX₂₈; Rom. I₃₋₄; III₂₄; V₅; VIII_{3,14,34}; X₄; I Cor. XV₂; II Cor. V₂₁; Gal. III₁₃; IV_{4,6} (Efes. I₇; Col. II₁₃; Ebr. IV₁₄; 14,15; IX₁₀; 14₂₂; X₁₋₇; XII₁₄); I Petr. I₁₈; II₂₂; I Tim. II₅; III₁₆; II Tim. I₁₀; Tit. II₁₄; Isaia 53₁₁).

ART. V.

Despre Alegere.

Noi credem și mărturisim că din vecinice a fost libera bunăvoință, punerea la cale hotărâtă și plină de mila lui D-zeu, a mântuirii pe păcătoși și a-i rândui la viața vecinică și fericită. Totuși noi vedem că Sf. Scriptură arată tot așa de hotărât răspunderea fiecărui om față de D-zeu. Deoarece D-zeu vrea ca toți oamenii să fie mântuiți și să vie la cunoștința deplină a adevărului, poruncește ca toți oamenii din tot locul să se pocăiască și să creadă în Evanghelie.

Mat. XX₁₆; XXV₁₄; XI₂₈; Marc. XVI₁₆₋₁₇; Ioan III₁₆; VI₃₇₋₃₉; X₁₃₋₂₅; XVI₂₆₋₂₇; XVII_{6, 9, 11, 24}; Faptele XIII₄₈; XVII₃₀; XVIII₁₀; Rom. VIII_{28-30, 31-35}; IX₁₈; XI₄₋₇; XVI_{22, 23}; I Cor. I₂₉; Efes. I_{4, 11}; II₈₋₁₀; II Tess. II₁₃; Filip. I₆; II Tim. I₉; I Petr. I₃₋₅; Isaia 53_{11, 12}; 54_{1, 10}; 55_{17, 9}; Ezech. 33₁₁.

ART. VI.

Despre Renaștere.

Noi credem și mărturisim că omul numai prin Duhul Sfânt și prin cuvântul lui D-zeu poate fi trezit din moartea spirituală pentru a-și recunoaște păcatul.

Indată ce el se căește sincer de păcatele sale, recunoscându-și vina și căutând refugiu la Hristos, dobândește prin credință în El iertarea păcatelor și îndreptărire față de D-zeu. Prin această acțiune a harului Duhului Sfânt, omul renaște într-o speranță vie și e capabil a trăi o viață nouă.

Matei XI₂₈; Ioan I₁₃; III_{3, 5, 6}; VI_{37, 63}; XIV₆; Fapte II₃₇; IV₁₂; X₄₄; XVI₁₄; XXVI₁₇₋₁₈; Rom. III₂₄₋₂₈; VIII₁₆₋₁₇; I Cor. II_{4-5, 14}; VI₁₁; II Cor. I₂₁₋₂₂; VII₁₉; Gal. IV₆; VI₁₅; Efes. I₁₃; II₅; IV₃₀; V₃; Iacob I₁₉; I Petre I₂₃; Isaia 55_{1, 10-11}.

ART. VII.

Despre Sfințire.

Noi credem și mărturisim că renăscuții sunt sfințiți în Iisus. Prin neconținută influență a spiritului lui Hristos, care locuiește în ei, sunt în stare a se opune cu succes

ispitei la păcat, la care și credincioșii sunt expuși; de asemenea a păstra ascultare lui D-zeu și a-i închina trupurile ca jertfă sfântă și plăcută. Sfințirea începe cu renașterea și continuă toată viața; ținta ei este deplina preschimbare a credincioșilor în chipul lui Hristos. Deosebite mijloace rânduite de Dumnezeu pentru înaintarea în sfințire sunt: Cuvântul lui Dumnezeu (Sf. Scriptură), rugăciunea și împărtășirea credincioșilor unii cu alții.

Despre lege noi ținem că este sfântă, dreaptă și bună. Ea produce recunoștința păcatului, este un învățător spre Hristos și rămâne stabilă cu pretențiunile și blestemul ei pentru toți, care sunt afară de Hristos. Credincioșii sunt prin Hristos mântuiți de blestemul și pedepsele legii și trăesc sub legea lui Hristos.

Mat. VII₁₆; Ioan XII₂; Fapte II₄₂; IV₃₂; Rom. V₁₃; II₂₇₋₂₉; VI₂; VII₇; VIII₃₋₄; XII₁; I Cor. I₃₀; VI₂₀; IX₂₄₋₂₇; II Cor. VII₁; Gal. III_{10, 24}; IV₄₋₅; V₁₇₋₂₂; Efes I₄; IV_{15-6, 22-24}; Col. III₅₋₁₀; Filip. III₁₂; I Tes. IV_{5, 7}; V₁₇; I Tes. III₃; Tit. II₁₁₋₁₂; Ebrei XII_{1, 14}; I Tim. I₉₋₁₀; I Petr. I₁₅₋₁₆; II Petr. I₂₋₁₁; I Ioan I₇; IV₁₉; V₁.

ART. VIII

Despre botez

Noi credem și mărturisim că comunitatea este datoră să îndeplinească botezul orânduit de Domnul Hristos până la venirea lui și anume la toți acei cari mărturisesc credința în El.

Botezul se îndeplinește printr-o singură afundare a credinciosului în apă în numele Tatălui, al Fiului și al Duhului Sfânt. Numai astfel se îndeplinește porunca Domnului și botezul își păstrează însemnătatea lui adâncă și originală.

După instruirile Domnului Iisus și ale ucenicilor săi, botezați pot fi numai acei, care mai întâi prin Evanghelia și darul lui Dumnezeu au devenit credincioși lui Hristos.

În botez, declară credinciosul, că depune speranța sa numai pe moartea și învierea Domnului Iisus Hristos,

mântuitorul său, că crede în El, ca în acela, care îl mântue de blestemul și răsplata păcatului: că se predă cu trup și suflet lui Hristos, iar pentru a trăi cu Hristos o viață nouă, pe omul cel vechiu îl dă morții. Botezul mai este și solemnă declarațiune și asigurare a lui Dumnezeu către cel ce se botează, că a murit, s'a îngropat și a înviat cu Hristos, că păcatele îi sunt spălate și a devenit ca un copil a lui Dumnezeu, întru care Tatăl a binevoit. Botezul urmează a deștepta mai hotărît și mai puternic în inima celui ce se botează, conștiința mântuirii și fericirii. Aceasta se poate întâmpla numai acolo, unde Dumnezeu mai întâi prin Spiritul Său Sfânt, a produs credința în Fiul lui Dumnezeu.

După Sf. Scriptură botezul se poate îndeplini numai o singură dată, de aceea este necesar ca atunci să se îndeplinească corect.

Mat. III¹¹⁻¹⁶; XXVIII^{19, 20, 21}; Marc. I⁹; XVI¹⁶; Ioan III²³; Fapte V¹⁴; VIII^{36, 38, 39}; IX^{9, 12-20}; II³⁸; XXII¹⁶; XVI^{31, 34}; Rom. VI^{3, 23}; II Cor. I²¹⁻²²; V¹⁴; Efes. I¹³; IV¹³; Gal. III²⁶⁻²⁷; Colos. II¹²⁻¹⁸.

ART. IX

Despre Cina Domnului.

Noi credem și mărturisim, că Cina Domnului este o sfântă moștenire lăsată de Iisus Comunității (bisericii) din care ea se nutrește în mod spiritual cu trupul și sângele lui Hristos vestind moartea lui până când va fi venit.

Amintirea aceasta a suferințelor sale amare și morții lui precum și conștiința comunității (bisericii) întrunite că formează cu Hristos un corp, reînvie prin aceasta în inimile lor.

Ținem, că la îndeplinirea acestei sărbători să se țină seama exact de procedul apostolic.

Cina se poate lua după ce fiecare s'a cercetat pe sine cu deamănuntul și este cu deosebire numai pentru aceia, cari prin mila lui Dumnezeu au devenit proprietatea lui și au primit botezul.

Mat. XXVI²⁶⁻²⁸; Marc. XIV²²⁻²⁴; Luc. XXII¹⁷⁻²⁰; Fapt. II²¹⁻²⁸; XX⁷; I Cor. X^{16, 17, 21}; XI²³⁻²⁶.

ART. X

Despre Comunitatea (biserica) Domnului.

Noi credem și mărturisim că, după Sf. Scriptură totalitatea credincioșilor formează corpul lui Hristos. Tot astfel credem noi, că după voința lui Dumnezeu și îndrumările Apostolilor datoria tuturor credincioșilor este a se lega în comunități (biserici) pentru a avea relațiuni între ei. Astfel de comunități sunt legăminte de bună voie ale ucenicilor lui Iisus, botezați în credință, cari s'au separat de ale lumii, organizându-se după voia lui Hristos pentru cultivarea și curioșia membrilor săi, pentru răspândirea împărăției lui Dumnezeu în lume și pentru preamărirea lui Hristos.

Matei XVI¹⁸; XVIII¹⁷⁻¹⁸; XXVIII¹⁹⁻²⁰; Ioan IV²³⁻²⁴; XVII²⁰⁻²¹; Faptele II^{1, 41, 46, 47}; VII¹; XI²⁸; I Cor. XI¹³; XII¹²⁻²⁷; XVI^{1, 19}; II Cor. VI¹⁶⁻¹⁷; VIII¹; Gal. I^{2, 23}; Efes I²²; II¹⁹⁻²²; IV^{3, 16}; Colos. II^{13, 19}; IV¹⁵; I Tess. V¹¹⁻²²; Apoc. I¹²; II¹⁷.

Slujbe în Comunitate (biserica)

Capul comunității (bisericii) este numai Domnul Iisus Hristos, căpitenii vizibile pe pământ nu are.

Noul Testament nu cunoaște decât două feluri de slujbe în comunitate (biserica), adică bătrâni sau așa ziși episcopi și diaconi. Comunitatea (biserica) își alege singură episcopii. Predicatorii episcopi, învățători, președinți, păstori) denumiri diferite cu acelaș înțeles și servitori (diaconi), cari prin punerea mâinilor (ordinațiune, hirotonisire) sunt deosebiți pentru acest serviciu. Ei trebuie să posede calitățile menționate în Scriptură și să le îndeplinească după cerințele N. Testament. Ei sunt ca și ceilalți membri puși sub disciplina Comunității (bisericii) totuși ținându-se seama de I Tim. V¹⁹.

Mat. VII¹⁸; XX²³⁻²⁸; XXIII⁸; Luca X⁷⁻⁹; Ioan XXI¹⁵⁻¹⁹; Fapt. VI¹⁻⁶; XI³; XIV²³; XX^{28, 31}; Rom. XVI¹⁷⁻¹⁹; I Cor. III⁹⁻¹³; IV¹⁻⁹; IX⁶⁻¹⁴; Gal. I⁸⁻⁹; VI⁶; Efes. IV¹⁴; Colos. I¹⁷; Fil. I¹; I Tim. III¹⁻⁷; IV^{2, 3, 13}; V^{17, 18}; VIII¹²; Tit. I⁵⁻⁹; Ebrei XIII¹⁷.

Datoriile Membrilor.

Datoriile membrilor Comunității (bisericii) constă în iubire cordială reciprocă. Fiecare este dator a lua parte conștiincios la bunurile spirituale pe care Domnul, capul comunității (bisericii) le-a rânduit, precum și a contribui la binele tuturor membrilor după cum necesitatea va cere. De aceea dator este fiecare membru a lua parte la Cina Domnului de fiecare dată când comunitatea se va aduna pentru acest scop, precum și a contribui după putință la susținerea împărăției lui Dumnezeu.

Ioan XIII³⁴⁻³⁵; XV¹²⁻¹⁷; Fapt. II⁴²; Rom. XII¹³; I Cor. XV¹⁻²; II Cor. VIII; IX⁶⁻⁹; Gal. V⁶; I Tes V¹⁴; Ebrei X²³; I Petru I²²; Filip. IV¹⁰⁻¹⁶; I Ioan II⁴; III¹¹⁻¹⁸; Ps. 26, 27, 4; 84, 1; 116, 19; 122, 1.

Adunările.

Comunitatea rândue toate afacerile în adunare membrilor prin vot, fiecare având drepturi egale. Toate afacerile și hotărârile sunt a se conduce în spiritul Domnului Iisus Hristos pentru a se păstra libertate și ordine în casa lui Dumnezeu.

Mat. XXIII⁸⁻¹¹; XVIII¹⁷⁻¹⁹; Fapte XV²²⁻²⁹; I Cor. XIV^{33, 40}; Efes V²¹; Colos. II³; I Petru V⁵.

Primiriile.

Un membru nou poate fi primit în comunitate prin vot, după ce mai întâi se cunoaște starea sufletească a acestuia și după ce a depus înaintea comunității o mărturisire personală a credinței sale. De dorit este unanimitate de voturi. I Tim. VI¹².

Disciplina Comunității.

Fiecare membru este dator a păzi ordinul Domnului Iisus după cum stă scris în Mat. XVIII¹⁵⁻¹⁷. Este deci datoria fiecărui membru a primi să fie în iubire mustrat frățeste, precum și tot astfel să mustre la necesitate în iubire frățescă.

Comunitatea are dreptul și este datoare a exclude din comunitate și a ridica dreptul acelor membri, cari

trăesc în contradicere cu mărturisirea lor și cari nu au putut fi îndemnați de a fi conduși la o umilință sinceră și adevărată, ținând spre îndreptare, adică a-iei, cari își mențin starea aceasta în păcat.

Membrii cari s'au făcut părtași de grele păcate (mari) cari au dat sminteală oficial, ori s'au făcut vinovați de repetate ori, și pe al căror cuvânt deocamdată nu se poate pune crezământ, vor fi excluși fără de preget, chiar de promit îndreptare.

Mat. XVIII¹⁵⁻¹⁷; I Cor. V⁴⁻¹³; II Tes. III⁶; I Tim. 10-20; VI¹⁻³; Tit. III¹⁰⁻¹¹; II Cor. II⁶⁻⁸.

ART. XI

Despre creștineasca zi de odihnă.

Noi credem și mărturisim, că ziua săptămânală de odihnă purcede dela voința cea plină de milă a lui Dumnezeu și este dată spre binele omenirii. Pe când însă poporul israelit i-a fost dat ziua a șaptea a Sabatului ca semn al legământului între Dumnezeu și acest popor, sărbătorim noi, ca membri ai noului așezământ după exemplul primilor creștini întâia zi a săptămâni, ca o zi cu deosebire consacrată a Domnului, pe care Dumnezeu însuși a sfințit-o prin învierea Fiului Său și prin trimiterea Spiritului Sfânt. Noi ne simțim datori a ne îndeplini cu sârguință și cu mare conștiințiositate toate afacerile noastre cetățenești în cursul săptămânei. Duminica însă a o sfinți Domnului și în ea a ne odihni de tot lucrul, adică orice lucru, care nu este absolut necesar. Ziua Domnului trebuie să ne servească pentru alimentarea noastră spirituală, pentru pietatea și pentru cordiale legături cu membrii în Hristos precum și pentru lucru în împărăția lui Dumnezeu. Noi ținem ca în această zi fiecare să citească mai des Sf. Scriptură, ca copii să fie instruiți din ea și fiecare să ia parte la slujbă când se predică cuvântul lui Dumnezeu.

Noi cinștim această zi ca un dar sfânt dela Dumnezeu absolut necesar pentru statornicia comunității creștine.

I Moisi II¹⁻³; II Moisi XX⁸⁻¹¹; XXXI¹³⁻¹⁷; Mat. XXVIII¹; Marc. II²⁷; Ioan XX¹⁴⁻²⁶; Fapte XX⁷; I Corint. XVI¹⁻²; Colos. II¹⁶⁻¹⁷; Apoc. I¹⁰; II¹; Ps. 118, 22, 24.

ART. XII

Cespre căsătorie.

Noi credem și mărturisim că, căsătoria e instituită de Dumnezeu. Ea este o legătură între un bărbat și o femeie, un consimțământ pentru toată viața și o părtășie a dreptului divin, uman și moral în destinația neamului omenesc. Bărbatului îi este permis a lua numai o singură femeie ca soție, precum și femeiei îi este permis a lua numai un singur bărbat ca soț, iar după moartea unuia din ei se pot recăsători. Deoarece căsătoria este și o rânduială cetățenească, trebuie să fie încheiată cu acte după legile țării, totuși cununia religioasă să nu se escludă. Noi ținem ca credincioșii să încheie o căsătorie numai în Domnul adică numai cu credincioși.

Un divorț din motive, care nu concordă cu Sfânta Scriptură sau o recăsătorie cu divorțați nu este admisibil după Noul Testament.

În cazuri de adulter și a unei părăsiri răutăcioase, credem că Sf. Scriptură admite divorțul și recăsătoria părții nevinovate.

I Moisi I₂₇₋₂₈; II₁₅; VI₁₋₃; Ios. XXIII₁₂₋₁₃; I Legi I₁₀; VII₁₀₋₁₆; IX₁₋₃; Mat. XIX₆₋₉; Luc. XIV₂₅; XVIII₂₈₋₂₉; I Cor. VII_{1-9, 39}; Efes V₂₂₋₂₈; Colos III₁₂; Filip. IV₆; I Petr. II₁₉. — Essa IX și X; Neemia XIII₂₁₋₂₉.

ART. XIII

Despre autoritate.

Noi credem și mărturisim că autoritatea este dela Dumnezeu, fiind îmbrăcată cu putere pentru păstrarea dreptului, pentru ordinea și pedepsirea răufăcătorului. Noi suntem datori a ne supune legilor ei fără șovăire, întru atât cât ea nu ar împiedica a exersa credința noastră, datori suntem printr-o viață liniștită și pașnică a-i ușura sarcina. Noi mai suntem datori a ne ruga pentru autoritate, ca după voința lui Dumnezeu și sub îndurata lui pază să poată mântui puterea ce i s'a încredințat pentru menținerea păcii și a dreptății.

Noi ținem că abuzul de jurământ este oprit unui creștin; acel jurământ însă, care este cerut a se depune înaintea autorității și care este solemnă chemare de Dumnezeu ca martor al dreptății, poate să fie depus.

Noi credem, că autoritatea după cum ne învață N. Testament nu poartă în zadar spada. Ea are dreptul și datoria a condamna la moarte, precum și a uza de spadă pentru păzirea patriei. De aceea noi ne considerăm datori a servi în război, acolo unde autoritățile ne pune.

Credința noastră nu ne împiedică a fi în funcțiunile Statului.

Mat V₁₄₋₃₇; XXII₂₁; Fapte IV₁₉₋₂₀; 29-40; Rom. XIII_{1-7, 9}; XII₁₋₉; I Corin. I₂₁; Gal. I₂₃; Filip. I₆; I Tess. V₂₇; Ebr.; VI₁₃₋₁₅; VII₂₃; XXI₂₃; I Tim. II₁₋₂; Tit. III₁; I Petru II₁₃₋₁₇; V Moisi VI₁₃; X₂₆; Esra X₃; Isaia 19_{1, 10}; 65_{1, 16}; Ier. IV₂; XII₁₀.

ART. XIV

Despre lucrurile cele din urmă și viitoare.

Noi credem și mărturisim că Domnul nostru Iisus Hristos va veni cu putere în mare strălucire. Noi considerăm ziua revelațiunii Lui (descoperirii), coroana planului său de mântuire, în care se va arăta adevărul și minunata lui mărire lumii întregi. Cei adormiți întru Hristos vor învia în neperitoare strălucire. După aceea credincioșii cari au rămas în viață, vor fi preschimbați și în acelaș timp vor fi răpiți cu cei înviați spre întâmpinarea Domnului. Noi vom fi totdeauna la Domnul, îl vom vedea cum este, vom fi asemenea lui și vom domni cu el în împărăția desăvârșită.

Noi credem și într-o înviere generală a tuturor și într-o judecată a lumii întregi, în care toți oamenii vor fi descoperiți înaintea judecătorului Domnului Hristos, judecătorul, ca să-și primească fiecare după faptele din viață.

Precum și Fiul lui Dumnezeu va da tuturor credincioșilor fericire veșnică, tot astfel va condamna pe cei necredincioși la gheena focului. Noi susținem cu tărie, după cum și Scriptura spune că aceste stări sunt veșnice.

Noi credem că semnele timpului anunță sfârșitul acestui timp și în fine ne amintim de cuvintele Dom-

nului, cari mărturisesc acestea: Asa, viu curând! și așteptăm rugându-ne: Amin, vino Doamne Iisuse!

Mat. XVI²⁷; XXIV³⁰; XXV³¹; Luca XXI²⁵⁻²⁸; Ioan XVII³⁴; V²⁸⁻²⁹; VI⁴⁰; Eapt. I¹⁰; Rom. IV¹⁷; VIII²³; XIV¹⁰⁻¹¹; I Cdrint I⁷⁻⁸; XI²⁶; II Cdrint IV¹⁴; Colos. III⁴; Filip II⁷⁻¹¹; III²⁰; I Tess I¹²; II¹⁸; IV¹³⁻¹⁸; II Tess I⁷⁻¹⁰; Tit. II¹³; Ebr. IX²⁵; I Petru I⁴⁻⁷; V⁴; II Petru I¹⁶; III¹³; I Ioan II²⁸; Iacob V⁷⁻⁹; Apoc. I^{7, 8}; III¹¹; XI¹³⁻¹⁸; XXII⁷; XX⁴⁻⁶; Isaia 24²³; Zah. 14⁴⁻⁵.

Notă. — Nu putem garanta exactitatea citatelor, ele fiind cu totul încurcate și repetate în original de unde le-am luat cum la Art. I și II. Pe cât a fost cu putință la celelalte articole ne-am silit să le punem în ordine cronologică, nu după însemnătatea citărei, cum pare a fi în tratatul respectiv.

CAP. V.

ADVENTISMUL

a) Istoria sectei.

Adventismul s'a născut din Baptism. Protestantismul introducând libera interpretare a Sfintei Scripturi, a dăstrat tradiția disciplinei creștine și a deschis porți largi anarhiei religioase.

După ce Baptismul s'a zbatut două veacuri (1600-1800) pentru a se organiza cu o doctrină bazată pe botezul creștin, s'a format o nouă grupare, care nu s'a mai preocupat de botezul copiilor, ci de a doua venire a Mântuitorului Hristos. Privirea eshatologică a timpurilor primare, cu teama de care erau cuprinși și Tesalonicenii Sfântului Ap. Pavel (I Cap. V), devine norma unei noi secte. De aici și numele, dela cuvântul latin *adventus* = venire.

Bazați pe anumite locuri din Sfânta Scriptură cred că venirea Mântuitorului Hristos e foarte apropiată. Din această credință s'au conceput o mulțime de teorii cu date fantastice, teorii ce au dat naștere mai apoi și la alte secte și mai anarhice, de care ne vom ocupa la vreme.

Adventismul s'a născut pe pământul productiv în secte al Americii, la începutul veacului XIX. Intemeietorul este țărănul fermier *William Miller*, fiul unor baptiști din Pittsfield, Statele-Unite. Născut la 1782, până la vârsta de 30 ani era un liber-cugetător. Luând parte la războiul dintre Statele-Unite și Anglia (1812-1816) ca marinar, a fost așa de zgnduit sufletește, încât a început să citească Sfânta Scriptură cu multă stăruință și aprofundare. Neavând îndreptarul de studiere și înțelegere, a ajuns la un crez nou: că Mântuitorul va veni în curând să judece lumea, că va învia pe cei adormiți în credință și va schimba trupul credincioșilor în viață, pentruca și unii și alții să ia parte la împărăția de o mie de ani, ce va întemeia pe pământ. Numai după ce vor trece acești

o mie de ani, vor învia și necredincioșii și păgânii și se va ține judecata obștească. Plecând dela proorocia lui Daniil (8,14), că până la curățirea templului vor trece 2300 de zile, a transformat zilele în ani și, făcând socoteală dela întoarcerea iudeilor din robia babilonică (anul 457 a. Hr.), a ajuns să stabilească anul venirii a doua a Mântuitorului pe pământ pentru întemeierea împărăției de o mie de ani. După multe frământări și discuții, au stabilit venirea Domnului între 1 Martie 1843 și 1 Martie 1844. Desamăgirea însă a fost mare când a trecut 1 Martie 1844 fără nici o schimbare.

Miller și prin scrisoare publică și prin conferințe în diferite localități, arată că s'a înșelat în socoteli, dar că totuși Domnul va veni în curând.

Un ucenic al său, S. Snow, tâlcuind locul din Levitic 16,29, a izbutit să prelungească așteptarea încă cu câteva luni, până la 24 Octombrie 1844, când a fixat venirea Domnului ca sigură și fără greș. Frământarea a fost așa de mare, în acest timp de așteptare, încât s'au deschis și prăvălii cu haine albe speciale pentru călătoria la cer. În noaptea spre ziua învierii, toți credincioșii respectivi s'au adunat într'o sală mare din Boston, ascultând cu încordare sunetul trâmbiței îngerești ca semnal de venirea Domnului.

Desamăgirea fu fără margini văzând profetia nelndeplinită nici de astădată. Ironia și batjocura erau la ordinea zilei. Mulți s'au lăsat de adventism.

Miller mărturisește a doua oară în public că s'a înșelat și îndeamnă pe adepții săi să se întoarcă la baptism. Baptiștii însă nu-i mai primiră după Ianuarie 1845.

Dela această dată, când s'au sfătuit și într'o conferință la Albany — ținutul New-York — și-au croit drum aparte, ocupându-se mai mult de mântuirea personală.

Însuși Miller tipări în 1833 o broșură intitulată: «*Invederare din Sf. Scriptură și istoria venirii a doua a lui Hristos în anul 1843*». După 1840, încep a se tipări de ucenici reviste ca «*Semnule timpului*», care apare și astăzi sub numele de «*Vestitorul venirii a doua a Domnului*»; de scurtă durată sunt: «*Strigătul din miezul nopții*», «*Trâmbița de alarmă*»¹⁾.

¹⁾ Preot I. Mihălcescu, revista „Biserica Ortodoxă Română”, Ianuarie 1922 pp. 253-255.

b) Impărțirea și răspândirea lor.

Dela început s'au răspândit în mai multe partide, păstrând numai numele în comun. Astfel sunt: 1) Adventiști evanghelici; 2) Biserica creștină adventistă; 3) Uniunea vieții adventiste; 4) Adventiștii de ziua primă; 5) Adventiștii vremii ce va să vină și 6) Cea mai însemnată ramură o formează adventiștii zilei a VII-a, înființată de Josef Bates, căpitan de vapor, și mai ales de soții James și Elena White. În special Elena White, bolnavă de isterie, a făcut, din deseori ei accese, mijloace de precizare și convingere. A călătorit prin toate centrele însemnate din Statele-Unite, Anglia, Danemarca, Norvegia, Germania, Franța, Elveția, Italia, întărind pe cei șovăitori și atrăgând pe cei incuți și lesne crezători.

Datorită acestor soți, adventiștii zilei a șaptea își fixează doctrina lor destul de nebuloasă dela început și își formează catchismul cu punctul central «a doua venire a Domnului». Însă dau o întorsătură datelor fixate de Miller și Snow, spunând că n'au fost pentru sfârșitul lumii, ci pentru curățirea templului ceresc de păcatele fiilor lui Dumnezeu (Ebrei IX, 23), timp care este și de judecată (I Petru IV, 17). Deci și sfârșitul lumii va fi curând; chiar a sosit, potrivit cap. XIV, 6-7 din Apocalips, unde se spune că un înger zboară prin văzduh cu Evanghelia în mână și strigă: «*Temeți-vă de D-zeu și slăviți-l, căci vremea judecării a sosit*». Au apoi o mulțime de interpretări fantastice, cu fiarele despre care se vorbește în Apocalips cap. XIII v. 1-10 și 10-18 și cele expuse în cap. XIV, 8-12 cu pregătirea venirii Domnului.

Pătrunzând în Europa, își formează comunități bine organizate, cu așezăminte de editură la Hamburg, Basel, Londra, Cristiania și Melburn. Au 30 de ziare pentru propagandă, cinci colegii și seminarii pentru pregătirea misionarilor și o mulțime de școli confesionale. La Battle Creek au un sanatoriu înființat în 1856. Centrul de propagandă pentru Europa îl au la Hamburg.

D. S. Dumitrescu, vice-președintele adventiștilor din România, în lucrarea sa: «*Ce credem noi adventiștii*», ne dă date precise asupra adventismului. El spune că numărul total din lume eră în 1913 de 122.381 adventiști

Impărțiți astfel: Australia 4773; Asia 12.000 (Japonia, China, Coreia); Africa 1863. Cealți în America și Europa. La această populație, erau 9322 misionari.

În sudul Europei n'au prea putut face aderenți. Din Germania și Elveția pătrund în Ungaria, Rusia și apoi în România.

c) Adventismul în România.

În România, Adventiștii au început a pătrunde dela 1870, când un fost preot catolic, Mihail Czehowki, a venit la Pitești și a ținut mai multe conferențe religioase, ca reprezentant al Adventiștilor de Duminică. Propaganda prindea greu însă numai între străini: un armean, Toma Aslan, și un inginer elvețian, Lucian de Prașo, dela C. F. R. Până la 1881, se botezără abia vreo 13 adventiști.

Această comunitate — specific străină — mai dăinuiește în Pitești, fără nici o atenție românească, până la începutul veacului al XX-lea.

O altă sămânță adventistă ne-a venit din Crimeia în Dobrogea prin anul 1891, cu nemții Krüger, Baierle și alții, stabilindu-se în comuna Sarighiol. Izbutesc să se întindă și în satele Cobadin, Anadolchioi și Vuile-Noi, sub conducerea unui misionar, Waggoner, ajungând până la 30 de membri. O mare parte însă au emigrat în America.

Dela 1890, încep să pătrundă și în București, prin nemții Adomeit și Perk. Până la 1906, ajung la numărul de 20, izbutind să convertească și pe românul *Petre P. Paulini*, student în medicină ¹⁾.

Primul scop eră atins: să capete un intelectual român, coadă de topor, sub oblăduirea căruia ca șef predicator să opereze la dizolvarea vieții noastre creștinești și românești.

Intr'adevăr, d. Paulini se vinde și-și vinde neamul și legea lui pentru blidul de linte al dolarului și al zeciuelilor. În conducerea Adventiștilor din România și se pune pe lucru în predică și organizare. Un teren favorabil pentru adventiști a fost mulțimea lucrătorilor dela societățile petrolifere din Prahova. Totuși, până la marele război de

¹⁾ Episcopul Grigorie Comșa, „Noua Călăuză”, pp. 73-74.

întregirea neamului (1916-1918), succesul lor este cu totul slab, mai ales printre Români. Ajung până la numărul total de 834 de credincioși.

Deși prima infiltrare dela Pitești a fost cu Adventiști de ziua întâi de Duminică, mai târziu n'au rămas și nu s'au răspândit decât Adventiștii de ziua a șaptea, sabațiștii, împărțiți după război în: a) *Adventiști moderați*, adaptați la rânduelile de stat și recunoscuți ca comunitate prin deciziunea ministerială Nr. 3734 din 1925 sub conducerea lui P. Paulini, și b) *Adventiști reformiști*, care nici nu voesc să știe de o organizație de stat, conduși fiind de Ghiță Z. Manea din Putineiu, jud. Teleorman, și de D. Nicolici din Sângeorgial de pădure, jud. Mureș-Turda ¹⁾.

Au luat aceste forme poate printr'o înțelegere ascunsă între ei și cu poporul conlocuitor cu noi — evreii — cari urmăresc așa de abil distrugerea creștinismului și a oricărei organizații de stat. De altfel se poate bine observa cum Adventiștii sunt foarte bine tratați și bine alimentați de finanța evreiască.

Adventismul a pătruns și s'a răspândit în România numai ca reformist, atacând cu furie orișice ierarhie și organizație și fiind intransigent în depunerea jurământului. Se cunosc cazurile din Prahova, unde Adventiștii au atacat pe preot în exercițiul slujbei la botezul enoriei, mergând înainte și după el cu batjocuri și îndemnuri de a nu sărută sfânta cruce (Râncezi), ajungând până a-i pune și mâna în pieptul preotului ce și făcea serviciul (Posești). Protoiereul jud. Prahova I. Ștefănescu a fost amenințat cu injurii și bastoane ridicate. Toate acestea s'au întâmplat între anii 1910-1916, când luptele sunt furioase mai ales în județele Prahova, Ialomița, Vlașca, Teleorman cu noii coreligionari români ai lui Paulini și foarte devotați conlucrători Ștef. Dumitrescu, Gh. Dumitrescu zis și Năstăsescu.

Pentru starea lor agresivă, nesupunere la rânduelile de stat și batjocorirea religiunii de stat, s'au dat și sentințe de condamnare (tribunalul de Ialomița). Numai după ce au văzut că sunt urmăriți și condamnați, Paulini a schimbat atitudinea, adaptându-se la organizația de stat

¹⁾ Episcopul Grigorie Comșa, op. cit. p. 99.

cu o doctrină și făcându-se că combate pe reformiști în broșura: «*Profeți falși și profeți mincinoși*».

Reformiștii își dau o origină nouă (1915), din viziunea pusă la cale a doamnei Margareta Rowen din Los Angeles (California), și ar fi pătruns în România prin neamțul Kremer și soția lui, veniți însă tot din Hamburg.

Ca dovadă că deosebirea lor e numai formală și că în realitate toți sunt reformiști, este cazul recent al adventistului Johan Bauer din București. Acesta, deși face parte din Uniunea adventistă, în frunte cu Paulini, recunoscută, totuși, în casa de rugăciuni din str. Popa Tatu 38, cu o lanternă magică și cu filme, insultă religia creștină ortodoxă. Faptul a fost constatat de d. Prefect al poliției, de un inspector al siguranței și de un comisar regal. Pe lângă aceasta, atât în Popa Tatu 38, cât și în Labirint 116, s'au mai găsit plăci de proiecție scandaloase și broșuri revoluționare. Faptul a fost judecat de consiliul de război al Corpului II de armată și numitul predicator a fost condamnat la un an închisoare și 50.000 lei amendă.

Războiul, cu grozavele lui suferințe, cu numeroasele tabere de luptători și prizonieri, a dat un foarte prielnic prilej tuturor sectanților de a-și face prozeliți. Sufletele dezolate, necerțate la vreme, de păstori ortodoxi, își găseau alinarea în doctrina diferitelor secte, care — sub masca noutății — păreau ceva mântuitor. Datorită acestei stări sufletești și sociale, adventiștii s'au înmulțit, ajungând în 1924 la numărul de 4534.

d) Propaganda și organizarea lor.

Adventiștii sunt organizați într-o uniune centrală cu sediul în București, având ca președinte pe P. Paulini ajutat de St. Dumitrescu, B. Pascu și Maior Păunescu. Pentru tipărirea de broșuri, propagandă și colportaj, ei au o societate, «Cuvântul evanghelic», autorizată de tribunalul comercial Ilfov în 1920. Se ascund în dosul acestei forme comerciale, pentru a face un prozelitism deghizat. Trebuie stabilit dacă, sub forma de întreprindere comercială, se poate răspândi o învățătură sectară, sub înțelesul și în baza art. 25 din Constituție.

Adventiștii s'au răspândit mai mult în Vechiul Regat prin abuz și înșelăciune, după cum s'a arătat. Pare a fi o înțelegere ca ei să invadeze centrul țării, iar Bapțiștii

marginile cu provinciile alipite. Nu cunoaștem în amănunt organizația lor, pentru că sunt cu totul ascunși și nesinceri. După anumite date, știm că sunt împărțiți în conferințe sau regiuni cu anumit număr de comunități. Astfel avem: a) Muntenia cu 25 de comunități; b) Transilvania cu 45 de comunități; c) Banatul cu 5 comunități; d) Moldova lui Ștefan cel Mare cu 35 comunități. După o statistică comparativă între anii 1921 și 1922, sunt în creștere.

Ca și la celelalte secte, specificăm și aici, că nu poate fi vorba de o statistică exactă. Pe când sectanții caută să se laude cu cât mai mulți aderenți, organele oficiale ale Bisericii noastre caută și ele a fi cât mai optimiste, arătând cât mai puțini. Astfel, după cursul de sectologie dela Facultatea de Teologie din București ar fi, în toată țara, 5-6 mii de adventiști. După statistica Ministerului de culte, făcută după datele comunităților respective, ar fi 7579 de adventiști, răspândiți în 757 de localități, cu 289 case de rugăciuni și 65 predicatori.

Cei mai mulți ar fi în Muntenia unde, chiar după datele oficiale, trec peste trei mii de credincioși. Pe lângă comunitățile din București (șos. Basarab 143; str. Popa Tatu 38; str. G. D. Palade 67; în parohia bisericii Hagiu, acestea după referatul Secției culturale a Arhiepiscopiei București. După statistica Ministerului de culte: Labirint 242, cu predicatorul I. Gheorghiu; Popa Tatu 169, cu predicatorii Tolan și Bauer; Gara de Nord 118, cu Darie Paraschiv și Belu 56 cu Mocanu), au centre puternice în Prahova și Teleorman. Pe lângă centrala din str. I. C. Brătianu 28 din Ploești, numai în protopopiatul Breaza au case de rugăciuni în: Câmpina, Sinaia, Călinești, Dărmănești, Goruna, Măgureni, Moreni și Urletea. Nu mai vorbim de Teleorman, unde numai în protopopiatul I Turnu Măgurele sunt 278 familii cu aproape 800 membri, în protopopiatul II Seret 39 familii și în protopopiatul III Alexandria 204 membri.

După datele oficiale, sunt în progres și în eparhia Râmnicului Nou-Severin, unde, dela 255 de membri, câți erau în 1926, numai după un an s'au constatat 493¹⁾, și în eparhia Argeșului, unde, dela 67 constatați în 1925-1926, au ajuns acum la 167.

1) Lucrările Adunării Eparhiale și Dărilor-de-seamă ale Eparhiei pe anii 1927 și 1928. Referatul Secției Culturale.

Și eparhia Buzăului nu stă mai bine. Deși ar număra numai vreo 260 adventiști, însă au o virulență așa de puternică, încât formează un adevărat pericol. Orașele Buzău și mai ales Brăila sunt focare de sectanți. Incepând din Brăila — parohia Sf. Apostoli — adventiștii pătrund în Dragosloveni-R. Sărat, apoi în Costieni, centralizându-se prin 1919, cu casă de rugăciune în parohia Sf. Ingeri din Buzău, cu predicatorul șef *Damian Stniș*, șef de tren. De aici se întind în toată eparhia.

Eparhia dobrogeană a Tomisului stă și mai rău, căci pe lângă faptul că număra aproape 450 adventiști, are și o mare lipsă de preoți bine pregătiți. La aceasta se mai adaugă mulțimea străinilor-coloniști foarte prielnici ideilor sectare, plus calitatea portului Constanța, cu acea sumedenie de păsărele maritime (marinarii), copleșite de teoriile Hamburgului și ale altor porturi mari pe unde mișună sectanții.

Moldova a avut o centrală adventistă puternică la Focșani, unde, în toamna anului 1926 Octombrie 8-10, a fost și un mare congres adventist, prezidat de marii predicatori Conrad Richard și Ludwig Carl, veniți special din Hamburg. Au participat 54 delegați, reprezentând 20 comunități din: Arbora (Bucovina), Bacău, Bârlad, Botoșani, Cernăuți, Câmpulung și Cucul mare (Bucovina), Cristinești (Dorohoi), Dorobanț (Botoșani), Darabani (Dorohoi), Focșani, Galați, Huși, Iași, Ițcanii noi, Mălușteni (Covurlui), Nadișa (Bacău), Piatra Neamț, Cuza Vodă (Covurlui), Ilisești-Poenesti (Tecuci).

În primii ani după războiu, ajunsese comunitatea din Focșani să numere 165 adventiști, cu o casă de rugăciuni, local propriu în valoare de 300.000 lei atunci. În timpul din urmă, au ajuns la 13 membri, iar casa au scos-o în vânzare.

După contribuția bănească ce o fac către marele șef Artur Văcăreanu din Focșani, în cursul anului 1926, urmează că cele mai puternice comunități sunt în județul Botoșani, cari trimit 96930 lei prin predicatorii N. Alexa, C. Pintilie și M. Nedelcu; apoi Bacăul cu 94.377 lei prin predicatorii Al. Naforniță, C. Munteanu și V. Vlahopol; Neamțul cu 60.534 lei, prin predicatorii Gh. Donciu, N.

Păduraru, Ordean și C. Cărtiță; Bucovina 59.603 lei, prin predicatorii din Cernăuți: Ant. Knitel Gh. Oresciuc, V. Saftenca și Ordsan. Vin apoi comunitățile mai mici: Tecuciul cu 19.382 lei, prin Gh. Iordache și Rositoiu; Vasluiul 19382 lei, prin I. Mânzățanu, C. Tătăranu și Orășanu; Roman 8370 lei, prin C. Căpățână, V. Neagu și Vlahopol; Hușul 8099 lei, prin Ordsan și St. Maxim; Bârladul 8016 lei, prin Al. Caradiuță și St. Ouatu.

Deși Iașul e un centru, totuși Adventiștii nu stau așa bine. Nu numai că nu contribuie cu nimic ca celelalte județe, din contră, același Artur Văcăreanu care a primit zeciuala la Focșani, trimite la Iași, predicatorilor: C. Popa 8506 lei, D. Tudose 8952 lei, Deni 10243 lei, Leon Balan 4231.

Aceste sume — contribuții și plăți — ne indică mișcarea și tăria comunităților respective.

După datele oficiale, în Eparhia Moldovei ar fi 223 familii de adventiști cu 739 membri, față de 967 cât se constatare în anii trecuți; în eparhia Romanului 237; în eparhia Hușului 393; la Dunărea de jos ar fi aproape 300. Bucovina ar avea 485, iar Basarabia 3415 cu comunități puternice în Tighina (2285 membri) și Hotin (Cliscăuți 75, Corjeuți 258, Cotiugeni 66, Caracușani 114, Colincăuți 142).

În Iași a lucrat efectiv preotul I. Popescu (Bis. Sf. Andrei), în Focșani preotul Radu Grobnic. Ambii — într'o modestie mucenicească — au făcut școală catehetică ani de rând, fără vreun indemn sau știință oficială, doar vizitându-se și încurajându-se reciproc. Rezultatele se văd. Modestia și sistemul lucrului lor misionar poate fi pildă.

În Transilvania și Banat, Adventiștii sunt în minoritate, față de celelalte secte. Eparhia Clujului ar avea vreo 450; Caransebeșul vreo 165; Sibiuul vreo sută. În Transilvania sectanții mai au avantajul de a se împărți între eparhiile ortodoxe și greco-catolice, fiecare dându-i în seamă celelalte. Astfel, în Valea Jidanului din Bicazul Transilvaniei este o comunitate adventistă de peste 400 credincioși, care ține și de Blaj și de Sibiu.

În privința propagandei religioase Adventiștii sunt foarte activi și îndrăzneți până la jertfă. Pe lângă unitatea de acțiune cu ajutorul intern, sunt într'o strânsă legătură cu întreaga organizație mondială. În special comunitățile

din Europa nu se mișcă fără directiva dela Hamburg. Finanța bogată cu care se ajută, arată adâncile scopuri urmărite, care nu pot fi numai de natură religioasă.

Caută să ne deruteze și prin o polemică bine pusă la cale. Paulini acuză pe așa numiții reformiști de: «profeți falși și profeti mincinoși» (o broșură de 88 pag.), iar aceștia în altă broșură, «*Redeșteptarea și reformațiunea între adventiștii de ziua a șaptea*», acuză pe Paulini că, în războiul balcanic din 1913, avea aceleași păreri ca și ei. Și adevărul așa este. Cum s'a putut face schimbarea? Ei au școli de sabbat pentru educația religioasă a tinerilor. Au cerut să li se îngăduie un seminar la Focșani.

Pe lângă revistele special reformiste: «*Păzitorul adevărului*», «*Solul misionar*» și broșura amintită mai sus, plus alta «*O scurtă lămurire a principiilor comunității adventiștilor de ziua a șaptea mișcarea de reformă*», colportorii bine instruiți mai răspândesc:

1) Serviciul Ingerilor buni; 2) Speranța lumii; 3) Există D-zeu; 4) Credința cea desăvârșită; 5) Scriptura descifrată; 6) Adevărații creștini; 7) Umbra și ființa planului de mântuire; 8) Taina sănătății; 9) Sabbatul N. Test.; 10) A doua venire a lui Hristos; 11) Perpetuitatea legii lui Dumnezeu; 12) S'a apropiat sfârșitul; 13) Cine a hotărât care cărți să alcătuiască biblia? 14) Călăuză lui D-zeu către orașul sfânt; 15) Ce zi serbați și pentru ce? 16) Taina suferințelor lui Iisus Hristos; 17) Soarta păcătoșilor; 18) Fericita nădejde a creștinului; 19) Unde sunt morții? 20) Tutunul e otravă; 21) Fii lumină; 22) Suferințele lui Iisus Hristos pentru răscumpărarea omenirii; 23) Nemurirea numai în Hristos; 24) Cum să luptăm contra epidemiilor; 25) Calea către Hristos; 26) Este Biblia cuvântul lui Dumnezeu; 27) Este adevărată descendența omului din maimuță; 28) Profeti falși și mincinoși și profetii mincinoase.

Mai au un «Institut Biblic» adventist lângă Săn-Mărtin în Transilvania¹⁾.

1) Episcop Grigorie Comșa, op. cit., p. 77.

e) Invățătura adventistă.

Adventismul, ca și celelalte secte raționaliste, are la bază izvorul și doctrina protestantă.

Lepădând toată tradiția, a redus creștinismul numai la interpretarea aproape personală a Sfintei Scripturi și la casa de rugăciuni, tot atât de simplă ca și sufletul lor.

1. Deci, în primul rând, — ca și celelalte secte, — adventiștii nu admit ca izvor de credință decât Biblia.

Nu recunosc nici tradiția cu hotărârile sinoadelor, nici scrierile Sfinților Părinți și ale învățătorilor Bisericii.

Că numai Biblia este izvorul de credință, se bazează pe următoarele locuri: Ps. 118 v. 5; Luc. XII²⁹⁻³¹; Ioan V³⁹ și XX³¹; Fapt. I¹⁻²; XVII¹¹; Rom. I¹⁴ și III²¹; I Cor. XIV³⁷; I Tim. I³⁻⁴ și VI³⁻⁴; II Tim. III¹⁶⁻¹⁷; I Tim. I¹⁹.

Iar următoarele citate ar opri chiar referințele tradiționale: A II Lege II²; Mat. XV⁹; I Cor. IV⁶; Gal. I³; Colos. II³; Tit. I¹³⁻¹⁴; Apocal. XX¹⁸.

Să înțelege că temeinicia acestor locuri biblice este, după interpretarea lor. Aduc apoi o mulțime de argumente raționale, împotriva tradițiunii¹⁾.

Adventiștii își fac așa educație, că nici nu poți discuta cu ei. Rămân la ideile lor fixe, având teamă de explicații contrare credințelor lor bizare.

2. Neadmițând tradiția, nu vor să știe de ierarhie, spunând că toți creștinii au dreptul să învețe și să explice cuvântul lui Dumnezeu. Pentru a susține aceasta, interpretează după priceperea fiecăruia următoarele locuri din Sf. Scriptură: Marcu IX²⁸⁻²⁹; I Petru II³; I Corint. XIV²⁶⁻²⁷; Efes. V¹¹; Colos. II²⁸.

În legătură cu ierarhia, nu poate fi vorba de monahism la adventiști.

3. Nevând nici ierarhie, nu pun mare preț pe Sfintele Taine. Ca și Bapțiștii, nu admit botezul pruncilor, pentru că numai cine se poate mărturisi înaintea multor martori se poate și boteza. Cât privește Sf. Euharistie, ei afirmă că Cina cea de taină este numai un simbol al morții Mântuitorului Hristos. De celelalte taine nici nu se vorbește. Căsătoria este un contract social; Mărturi-

1) Vezi «Combaterea principalelor învățături adventiste» de Icon. C. Nazarie. București 1923.

sirea e publică. Mir ungerea și Sf. Maslu nu există întrucât ei nu concep misterul.

În ce privește Botezul, adventiștii se bazează pe Marc. XVI¹⁶; I Ioan VII¹⁴; Mat. XIX¹⁴.

4. În legătură cu mântuirea, unde au principiul «Sola fide» (adică numai cine crede se mântuește), nu admit nici cultul sfinților, nici al icoanelor. În special sunt furioși împotriva crucii și a icoanelor, ajungând să comită și sacrilegii, bazați pe: Eșire XXXIII¹⁰⁻²³; A doua Lege IV¹²⁻¹⁵; I Ioan IV¹²; I Timot. 16. etc.

Aceste învățături în general sunt comune tuturor sectelor, cu mici nuanțe deosebitoare.

5. Doctrina specifică a adventiștilor, de unde și-au luat și numele, este «a doua venire»; cu împărăția de 1000 de ani a lui Iisus Hristos. Acesta este firul roș, ce străbate întreaga viață a sectanților adventiști.

Am văzut câte greșeli au făcut și cum s'au compromis, cu fixarea datelor venirii Mântuitorului Hristos, interpretând bizar Sf. Scriptură.

Ca să scoată în evidență a doua venire, mai ales față de Bapțiști, au numărat de câte ori e vorba în Sf. Scriptură despre botez și de câte ori despre a doua venire și au găsit că Sf. Apostol Pavel ar vorbi de 5 ori despre botez și de 65 ori despre a doua venire a Domnului.

Miller și cu adepții lui au ajuns la socoteli fantastice, ca să dovedească imediată a doua venire a Domnului. Cele 1260 de zile despre care se vorbește în Apocalipsă XII⁶ ar fi domnia papală de 1260 ani, (538 când s'a ales cap și până la 1798 când Francezii au luat în captivitate pe Papa Piu al VI) pe care o socotesc ca domnie a lui antihrist. Au mai găsit că profeția cu căderea stelelor a fost la 13 Noembrie 1833, când a fost o adevărată ploaie de stele.

În urma falimentului cu datele fixate de Miller, devin mai precauți. Răspândesc aceiaș credință pentru sfârșitul lumii, fără însă să mai fixeze anul și ziua.

Broșura «Arătarea glorioasă a lui Hristos» și revista «Semnele timpului» se ocupă special de așa ceva.

Au ajuns să formuleze această dogmă, în chipul următor: lumii i s'a dat să trăiască, 6000 de ani. Două

mii de ani a trăit până la Noe. Alți două mii s'au scurs până la Înălțarea Domnului. După împlinirea acestor două mii de ani, va veni sfârșitul. Toate aceste teorii le-au dedus din: Mat. XXIV¹¹⁻¹²; Luc. XXI; Ioan XIV; I Tim. IV; II Tim. III¹⁻³; Apoc. XII.

Urmează apoi o întreagă teorie asupra domniei de 1000 de ani (Milenismul sau hiliasmul), care e mai mult specialitatea Studenților de biblie — secta de care ne vom ocupa mai la urmă, bazată pe cap. XX al Apocalipsului.

În legătură cu aceasta, este și judecata viitoare. Când se va împlini a șasea mie de ani, Iisus Hristos va veni întru slavă, cum s'a și înălțat (Faptele I¹¹) cu trâmbița în Sion, cu strigăte în muntele cel sfânt, că a sosit ziua Domnului (Ioil II¹).

Se va întemeia împărăția de o 1000 de ani numai cu cei drepti. Aceasta va fi prima înviere după Apocalips XX⁵. Glasul lui Iisus Hristos va învia pe morții drepti și le va da nemurirea, ducându-i în sălașurile cerești. Dreptii rămași pe pământ vii la a doua venire a Mântuitorului vor fi răpiți întru întâmpinarea Domnului.

Puterea Satanei va fi cu totul sfărâmată 1000 de ani, când va fi legat și aruncat în abis, ca să nu mai ispitească lumea. Credincioșii vor cârmui împărăția lui de 1000 ani împreună cu Hristos. Păcătoșii nu vor învia în acest timp, iar cei vii la a doua venire vor fi adunați și închiși în temniță unde vor sta 1000 de ani, până la începutul intricoșatei judecăți. Atunci Satana va fi deslegat și, împreună cu Antihrist, va da lupta înfricoșată împotriva Bisericii lui Hristos. Totul se va termina cu înfrângerea lor și a părtașilor. Tot atunci, Iisus va scula și pe păcătoși din morminte cu trupurile lor slabe și bolnăvicioase.

La prima înviere, dreptii se îmbracă întru nemurire.

La a doua înviere, vine blăstămul asupra păcătoșilor, când dreptii apar ca judecători. Dreptii vor împărăți în veci cu Hristos, iar păcătoșii vor fi nimiciți.

Adventiștii resping eternitatea muncilor celor păcătoși. ¹⁾ Împărțirea în drepti și păcătoși este la ușa mormântului, după care nu mai poate fi nicio schimbare. De

1) Iconom C. Nazarte, op. cit., p. 119.

aci, rugăciunile pentru cei morți sunt inutile, după cum nici sfinții trecuți din viață nu se mai pot ruga pentru noi, căci fiecare se mântuește singur, personal, numai prin credință (sola fide).

Deci, după Adventiști, sunt două învieri și două judecăți, una a dreptilor la a doua venire a Domnului, și alta a celor păcătoși, după împărăția de 1000 ani (Apocalips XX). Iad și chinuri veșnice nu există, pentru că și învierea e condițională, spre fericire sau nimicire.

6. Alt punct specific al Adventiștilor este Sabatul. Deși sunt și Adventiști de Duminecă, însă această sectă se naște sub influența ideilor iudaizante, cu o specifică interpretare a V. Testament. Cele zece porunci sunt hotărâtoare pentru ei. De aici combaterea crucii și a icoanelor, ca contrare poruncii a II-a, și serbarea Sâmbetei impusă de porunca a IV-a.

Fac deosebire între animalele curate și necurate (III Moisi XI) și practică spălarea picioarelor.

Adventiștii consideră legea V. Testament obligatoare pentru creștin. Deci trebuie serbată Sâmbăta, pentru că este lăsată de Dumnezeu ca o părțică curată a raiului sfânt. Pentru aceasta au o întreagă argumentare bazată pe locuri și din V. și din N. Testament. (Eșire XX; XXXI₁₂; XXXII₁₆; XXXIV₁₈; Luc. IV₁₆₋₂₁; Fapte XIII₂... etc.).

Mai susțin ei Sâmbăta ca sărbătoare de odihnă și pentru faptul că ei consideră ca punct central în viața Mântuitorului Immormântarea, nu învierea.

Pe lângă aceste puncte, toată doctrina adventistă, în substratul ei moral, este reformistă și revoluționară la toate nuanțele în care s'au împărțit. O parte din ei au luat forme tolerante în doctrină și maschează numai ca să poată trăi și face prozeliti.

Toți nu admit jurământul, toți sunt antimilitariști, toți sunt în contra organizației de Stat ca nepotrivate orânduirilor dumnezeiești. Unii merg până la a fi și împotriva căsătoriei, sub motivul arătat mai sus. Asupra jurământului, este o întreagă literatură.

f) Deosebirea Adventiștilor de Baptiști. Literatura de combatere.

Adventiștii serbează Sâmbăta, Baptiștii Duminica.

Adventiștii nu mai au niciun fel de sărbătoare; Baptiștii mai serbează Nașterea Domnului, Învierea Domnului (în special Vinerea Paștilor și ziua a doua a Paștilor ¹⁾ și Rusaliile. Adventiștii nu admit iadul și muncile veșnice, Baptiștii da. Adventiștii cred în două învieri, Baptiștii în una; de aici și a doua venire a Domnului e concepută cu totul deosebit de unii și de ceilalți.

Tot în legătură cu învierea, Adventiștii cred în două judecăți viitoare, pe când Baptiștii numai în una.

Adventiștii mai au nota iudaizantă, cu accentuarea V. Testament, la unele subîmpărțiri foarte înaintate. Legea V. Testament are cuvânt hotărîtor înaintea harului din N. Testament.

Am tratat mai pe larg Adventismul, pentru că istoricul și doctrina lui sunt asemănătoare, ca să nu zic normative pentru toate celelalte secte.

După și din Baptism se nasc rând pe rând Adventismul, Nazarenismul, Mileniștii, etc., creându-și fiecare doctrine cu nuanțe deosebitoare cât mai bizare, care toate însă au acelaș calapod general.

Apoi Adventismul, invadând Vechiul Regat, s'a scris mai mult asupra ei. Pentru combaterea adventismului în general, sunt:

1. *Combaterea principalelor învățături adventiste de Iconomul Const. Nazarie*, București 1913.
2. *Adventismul din punct de vedere biblic, rațional și moral practic*, Iconomul D. Georgescu, București 1922.
3. *Furii pustiesc ogorul*, Preotul Econ. P. Godescu, Pitești 1914.
4. *Pericolul propagandei adventiste* de Protoiereul Ștefănescu, Ploești.
5. *Rătăcirile adventistă*, de Sachelar I. C. Beldie, București, 1914.
6. *Combaterea adventiștilor*, de Ic. Ene D-trescu Ploești.
7. *Adventismul în fața Scripturii*, de A. Polak. Tălmăcire de D. Cornilescu, București 1920.

1) Pocășii de D-rul N. Brânzău, Petroșani 1913, pag. 203.

8. *Cinci cuvântări bisericesti* Pr. N. Donos, 1923.
 9. *Pentru neam și lege* Dr. Gh. Comșa, Caransebeș 1923.
 10. *Adventiștii*, de Paul Scheuerlen, Traducere de diac. Al. N. Constantinescu, Brăila 1923, reeditată în București în 1926.
 11. *Ce este adventismul* Arhim. Galaction Cordun, București 1922.
 12. *Adventismul și Dreapta-Credință*, de Preotul M. Călugăreanu, «Renașterea» Neamț 1924.
 13. *Combaterea sectelor raționaliste* de M. Calnev, în Editura asociației «Uniunea Culturală» din Chișinău 1925, reeditată în 1928.
 14. *Adventismul dat pe față de un fost adventist*. Traducere de P. C. Arhim. I. Scriban din nemțește, București 1925.
 15. *Cele 10 porunci*, de Pr. Gr. Popescu, Roman 1925
 16. *Hristoși mincinoși*, de Pr. Corneliu Cercel, București 1926.
 17. *Piatra din capul unghiului*, de Gala Galaction, București 1926.
 18. *Arme împotriva Adventiștilor*, de Protoiereul Gr. Prejbeanu și Preotul Savast. Părvulescu, Craiova 1924.
 19. *În luptă cu Adventiștii*, de Preot N. Hodo-roabă, Iași 1925.
- Pentru apărarea Duminicii și a botezului pruncilor:
1. *Originiz Duminicii*, de Arhim. Iuliu Scriban, București 1921.
 2. *Sâmbăta Adventiștilor și Sfânta Duminică*, de Icon. Const. Nazarie, București 1914.
 3. *Duminică, Botezul și Ierarhia Bisericească*, de Icon. Const. Nazarie, București 1910.
 4. *Nu Sâmbăta, ci Duminică e zi de odihnă a Domnului*, de Pr. Econ. Petru Chirică.
 5. *Duminică și Sâmbăta*, de Pr. N. Donos, Huși 1922.
 6. *Sâmbăta și Duminică*, de Dr. Gh. Comșa, București 1923.
 7. *Trebue să fim creștini Sabatul?* Traducere după Dr. R. A. Torrey, de D. Cornilescu, București 1920.
 8. *De ce serbăm Duminică?*, Pr. Gr. Popescu, Roman 1926.

9. *Pruncii trebuiesc botezați*, Dr. G. Comșa. Arad 1925.
 10. *Botezul copiilor mici*, de Pr. P. Chirica, Iași 1925. Pentru cultul sfinților și al icoanelor; «Sf. Tradiție».
 1. *Clasicitatea creștină și cultul sfinților în fața descoperirii dumnezeiești*, de Pr. I. Mihălcescu, Revista «Biserica Ortodoxă Română» anul 42 pe lunile Martie și Aprilie 1924.
 2. *Așezămintele Sfintei Biserici Ortodoxe universale pentru venerarea și invocarea sfinților în rugăcuni*, de Arhim. Galaction Cordun, București 1924.
 4. *Despre cultul sfinților*, de Arhim. Silvestru Morărașu, Iași 1924.
 5. *Sfânta Tradiție izvor de lumină*, de Pr. P. Chirica, Iași 1925.
 6. *Icoanele*, Preot C. Vuescu, Mănăstirea Neamț.
 7. *Crucea lui Hristos*, Preot P. Chirica, Iași 1924.
- Normative pentru preoți sunt lucrările Icon. Const. Nazarie și Icon. D. Georgescu, ca argumentare, la cari se poate adăuga «Noua călăuză» de Episcopul Grigore Comșa, ca îndrumare cu locuri din Sf. Scriptură pentru fiecare chestiune.
- Apărând Biserica strămoșească, se apără și se întărește neamul și țara românească. Preoțimea trebuie să fie la înălțimea misiunii și să-și cunoască bine poziția teologică pastorală, cu atitudinea ce trebuie de luat în apărarea credinței creștine ortodoxe. Să nu se uite că primul punct de atac al sectanților suntem noi clerul, găsindu-ne legați mai mult de pasiunile pământești și nu de virtuțile cerești.
- «Se cade Episcopului să fie fără de prihană» zice Sf. Ap. Pavel către Timoteiu, și mai adaugă: «Nimenia să nu disprețuiască tinerețele tale, dar fii pildă credincioșilor și cu cuvântul și cu purtarea și cu dragostea și cu duhul și cu curăția... îndeletnicește-te cu cetitul, cu învățuirea și cu învățătura. (I Cap. IV 12-13).

CAP. VI.

EVANGHELIȘTII sau Creștinii după Evanghelie.

a) Istoria Sectei.

Această sectă pare a fi o ramură baptistă, pentru că se aseamănă. Predicatorilor și chiar credincioșilor ei le convine să fie confundați — adesea dându-se ei singuri ca Bapțiști, — mai înainte pentru a fi socotiți sub scutul deciziei ministeriale, — Bapțiștii fiind autorizați, acum, pentru a se bucura de ocrotirea legii Cultelor, care, prin art. 52, deasemenea a recunoscut cultul baptist. În realitate este o sectă cu totul aparte, ivită în veacul XIX în Elveția și până în prezent nu are nici o legătură.

Acești sectanți par a fi mai mult niște descendenți de ai lui Zwingli, dacă îi judecăm după interpretarea Sf. Euharistii. În Elveția, secta se numește «*Chrétiens*», și revista lor «*Le Témoin*» arată că și aceștia sunt mai multe nuanțe.

Drumul de răspândire în România și-l fac tot prin Transilvania. Primii predicatori, Victor I. Kolle și Kraus se stabilesc la Cisnădia lângă Brașov, acum vreo 20 ani. În București, pătrunde predicatorul șef din Elveția *Francisc Berney*, care se stabilește pe strada Teilor Nr. 82. Revista cu care s'a introdus este «*La Réunion des Croyants pour le Culte*» purtând următoarea firmă: «*Réunions évangéliques françaises*» 82, Strada Teilor 82 Bucurest.

Berney este expulzat; însă mai înainte de a pleca, isbutește să facă un centru la Brașov, unde lasă pe ginerele său *Frantz Stückemann*, și unul în București cu

pielarul de lucs elvețianul *Perret*, un doctrinar al sectei. Acesta, dispunând de o avere frumoasă, având case mari și odăi de primire, este găzduitorul și ajutorul tuturor coreligionarilor ce vin în București.

Cea mai mare reușită a fost însă convertirea și educarea românului Grigorie Constantinescu. Fiu de militar (căpitanul Fotino Constantinescu), n'a putut învăța decât câteva clase de liceu. Având ceva înclinări artistice, a intrat într'un atelier de sculptură în lemn. În împrejurări necunoscute, este captivat de Francisc Berney și trimis în Elveția. Poate că au plecat chiar odată. Starea psihologică e firească. Acest Constantinescu, neavând un drum hotărât, ca orișice adolescent șovăitor în viață, a fost ușor atras de poezia unei călătorii în Elveția și de învățarea unei meserii cu care să poată trăi. Când i s'a mai pus înainte și perspectiva de mare predicator și șef a unei secte mântuitoare — cu totul nouă în România — se înțelege că a venit și entuziasmul însuflețitor al misionarismului. Merge deci la Losana și este internat în marea casă de industrie artistică, — în acelaș timp și marea școală evanghelistă — Foetisch Frères, ca să învețe și doctrina evanghelistă și mecanica pianelor, a orgelor, cu acordarea lor. În această casă lucrau numai adepți ai sectei și elevii școlii evangheliste din Losana.

După patru ani de lucru și școală, Grigorie Constantinescu se întoarce în țară. Până la războiu, nimic nou. Constantinescu era un credincios evanghelist și un simplu acordor de pian în București.

Incepând războiul, este mobilizat la arsenalul armatei, care a fost transportat la Iași, odată cu retragerea armatelor. Aici începe propaganda în mediul prielnic al zdruncinărilor și pericolelor războiului, legând prietenii și făcând adepți întâi prin Sărărie. Văzând firea moldovanului cu totul îngăduitoare, după demobilizare rămâne în Iași și deschide casă de rugăciuni, întâi pe str. Dancu, în localul improvizat al unei societăți engleze pentru ajutarea săracilor. Mai apoi — semnificativ — se mută lângă catedrala mitropolitană, până când se face proprietar în str. Vovidenie, lângă institutul catolic și, în fața bisericii Vovidenia; altă ironie! Intre timp, se căsătorește cu propagandista *Henrieta Augusta Eoll*, supusă engleză, bună cântăreață la orgă.

În legătură cu Losana, își ea rolul făgăduit și este recunoscut ca predicator șef al creștinilor după evanghelie din România. În Iași se instalase temeinic cu comunitatea, ce inspira îngrijorări, având ajutoare puternice în soția sa, domnișoara Laura Nicolet, elvețiancă, domnii Ioan Ciohodaru electrician șef, și Aurel Cupler avocat. Începuse clădiri speciale de casă de rugăciune cu subterane și intrări oculte și primea sume frumoase din Elveția, plus zeciuala credincioșilor.

Din 1926 însă, a început decadența. D-șoara Nicolet, neputându-se căsători cu predicatorul Bodor din Burdujeni, care i-a luat și vreo 14000 lei, de s'a preumblat prin Elveția, a plecat în patria ei. I. Ciohodaru și A. Cupler, văzând șubrezenia faptului, s'au retras în sânul bisericilor lor. Constantinescu, acuzat că ar fi întrebuințat sumele primite mai mult în interesul său, decât în folosul Comunității, a fost demis din șefie și a plecat la București, unde s'a format o comunitate aparte în Str. Palade 67. În Iași tinde a rămânea predicator șef un oarecare Gh. Mardare.

b) Răspândirea, organizarea și doctrina Sectei

I

Centrul și organizarea sectei, până în prezent, a fost Iașul, cu șeful predicator Grigorie Constantinescu, formând o uniune, care nu se mișcă fără directiva din Elveția. Constantinescu călătorea des în Elveția, iar noul aspirant la șefie, Mardare, s'a întors de câțva timp. Afară de aceasta, însuși șeful elvețian Berney, numit de ei profesor, care altădată a fost expulsat, a căpătat învoirea pentru o lună să viziteze comunitățile din România. Prin Septemvrie a. c., a fost și la Iași, probabil să cerceteze cazul și să ia măsuri de îndreptare, dacă mai poate fi vorba.

În Metropolia Moldovei, ajunsese la câteva sute, cu centre puternice în Prelipca (aproape 200), în Verești (vreo 50); Salcea (vreo 40) și Dumbrăveni (vreo 15) jud. Botoșani, afară de Iași, unde iarăși numărau aproape 200 de prozeliti. Câteva comunități sunt și în Bucovina (oficial sunt arătați 35), în Pătrăuții de sus, Pătrăuții de jos, Bosancea, etc.

În eparhia Huși sunt aproape 150, cu comunități, în Bârlad (78 cu predicatorul V. Grădinaru), în com. Albești-Fălcu (35—40) și în jud. Vaslui (la Băcu Scânteia cu vr'o 45).

Și în jud. Roman sunt vreo 20—30 de evangheliști. Comunitatea centrală tinde să fie deacum în București, unde s'a mutat și Gr. Constantinescu. Pare însă a fi neînțelegere între el, rămas numai cu vreo 15 aderenți, și comunitatea veche, în frunte cu elvețianul Perret unde ar fi vreo 85 de credincioși.

O comunitate au și în Ploești cu predicatorul *Bürer* technician la Sonde, cu vreo 35 membri. Este promotoriul sectei în acest oraș, cu familie numeroasă și aranjament creștin de primire și propovăduire. Tot în Ploești mai este și fabricantul de tricotaj Gheorghe Giuvelea, care a construit casă de rugăciune în curtea fabricii sale.

Altă comunitate, tot cu vreo 35 de membri, este în Brașov, cu predicatorul *Frantz Stückemann*, ginerele lui Berney. Cu însemnătatea locului de primă propagandă este Cisnădia cu predicatorul V. Kolle. Tovărașul lui, sasul Frantz Krauss, s'a stabilit în Sibiu, unde s'a încetățenit pentru a fi propovăduitor și conducător.

Pentru propagandă, au apărut în Iași, sub direcția lui Gr. Constantinescu, revista «*Bunavestire*» ajunsă la al XVIII-lea an. Mai au broșurile:

1. «*Cartea bețivului*» prelucrare de Gr. Constantinescu, patru ediții.
2. «*Cartea apocalipsului*» și 3). «*Sfârșitul Lumii*» de A. C.-G. C.
4. «*Ce ne spune Dumnezeu despre bolez*» prelucrare A. Cupler și Gr. Constantinescu.
5. *Memoriu sau scurtă expunere a punctelor de doctrină a Comunităților creștine* de Gh. Constantinescu 1924.

În București apare acum revista «*Viața și Lumina*» sub direcțiunea lui Gh. Teodorescu, având ca redactor pe *Florea Mătorescu*, Sediul Bulev. Basarab, 135.

Tot în București s'au tipărit broșurile:

1. «*Cine este Iisus Nazarineanul?*»; 2. «*Origina omului*»; 3. «*Suntem nemuritori*»; 4. «*Hristos păstorul cel bun*»; 5. «*Unde poți găsi repaus*»; 6. «*Iadul există*»; 7. «*Sabatul*», tradus din franțuzește; 8. «*40 lecțiuni biblice pentru tineret*»; 9. «*Om sau animal*».

În Ploești au broșura «Memoriu sau scurtă expunere a doctrinei creștinilor după evanghelie» 1925.

În Cisnădia au apărut: 1. «Cum prăznuiește diavolul secerișul și 2. «Imblânzitul tifru». În Sibiu «Inima omului».

În Brașov, comunitatea are o librărie specială, intitulată «Crucea albastră», cu sediul în Strada Torței, care se ocupă în special cu vânzarea tratatelor sectelor din țară și străinătate. Au și un serviciu special de colportaj.

De peste graniță vin revistele: «Les Témoins», «Le Reveil», «Semailles & Moisson», «L'Aube» și multe alte broșuri franțuzești. Centrul tipăriturilor este Losana.

II

Doctrina lor este expusă într-o incoerență haotică de cele două broșuri «Memorii» dela Iași și dela Ploești, a căror nepotrivire arată neînțelegerea lor. Prezentându-se ambele centre cu amândouă «Memoriile» la Minister pentru a fi recunoscuți, au fost respinși ca neavând unitate. Mai restrâns o expune, în 12 puncte, o foaie volantă tipărită la Viena de biuroul de publicații a Alianței biblice, intitulată «Déclaration de foi de L'alliance biblique».

După ce, în punctul întâi din Memorii, arată ce sunt și ce vor se (scopul lor: deșteptarea și creșterea credinței creștine și a vieții creștine morale), al doilea este o expunere sumară a primei părți din simbolul nostru de credință, dezvoltat apoi în punctul trei (despre Dumnezeu), patru (Iisus Hristos) și cinci (Sf. Duh). Tot în punctul doi, mai amintesc de o Biserică universală a lui Hristos, alcătuită din toți credincioșii din toate timpurile, de iertarea păcatelor și de o viață fără de sfârșit; toate acestea zic ei, bazate pe Sf. Scriptură, adevăratul izvor de viață și lumină ce duce la mântuire. Urmează apoi până la Nr. 35, o expunere de credință fără început și fără sfârșit.

După foaia volantă «Déclaration de foi...» cred:

1. Că Biblia e cuvântul și descoperirea lui Dumnezeu, inspirată verbal de Dumnezeu.
2. Într'un singur Dumnezeu, Tatăl, Fiul și Sf. Duh.
3. În dumnezeirea lui Iisus Hristos, născut minunat din Sfânta Fecioară prin Duhul sfânt; în ispășirea păcatelor prin sângele lui, în prezența sa de-a dreapta Ta-

tălui, unde, ca mijlocitor și mare arhieru, locuiește truște cu toată plinătatea Dumnezeirei.

4. În personalitatea și divinitatea Sf. Duh, care s'a pogorît în ziua Rusaliilor pentru a administra Biserica și a convinge lumea de păcat, dreptate și judecata, ce va să vie.

5. În decăderea spiritului, sufletului și corpului oamenilor; în universală răspândire a păcatului; în mântuirea prin sângele prețios al Mântuitorului Hristos sacrificat pe cruce.

6) În mântuirea numai prin grație și reînnoirea Sf. Duh, făcută tuturor celor ce cred și se supun lui Iisus Hristos.

7) În unitatea membrilor corpului lui Hristos regenerați și rescumpărați prin El, despărțiți de lume, de păcat, de diavol...

8) În personalitatea și puterea lui Satan, zeul lumii, care agită pe fii neascultării și vizează Biserica, seducând pe membrii ei, ce poartă numele Mtorului Iisus Hristos.

9) În marea apostasie, în venirea apropiată a lui Anti-Christ, al cărui spirit se stabilește astăzi liniștit peste tot, pregătind pe oameni să-l primească ca pe un Zeu chiar în templul lui D-zeu... că D-zeu în timp dă loc răbdării cedând pentru judecată și pedepsire.

10) În revenirea Mtorului Iisus Hristos pe pământ, pentru a pune sfârșit domniei lui Anti-Christ, a ridica pe cei ce-l așteaptă, a judeca națiunile, a mântui (slobozi) poporul evreu și a inaugura domnia de 1000 de ani.

11) Într'un cer etern și perfectă fericire; într'un infern etern, că D-zeu va răsplăti pe fiecare după faptele sale.

12) Că cuvântul lui D-zeu arată acestea solemn și îndeamnă pe credincioși la viața grea a adevărului, predicând Evanghelia la toată făptura, cu timp și fără timp, — căci vine noaptea când nimenea nu poate să mai lucreze.

Acești sectanți sunt foarte apropiați de Bapțiști și Teodoriști. Cu acești din urmă, au avut tratări de unire la Bârlad. Bapțiștii caută să-i înghită pe toți.

Se deosebesc de Bapțiști, că Evangheliștii cred într'o îndeplinire a vremii mileniului și răzvrătirea generală a

oamenilor înainte de sfârșitul lumii, pe care bapțiștii nu le admit. Concepția despre judecata din urmă este deosebită. Iar ca practică de cult, Evangheliștii fac frângerea pâinii în fiecare Duminică, (săvârșind actul până și o femeie, fiica lui Berney, soția lui Stückemann, predicator de forță), pe când bapțiștii fac frângerea odată pe lună, în prima Duminică.

Tratând și despre acești sectanți, fără să vreau însă apar ca bine venite cuvintele Sf. ap. Pavel: «*Vedeți să umblați cu pază, nu ca niște neînțelepți, ci ca cei înțelepți, răscumpărând vremea, căci zilele rele sunt*» (Efezeni 15-10).

CAP. VII.

NAZARENISMUL (Pocăiții)

a). Numirea și istoria sectei.

Toate sectele au dedesupturi ascunse și urmăresc disolvarea religioasă și mai ales națională a diferitelor popoare sub masca pietismului. Nazarenismul însă și studenții de Biblie sunt cele mai ascunse și cele mai anarhice. De aceea sunt oprite și urmărite prin decizia ministerială No 24536 din 29 Mai 1928.

Ș-au luat numele vechiu din vremea sfinților apostoli «*Nazoret*», «*Nazarinean*», pentru a se arăta creștini mai desăvârșiți, urmași întru totul ai Mântuitorului Hristos.

Se mai numesc și «*pocăiți*», ca lumea să nu mai știe ce sunt sau să creadă, că sunt adevărați pocăiți. Și acum, sub acest nume, sunt amestecați și *Nazarenii*, și *Bapțiștii* și *Evangheliștii* etc. Mai înainte însă s'au scris și cărți, în care, sub titlul «*Pocăiții*», s'a tratat și despre Adventiști și despre Bapțiști. Astfel parohul din Vulcan, Dr. Nicolae Brânzău, tipărește în 1923 la Petroșani o bună lucrare cu titlul «*Pocăiții*». Tratează însă sub formă de predici, principiile protestantismului și ale tuturor sectelor, face istoricul pietismului din Europa și termină cu doctrina baptistă.

Și această sectă se naște din frământările «*pietismului*» care sdruncină Europa dela «*Renaștere*» și până în vremea noastră.

Autorul sârb Dr. Vladimir Dimitrievici, — cunoscător temeinic al Nazarenismului, — arată că rădăcina

acestei secte se află în pietismul lui *Jacob Spener* din Germania, în «*Pietismul Hernhuttian*» al lui *Nicolaus Ludwig* din Drezda, fiul lui *Jacob Spener*, în «*Anabaptismul*» lui *Niklas Storch* din Saxonia cu prorocul *Thomas Münzer*, în «*Menoniții*» lui *Meno Simons* din Olanda, chiar și în *Baptismul anglican*, pentru care le și face câte un scurt istoric în lucrarea sa «*Nazarenismul*».

Secta ia ființă la începutul veacului al XIX-lea.

Intemeietorii sunt două persoane: *Ioan Jacob Wirz*, născut în Basel la 1778, și *Samuel Fröhlich*, născut tot în Elveția la 1803.

Și unul și altul pretind că au avut viziuni îndrumătoare. *Wirz* afirmă că în Vinerea neagră din anul 1850 i-a scris din cer *St. Ap. Ioan*, că cele ce au vestit sfinții evangheliști *Mateiu* și *Marcu* nu sunt toate adevărate, că ei n'au putut să priceapă toate (!?) și că deabia acum e vremea să se spună adevărul bisericii celei roii.

Urmează apoi o mulțime de aberații: că Mântuitorul *Hristos* nu și-a dat sufletul pe cruce, ci a mai rămas în el puțină viață — ajungând în mâinile ucenicilor săi ca să-l revie; că zece zile înainte de *Rusalii* Mântuitorul și-a luat rămas bun de la ucenicii săi, a pierit dinaintea lor și s'a retras pe locuri neștiute de nimenea în părțile lacului *Ghenizaret*, unde s'a desbrăcat de trupul său — materia văzută — din care îl eliberase deja focul *Duhului sfânt* și numai după aceea s'a înălțat la cer...

Fröhlich zice că i s'a arătat *Dumnezeu* în vremea Paștelor din *Aprilie* 1825 și văzând cum trăește în sângele său, i-a spus că trebuie să trăiască, că nu mai poate rămânea așa, că trebuie să devină altfel și el, căzând în genunchi, a jurat sărbătorește că se va schimba...¹⁾

Fröhlich se naște din părinți săraci, dar foarte religioși (*Calvini*). Mama s'a în special vroia să-l facă pastor pentru care — după gimnasiu — a urmat cursurile teologice.

Se plânge însă de profesorii săi, în special de *Dr. Schulthess*, că învăța «*fără duh și fără viață*». Din neericire, istoria se repetă. Câți din noi nu ne-am plâns și câți studenți actuali nu se plâng de aceeași stare! Nu se știe dacă un *Boris Bușilă*, predicatorul baptist din *Chiși-*

1) *Dr. V. Dimitrievici* «*Nazarenismul*», tradus de *Iosif Bălan* — *Caransebeș*, 1906 p. p. 8 și 40.

nău (seminarist), un *Teodor Popescu*, *Cornileștii* și ceilalți (ferească *Dumnezeu* și de alții în viitor) nu-și vor istorisi viața lor tot în acest fel!...

Hotărât lucru este că sectele se nasc de pe urma scăderii învățământului teologic și a abuzurilor din administrația și personalul bisericesc.

Fröhlich șovăiește între *calvinism* și *baptism*, până aproape de sfârșitul vieții sale, fiind și pastor calvin și predicator baptist.

Deși întemeiază noua comunitate cu 38 de membri, la *Floriile* din 1832, intitulată «*sfânta comună*» (*die heilige Gemeinde*) și primesc pentru prima dată euharistia «*ca renăscuți*», el totuși este plătit ca agent al asociației baptiste până la moartea sa (1857).¹⁾ De aceea *Nazarenismul* are multe principii luate de la *Baptiști*. Pentru aceasta poate că și *D-rul Nicolae Brânzău* îi tratează în devălmășie, sub numele de «*Pocăiți*». Deși trăește mult mai puțin decât *Wirz*, care moare la vârsta de 80 de ani (1858), autorul sârb se ocupă mai mult de viața lui, scoțându-l ca adevăratul doctrinar al sectei. În cinci scrieri ale sale, stabilește principiile doctrinare ale noii secte.²⁾

Din vremea lui, *Nazarenismul* pătrunde în *Ungaria* și în special între sârbi. Pătrunde în *Ungaria* din anul 1810, prin ucenicii lui *Fröhlich*: *Hemsey Lajos* și mai ales a revoluționarului *Ștefan Calmar*, care și moare nebun în 1863 ca dușman al tuturor religiilor.

Nazarenismul se apropie încet-încet și de regiunile românești, trecând din comitatele *Csanad* și *Bekes* în *Bihor* și *Arad*. Ca centre de învățatură nazarineană, traducătorul lucrării sârbești *Iosif Balan* numește localitățile: *Vásárhely*, *Timișoara*, *Seghedinul* și *Suboțița*. Printre românii din localitatea *Deliblată*, s'a răspândit *nazarenismul*, se zice, printr'un ectant, care a venit cu pepeni de vânzare și lăsa să i se fure din căruță cu vorbele smerite că «vede

1) «*Nazarenismul*» p. 59 și 73.

2) a) Un cuvânt despre raportul credincioșilor convertiți către biserica de stat și despre raportul religiei de stat față de evanghelia lui *Iisus Hristos*.

b) Secretul dumnezeesc și secretul nedumnezeirii după esența ei și după contrastul ce există între ele, luminate prin cuvântul lui *Dumnezeu*.

c) Disertație despre căsătorie în general.

d) Mântuirea omului prin scăldătoarea renașterii și a reînnoirii *St. Duh*.

e) Noua harță a *Sionului*.

Toate scrierile lui sunt în nemțește.

Dumnezeu». După P. S. Episcop Grigorie al Aradului, a pătruns întâi între Români din Satul nou de lângă Panciova (în Jugoslavia), molipsindu-se întâi Sârbii și apoi Români¹⁾.

Un centru și de editură s'a făcut în orașul Lugoj, unde, în anul 1920, s'a tipărit și mărturisirea de credință, la tipografia Iosif Sidon.

Autorul sârb Vladimir Dimitrievici se îngrozește de numărul 4400 nazareni sârbi, față de zece mii din întreaga Ungarie... Noi ce să mai zicem, când numai în eparhia Caransebeșului, se puteau număra în anii trecuții 2186, afară de eparhia Clujului, unde ating numărul de aproape 1600, plus celelalte: Arad, Oradea-Mare, Sibiul, Bucovina și Vechiul regat, unde încă se mai pot număra până la o mie-două de nazarineni?

Cauza răspândirii acestor sectanți o arată clar P. S. Episcop al Caransebeșului Iosif Bădescu.

a) Răcirea simțământului religios și moral cu totala înstrăinare a poporului de biserică, din cauză că sunt persoane formate și intrate în cler fără nici o vocație, pentru care sunt cu totul nepăsători față de cele sfinte, fără nici un foc sacru față de biserică și fără nici o dragoste părintească și atracție față de enoriași.

b) Emisari sectanți foarte îndrăzneți, supunându-se la cele mai mari riscuri și suferințe, ascunzându-se sub diferite forme și susținuți fiind cu bogate surse materiale.

Că sunt confundați și se dau când ca Bapțiști când ca Adventiști—în Moldova ca Evangheliști—avem și următoarea probă: P. S. Episcop Grigorie Comșa, în «Noua Călăuză», pag. 85, arată că 56 de nazareni din comuna Cheșa (jud. Bihor), în frunte cu predicatorul lor Gheorghe Popa, s'au întors în sânul bisericii în anul 1924.

În «Glasul Adevărului», jurnalul eparhiei Buzăului Nr. 42 din 14 Octombrie 1928, se publică, sub titlul «Cine sunt Pocăiții», mărturisirile lui Gheorghe Popa, apărute în Biblioteca Bunului Creștin din Oradea-Mare. În cuprinsul broșurii, Gheorghe Popa însă arată, cu titlu mare: «Cum m'am făcut baptist». Deci P. S. Grigorie Comșa îl știe nazarean, redactorii dela «Glasul Adevărului» îl dau ca «Pocăit», iar

el istorisește «Cum s'a făcut baptist» și a stat ca predicator al lor 27 de ani.

Din expunerea doctrinei vom vedea cât de periculoasă este această sectă.

b) Doctrina și Organizația.

Și Wirz și Fröhlich au câte o mărturisire de credință. Fröhlich își mărturisește credința în 13 puncte. În românește, Nazarenii s'au tipărit mărturisirea tradusă din ungereste la Lugoj în anul 1920.

1. Ca toți sectanții, înlătură cu totul tradiția.

Contrar Adventiștilor, preleră din Sf. Scriptură mai mult Noul Testament. În special le place și interpretează, după mintea fiecăruia, «Predica de pe munte» și «Apocalipsul». Din Vechiul Testament, citesc în deosebi psalmii, prorocii Isaia și Ieremia.

Se laudă că știu Sf. Scriptură aproape toți de-a rostul, însă o interpretează sub insuflarea Sf. Duh, «nu cum fac popii voștri», zic ei, căci «a sosit vremea, ca acela, ce e prost înaintea lumii, să facă de rușine pe cei învățați» (I Cor. I, 37).

2. Biserica lor e formată numai din membri predestinați și lipsiți de păcat. (Ioan 3 3-6). Membrii sunt «frații și surorile», adevărații credincioși cari au trecut prin toate chinurile renașterii și sunt botezați și se pot comunica; apoi «prietenii și prietenele», cari încă nu s'au ispășit păcatele și nu au fost botezați. Aceștia se află în perioada ispitelor și a educațiunii, așa cum erau Catehumenii în Biserica primară. Această pregătire durează dela 5-6 luni, la 5-6 ani. Numai adunările lor pot mântui pe cel păcătos, căci biserica noastră este «Vavilonul cel vechiu» plină de păcătoși, de afurisitori de D-zeu, de cărturari, de farisei, de popi... Biserica noastră este o unealtă a Statului dela care primește leafă.

În adunările lor nu este îngăduită nicio veselie și nicio petrecere. Fetele lor nu pot juca, nici tinerii a cânta cântece de lume. Nici muzică, nici răs nu există la ei. E mare păcat fumatul, iar vin nu beau decât la comunicătură și când sunt bolnavi. Lepădând tradiția, nu au nici taine. Păstrează numai botezul și euharistia.

«Prietenii și prietenele» terminând, ispitirea și ispășirea păcatelor, resimt indemnul de a se boteza, zic ei.

1) Noua Călăuză, p. 79.

Fac un fel de mărturisire publică în fața predicatorilor lor, care e mai mult o examinare. Dacă sunt găsiți vrednici, se face botezarea și în grupe dacă sunt mai mulți, în apă curgătoare, precum s'a botezat și Mântuitorul Hristos în Iordan; de regulă ziua, dar și noaptea, de teama contrariilor. Pentru botez au haine speciale. Predicatorul, apucând de mână pe candidat, îl culundă complet, rostind cuvintele: «Eu te botez în numele Tatălui și al Fiului și al Sf. Duh, pentru iertarea păcatelor. Amin».

Și la venire și la plecare cântă cântări din «Harfa Sionului». Disprețuesc cu totul botezul copiilor. Cel ce s'a botezat, zic ei, nu mai petrece sub păcat, căci nu mai poate greși. Botezând copiii, însămnază a-i introduce în «Biserica de stat» fără știrea lor și fără siguranța curăției și a nepăcătuirii».

Sf. Cuminecătură, la ei nu este altă ceva decât aducerea aminte de patimile lui Hristos și de moartea lui. Vinul reprezintă sângele, iar pâinea trupul lui. În genere concep această taină ca și calvinii. Cântând cântări din «Harfa Sionului», taie puțină pâine în atâtea părți câți vor a se împărtăși și, după ce fiecare a luat bucată sa, gustă și puțin vin roș dintr'un pahar comun. Nu se pot împărtăși de cât «frații și surorile», fără nici o mărturisire și pregătire specială, pentru că ei nu mai păcătuiesc.

4. Biserica pământească n'are nicio legătură cu biserica cerească. Cei vii nu se mai pot ruga pentru cei morți, nici sfinții trecuți în veșnicie nu mai pot ajuta celor vii, pentru că ajung la mântuire meritele Mântuitorului Hristos. Cu atât mai mult resping venerarea moaștelor, a icoanelor și a Sf. Cruci.

Inmormântarea lor e simplă de tot. Mortul e îmbrăcat într'o cămașă albă, apoi e pus într'un sicriu fără nicio podoabă și, cu toată liniștea pioasă, e dus la cimitir, unde nu i se citește decât o scurtă rugăciune.

Rudele nu au voie să plângă pe cel mort, căci din această vale a plângerii el merge în împărăția fericirii.

5. Nu admit posturile creștinești, bazându se pe citatul dela Matei 16¹¹, că «nu ceia ce intră în gură spurcă pe om, ci pe om îl spurcă ceace iese din gură».

Nu au nicio sărbătoare; abia Duminica se rețin puțin dela lucru. În contra sărbătorilor, citează: Mat. 3, 15; Gal. 4, 10; Isaia 1, 14; Amos 5, 21 și 8, 10.

6. Disprețuesc bisericile noastre și podoabele lor, cași cultul cu lumânări, tămâie. Le numesc «casele lui Vaal» sinagoge antihriste» și «mori popești». Iau în batjocură cultul divin cu candelă, cadelnite și numesc clopotul «taurul Vasanului» iar Sf. Potir «pocal diavolesc».

7. Aprobă Statul, atât cât nu e în contradicție cu Sf. Scriptură. Nu poartă arme și nu vor să facă serviciul militar, cu atât mai mult să meargă în război, provocându-se la porunca a șasea «să nu ucizi».

Primesc numai să curețe armele, iar la armată, ca și la război, să facă serviciul de infirmieri.

8. Sunt cu totul împotriva jurământului. Nu injură și nici nu citesc cărți lumești

9. Și Nazarenii cred în împărăția de 1000 a lui Hristos pe pământ. Domnul va veni și sfinții (credincioși) vor viețui și se vor preamări în Ierusalim. De aceia mulți au vroit să se mute la Ierusalim.

10. Ca morală, au principiul extremei suferinți. Prețuesc mult celibatul.

c) Cause și Efecte

Cercetând cu atențiune cartea «Nazarenismul» de autorul sârb Vladimir Dimitrievici, tradusă de profesorul Iosif Balan, mă surprinde faptul cum — în privința răspunderei sectanților — avem aceleași cause cu aceleași efecte. Istoria se repetă și la noi, în prima jumătate a veacului al XX-lea, cum a fost și la sârbi în a II-a jumătate a veacului al XIX. Voi cita pasaje din această lucrare, ca să vedem asemănările și să luăm aminte.

«Nazarenismul se lățește și se întărește nu numai printre protestanți și romano-catolici, dar și în însuși sânul «maicei noastre biserici», zice el. «Dar aceasta nu e mare minune dacă privim împrejurările noastre de până acum. Aceste împrejurări sunt foarte triste; starea este cu totul desolată, nefericită. Nu vedem numai o stagnare generală, ci lucrurile au dat îndărăt în toate privințele». Baccilul omorător al vremii au înbolnăvit nu numai singuratecele mădulare, ci întregul corp.

«Deoparte politica perversă a adus în conflict flagrant pe prieten cu prieten și pe frate cu frate, pe tată cu fiu. În toate privințele, în loc de progres în cele morale și naționale — materiale și culturale — ea lățăște în jurul nostru întunecime tristă.

„Să ne aducem aminte numai cum unele organe au dat lovituri grele moralei noastre, cum nici nu s'au mai întâmplat pe fața pământului și bisericii noastre de care altădată ne invidiau vecinii noștri. Ți se pare că unele dintre foile noastre ș'au propus ca prin articolele lor uricioase să poarte lupte pe moarte și viață nu numai rânduelilor noastre bisericești și contra cultului nostru ci și contra însuși bisericii noastre. Prin ele curge frivolitatea, fără nimic sublim, fără nimic sfânt.

„De altă parte trebuie să recunoaștem, că o cauză a acestei stări triste este și ierarhia noastră. De câteva decenii călugărirea noastră a apucat-o pe povârnișul trist al egoismului, iar preoșimea noastră mireană petrece în sfera necunoștinței.”

„Pe lângă acestea mai vine și disciplina noastră bisericească, nemai auzit de neconștiincioasă. Adesea cu anii se lasă câte un preot scandalos să-și facă mendrele, spre rușinea tagmei sale”. Mai departe adaugă cu multă durere suflătească:

„După ce întreaga săptămână muncitorul a lucrat fără răgaz, a grijit de multe, a răbdat mult, vrând nevrând pleacă la Sf. biserică, căutând aci puțină mângâere. Însă pe cale se abate la unul sau la alt neguțător sau cunoscut să audă ce mai spun foile”. Cum majoritatea acestora parcă în adins și cu răutate îi povestesc tot despre „desordinea în biserică”, despre „decadența ei”, despre „purtarea necuviincioasă a demnitarilor ei”, despre „viața lor particulară” etc. În sufletul său se vâra un fel de desnădejde religioasă și din cauza unuia sau altui lucru mic, consideră stricată întreaga biserică. Acum nu știe ce să facă. Să meargă la Sfânta biserică să asculte sfânta liturghie ori să nu meargă. Mai degrabă ba de cât da. Iar dacă merge — așa deprimat — și mai mult se înstreinează prin aceea că servitorul altarului și păstorul sufletesc sau că nu vorbește nimic de învățătura evanghelică, iar dacă predică, vorbește așa fel încât adesea auzim critica fatală: „Atât a vorbit de sus, încât nu l'am înțales”.

„Iată deci bine pregătită prada nazarenismului. Dar să ne plecăm capetele și să oftăm: Toate acestea sunt păcatele noastre înăscute”.

Sunt nevoit să termin citările din autorul îndurerat cu ultimul, scris pare, ca și celelalte, în șiroaie de lacrimi și cu cerneală din sângele său: «Da, deoparte vorbelor și certelor noastre, de alta preoșimei noastre neglijente datorăm faptul că avem atâtea mii de nazareni»¹⁾

1) Nazarenismul p. p. 229—233.

Nu știu dacă mai e nevoie de vr'nn comentariu.

Să ne gândim numai la frământările noastre politice, la presa noastră actuală, în frunte cu ziarul «Glasul Monahilor» (model de anarhie bisericească și călugărească), apoi la conștiințiositatea, pietatea și uniformitatea noastră dela vlădică și până la opincă, — și, dacă un pic de milă am avea de biserică și neamul Românesc, n'am plânge mai puțin ca autorul sârb. Deasemenea, cerneala noastră n'ar fi mai puțin roșie ca a lui. Am zice și noi ca Ieremia: «Căutați și vedeți de este durere asemenea cu durerea mea!» Se aude cum suspină, dar nu este cine să mă mângâie. Toți dușmanii mei auzit-au nenorocirea mea și s'au bucurat.» (Cap. I vers. 12,21).

Ca să cunoaștem bine caracterul sectei, cităm câteva pasagi din diferitele lor scrieri.

«*In scurt revoluția va veni, lumea întreagă terminându-se într-o anarhie teribilă și amarnică, care cumplit va răsturna și arunca toate Babiloniile, sistemele eclesiastice, bisericesti și politice*». Revista «*Studentii Bibliei*» pe anul 1920 No. 5; «*A sosit timpul pentru o hotărâre decisivă (1), mai ales împotriva preoților, cari sunt imitația fariseilor*» («*Manifestul studenților în Biblie*» pe anul 1925). «*Focul simbolizează turburarea, distrugerea cari sunt necesare nimicirii unei ordine sociale și religioase*» și «*Preoții creștini îmbată lumea cu teologia lui Satan*» (Calendarul Turnului de Veghere pe anul 1925 pag. 150 și 170).»

«*Conducătorul invizibil al nașunilor așa numite creștine, precum și al «creștinătății organizate» este Satana, Diavolul, care a alcătuit creștinătatea pentru amăgirea poporului și ținerea lui sub oprestune. Conducătorii creștinătății învoșă pe oameni să se ucidă unii pe alții*» («*„Libertatea Poporului“*» broșură alcătuită de șeful suprem I. D. Rutherford în englezește „*Freedom for the Peoples*» pag. 18 și 19). «*Creștinătatea organizată, care este o parte a Babilonului și unelta Diavolului va cădea ca o peatră de moară în mare*». (Aceași broșură pag. 33—34, care termină apoi cu următorul apel a lui Rutherford, pag. 40-41 să se părăsească creștinismul pentru că:

- 1) «*Creștinătatea organizată este organizația Diavolului și-i unelta lui, spre a ține poporul în apăsare.*»
- 2) «*Creștinismul este instrumentul de implinire, care slujește doar, ca să mai mărească greutățile, pe care și așa poporul abia le mai poartă.*»
- 3) «*Religia creștină e falsă, ipocrită și nelegiuită și este împotriva masselor.*»
- 4) «*Numai e nici o nădejde de a aștepta dela ea pentru îmbunătățirea stărei poporului.*»
- 5) «*A sosit vremea lui Dumnezeu când acest sistem diavolesc și ipocrit să fie complet distrus, într'un timp de mare strâmtoare, cum n'a fost niciodată pe pământ...*» Protestantul Schlegel-pastor, în cartea sa «*Die Wahrheit über die Ernsten Bibelforscher*» zice că, după doctrina milenistă, «*Cel ce omoară mai mulți preoți, acela se mântuește mai curând*».

CAP. VIII.

STUDENȚII BIBLIEI (MILENIȘTII SAU RUSSELIȘTII)

a) Caracterul Sectei

Această sectă este cea mai periculoasă și cea mai anarhică. Incepe să ia ființă în a doua jumătate a veacului XIX. Se naște din frământarea adventistă cu teoria venirii a doua a lui Iisus Hristos. Se organizează însă abia în 1913, sub numele de: „*Societatea Internațională a Scrutatorilor de Biblie serioși*“, cu reședința în Brooklin din Statele-Unite ale Americii de Nord.

Fiind o sectă anarhică, de descompunere socială și religioasă, caută să mistifice lumea sub diferite numiri și cu ascunse păreri doctrinare.

În românește își zic: «*Asociațiunea Internațională a studenților de Biblie*», — «*Soc. Invățaceilor de Biblie*», — «*Studenții de Biblie*» — sau „*Studenții Bibliei*“, (după o foaie ce publică într'un număr nou și o pretinsă doctrină, acum cu adaptări). Își mai zic apoi: «*Biserica Domnului*», — «*Casa spirituală a lui Israel*», — «*Cei credincioși*», — «*Familia Credinței*», — «*Consacrații Domnului, care sunt în clasa lui Ilie*», (crezându-se asemănători cu profeții Ilie și Elisei), — «*Ucenicii Domnului*», — «*Preoție regească*», — «*Regi și preoți a lui Dumnezeu în veacul viitor*» etc. ¹⁾

¹⁾ N. Cotos, „Secta Studenților de Biblie“ în Revista «Candela» anul XXXIV. Cernăuți, 1923, pag. 23-24.

Sunt încă multe locuri din care se vede caracterul revoluționar și anarhic al acestei secte. Aproape toate scrierile lor sunt o atâtare la răscoală. Mai reproducem câteva rânduri din cartea «Un guvern de dorit» pag. 45, 46:

«Reprezentanții vizibili ai lui Satan, cari sunt marii factori cârmuitori de pe pământ, s'au compus toldeana din trei elemente și anume: din marea finanță, agregările politice și din eclesiasticismul cel necredincios. Acestea au făcut o alianță păcătoasă, sub conducerea Satanei, pentru menținerea actualii stări de lucruri rele prin înșelăctune».

Apoi însuși manifestul de despărțire a d-lui I. D. Sima, despre care ne vom ocupa mai la urmă, arată că i-a părăsit, pentru că a refuzat să mai tipărească în editura sa broșuri care îndeamnă populația la revoltă¹⁾.

După ce sunt așa de dezgoliți în intențiunile lor diabolice, mai încearcă printr'un număr nou din aceiaș revistă, din care am citat «*Studenții Bibliei*» cu citatul: «*Și veți cunoaște adevărul și adevărul vă va face liberi*» foaie fără număr, fără dată, fără localitate, fără indicarea tipografiei sau editurii din care încă se văd dedesupturile — se încearcă zic, să mai amăgească lumea cu o doctrină mai creștină, expusă în 34 de capitule titluri, după ce se plâng tot în acelaș număr, că sunt rău înțeleși și dușmăniți... Dar de acestea ne vom ocupa la paragraful respectiv.

b) Istoricul 1852

Intemeietorul sectei este **Carol Taze Russell** născut la 1852 în Pittsburg, statul Pensilvania, Statele Unite din America de Nord și mort la 1916 în trenul ce călătorea pentru propagandă în America de Sud (California)²⁾.

Crește în confesiunea calvină presbiteriană în casa părinților săi, negustori de profesie. Fire mistică, încă dela vârsta de 16 ani, ia parte activă în misiunea orășenească a comunității congregaționaliste ca... «copil sfințit a lui Dumnezeu».

Fără nici o școală, întreaga lui viață este străin de orice știință teologică, însă are pretențiunea de originalitate, adâncindu-se cu studiul personal în misticismul biblic. Având succese ca «redactor» cum își zicea el, și-a luat rolul în serios de izbăvitor al lumii în afară de oriși ce organizațiune creștinească — toate fiind instrumente vizibile ale Satanei — și începe propaganda.

Propaganda sa — după sistemul american — îl face să trăească în belșug. Își capătă mijloace abundente să călătorească mult și luxos până prin Egipt și Palestina (1893), apoi tot ca misionar să facă chiar înconjurul lumii (1911). După descrierea aderenților săi, era o personalitate cuceritoare cu o fizionomie plăcută și atrăgătoare și ajunsese să se creadă el însuși «profet» plăcându-i să fie văzut ca: „*economul credincios*“ pe care Domnul îl pune peste „*slugile sale*“ (Matei XXIV 45; Luca XII 42).

Adepții îl numesc „*pastorul Russell*“ și-l declară «cel mai mare dascăl religios dela apostolul Pavel încoace», și cel mai mare student în Biblie al timpului modern¹⁾.

Se și căsătorește cu o elevă și admiratoare a sa, *Maria Frances*, care, în timp de 13 ani, îi este cel mai prețios colaborator în redactarea scrisului său, ajungând chiar în concurență literară. După 17 ani de căsnicie însă, să despart cu judecată, el nevoind să-i plătească nici întreținerea ei.

Încă dela vârsta de 17 ani, a început să aibă îndoele de învățăturile bisericilor organizate în confesiuni.

În special nu s'a împăcat cu doctrina despre muncile vecinice și despre iad și că Biblia este inspirată.

Făcând cunoștința Adventiștilor, se sbuciumă și mai tare, ajungând la convingeri contrare doctrinei lor, că a doua venire a lui Hristos se va face nu în scopul judecării, ci al restaurării, care restaurare va fi pur spirituală. De aci se pierde mai mult în minuțioase cercetări biblice pentru a se lămuri că condamnările vecinice sunt nereale

1) I. F. Rutherford, „Milioane ce trăiesc acum nu vor muri niciodată“ pagina 19.

1). «*Săvârșirile Studenților în Biblie*», publicat în ziarul «*Nașune*» din Cluj, nr. 36, dela 18 Februarie 1928.
2) «*Turnul de Veghere*» în românește Vol. IV nr. 11 și 12 1920 pag. 185 citat și de D. N. Coșos, «*Candela*» pag. 25.

și că Mileniul cu domnia de 1000 ani are caracterul purificativ¹⁾.

Primul succes a lui Russell ce-l face să-și ia roluri de izbăvire hotărâtoare în cele religioase, îl are la vârsta de 22 de ani (1874), cu publicația: „Scopul și modul venirii a doua a Domnului nostru“.

La 1876, se imprietenește cu redactorul revistei adventiste «*Vestitorul Dimineții*» N. H. Barbour, care era foarte decepționat, împreună cu cetitorii săi, că Mântuitorul Hristos nu venise cu corpul în 1874, cum fusese așteptat. Ajunge mângâitorul adventiștilor, convingându-se și convingându-i că Mântuitorul a venit într'adevăr la data indicată, însă nevăzut, spiritual. Pentru aceasta publică ei și o scriere „*Cele trei lumi*“, în care Russel mai mult se adâncește în studierea venirii Mântuitorului. Sub conducerea lui Barbour și cu alți doi propagandiști, — având ca organ de publicitate „*Vestitorul Dimineții*“, începe Russell noua mișcare cu restălmăciri de idei adventiste și rătăcirii biblice, expuse și prin scris și prin predicare. Afirma că toți sfinții, încă în viață la venirea Mântuitorului, vor fi schimbați într'o clipă și vor fi luați la Domnul; apoi că sfinții, deși vor muri ca toți muritorii, vor fi scutiți totuși de a cădea în inconștientă ca ceilalți morți, adică ei, în momentul morții, vor fi schimbați într'o clipă și vor primi corpul spiritual, promis de scriptură. Barbour, amețit de astfel de teorii, nu le înțelege și nu se împacă cu ele. Se despart, după ce se combat contradictoriu în „*Vestitorul Dimineții*“.

Russell se retrage dela „*Vestitorul Dimineții*“ și, în 1879, întemeiază revista „*Turnul de Veghere și vestitorul prezenței lui Hristos*“ pe care a condus-o și a scris-o întreagă până la moartea sa. Ajunge să o scoată în englezește, de două ori pe lună, în 45000 de exemplare (1918), iar în nemțește, franțuzește, polonește, românește și în limbile svedă, daneză și fină odată pe lună. În 1881, mai publică două scrieri: „*Tabernacolul o umbră a jertfelor adevărate mai bune*“ și „*Hrană pentru creștinii ce cugetă*“.

Pentru desfacerea acestor publicațiuni, Russel înființează „*Societatea de Biblie și Tractate Turnul de Veghere*“

1) N. Colos, «Candela» pag. 26—28.

(Watch Tower & Tract Society) în Brooklin, statul New-York. Statele-Unite ale Americii de Nord, unde și el președintele, își avea domiciliu...

Pe la 1909, mai înființează: „*Asociația Catedrei Poporului*“ pentru răspândirea altui jurnal „*Catedra Poporului*“ iar în 1913 o a treia: „*Societatea Studenților de Biblie*“, numită în românește (la origină „*Asociația internațională a Scrutătorilor de Biblie Serioși*“!!).

Această societate din urmă nu este numai cu caracter comercial de editură, librărie și colportaj, ci formează centrul organizațiunii mileniste, cu dedesupturi și ascunzișuri separatiste.

Propaganda milenistă ia proporții americane. Russel ajunge pastorul a peste 1200 asociații de Studenți de Biblie, din diferite părți ale lumii, pe care le-a vizitat și le-a predicat¹⁾. Predicile sale au fost publicate — într'un timp — de 4000 de ziare în Statele Unite, Canada și Anglia²⁾. Conduce o întreagă armată de predicatori ambulanti, (70 se zice și 700 împărțiți pe centre) dedicați întru totul conferențelor și învățăturilor biblice.

Russell a știut, cu destulă abilitate, să-și propage ideile sale excentrice, printr'o sumedenie de scrieri, pe care le-a răspândit cu o îndemânare și organizare într'adevăr americană³⁾.

Și el se înșală în socoteli, ca și Miller, inventatorul adventist. Își fixase moartea în 1914, când el și toți credincioșii lui, ca sfinți, trebuiau să fie transfigurați, întrucât, în acest an trebuia să vină Hristos a doua oară. El moare însă în anul 1916, cum s'a arătat la începutul paragrafului prezent. Deși își vede șubrezenia teoriilor, totuși a avut grijă, prin testament, să ia toate măsurile

1) Turnul de Veghere pe anul 1917, pag. 216.

2) Rutherford, op. cit. pag. 37.

3) A compus și un film, „*Fotograma Creațiunii*“, a cărui reprezentare durează opt ore. Expune în icoane rulante istoria lumii, timp de 49.000 de ani, dela starea gazoasă, până la desăvârșirea ei prin împărăția mesianică. Filmul este împărțit în patru părți: I) Creațiunea dela starea de nebulozitate a corpurilor cerești, potopul și cauzele lui, până la Abraam; II) Incepe cu Melchisedec și expune istoria lui Israel până la captivitatea babilonică; III) Dela profetul Daniil, până la Mântuitorul Hristos, cu suferințele și înălțarea sa; IV) Dela Rusali, prin întunecimea evului mediu, până la mileniu. Pentru explicarea acestui film, Russel a scris și o carte: „*Fotograma Creațiunii în cuvinte și icoane*“, de aproape 100 pagini și cu 369 ilustrațiuni. Acestea, tot pentru propagandă și răspândire.

necesare morale și materiale, ca opera să se continue, lăsându-i toată averea lui ¹⁾.

c) Mileniștii în România.

În Ardeal, milenismul pătrunde prin anii 1911-1912, adus de Ungurii *Carol Szabo* de pe lângă Târgul Mureș și *Iosif Kiss*, care se întorsese din America. Aceștia câștigă încă alți doi propapandiști, pe învățătorii unguri *Denes Falnvegi* și *Nemes Lucactu*. Primele adunări se fac în 1914 în Cluj și Târgul-Mureș, — mai târziu și pe Valea Jiului.

În 1916, Szabo și Kiss sunt condamnați de justiția maghiară din Cluj la cinci ani închisoare, pentru că au scris în «Turnul de Veghere», articole cu indemnuri de a nu lupta soldații pe front. În acest timp, conducerea milenismului din Ardeal o ia alt ungur, *Nagy Valentin* din Cluj. Acum trecea la milenism și primii Români: *Vasile Costea*, *Vasile Cincas* ș. a.

Murind Russell, milenismul se împarte în două la centrala americană: I) O parte sub conducerea lui *I. F. Rutherford*, care, fiind bogat și întreprinzător, a pus toată asociația pe bază comercială. II) A doua grupare, sub conducerea lui Johnson rămâne credincioasă principiilor lui Russell.

Divizarea se face și în Ardeal: a) Nagy este de partea lui Johnson; b) Ceilalți, cu Szabo și Kiss — acum eliberați — sunt cu Rutherford.

Grupa lui Nagy încetează propaganda. Țin numai ore de rugăciuni și lecții biblice în case diferite, ca să nu fie descoperiți. Ceilalți cer de la Rutherford un Român pentru conducere și organizare. Rutherford atrage la milenism pe istețul Român *I. B. Sima*, îl instruește și îl trimite în 1920 ca să organizeze, tot în formă comercială, milenismul în România, Ungaria, Iugoslavia și Bulgaria. Sima, necăpătând de la statul român recunoașterea sectei sale, se organizează comercial după directiva grupării. Ajutat cu dolari, înființează casa de editură „Viața” în Cluj, str. Filipescu, și apoi Regina Maria. Devine una din cele mai lucsoase întreprinderi și Sima

1). N. Cotos, „Candela” pp. 29-31.

și îndeplinește rolul conștiincios până în anul 1925. Încep însă neînțelegerile și asupra principiilor, dar mai ales pentru partea comercială și bănească. Ajung la despărțirea cu publicații de manifeste din anul 1928. Românii, în frunte cu Sima, s'au convins de anarhismul milenist și l-au părăsit.

Despărțirea e furioasă. Rutherford caută să ia măsuri prin centrala europeană *Magdeburgul* din Germania. Trimite la Cluj pe evreii conducători ai centrului european *Dollinger* și *Balzereit* să salveze situația. Aceștia publică, sub iscălitura „*Societatea de biblii și Tractate*” din *Magdeburg* un manifest fulgerător împotriva lui Sima. În acest manifest arată că lucrul Domnului stagnează în România din cauza fratelui Sima, care a întrebuițat banii consacrați spre a scoate o revistă umoristică și s'a revoltat împotriva fratelui Rutherford, președintele societății. După ce îl acuză pe Sima că și-a însușit (furat) banii societății „*Viața*”, se specifică: „Vă aducem la cunoștință, în mod oficios, că în România fratele Sima nu mai este conducătorul lucrului, ci fratele Balzereit a fost însărcinat cu conducerea lucrului” ¹⁾.

Sima răspunde acestui manifest, printr'un articol: „*Svârcolirile Studenților în Biblie*”, publicat în ziarul „*Națiunea*” din Cluj nr. 36, din 18 Februarie 1928. Arată că s'a despărțit de Rutherford, pentru că a refuzat să tipărească în românește broșura „*Liberarea poporului*” (*Freedom for the Peoples*), care îndeamnă populația la revoltă și încheie cu vorbele «*Nu aprob cătuși de puțin idelle și acțiunile revoluționare ale d-tui Rutherford*».

Balzereit și cu Dollinger au pus la cale adunări clandestine la Cluj, împreună cu alți fruntași ai milenismului, unguri ardeleni, ca *Magyarosi Marton* și *Falnvegi Denes*, răspândind, mai ales în regiunile miniere, sumedenie de broșuri și foi volante incendiare. Au fost însă surprinși de poliție și închiși.

Perderea fiind prea mare, centrala americană din *Brooklyn* a încercat să-l împace pe Sima și din nou să-l atragă. Trimisi de ai lui Rutherford, un oarecare *M. Harbuc* din Berna, apoi altul, *Henri Frank*, american,

1) Ziarul „*Națiunea*” nr. 34, din 16 Februarie 1928.

au venit, unul în Mai, altul în Iunie a. c., să-l întoarcă la calea adevărului (!?), oferindu-i sume și avantaje.

Perzând orice nădejde, Rutherford — prin interpușii săi — încredințează conducerea milenismului din România ungarilor *Falnvegi Denes* și *Magyarosi Marton*, iar împotriva lui Sima se pornește o violentă campanie de discreditare.

Nu toți Mileniștii rămân sub aceeași conducere. Neînțelegerea din vremea războiului se produce din nou. Acum se formează trei grupe:

a) Cea mai numeroasă este credincioasă lui Rutherford cu conducătorii Falnvegi și Magyarosi.

b) Alta, sub conducerea lui Onisim Filipoiu, este împotriva lui Rutherford și nu vrea să aibă nicio legătură cu Magdeburgul și America.

c) A treia, cu Iacob Deni (secuimea din Târgu Mureș) șovăește când către unii, când către alții.

Efectiv lucrează prima grupă. În Magdeburg, ardelenii *Lajos Szabo* (din Cluj) și *Ioan Sasu* (român din Bălăceana-Suceava, Bucovina) au însărcinarea specială să îngrijească de literatura pentru România. Pentru propagandă, au revista „*Turnul de Veghere*“. Li schimbă numele din când în când, ca să deruteze autoritățile. Până la 1 Septembrie a. c., se numea „*Evangelium*“; dela 15 Sept. „*Revista tuturor care cred în sângele lui Hristos*“. Expediția o fac, nu din Magdeburg ci din Viena, în plicuri închise, pe verso cu tipăritura mărunță a însemnării convenționale. (Druitt: J. Z. Druckerei M. Sudenburg, adică Magdeburg-Sudenburg).

Trebue să specificăm că marele apostol actual al sectei — Rutherford — este un certat cu justiția, fiind condamnat, în vremea războiului, de magistrații americani la munca silnică. Iar șeful ardelean Magyarosi este fierar cu locuința în str. Căpitan Ignăție 16, Cluj. Acum însă trăește din rentă (!?) și propagandă. Mileniștii sunt și mai apropiați de Evrei ca Adventiștii. Sunt subvenționați de banca *Hirsch din New-York* și *Hirsch e jidov*¹⁾. Vom vedea aceasta la expunerea doctrinei mai lămurit.

1) «Die Wahrheit über die Ernsten Bibelforscher» de Schlegel, pastor protestant în Germania — 1922.

d) Literatura și Doctrina.

Toată literatura Studenților Bibliei se reduce la scrierile lui Russel. Cele ce nu-i poartă numele, sunt simple extrase din scrierile lui, expuneri populare ale învățaturii sale, sau încercări de prefaceri cerute de vremuri. Această literatură însă se desface și se răspândește cu sisteme adevărat americane.

Este tradusă în zeci de limbi, redată în nesfârșite ediții, tipărită în zeci de mii de numere și cu un luc de editură uimitor.

Învățătura lor este expusă sub diferite titluri cu foarte multe subtilități, încât adesea sumedenia de broșuri și foi par a nu fi ale aceleiași secte.

Scrișul lor este ascuns, pentrucă învățătura lor e anarhică. Aceleași cărți, aceleași subiecte sunt publicate sub diferite titluri și redacții cu adrese felurite.

Avem dinainte și *Manifestul Studenților în Biblie* pe anul 1925 și foaia «*Studenții Bibliei*» în 8 pagini, cu tema subscrisă: «*Și vești cunoaște adevărul și adevărul vă va face liberi*» fără număr, fără dată, fără localitate, după cuprins însă, cu totul nouă. Au «*O expunere a credinței*» în această foaie, cu citatul din II Corinteni IV, 13: «*Am crezut, de aceia am vorbit, și noi credem și de aceia vorbim*», împărțită în 34 titluri. Se apără de atacurile ce li se aduc, prin articole bombastice ca: «*Cine sunt—ce cred—ce învață Studenții Bibliei*», încât pare că sunt cu totul străini de ceia ce s'a scris în «*Manifestul din 1925*», în «*Turnul de veghere cu calendarul*» pe acelaș an și chiar în aceiaș foaie de pe anul 1920 nr. 5, etc.

Adevărata Evanghelie a Studenților Bibliei este scrierea lui Russell «*Studii în Scripturi*», în 7 volume. Sistemul reclamei americane se vede chiar la volumul I. Este redactat sub numele «*Planul Divin al Vârștelor*» în 1886 apoi «*Zorile Mileniului*» și «*Studii în Scripturi*». Volumul de 400 pagini în românește 356 este tradus în 19 limbi și tipărit în 5.000.000 exemplare¹⁾.

Nu avem puțință să ne ocupăm de fiecare scriere în parte. La istoricul sectei, am văzut câteva; pe celelalte le vom enumera la sfârșitul capitolului.

1) N. Colos «Candela» pag. 116—122.

Puhoiul acesta de foi și broșuri, ne arată ceva din dedesupturile credinței lor. E foarte greu de scos adevărul. În foaia „*Studentii Bibliei*“, avem expusă credința lor în 34 titluri, dar totul e mistificat.

Pe lângă autoritatea Sf. Scripturi, ei mai recunosc autoritatea doctrinară a pastorului Russell, care este cel mai mare servitor, pe care l-a avut biserica lui Dumnezeu dela apostolul Pavel până astăzi. Russell este socotit ca instrument a lui Dumnezeu pentru epoca a VII și ultimă a bisericii. Dumnezeu l'a trimis pe Russel la omenirea rătăcită. El este «solul comunității Laodicene, precum Martin Luther a fost solul epocii a VI a comunității Filadelfiene. Russell a primit în mare măsură spiritul lui Dumnezeu.

Se mai adaugă apoi și autoritatea «Societății de Biblie și Tractate Turnul de Veghere»¹⁾

O expunere a doctrinei lor se face mai concentrat în foaia volantă «*Internationale Vereinigung Ernster Bibelforscher*». După această expunere, ca să ajungă cineva membru, trebuie să îndeplinească următoarele patru principii: 1) Credință în Dumnezeu, ca marele creator și Tatăl ceresc; 2) Credință în Domnul Iisus Hristos, fiul lui Dumnezeu, ca mântuitorul lumii; 3) Credință în Biblie, ca solia cea inspirată a lui Dumnezeu asupra voinței și planurilor sale privitoare la neamul omenesc;

4) O viață curată și cinstită. Principiile credinței lor sunt arătate în zece articole. Mărturisesc omenirea și domnezeirea lui Hristos (I); că personalitatea Sf. Spirit este Tatăl și Fiul și porcede de la amândoi (II); că Hristos a fost omorât după corp, dar a înviat după spirit; contestă că ar fi înviat în corp (III); nemurirea e numai la Dumnezeu, împărtășită și Domnului Hristos; pentru oamenii ascultători este viața vecinică pe pământ ceiace Adam a pierdut (IV); prin Adam tot neamul omenesc a pierdut viața, prin moartea lui Hristos vor căpăta-o; cei luminați cu înțelegerea Evangheliei vor fi cercetați în vârsta milenului; ceilalți vor fi înviați pentru binecuvântare la ziua judecării (V); sufletul a fost osândit la moarte, care ar fi fost vecinică, fără îndurarea lui Dumnezeu, dar acum

1) Studii în Scripturi, Vol. VII, Comentariu la Ezechiel III 17, N. Cotos «Candela» pag. 414-416.

moartea e o adormire (VI); iadul îl cred un mormânt, este moartea a doua (VII); și sufletul și corpul la moartea a doua pot fi pedepsiți etern prin nimicire nu chinuri (VIII); Iisus Hristos e ființă spirituală ca și îngerii; va veni liniștit și neobservat cum a și plecat din lume (IX); Că va veni Domnului, mileniul cu ziua de 1000 de ani, în al cărei zori suntem. Ascultătorii vor fi ridicați la perfecțiunea omenească pe un pământ refăcut; incorigibili vor fi nimicți (X).

Nici aceasta nu-i doctrina cea adevărată, ale cărei principii anarhice reesă din scrierile lor.

Totuși ei arată acum ca oficială pe cea din foaia «*Studentii Bibliei*», pe care o publică și o arată ca adevărata mărturisire de credință.

Descoperiți în publicitate decând Sima a revenit la ortodoxie, ei caută mijloace noi de înșelare și derutare.

Deși înverșunați împotriva armatei și a jurământului, numind pe regi și generali unelte ale Satanei, în această nouă doctrină a lor se declară hotărâți și pentru jurământ (cap. 33) și pentru armată (cap. 34) !?

Incep cu socoteala cabalistică a creației (cap. I); că ziua biblică e de 7000 ani, deci săptămâna creației este de 49000 ani. Omul este creat la finele zilei a VI, deci trecuse 42000 de ani. A șaptea zi din Săptămână este pentru restaurare.

Această zi de 7000 ani formează lumea actuală. Asupra acestei zile încep socotelile și teoriile fantastice, ce se termină cu învățătura centrală a sectei «*Mileniul*», sau domnia de 1000 ani (cap. 16).

Rutherford reproduce învățătura lui Russell¹⁾ în cartea lui «*Milioane ce trăesc acum și nu vor muri niciodată*», în care face aceste socoteli. Astfel, împarte ziua a VII a creației în trei epoci.

a) Prima epocă este dela Adam până la potop. Lumea de atunci a stat sub conducerea îngerilor.

b) A doua epocă este dela Noe (potop) până la venirea împărăției lui Dumnezeu. În acest timp, lumea este sub domnia Satanei. Acum îngerii Satanei au venit în lume, s'au unit (însurat) cu femeile oamenilor și au dat naștere uriașilor de astăzi, cari nu sunt decât regii, marii

1) «*Studii în Scripturi*», Vol. I (Planul divin al vârstelor).

bărbați de stat, generalii, oamenii de știință. Aceștia demoralizează lumea, dar Dumnezeu îi va distruge în chip de războaie și revoluții. Lumea de astăzi a ajuns un atelier al Satanei.

c) A treia epocă este lumea fără de sfârșit, care va fi tot pe acest pământ, sub directa conducere a lui Dumnezeu.

Această lume începe cu împărăția de 1000 de ani a lui Iisus Hristos sau «Mileniul». Lumea cea veche a Satanei s'a sfârșit la 1874, când a venit Iisus Hristos a doua oară pe pământ în chip nevăzut. După cum, la întâia venire, a stat pe pământ trei ani, și apoi prin moartea și învierea Sa s'a suit la cer, tot așa și acum, după trei ani adică la 1878, a luat conducerea și domnia lumii.

Iisus Hristos trebuie să stăpânească lumea cu dreptii ei și cei morți dela începutul lumii și cei din viață.

Până la 1914, dreptii morți trebuiau să învieze; cei vii trebuiau să moară, dar să nu zacă în morminte, ci să fie prețacuți în momentul morții în ființe spirituale.

Planul acesta a fost ascuns până la descoperirea lui Russell, care—împreună cu dreptii vii ca unelte ale împărăției—a trebuit să-l propoveduiască.

Toate acestea (munci ale secerișului), aveau să se isprăvească în Octombrie 1914, când a început «Mileniul» și ziua răzbnărei. Tronurile împărățiilor și mai ales al papei dela Roma aveau să se prăbușească, iar «Babilonul» tuturor organizațiilor religioase să se sfărâme; să înțelege că fără secta lor. Erau să învieze apoi toți morții păcătoși pentru o nouă încercare. Cei cari se mai converteau (probabil la russellism) se mai mântuiau; cari nu erau nimiciți a doua oară și pentru totdeauna, căci iad nu există.

Însă anul 1914 a trecut și nici măcar dreptul Russell n'a fost transformat, căci a murit în 1916 ca oricare om. Urmașii au amânat aceste schimbări și arătarea lui Iisus Hristos pentru anul 1921. Dar a trecut și acest an fără nici o schimbare. Russellistii n'au pierdut nădejdea; au mai făcut o amânare până la 1925, când ei nădăjduiau să judece lumea ca regi și preoți alături de Domnul. Dar a trecut și anul 1925, pentru milenistii din România doar cu iadul neînțelegerii lor și apoi cu părăsirea sectei

de către Românii amăgiți în frunte cu I. Sima, șeful propagandei. Tot după teoriile lor fantastice, la 31 Decembrie 1925, conducerea lumii era să fie încredințată lui Avraam, Moise, Iacob, Iosif, Noe, etc., ca reprezentanți ai lui Mesia pe pământ, care vor învia spre a lua parte cu toți evreii la împărăția lui Hristos.

Iată-i deci pe evrei cei mai fericiți muritori după anul 1925!!!

Aceste fantasmagorii sunt cu totul retușate în noua lor doctrină publicată în foaia «Studentii Bibliei».

e) Statistica, Propaganda și Tipăriturile.

Studentii Bibliei nu s'au putut înmulți din cauza caracterului anarhic al sectei. Nici nu pot fi recunoscuți și numărați, din cauză că se ascund. S'a văzut, din sistemul de a împrăștia foaia «Turnul de veghere» din Madegburg, la câte mijloace recurg. De aceia statisticile sunt cu totul confuze, în privința numărării lor, și cu drept cuvânt.

Eparhia Clujului — centrala activității lor — număra, înainte de a se despărți I. B. Sima, de abia 336 de Studenți de Biblie. Este un număr destul de redus, față de o centrală — Clujul — cu o așa lucsoasă casă de editură, ce a inundat piețele cu mulțimea broșurilor mileniste și față de întinderea eparhiei, ce cuprinde tot Nord-estul Transilvaniei. Eparhia Oradiei-Mari, unde iarăși este un centru de activitate cu tipărituri mileniste, înseamnă numai 21 de milenisti. Asemenea Eparhia Caransebeșului numără 93. Din eparhiile Aradului și Sibiului, nu avem nicio statistică. Este exclus să nu aibă nici un milenist, mai ales prin centrele cu fabrici și mii de lucrători.

În Bucovina, statistica Corpului IV de armată din anii trecuți numără 228 de milenisti, cu centre puternice în Frătăuții vechi (80), Frătăuții noi (27), Volovăț (40) Dilca (11), Costișa (11), toate în județul Rădăuți; Breaza (21) și alte câteva comuni din jud. Câmpu-Lung; apoi în Pârâul Negru (24) jud. Cernăuți. Statistica oficială a eparhiei din anul curent ne arată însă numai 137 de astfel de sectanți în întreaga Bucovină. Activitatea misionară în această eparhie însă este bine organizată.

Notă — 1. Prețioase informații despre această anarhică secțiune ne-a dat d. Dr. Orrest Bucevschi, profesor de sectologie la Institutul teologic din Cluj.

Eparhia Hotinului numără oficial 244 de mileniști, cu o statistică bine și conștiincios întocmită. Are centre periculoase, mai ales în județul Hotin: Drepcăuți (112); Criva (47); Șirouții de jos (42); Sendreni (14) etc. În eparhia Moldovei încă sunt vreo 30-40 (Terebna, Știubeeni, Vrânceni, Județul Dorohoi etc).

Se mai găsesc însemnări puține prin centrele București, Buzău, Brăila, Galați.

* * *

Propaganda lor este foarte îndrăzneată. Colportori și propovăduitori se întâlnesc în toate părțile. Sub firme nevinovate, ca simpli vânzători de cărți și reviste, câte un tânăr și o tânără cutreeră orașele și piețele publice. În special nu scapi de insistența lor prin gări și trenuri. Întâi îți întind broșuri și reviste obicinuite. Când văd că li s-a da atenție și nu-s descoperiți, încep a scoate tipărituri mileniste a le recomanda cu căldură și a se coborî, încet, încet, și la discuțiuni de principii doctrinare.

Tipăriturile lor sunt scoase, în mare parte, în editura I. B. Sima, Cluj, foarte îngrijit și lucos și cu multe clișee atrăgătoare.

Până în prezent, s'au scos următoarele foi (probabil lunar): 1) Turnul de veghere, cu calendare anuale; 2) Vestea Mileniului; 3) Vârsta de aur; 4) Catedra poporului; 5) Studenții Bibliei; 6) Realitatea, (foaie ilustrată) și alte foi volante fără titlu special fără număr, localitate, redactor, tipografie. Au și broșuri. Dintre cele ce se împart cunoaștem:

1) Crearea lumii; 2) Planul divin al vârstelor; 3) Harfa lui Dumnezeu; 4) Milioane ce trăesc acum nu vor mai muri niciodată; 5) Învățăturile Sf. Scripturi; 6) Tabernacolul o umbră la sacrificiile mai bune; 7) Un guvern de dorit; 8) Ce spun scripturile despre iad?; 9) Socialismul și Biblia; 10) Ce zic scripturile despre spiritism?; 11) Dezastul Lumii; 12) Este cu putință să vorbească vii cu morții?; 13) Taina împlinită; 14) Imnurile sau cântările zorilor Mileniului.

Sunt tipărituri scoase în America la centrala lor din Brooklin, apoi în Magdeburg-Germania, unde lucrează efectiv, la tipărituri pentru Ardeal, românul bucovinean Ioan Sasu și ungurul Lajos Szabo din Cluj.

Broșurile și foile lor, foarte luxoase și foarte bine redactate ca tehnică tipografică, sunt foarte ascunse și ca fond și ca formă.

Unele nu au nici o dată, cum avem numărul din «Studenții Bibliei» cu noua lor doctrină. Altele sunt retipărite și redactate sub alte nume și cu alte forme, ca să deruteze.

Mileniștii sunt și lași, căci se ascund, dar o fac și pe martirii, când sunt descoperiți.

Toate sectele sunt cuiul lui Pepelea și în solda străinilor. Cea mai anarhică însă și cu dedesupturi mai ascunse este aceasta, a Studenților Bibliei. După ce, în doctrina lor, scot pe evrei ca cel mai fericit popor dela 1925 înainte, prin ultima foaie din «Studenții Bibliei», mai încearcă să arate că n'au nicio legătură cu acest popor, căci «majoritatea jidovilor de azi», zic ei, «n'au nicio legătură cu oamenii sfinți din vechime, Avraam, Isaac, Iacov, Moisi, Iov, David, Isaia, etc.

Cât privește de felul cum suntem priviți și categorisiți, noi, clericii și întreaga ierarhie bisericească, trebuie să ne îngrozim și să luăm aminte...! Să luăm aminte de noi și turma ce ne este încredințată...! Altfel... am și văzut (în comunismul jidovismului rusesc), acum și auzim (dela comuniștii mileniști), ce ne așteaptă. Dacă tratările despre bapțiști și adventiști le-am încheiat cu câte o vorbă biblică, amintitoare de ceia ce trebuie să fim, pentru acest sfârșit nu am, momentan, citatul biblic cu care să scot «tipătul de jale» pentru starea în care ne aflăm și pentru ceia ce ne așteaptă (!?) decât strigătul Sf. Ap. Pavel către Efeseni:

«Deșteaptă-te cela ce dormi și te scoală din morți și te va lumina Hristos și vedeți să umblați cu pază nu ca niște neînțelepți, ci ca cei înțelepți, răscumpărând vremea, că zilele rele sunt». (Cap. V 14-15).

* * *

Notă. O nouă descoperire cu tipărituri, Mileniste ne vestește ziarul «Universul» în No. 48 de Joi 28 Februarie a. c.

Dăm publicația în întregime, pentru a vedea felul diabolic cum lucrează acești sectanți :

«Acum câteva săptămâni un milenist Heinrich Franck, care avea interese materiale la tipografia „Viața” din

Cluj, a reclamat prefecturii de poliție împotriva unui fost milenist, pe care îl acuza că a furat „hârtie de împachetat” din pivnițele tipografiei „Viața”.

«Prefectura poliției a pornit imediat cercetările, dar a constatat în primul moment că denunțul nu e decât o încercare de răzbunare împotriva celui ce renunțase de a mai urma dogmele negustorului de credință american, Rutherford. Comisarul de poliție Verthan, unul din cei mai pricepuți funcționari de poliție, a făcut însă o descoperire cu adevărată senzațională.

«*Catacombele palatului „Viața”*. — Cercetând pivnițele și podurile casei din str. Regina Maria 38, unde e tipografia „Viața”, el a dat de adevărate magazine de imprimate mileniste prohibite.

«În pivniță a fost descoperit un raft mare, care se părea a nu fi tocmai la locul lui lângă un zid, neavând nici un rost acolo. Fiind mișcat s'a descoperit că el era mobil și în dosul lui ascunsă o ușă a unui local subteran mare în care puteau să încapă mai multe vagoane de imprimate prohibite.

«Ușa fiind deschisă, spre marea surprindere a poliștilor, s'au găsit și câteva zeci de mii de broșuri și cărți de propagandă milenistă din categoria acelor pe cari le căutau autoritățile spre a le confisca.

«După această descoperire au fost cercetate toate zidurile și toate colțurile casei, care, în felul cum este clădită, e o adevărată asănzătoare, plină de viziuni.

«În pod a fost descoperită o încăpere secretă, tot atât de mare ca și cea din pivniță. Ea era zidită și nu avea decât o ușă atât de mică, încât cu multă greutate putea să pătrundă un om pe brânci.

«Aci au fost găsite alte zeci de mii de imprimate, cari au fost cărate o zi întreagă cu camioanele prefecturii de poliție.

«În afară de cărțile de propagandă milenistă în românește au fost descoperite cărți aproape în toate limbile lumii: rusești, englezești, poloneze, italienești, germane, franceze.

«La poliție ni s'au spus următoarele despre descoperirile făcute:

«După perchezițiile numeroase și fără rezultat, făcute

la tipografia «Viața», mereu se descopereau noi și noi cărți de propagandă prin toate centrele țării. Toate erau tipărite la Cluj. Astfel informațiile ziarelor aveau o bază reală, dar autoritățile până acum nu au putut descoperi misterul chestiunii. Abia acum ne dăm seama cum s'a făcut că între altele în timpul unei percheziții să dispară 15.000 calendare mileniste. Imprimarele erau ascunse în cazematele secrete ale edificiului și scoase apoi la iveală după cum cereau nevoile, spre a fi desfăcute».

«Cu ocaziunea descoperirilor făcute de autorități, între altele am dat peste o circulară a «fraților» din străinătate, prin cari dădeau sfaturi femeilor mileniste, unde să ascundă cărțile de propagandă».

CAP. IX.

PENTICOSTALIȘTII

a) Istoricul și numirea.

Încă o sămânță sectară, aruncată de vântul anarhiei religioase din America, este aceasta. A răsărit tot pe pământul mănăs al Ardealului, în anul 1923. Prima comună molipsită a fost și este **Cuvin**, din jud. Arad, unde secta are în prezent vreo 25 de credincioși, în frunte cu predicatorul **Vasile Semenașcu**. Tot în același județ, mai sunt în comuna Păuliș, sub conducerea propagandiștilor Gheorghe Bradin și Dimitrie Stoiu, apoi și în comunele Pâncota, Micălaca și Șoimoș.

Cel care a adus și cultivă această sămânță sectară este românul născut în Com. Căuș Jud. Arad, care nu prea știe românește, **Pavel Budean** din Akron-Ohio, America. Acesta scrie o broșură de 7 pagini, intitulată *«Primit-ați Duhul Sfânt»* (Botezul în Duhul Sfânt), tipărită în Arad (Tipogr. Agronomul), sub iscălitura P. Budean, Evangelist, cu un cuprins, într'un stil și în genere, cu o limbă imposibilă de înțeles. După cum arată și d. Profesor de sectologie Dr. V. Ispir, în cursul său, și P. S. Episcop Grigorie al Aradului,¹⁾ el a mai tipărit o broșură cu mărturisirea credinței: *«Declararea fundamentului adevărat, aprobat de Consiliul general al adunărilor (bisert-*

1) Episcop Comșa „Noua Călăuză” pag. 103.

cilor lui Dumnezeu)» tradusă din englezește, într'o limbă tot așa de încurcată.

Acesta și cu altul, care, după nume, pare a fi unghur, **Andraș Teodor** din Detroit-America, întrețin și alimentează secta și moral și material. (Nici nu s'ar putea să lipsească un unghur dela sămănatul zizaniilor sectare).

După broșura scrisă de P. Budean, în care spune categoric: «Noi fiind Bapțiști» (pag. 5) și după iscălitura sa, «Evangelist» secta pare a fi născută din farimiturile altor secte. După însemnările din numita broșură (în mai multe locuri este cuvântul «Bapțiști»), ar fi o subîmpărțire baptistă. După doctrină însă, au legături și cu Adventiștii și cu Studenții Bibliei, căci și ei au credința în «Mileniu».

După P. S. Episcop Comșa, ei sunt nemulțămii dintre bapțiști, cari, văzând că păcătuiesc și după botez, au declarat botezul numai cu apă ca nevalabil și neîndestulător.

Peste adevărații creștini zic ei, trebuie să vină și botezul Duhului Sfânt, așa cum s'a pogorât peste apostoli în Duminica Cincizecimii. Pentru aceasta, și-au luat numele de «Penticostaliști». După o broșură a lor, *«Memoriu sau Scurtă Expunere a Principiilor Bisericii lui Dumnezeu (Penticostale)»*, tipărită în 1925 la Lipova, Tipogr. Nicola Beer, se numesc, cum se vede, „Biserica lui Dumnezeu”.

b) Doctrina și Cultul.

D. profesor Dr. V. Ispir și P. S. Episcop Comșa expun doctrina acestei secte după broșura tradusă din englezește de P. Budean, *«Primit-ați Duh Sfânt»*.

Și doctrina pare a fi tot așa de imposibilă ca și traducerea. Noi însă avem o expunere de mărturisire mai rânduită, în broșura «Memoriu», tipărită la Lipova, cu cenzura preturii Lipova și cu ștampila lui Gheorghe Bradin-Păuliș Nr. 251 Jud. Arad. Se repetă istoria ca la Studenții Bibliei, adaptare după împrejurări.

În XII articole, expun, rând pe rând: principiile, Efes II¹⁸⁻²² (art. I); numele, I Timot. III¹⁶, Fapte XX³⁸ (art. II); scopul în a avea și a susține un loc de rugăciune, a învăța și lăți Cuvântul lui Dumnezeu, a înălța pe Domnul Is. Hristos și a înălța pe Duhul Sfânt. Lc. XXIV³¹, Fapte III¹ (art. III). Articolul IV, împărțit în atâtea aliniate câte litere sunt în alfabetul român, arată credința sectei, începând fiecare aliniat cu

«Noi credem». Pe lângă principiul general protestant, că Biblia este cărmuitoarea în credință, mărturisesc Sf. Treime, cu specificarea că Sf. Duh vine (cum zic ei) și dela Tatăl și dela Fiul și că Iisus este peste toate, în cer, pe pământ și sub pământ.

Vorbind de căderea prin păcat și mântuirea omului, se opresc la punctul specific al doctrinei «*Botezul Duhului Sfânt*», după care toți credincioșii vorbesc în limbi, după cum au vorbit și apostolii în Duminica Cincizecimii. (De unde și-au luat și numele «Penticostaliști»). Botezul cu apă nu ajută, căci omul păcătuiește iarăși. Trebuie să vină deci botezul cu Duhul Sfânt, după care omul vorbește în limbi cu două chipuri de înțelegere: a) în prima lucrare a Duhului, vorbitorul se închină lui Dumnezeu și se edifică în-suși; b) în a doua, credinciosul vorbește oamenilor și întărește biserica. (a) I Corint. 2-¹⁷; (b) I Corint. XII 5-¹¹).

Alt punct de credință, specific acestei secte, este «*Mileniul*», ca și la Adventiști și Studenții Bibliei, cu mântuirea jidovilor (!?), după domnia de cruzime și pustiire a «omului păcatului». Domnul Iisus Hristos va veni și va înființa domnia de o mie de ani numai după ce Israelul se va mântui (!?).

Nota deosebitoare este, că judecata cea mare pe tronul alb se va face la sfârșitul mileniului, nu în timpul lui, cum susțin Adventiștii și Studenții Bibliei. Partea păcătoșilor va fi lacul ce arde cu foc și pucioasă, aceasta fiind, a doua moarte (Apoc. XXI₂). Dreptatea va locui în cer nou și pământ nou (II Petru III₁₃).

Restul articolelor (V-XII) mai amestecă și alte puncte de credință, fără precizări. Pe lângă botezul în dubla lui acceptare și «*Cina Domnului*» cu pâine și vin de struguri, ca «O memorie despre suferințele și moartea Lui», admit și taina ungerii cu oleiu a bolnavilor (Iacov V₁₄₋₁₆). Mai vorbesc apoi de spălarea picioarelor sfinților și consacrarea (binecuvântarea) copiilor mici. Admit căsătoria după legile țării și conform legii dumnezeiești; divorțul însă numai pentru adulter și fornicățiune. (Art. VIII). Membrii bisericii lui Dumnezeu sunt toți frați, iar capul lor suprem este Domnul Iisus Hristos. Membrii cari păcătuiesc de bună voe vor fi excluși cu desăvârșire. Ierarhia lor e formată din: «*episcopi*» (predicatori, învățători, președinți, pastori)

și «*diaconi*» (servitori). Se aleg de biserică prin puterea Duhului Sfânt. Membrii sunt datori să contribuie pentru susținerea bisericii lui Dumnezeu, însă n'au voe să facă propagandă politică (Art. IX).

Se supun autorităților țării; depun și jurământ; fac și serviciul militar (Art. 8). După ce declară pace și neostilitate față de celelalte culte, în special față de «religiunea ortodoxă dominantă» (Art. IX), interzic consumarea băuturilor alcoolice cu desăvârșire (Art. XII).

Cultul lor e simplu. Au adunări duminicale, unde iau «Cina Domnului» și predică.

O explicare a doctrinei lor o face predicatorul Gheorghe Bradin, în altă broșură, «*Predicatorii și Biblia*», tipărită tot la Lipova, în 1925. În eparhia Arad, unde își au centrala lor, par a avea legături cu baptiștii. Cei nemulțămii încă trec la ei, ca apoi să se întoarcă la ortodoxie. Dintre toate sectele, sunt cei mai puțini¹⁾.

Până la Ianuarie a. c., se credea că Penticostaliștii sunt numai în jud. Arad și prin împrejurimi. Acum ne surprinde însă apariția unei reviste intitulată «*Glasul Adevărului*» tocmai în Brăila, mahalaua Brăilița, Str. Plevnei 23, redactată de Ioan Bododea și tipărită în «Atelierele Tipografice Presa», Str. Călărași 6. Are articole iscălite de Pavel Budean și de un oarecare Mihail Radu din Galați. Iată deci «Penticostaliști» și în Brăila și în Galați, care caută să înșale lumea, întru cât scot o revistă cu același nume ca și Organul de publicitate al Eparhiei Buzău, Secția Culturală, care apare săptămânal de la Ianuarie 1928.

Se cere multă băgare de samă și multă cercetare pastorală preoților noștri ortodoxi mai ales celor din centrele mari și din orașele porturi. Golurile noastre sufletești stârnesc vânturi puternice care împrăștie sămânța sectară la cele mai mari depărtări.

1) Izvoare pentru cunoașterea acestei secte ne-au procurat d. Dr. Orest Bucovski, profesor de sectologie la „Institutul teologic” din Cluj.

CAP. X.

SE CERĂTORII.

O ultimă sămânță sectară, răsărită pe câmpia mănoasă a Banatului, este a Secerătorilor, cu pretenția de a culege roadele din asocierea tuturor celorlalte. După parabola cu lucrătorii viei (Mat. XX), susțin că ei sunt secerătorii, iar după I Cor. XII₁₀, au pretențiunea de talmăcitori veritabili ai Sfintei Scripturi. Toate sectele de mai înainte sunt lucrătorii, iar ei ar fi secerătorii, după cuvintele: *altul este celce seamănă și altul celce seceră* (Ioan IV₃₇).

Alexandru Török, ungar, de profesie rotar, vine cu soția din Buda-Pesta și se angajează la moara Bega din Timișoara. Se ocupa însă mai mult cu propaganda printre adventiști și baptiști, căci avea scopul să întrunească toate sectele într'una singură, numită „Secerătorul”. Ca șef predicator urma să fie românul **Gheorghe Munteanu** (născut în Ardeoani, Jud. Bacău), dezertor din armată. În 1924 însă, se întoarce de unde venise, fără niciun rezultat.

Centrul de propagandă al acestei secte este Brașovul și localitatea Cernatu. Predicatorii pentru Ardeal sunt **Ladislau Veg** și **Ioan Benedek**, iar pentru Vechiul Regat **Gheorghe Munteanu**. Au și aceștia niște socoteli cabalistice, ca să scoată de păr anumite date.

Asemănând pe Mântuitorul Hristos cu Noe, după niște socoteli întâmplătoare, ajung la data de 1460, însemnată

pentru că este în preajma apariției protestantismului. Dela acest an, socotesc ziua lucrului creștin de 1000 de ani, pe care o împart în 24 de părți, după numărul orelor dintr'o zi, ceia ce dă 41 ani și 9 luni. Reformatorii sunt primii lucrători tocmiți de dimineață în vie. Aceștia formează prima strajă de 3 ceasuri ($41 \times 3 = 125$ ani) plus 1460 fac 1585. În a doua strajă, tot de 3 ceasuri, ($1585 + 125$) la 1710, sunt trimiși în vie, ca al doilea rând de lucrători, baptiștii. În a treia strajă (ceasul al IX-lea), sunt trimiși la lucrul viei adventiștii ($1710 + 125 = 1835$). A patra strajă e formată numai din 2 ceasuri, dela 9 până la 11, deci este un plus numai de 83 ani, ceia ce dă anul 1918¹⁾. În această strajă, sunt trimiși în vie să lucreze Studenții Bibliei. În ceasul al XII este secerișul și secerătorii sunt ei, cei ce formează această sectă. Și-au ales partea cea bună, însă, după încheierea parabolei dela Matei XX și Ioan IV, pe care au luat-o ca punct de plecare, plata lucrului o iau cu toții egal, pentru care cei dintâi s'au supărat. Ar urma deci că, la încheierea lucrului, la seceriș, cum zic ei, toți să fie răsplătiți deopotrivă, și protestanții care au lucrat din ceasul întâi, și Studenții Bibliei, care au venit de abia în ceasul al XI-lea.

Cu aceasta, am ajuns și noi la secerișul tuturor sectelor raționaliste în istoricul apariției, doctrina și organizația lor. Dea Domnul ca preoțimea română ortodoxă să folosească secerișul acesta, după motivul lucrului și dorința autorului. Ne mai rămân sectele mistice din Basarabia.

1) Episcop Comșa, „Noua Călușă” pag. 101.

CAP. XI.

SECTELE CU CARACTER ȘI MISTIC ȘI RAȚIONALIST.

a) CARACTERISTICA GENERALĂ.

Pe pământul Basarabiei, tot așa de mănos în secte ca și Ardealul, au răsărit multe buruieni de acestea anarhice. Sguduirile sufletești, produse de nenorocirile războiului mondial, au dat naștere la atâtea curiozități.

Este o deosebire fundamentală între ereziile ce apar în America și Europa occidentală cu caracter protestant și între cele ce s'au născut în Orientul — în mare parte slavon — cu caracter mistic. Ereziile din apus au pornit dintr'o revoluție contra disciplinei bisericești (în special catolice) și ca o urmare a principiului de liberă cugetare și interpretare, înlăturând tradiția ca fiind pervertită.

Ereziile mistice din răsărit se nasc tocmai din lupta dusă împotriva oricărei adaptări, a ori cărei îndreptări. Au un conservatism absurd. Nuanțele sunt cu totul deosebite.

Întâlnirile și încrucișările acestor două curente opuse s'au făcut tocmai asupra neamului nostru, sortit la așa situații de veacuri prin așezarea lui geografică. Această stare ne-a creat o greutate de nedescris în conducerea duhovnicească a Marii Români, cu biserica ei dominantă creștină ortodoxă, și o răspundere pentru noi, clericii conducători, de care nu știu cum vom da seama și înaintea lui Dumnezeu și în fața generațiilor viitoare.

Afară de sectele tratate și de cele de care ne vom ocupa, care dau atacuri furioase asupra bisericii și clerului românesc ortodox, tocmai pentru aceste nuanțe deosebitoare, mai sunt vreo câte-va, care formează scara de trecere dela protestantismul rațional la misticismul conservator și vice-versa.

Mai înainte de a trece la sectele cu caracter exclusiv mistic conservator, am ținut să facem o privire generală sumară și asupra acestor mici cuiburi de anarhie religioasă, pentru ca să ne putem edifica cât mai temeinic în examinarea situației și să luăm măsuri cât mai urgente, răscumpărând vremea, căci zilele rele sunt (Efeseni V₁₁), cum zice apostolul.

b) STUNDIȘTII.

Secta își arată caracterul după numele ce-l are și regiunea unde vegetează. S'a născut în Germania în următoarele împrejurări: Pastorul **Iacob Spener** din Berlin începe să organizeze adunări de pietate prin anul 1705. În Duminici și Sărbători, făcea ore de rugăciuni după amiază, cu cântări de imne religioase și cetiri din Biblie (Betstunden).

Obiceiul a trecut în Rusia prin coloniști Germani. Lucrătorii ruși au fost influențați de aceste adunări, care nu schimbau întru nimic credința lor religioasă. La început adunările erau inofensive, pentru că nu se făcea altă ceva decât cetiri din Biblie și se cântau imne religioase. Părea a fi ceva în ajutorul slujbelor bisericești și un frumos lucru pastoral. Adunările s'au îndesit însă și încet-încet adepții au rărit, apoi au și părăsit slujbele pravoslavnice. În urmă au început deosebirile sectare, lepădând rând pe rând închinarea la Sf. Cruce, la Sf. Icoane și mai toate datinele Bisericii ortodoxe. De altfel istoria se repetă în viața noastră religioasă de astăzi. Cum a început Tudorismul sau Teodoriștii din București la biserica Cuibuc-barză? Ce sunt atâtea tendinți și începuturi de lucru pastoral-misionar, cu șezători și conferințe religioase în afară de rânduelile Bisericii creștine ortodoxe? Psihologia e aceeași. Toate începuturile sunt frumoase și entuziasmante,

încheierile însă dureroase. Să mulțămim lui Dumnezeu că am scăpat până în prezent numai cu mișcarea lui Cornilescu-Teodor Popescu și să ne rugăm să ne ferească de alte începuturi, ce se ivesc pe ici colea, tot așa de apreciate și bine cuvântate.

Cel care dă sectei și caracterul mistic slavon, pe lângă începutul raționalist german, este rusul **Reaboșavca**. El înființează deabinelea secta în Cherson pe la anul 1850, de unde s'a întins apoi în Crimeia. Din Crimeia, sămânța sectară s'a plantat, nu se știe prin ce împrejurări, în parohiile Cișmea și Spasca din județul Ismail.

Cel care seamănă cu stăruință această sămânță pe pământul Basarabiei este *evreul Rabinovici din Telenești, Orhei*. Acesta a fost în Anglia prin anul 1870, unde se zice că s'a creștinat și s'a specializat în misionarismul de a atrage pe evrei la creștinism. S'a întors la Chișinău și a început propaganda pentru stundism, ajutat de „Soc. Biblică Britanică”, cu care făcuse înțelegerea, desigur, când era în Anglia. (*Iată din nou apariția lui Israel în învrăbirile creștinești, ca și la Bapțiști cu Averbuch, ca și la Adventiști cu Sâmbăta, ca și la Studenții Bibliei cu Mileniul și fericirea jidovească după 1925, ca și la Pentecostaliști, pentru cari Iisus Hristos va întemeia domnia de o mie de ani după ce Israelul va fi mântuit*).

De altfel continuatorul operei lui Rabinovici este Leon Averbuch, care tot prin Anglia s'a format ca predicator baptist pentru evrei... Vorbă să fie! Nu știm dacă sunt 20 bapțiști dintre evrei, dar dintre creștinii ortodocși sute.

Acești doi fii ai lui Israel au avut grija să apropie foarte mult pe credincioșii bapțiști și stundiști. Se zice că sunt pe cale de a se contopi. Mulți îi și confundă și cu drept cuvânt. Stundiștii mai păstrează câte ceva și din misticismul ortodox slavon. Pe lângă Sf. Scriptură, interpretată după voința și priceperea fiecăruia, se mai folosesc și de Sf. Tradiție, ca izvor secundar. Omul căzut în păcat inclină numai spre rău, zic ei. Mântuiți vor fi numai cei aleși ai lui Dumnezeu. În privința botezului și a cinei celei de taină, sunt una cu bapțiștii. Sunt contra războiului, a jurământului și a rânduelilor sociale nepotrivite cu credința lor. În concepția și interpretările lor, sunt

comuniști. Susțin că bucuriile lumesti trebuie să fie tot una pentru toți, căci Mântuitorul Hristos a murit pentru toată lumea. Pământul, apa, animalele nu sunt lăsate de Dumnezeu numai pentru unii¹⁾. Pământul deci trebuie să fie al tuturor, care îl muncesc. Substratul moral se vede.

Stundiștii sunt mai numeroși în eparhia Hotinului, unde trec de 300 de credincioși. În parohia Moldova (Jud. Hotin) sunt 160, prășiți în 1919 de Andrei Madinok, fost prizonier în Germania. În parohia Nesfoia, acelaș județ, 145, convertiți dela 1918 de Ion Marandiuc, fost soldat în armata rusă. În eparhia Cetății-Albe-Ismail, sunt vreo 250 în Tarutino, Spasca și Cișmea, aduși și convertiți de și dintre nemți. Sunt confunđați cu bapțiștii în statisticile oficiale, din cauza apropierii. De altfel sunt și pe punctul de a se uni.

Iosif Rabinovici este considerat de mulți ca întemeietorul unei noi secte pe lângă stundiști, unde el și-a găsit numai terenul de lucru în direcția ce urmărea. Se zice că el ar fi căutat, pe la 1882—85, să formeze o punte de trecere între creștinism și iudaism, dând naștere sectei „*Israelul cel nou*”, formată din vreo 2000 de partizani, evrei basarabeni. Această sectă ar urmări adaptarea iudaismului la spiritul modern de civilizație europeană.

c) DUHOBORȚII ȘI MOLOCANII.

Ambele secte sunt un produs al raționalismului protestant, pătruns în misticismul slavon încă pe vremea lui Ivan cel Groaznic. În special secta *Quakerilor* a avut multă influență în Rusia. Se zice că prima sămânță ar fi fost aruncată de un doctor din Anglia, adus la curtea lui Ivan cel Groaznic. Acesta introduce cetirea Bibliei și disprețuirea rânduelilor ortodoxe. Organizarea acestor secte s'a făcut în a doua jumătate a secolului al XVIII de către negustorul de lână foarte bogat *Ilarion Pobitokin* și ginerele său, croitorul *Simton Mateev Uklein*.

Neînțelegându-se dela interpretarea Sf. Scripturi, s'au

1) Pe lângă cele cuprinse în „*Noua Călăuză*” de P. S. Episcop Comșa, ne-a servit mult cursul d-lui profesor Dr. Isplr și relatările l. P. S. Mitropolit *Gurie* al Basarabiei, ca fost misionar.

despărțit și au dat naștere la aceste două secte. Pobirohin, fiind mai slab la interpretare, susținea că Biblia n'ar avea așa mare însemnătate. Uklein l-a combătut așa fel pe socrul său, încât au ajuns la răsbunare de moarte. Ginerele a scăpat cu viață ca prin minune. Pobirohin nu putea ierta lui Uklein mai ales faptul că îl combătea în titulatura lui de «Fiu al lui Dumnezeu». Pentru aceasta Uklein își leapadă și femeia și credința, se unește cu un oarecare *Svetovn* și organizează o sectă aparte, care a fost numită mai târziu «*Molocani*», adică mîncători de lapte, pentru că ei nu respectau niciun post.

Ilarion Pobirohin se consideră ca adevăratul fiu al lui Dumnezeu; își alege 12 apostoli, pe care îi numește «arhangheli», și încep predicarea, cu o îndrăsneală până la jertfă. Secta a fost numită «*Duhoborți*», de arhiepiscopul Ecaterinoslavului Ambrozie, pentru amestecul de idei, din care rezeșea lupta contra Duhului.

Atât Pobirohin cât și arhangheliile lui, sunt prinși, pentru îndrăsneala lor propagandă, și exilați în Siberia. Conducerea sectei o ia *Savelie Capustin*, ce se considera Hristos. Duhoborții ajung la o stare înfloritoare mai târziu, formând vr'o șapte sate, pe lângă Marea de Azov, cu oarecare avantaje materiale din partea statului rus. Mai târziu, au fost mutați dincolo de Caucaz, unde au format vr'o 14 sate.

Intre conducători, au avut și o femeie *Lucheria Vasieltevna*, care se socotea bogorodită (născătoare de Dumnezeu). Fiind persecutați, au mai emigrat și în Canada.

Sunt muncitori, chibzuiți, economi, luptând și contra lăcomiei și contra beției. Pentru aceasta, sunt foarte bogați și deosebiți de ceilalți gospodari.

Uklein, despărțindu-se de Pobirohin, socrul său, își alege 70 de apostoli și începe lupta împotriva icoanelor din bisericile ortodoxe. Se întind în gubernia Tambov și în preajma Moscovei. Înmulțindu-se, Molocanii au căpătat și permisiunea de a-și exercita cultul pe la începutul veacului XIX.

Și Duhoborții și Molocanii au pătruns în Basarabia pe la 1910—1912. Mai mulți Molocani sunt prin județele Ismail (Cișmele 202; Spasca 62) și Lăpușna (Chișinău 45; Hâncesti 35).

Doctrina. Duhoborții nu au ceva sistematizat. Duhul inspiră direct, mîntuind prin cuvîntul lăuntric; Sf. Scriptură este numai partea exterioară a cuvîntului dumnezeesc. Dumnezeu este unul în treime: Tatăl-memoria, Fiul-mintea, Duhul sfânt-voia. Iisus Hristos în V. Testament era înțelepciunea, în N. Testament iubirea de Dumnezeu și castitatea în corp.

Ei botează numai cu cuvîntul. Iertarea greșalelor o cer prin rugăciuni în fața lui Dumnezeu, iar împărtășirea lor constă din lăsarea păcatelor. Postul este abținerea de păcate, nu de mîncări care nu folosesc spiritului.

Și Iudeii și Mahomedanii, ca și păgânii, se pot mîntui ca și creștinii prin acelaș cuvînt lăuntric.

Molocanii, ca și sectele raționaliste, înlătură Sf. Tradiție și admit numai Sf. Scriptură. Nu admit Sf. Treime pentru care resping dumnezeirea Mîntuitorului Hristos.

Preoția a existat numai în V. Testament. În N. Testament, singurul Arhiepiscop și preot a fost Iisus Hristos.

Botezul nu trebuie să fie cu apă; el constă din instruirea Cuvîntului lui Dumnezeu întru pocăință și iertarea păcatelor. Împărtășirea este cetirea Sf. Scripturi. Nu admit întru nimic jurămîntul și serviciul militar. Se judecă ei între ei și se pedepsesc. Recomandă ascunderea față de guvern și cler.

Și Duhoborții și Molocanii nu admit nici biserici, nici icoane, nici moaște, nici semnul Sf. cruci. Cultul lor constă din cântări de imne și psalmi și interpretarea Sf. Scripturi. Duhoborții cîntă mai mult «Tatăl Nostru». Aceste două secte au sguđuit mult Rusia.

D. G. S.

CAP. XII.

SECTELE MISTICE SLAVONE

a) CARACTERISTICA GENERALĂ.

Aceste secte tulbură Rusia aproape trei veacuri, aducând-o în starea în care se află astăzi. Ierarhia și clerul în genere s'a arătat indiferent față de sufletul poporului cu cerințele lui duhovnicești și chiar de nevoile lui trupești și gospodărești.

Preoțimea Rusiei a pierdut legătura dragostei sufletești cu poporul, l-a scăpat în mâni străine. Ea s'a alipit mai mult de conducerea despotică și absolutistă a Statului, care îi dădea vițelul cel gras. De aceia Troțkii și Leninii au ajuns păstorii poporului, iar preoțimea s'a luat pedeapsa bine meritată. S'au primit răsplata pentru că n'au fost păstorii cei buni, care să-și pună sufletul pentru oi, ci niște năimiți, care au lăsat oile în prada lupilor și au fugit.

Accentuez aceasta, ca nu cumva vântul dela răsărit să se abată și asupra neamului nostru. Sunt motive de îngrijorare. Noi, păstorii și arhi-păstorii, nu ne legitimăm calitatea de ucenici ai Mântuitorului Hristos prin unitatea de acțiune, prin sinceritatea și legătura noastră frățască. Nu ne legitimăm apoi ființa noastră de adevărați părinți cu dragostea până la jertfă față de fiii noștri duhovnicești.

E o stare ce trebuie să ne sbuoime și să ne facă să strângem rândurile și să luăm aminte.

Sectele în Orient încep dela cheștiuni mici, de curată

ignoranță religioasă. Prin veacul XIV încep discuțiuni, dacă e bine să se cânte «Aliluia» de două sau de trei ori; dacă în jurul bisericii la sfințire și procesiuni să se facă dela dreapta spre stânga sau dela stânga spre dreapta, după mersul soarelui; că crucea să se facă cu două degete, nu cu trei; că crucile de lemn și metal să se facă cu opt brațe și nu cu patru etc. etc.

La acestea se mai adaugă și reforma îndreptării cărților de ritual. Pentru aceasta, țarul Rusiei *Alexei Mihailovici* și Patriarhul *Nicon* au convocat sinodul dela 1654, care s'a ținut în palatul țarului la Moscova. La acest sinod au luat parte 10 mitropoliți și episcopi, 11 arhimandriți și egumeni, 13 protoierei.

Discuțiunile au fost puse la punct, cărțile s'au îndreptat, dar și tulburările au început. Patriarhul *Nicon* este nevoit să se retragă, în mănăstirea «Noul Ierusalim», construită de el.

Pentru liniștirea spiritelor, s'a mai ținut un sinod, în Februarie 1666, însă totul a fost zadarnic. Anarhia religioasă crește și rătăcirile sectare se înmulțesc pe zi ce trece.

Toți acești rătăciți iau numirea de «*Rascolnici*» sau *Stregolnici*¹⁾.

Iată punctele precise dela care au început:

a) Serviciul divin să fie făcut numai după cărțile vechi, dela *Vladimir*, care cuprind adevărata credință ortodoxă, prin care s'au mântuit toți țarii.

b) Cuvântul *Isus* să se scrie cu un singur i: *Isus*.

c) Semnul Sfintei Cruci să-l facă numai cu două degete.

d) *Aliluia* trebuie zis numai de două ori.

e) Crucea să se facă numai cu opt brațe (capete) nu cu patru.

Numirea de «*Rascolnic*» este dela cuvântul «*răscolire*». Răsăritul deci, cu misticismul său habotnic și cu ignoranța în care zace, răscolește creștinismul ortodox și ne dă sumedenia sectelor slavone, după cum apusul cu renașterea lui reacționează împotriva abuzurilor creștinismului catolic și ne dă «*Protestantismul*» cu sumedenia sectelor raționaliste.

1) Sectanții se numesc „Vechi creștini pravoslavnic, staro-veri sau staro-obriazi, pentru că ei în vechile rândueți, dela care Biserica Ortodoxă s'a abătut în timpul Patriarhului „Nicon”. Ei se supără și nu primesc titlul de „Rascolnici” sau „Stregolnici”.

A doua numire este dela diaconul «*Stregornic*», care a turburat mai mult spiritele, împreună cu un tovarăș «*Nichita*», combătând doctrina bisericeii și atacând ierarhia.

Nu ne vom ocupa mult de aceste secte, pentru că:
a) Nu au însemnătatea doctrinară și socială ca cele protestante din apus și b) Nu fac prozeliți în biserica noastră ortodoxă română. Vom începe cu «*Lipovenii*», cari sunt cei mai mulți în țara noastră, dar cei mai inofensivi.

La urmă ne vom ocupa de o altă sectă rascolnică «*Chlyști*» pentru a ne explica «inochentismul» românesc, despre care am tratat și a-i vedea izvorul. Vom trata în scurt apoi și noua sectă «*Fotesciană*».

b) LIPOVENISMUL ¹⁾.

Această sectă este o ramură a «*Rascolnicismului*» care ia ființă pe la 1740 în următoarele împrejurări: Într-o mănăstire, «*Vigorețica*», după moartea unui stareț, au fost doi candidați la stăreție: un călugăr, *Filip* și altul, *Semen Denisov*.

Filip nereușind, a eșit din mănăstire cu vr'o 50 de aderenți și a format alt schit. Când a venit la ei o comisiune a stăpânirii, pentru a-i aduce la calea adevărului și a intra în rânduirea călugărească, n'au voit să dea drumul în schitul lor. Când s'a sfărâmat poarta, schitul era în flăcări, iar deasupra ardeau ca martiri 38 de credincioși. Toți au pierit în mijlocul flăcărilor. Cu această jertfă, s'a înființat secta luând numele de *Filipovi-Filipovenii* și mai în urmă *Lipovenii*.

Punctele deosebitoare ale schismei lor sunt: 1. Se închină la crucea cu opt brațe. 2. Icoanele să fie lucrate numai de ei; 3. Să nu se roage pentru împăratul; 4. Între dâșii e numai celibat, numindu-se frați și surori; Cei căsătoriti trebuiau să divorțeze; 5. Arderea de viu și moartea prin foame le socot martiriu pentru credință.

Cu aceste rigorisme și aberațiuni, s'au răspândit și s'au înmulțit. Fiind urmăriți și persecutați, s'au refugiat în toate părțile: Finlanda, Polonia, Austria, Moldova.

În România sunt cam 10—15 mii. De un prozelitism

1) „Lipovenismul” de Episcopul Melchisedec pag. 54 și 176.

nu poate fi vorba. Sunt inferiori în toate privințele.

Au început a reveni la adevărata ortodoxie. În orașul Ismail, o parohie întreagă a revenit la biserica creștină ortodoxă română, în frunte cu parohul respectiv.

Cea mai veche comunitate se zice că este cea dela «*Manolea*», jud. Fălțiceni, unde lipovenii au și câte un schit de bărbați și femei.

Afară de puternicile comunități din Ismail, Vâlcov, din jud. Tulcea și alte câteva prin Basarabia, celelalte de pe la Galați, Brăila, Iași, Botoșani, Hârlău, Tg.-Frumos sunt în decadentă.

Moldova a fost întru totul tolerantă cu lipovenii. Un mitropolit, Gheorghe, de pe la 1472 le-a hirotonit și un episcop. Domnitorul Grigorie Ghica cu mitropolitul *Antonie* (1790) le-a hirotonit și un al doilea episcop, dându-le și alte avantaje. Li se dau libertăți religioase prin hrisoave domnești cu condiția să nu facă propagandă schismatică.

Mai temeinic se organizează în Bucovina la Fântâna Albă, unde au și o mănăstire. Aicea capătă ei și pe un mitropolit caterisit, fost în Bosnia, numit *Ambrozie*. Acesta hirotonisește un episcop ambulant, *Arcadie*, în anul 1860, care se stabilește mai în urmă la Ismail. Mai târziu își mai fac un episcop, *Arcadie II*, cu reședința la Tulcea ¹⁾. Cu cât li s'au dat libertăți și li s'au recunoscut ierarhia, cu atât au scăzut în vitalitatea schismatică.

Se împart și ei în «*Lipovenii popovți*», adică care au preoți, episcopi, și în «*Lipovenii bespopovți*», care nu au ierarhia. În România au venit în mare parte lipovenii popovți. La început s'au servit numai de preoți ruși dezertori. După ce au căpătat pe mitropolitul grec *Ambrozie*, au putut să-și facă o ierarhie în regulă.

Deosebiri.

Lipovenii popovți cu următoarele deosebiri:

a) *La Proscomidie*: au prescura cu 7 cornuri și Sf. Agneț îl fac rotund, în mijloc având o cruce cu opt brațe, în despărțitura de sus cu monogramele: Is. Hr; deoparte a crucii sulifa, iar de cealaltă trestia cu buretele: (Se

1) Melchisedec, „Lipovenismul”, pag. 181—213.

știe că, în biserica ortodoxă, prescura este cu cinci cornuri, iar Sf. Agneț e pătrat, cu monogramele Is. Hr. Ni. Ka.).

Mai au apoi subtilități că, la jertfirea St. Agneț, zic «păcatele lumet» și nu «păcatul lumii», apoi diaconul zice, la începutul liturghiei: „Vremea este a sluji Domnului“, nu „a face Domnului“.

b) La liturghiile Sfinților Ioan Gură-de-Aur, Vasile cel Mare și Grigorie, au o mulțime de subtilități deosebitoare, fără importanță capitală însă. (La Antifonul al III-lea) să se cânte «aliluia» de trei ori; la «Sf. Dumnezeule» să nu se zică «puternic». Fac mare caz cu traducerea Simbolului Credinței. După vechile cărți moscovite, sunt mici diferențe de particule (conjuncții și prepoziții). La art. VIII, ei au cuvintele «Și întru Duhul Sfânt adevăratul și verifikatorul». Sunt împotriva stihirei de după chinonic «Văzut-am lumina cea adevărată», iar la «Să se umple gurile noastre» aliluia să se zică numai odată. Împărtășesc numai pe copii și pe bătrâni etc. etc.)

Lipovenii nepopovți sau bespopovți sunt puțini pela Ismail și Brăila. Aproape s'au pierdut. Capul lor religios este dascălul, «Nastavnic» sau «Ustavscic».

Acesta săvârșește toate rânduelile religioase câte sunt permise unui laic. Dintre taine, au numai botezul. Dela greutatea de a căpăta preoți la început, s'au deprins așa și își fac numai Utrenia cu Ceasurile, Vecernia cu Dupăcinările. Sunt cu totul rigoriști, considerând spurcați pe toți ceilalți creștini.

Tot dintre aceștia fac parte și «Scapeșii» care sunt o monstruositate a vieții. Trăesc ca birjari prin Iași și Galați și dispar pe zi ce trece.

Din rigorismul de a fi contra căsătoriei, au ajuns la schilodire, considerând aceasta ca o scară de mântuire.

c) CHLYȘTII SAU CHRİȘTII.

Această sectă nu a pătruns în țara noastră în forma ei originară, însă urmele — în forma Inochentismului basarabean — tulbură, întru câtva, Biserica Ortodoxă Română.

Vom înțelege Inochentismul, pe care l-am tratat la începutul studiului ca fiind secta românească, numai dacă vom cunoaște în caracterisări generale și pe Chlyști.

Este una din cele mai vechi secte din Rusia. Prin misticismul ei ascuns, pare a avea legături tot cu bogomilismul antic. Numirea o au dela faptul că se aseamănă cu Hristos, *Christii* (pseudo-Hristoși).

Au doi întemeietori și șefi cari se complectează unul pe altul în veacul XVII: *Danila Filipovici*, care nu este decât Dumnezeu Tatăl, pogorât pe muntele Gorodina din gubernia Vladimir, ținutul Murom, în nori de foc. Puterile cerești s'au înălțat la cer, iar «corifeul oaspe supremul D-zeu» a rămas văzut în chipul omului Danila Filipovici. El a aruncat toate cărțile în Volga, căci nu-i trebuia nici o înțelepciune omenească, iar pentru următorii săi are învățătura cea veche adusă de el din cer. El, ca *Dumnezeu Sabaot*, s'a așezat în satul *Staraiia*, din gubernia *Costroma*, deși era un simplu dezertor (1645). Ii trebuia un tovarăș credincios și l-a găsit în persoana lui *Ivan Timofeevici Suslov*, care nu este decât *Hristos*, iubitul fiu a lui Dumnezeu — venit pe pământ și născut dintr'o babă, de o sută de ani.

Fiind urmăriți și de Patriarhul *Nicon* și de țarul *Alexie Mihailovici* (căci tocmai în acea vreme și din aceleași motive s'au pogorât și aceste zeități (!?) au început fantasmagoriile în preajma lui *Suslov* — «*Christos*» în special. (Că l-au răstignit, că l-au despoiat de piele, dar o credincioasă, acoperindu-l cu o prostire, aceia s'a învăscut și s'a format pielea cea nouă. Cu acest corp a fost înmormântat, dar a înviat numindu-se *Dumnezeu omul Mântuitorul Christos*). Strâns uniți amândoi, au recurs la fel de fel de mijloace pentru a înșela lumea. *Suslov* apărea rar, cu capul înconjurat de o aureolă, grăind puține cuvinte profetice. Lumea prezentă se închina și strigă: «Doamne miluește-ne». Chlyștii se răspândesc căpătând între ei *Kneji* și *Kneghine*, proprietari și proprietărese, arhimandriți, egumeni etc. Ei sunt «*armonia oamenilor divini, generația lui Israel, frați și surori rugători lui Dumnezeu, frați ai lui Hristos*». N'au nici o învățătură scrisă. Totul se păstrează în tradițiuni verbale și în cântările cultului lor. Un Chlyst de mai

1) Lipovenismul, pag. 216—218.

târziu, *Radaev*, a voit să scrie și să moralizeze ceva, dar n'a izbutit. Totul a rămas o monstruoasă.

Dumnezeu Sabaoth (Danila) și cu *Dumnezeu omul Christos* (Suslov) aveau cu ei și o «*Bogorodiță*»: *Irina Nesterona*. Principiul lor este neconținută repetiție a rugăciunii și abnegarea. Să nu se însoare, să nu se ducă la nunți și cumetrie, să nu fure etc., etc.

Cultul lor poartă pecetea păgânismului și a bogomilismului. Bisericile lor ascunse și subpământene le numesc corăbii. Proorocul este cărmaciul, iar ceilalți corăbierii. În fiecare corabie este și bogorodiță. Toți câți intră la rugăciune se desbracă de haine și se îmbracă cu cămeși albe speciale numite «*radelne*» de grijit. În «*corabia*» numită, pe jos sunt așternute pae, iar pe pereți lipite lumânări.

Adunările lor se fac noaptea, spre sărbători. Credincioșii vin întâi, intră cu *radelne* și se așează pe scaune în așteptare. În urma tuturor, apare și proorocul și proorocița, îmbrăcați în cămeși de in brodate.

Se fac cetiri din evanghelie și vorbiri, adesea cu blasfemii la adresa Bisericii Ortodoxe și a preoților. Vorbirile țin până la miezul nopții, când încep cântările: «*Sfinte Dumnezeule*» și cântă până când unul simte o stranie influență asupra sufletului și sare învârtindu-se în mijlocul odăii. Corul urmează cântecele de veselie cu dogma lor despre patimile lui Suslov, învierea lui și altele. La joc și învârtituri continuă jumătate din asistenți. Cântecele seamănă cu cele populare rusești de jale și de joc.

Jocurile se despart în trei clase numite radenii. Bărbați și femei formează cercul și merg unul după altul lovindu-se peste picior în tact grăbit. Într'un moment dat, se opresc și se învârtesc într'un loc. Acum totul se mână de turtună; totul este o nebunie și o furie; totul se frământă, se cuprinde de spasme, se îndemonizează până la exaltare, până la cădere. Proorocul, învârtindu-se în cerc, strigă: «*Corpurile nu jăliti, fantoma nu o cruțați*». Iarși începe alergarea și învârtirea până ce, după sudoare și leșin, vine sălăștuirea Sfântului Duh.

Aceasta se numește radenia corală.

După indostulătoare odihnă, începe a doua — (*cărbearca*), cu alergături și mai furioase, până când, într'un moment dat, se întoarnă față față cu strigăte tur-

bate, trântiri de picioare, bătăi în piept și peste genunchi, cu vorbele *Oi Duhule, Oi Duhule, Sfinte Duhule!*

A treia radenie, *cruciară*, o fac alergând cruciș din diferite colțuri unul către altul de 40, 50 de ori.

Strigătele sunt asurzitoare, un fel de șuerături sălbătice. Unul tremură cu spasmuri, altul bate și lovește cu picioarele, altul sare în sus — etc. Sudoarea curge șiroaie, iar ei toți palizi și slabi.

Mai au «*radenii circumstanțiali*». În mijloc, pun o cadă cu apă și cu lumânări aprinse. Împrejur Chlyștii, sărutând genunchii proorociței, se pun în jurul căzei, bărbații mai aproape, femeile mai departe. Proorocul citește rugăciuni, iar ceilalți se prosternă, până la miezul nopții, când toți se desbracă până la brâu (femeile mai puțin dinainte) și primesc dela proorociță ramuri de răchită sau pânzeturii împletite numite «*țușcă sfântă*». Se bat cu ele, până când apa se agită, se mișcă în cadă. Atunci proorocul și proorocița le fac explicații, toți fiind la pământ și ascutând vuetul apei. Se dă drumul apei și ei pleacă cu lumânările și cu «*țuștele sfinte*», ce le țin pentru înmormântare.

Comunicarea se face cu pâine și apă-ghiață, adusă din satul Domnului Sabaoth Danila Filipovici (Staraiia).

Se mai face însă și tăind gurguiul țâței stângi dela o fată mare, pe care sectanții îl împart în mici bucățele și îl înghit. După toate aceste murdării și după pretinsa pogorâre a Duhului Sfânt, toți, fără deosebire, se dedau la desfrânare, ca expresia dragostei lui Hristos¹⁾.

Inochentismul n'a făcut altă ceva decât a complectat pe Chlyști, adăugând la Domnul Sabaoth «*Danila Filipovici și la Dumnezeu-omul Christos Ivan Timofeevici Suslov*» pe Sf. Duh în persoana lui *Inochentie*, cu indulciri în moravuri. Influența complectatoare se vede și nici nu se putea ca Chlyștii să nu aibă urmări asupra inochentiștilor, când ei au sgduit așa de puternic întreaga Rusie.

1) Lipovenismul, p. p. 323-348.

d) O NOUĂ EREZIE ÎN BASARABIA.

Dintre toate provinciile românești, cea mai trământată de chestiuni religioase pare a fi tot Basarabia.

Pe lângă fondul de piozitate și habotnicie, cu rigorismul tradițional, ce aduce rătăcirii aproape ca cele din vremea Patriarhului Nikon, este și învrăjbirea dușmănoasă a străinilor evrei, ruși, bulgari. Aceștia neconținut visează «Sloboda rusească» și nu pierd din vedere nici un prilej de a o alimenta. Mult au nădăjduit acești dușmani ai Bisericii și ai neamului nostru dela îndreptarea calendarului.

Când au mai venit și neînțelegeri ale situației, și din partea clerului local și din partea guvernanților nostri puțin a lipsit și încă poate că puțin lipsește să nu avem urmări cu totul dureroase. Au fost și încă sunt preoți care nu s'au supus hotărârei sfântului Sinod și ordinelor chiriarhale, de a oficia după calendarul îndreptat. Pe lângă cei, cari au șovăit în taină, oficiind și «pe vechiu și pe nou» (formulă consacrată), sunt preoți cu înalte grade ierarhice și cu multă autoritate morală, cari s'au opus pe față, făcând atmosferă în cercuri largi.

Cât privește spiritul ce domnește în mănăstiri, mai ales în cele de maici, unde mai sunt și preoți străini de neam, e dureros. Indreptarea calendarului a folosit foarte mult tuturor ereticilor. În special, a întărit pe inochemiști și a dat naștere unei secte noi, «Fotesciană».

Această nouă rătăcire să ivește în comuna Alcedar, jud. Orhei. Intemetelul este un fost institutor, Gheorghe Fotescu.

Acesta a fost, în tinerețea lui, un ateu și un destrăbălat. Acum se pocăește, se adâncește în cetirea cărților sfinte și devine un habotnic și rigorist creștin. Indreptarea calendarului îi dă prilejul să se și manifeste. Incepe o propagandă inverșunată împotriva calendarului îndreptat. Nu vrea să mai știe nici de biserică, nici de cler, pe care îi declarăeretici. Făcându-și partizani, începe să incline spre un lipovenism bespopovt, adică fără preoți. Totuși, pentru că biserică nu poate să rămână fără lucrarea harului, Gh. Fotescu se declară *hirotonit in vis* «preot căpitan al oștirii cerești», cum a fost hirotonit și Sf. Ap.

Pavel cu vedenie neobișnuită. Acest fapt minunat s'a întâmplat în noaptea de Ianuarie 1927. A început să officieze cu veșminte ca preot după toată rânduiala, se înțelege după stilul vechiu. În ziua de 5 Iulie 1927, a eșit și el înveșmântat, alături cu ceilalți preoți, să întâmpine Sf. Icoană a Maicei Domnului dela Hârbovăț. A început să officieze liturghia prin păduri, în fața mulțimii, fără însă să pregătească sfintele. Deși rostește toate formulele liturgice, nu are nici Sf. Disc, nici Sf. Potir, fiindcă, spune el, nu s'a în vrednicit în preoția lui originară de a preface Sfintele Daruri.

Declară Biserica Ortodoxă Română eretică, fiindcă a primit noul calendar. Pe preoții cari au primit stilul nou îi socotește spurcați și grijania lor dohot diavolesc.

El a fost internat în spitalul de nebuni dela Costiugeni, însă are urmaș pe un oarecare *Carș Balaban*, numit de ei «dascalul». Acesta citește, face sleștani, panahizi, sfînțește pasha cu aghiazmă dela pâr. Gh. Fotescu. Sunt localizați numai în parohia Alcedar cu vr'o 15—20 membri.

Nădăjduim că părintele M. Vasilache, parohul respectiv, care e bine pregătit cărturărește (licențiat în teologie), va căuta toate mijloacele să aducă la calea adevărului pe acești rătăciți. Sf. Sa, veghind împrejurul turmei, întocmai cași păstorul cel bun despre care vorbește Mântuitorul în Sf. Evanghelie, a prins de veste la timp de apariția lupilor răpitori. Prin revistele «Luminătorul» (nr. 18 anul 61, pag. 35) și «Biserica Ortodoxă Română» (pe Noemvrie 1928, pag. 997) ne dă aceste prețioase relațiuni și ne arată grija de adevărat păstor și măsurile ce le-a luat și le va mai lua.

SECTELE CU NUANȚE DE ASOCIAȚIUNI FILOSOFICE

CAP. XIII.

O SCURTA CARACTERISTICĂ SOCIALĂ A NEAMULUI NOSTRU.

Omenirea poate niciodată n'a fost mai sbuciumată în și pentru calea mântuirii, ca în vremurile de acum.

Filosofia materialistă și curentele ateiste, alături de raționalismul și libertinajul protestant cu mulțimea sectelor religioase, au turburat așa fel lumea, că nimeni nu știe nici ce să mai creadă, nici ce cale de bine și progres să mai apuce.

Este un haos de întunecime sufletească în mijlocul progresului științific, unde sectele religioase și curentele filosofice se lovesc cu furie și se distrug cu dușmănie.

În mijlocul acestor curente și lupte, omul a ajuns înțea cea mai nenorocită. Nu mai știe ce să creadă și cum să iasă din labirintul atâtor teorii. Orbăcește ca în mijlocul unui codru întunecos, fără să poată da de calea adevărului și a mântuirii.

Omenirea a progresat real numai atunci și numai atâta vreme, cât a avut un drum larg de credință în măsura înțelegerii problemelor sociale și a însulețirii la care s'a putut înălța. Credința, nădejdea și dragostea creștină au fost singurele pârghii reale de entuziasm, de progres, de sănătate sufletească și trupească.

Nu se mai poate vorbi de așa ceva, îndată ce au

venit în lume împărecheri de curente raționaliste, împărecheri de teorii filosofice și mai ales când au început a bate vânturile pustiului ateistic. Nu mai poate fi vorba de unitate și frăție, cu deviza fericirii de a iubi pe aproapele ca pe sine însuși, de când omenirea este învrăjbită în atâtea curente, nu fără scopuri oculte și nu fără ascunse puneri la cale.

Cu tot progresul științific al veacului în care trăim, nu putem spune că ne bucurăm de o sănătate trupească și de o mulțămire și fericire sufletească. Nu! Incordarea vieții, cu împărecherile și concepțiile vremii, fac pe om să trăiască într'un adevărat iad pământesc și ca temeinicie sufletească și ca sănătate trupească.

Să ne restrângem la neamul nostru.

Oare n'ar trebui să fie fericit, tare și mare, cum n'a mai fost niciodată? Când au mai fost românii aproape toți uniți în marginile aceluiași granițe, având aceleași organizațiuni și aceeași conducere? Niciodată!

Și totuși, când a fost mai mult frământat în formele de conducere externă, dar mai ales în forurile de credință internă de unde izvorăște tot adevărul și răsare tot binele, decât în vremurile în care trăim?

Cum voiți apoi să nu avem neînțelegeri și lupte duse până la exterminare, când sufletele noastre sunt anarhizate de atâtea curente, credințe și necredințe?

Strămoșii, în micimea lor și în mijlocul greutateilor prin care au trecut, au fost într'adevăr eroi înfruntând totul cu o bărbăție de nedescris, pentru că toți aveau aceeași credință într'un Dumnezeu și în puterile lor conducătoare, cu aceeași dragoste ascultătoare față de acelaș Dumnezeu și iubitoare până la jertfă față de aproapele, neamul și țara lor! Dela Vlădică și până la opincă au avut credința și dragostea, care le-a dat nădejdea viitorului, ce-l vedem dar nu-l prețuim!

Noi însă suntem mici la suflet și mari la patimi!

Tăria noastră au fost strămoșii și numai datorită lor ne putem sumeți cu versurile nemuritorului poet, că suntem adunați la un loc «dela Nistru și până la Tisa din Carpați și până la mare».

Viitorul unității noastre sufletești și tăria acestor graniți? De unde să vie?

Dela unitatea noastră în cugete și în simțiri? Dela

unitatea credinții cu dragostea față de Dumnezeu și neamul nostru? Care unitate? Care credință? Care dragoste?!?

Pe marea masă a credincioșilor români i-am văzut cât sunt de sbuciumați și împărțiți de mulțimea sectelor. Că nu au nici o unitate de credință și dragoste dumnezeiască de neam și țară din cauza propagandelor străine și a rătăcirilor dușmane.

Nădejile viitorului și ale mântuirii, din cauza acestor rătăcirii, pe unii li duc în raiul bolșevic dela Moscova, pe alții în tericirea nemțească dela Hamburg, pe alții în entuziasmul creștinismului englez și american și în câte alte direcții de credință rătăcitoare!

Vina însă, marea vină de distrugere creștinească și românească nu e la această mare masă de popor. Ea nu face altceva, decât urmează pe conducătorii ei morali, culturali și administrativi. Ea se împarte și se distruge pe chestiuni de credință și de habotnicie religioasă, așa cum poate să înțeleagă, pentru că conducătorii ei deja de mult s'au împărțit și s'au distrus, și sulleteste și trupește, în curentele lor oculte de masonerie, de spiritism, de teosofie etc. etc.

Unitatea credinții strămoșești la pătura noastră înaltă? Dragostea ascultătoare față de Dumnezeu cu jertfa pentru neam și țară? Cult creștin și slujbă bisericească?

Cine poate să-și mai bată capul cu astfel de parodii? N'ai ce te face cu formele oficiale la părăzi și Te-Deumuri. Convingeri jertfitoare cu entuziasm de evlavie la picioarele altarului? Nimenea nu se mai pretează la așa bigotisme și josnicii (!?).

Acum, la ordinea zilei este binele uman, amestecat însă cu stupefiante, cu loji masonice, cu sedinți de spiritism, cu teosofie evoluționistă etc. etc. (!?)

Viitorul neamului? Nu interesează, chiar dacă astăzi sînt parlamentar și mîne ministru, sau chiar dacă am rolul permanent de profesor și îndrumător al tineretului, al generațiilor viitoare din neamul meu (!?).

Pe mine, omul superior intelectual, mă preocupă binele omenirii! Aceasta mă interesează, însă cât se poate mai ocult, ca opera să fie cât mai temeinică. Deci jurăminte peste jurăminte în loji internaționale, alături de Franșoia și

de Cowles¹⁾ și de Friedrich, dar mai ales alături de cei mai interesați pentru acest bine uman (!?): Brausteu, Bercovici, Solomon etc.

Și, ca idealul să fie mai mare și entuziasmul mai înălțător, trebuie să trecem peste creștinism, care nu a făcut cine știe ce! Trebuie să legăm firul tocmai dela Buda și dela templul lui Solomon!

Ce creștinism? Ce biserică? Ce unitate de credință? Ce unitate de neam? Acestea sunt josnicii ce nu-și mai au rostul pentru noi, pătura cultă!?

Aceasta este concepția modernă a păturei noastre conducătoare. Ș'atunci de unde voiți să fie și unitatea de credință și dragostea de neam și nădejdea de viitor?

Dar să nu facem prea multă teorie patetică, cu sarcasme supărătoare. Să ne oprim și să precizăm câteva din curentele doctrinare ale păturei noastre intelectuale și conducătoare, pentru că astfel să ne putem da bine seama de starea în care ne aflăm.

Multe amănunte nu vom putea avea, pentru că aceste doctrine trăesc mai mult nescrise în societatea noastră înaltă. Apoi și scrisul cât este, are multe înțelesuri și multe dedesupturi.

La ordinea zilei este ocultismul, cu jurăminte cât se poate de amenințătoare, pentru că mirajul să fie cât mai atrăgător și efectele cât mai hotărâtoare.

Vom începe cu acel curent filosofic, pe care cu drept cuvânt îl putem numi și sectă religioasă, pentru că are pretențiunea de a pătrunde tainele cerești și dumnezești.

1) Cowles e capul francmasoneriei de rit scoțian. A fost de 2 ori și în București, nu de mult.

CAP. XIV.

TEOSOFIA.

a) NUMIREA ȘI ISTORICUL SECTEI.

Numirea e grecească și înseamnă «înțelepciune divină». De aceea asociația are menirea să îndemne pe toți să ajungă la Dumnezeu și să desvolte puterile divine în om, cuprinzând toate felurile științei și formele de filosofie și morală.

Scopul ce-l urmărește Teosofia, după d. Dr. Vasile Ispir, profesor de Sectologie, la Facultatea de Teologie din București este: a) De a forma un sâmbure de înfrățire universală, fără deosebire de rasă, de credință, de limbă etc.

b) A alcătui o astfel de societate, care să desvolte studiul comparativ al religiunilor, al filosofiei și al științei.

c) Se cerceteze legile necunoscute ale firii și puterile încă nedesvoltate în om¹⁾.

Unii autori pretind că Teosofia e foarte veche. Că despre ea ar fi scris conștient și inconștient și Sofocles și Shakespeare și Goethe și Dante și Giordano Bruno și Sienkiewicz și A. Dumas și Gorkii etc., etc.

Se afirmă că părintele Teosofiei ar fi chiar Buda. Insuși Mântuitorul Hristos nu se abate întru nimic dela aceste adevăruri înalte, ci numai le-a îmbrăcat în haina frumoasă, singura acceptabilă pentru omenire, zic ei.

Acest sistem filosofico-religios s'ar fi plămădit din

1) Cursul de „Indrumări misionare” din anul 1926/1927, editat de d. Pavel I. Nicolae și litografiat de E. D. Dumitrescu, pag. 263.

timpurile cele mai vechi în India unde ar fi fost cei mai mari filosofi ai lumii¹⁾.

În Europa ar fi fost plantată în a doua jumătate al veacului XIX-lea, de doamna *H. P. Blavațki*, care, împreună cu Colonelul *H. S. Olcott*, a înființat o societate și în America cu centrul în New-York. După moartea doamnei *Blavațki*, sufletul Teosofiei este Colonelul *Olcott*, care, după ce călătorește în toate părțile, se stabilește în India la *Adyar*. Aicea este centrul Teosofiei, cu o clădire măreață dealungul râului *Adyar*, către oceanul Indian, în care sunt aproape 12.000 manuscrise orientale și 15.000 tratate religioase, filosofice și științifice.

Murind și Colonelul *Olcott*, a fost aleasă prezidentă în 1907 Doamna *Annie Bessant* fosta soție a unui preot anglican, care devine ateistă și se desparte de soțul ei din cauza boalei unui copil al său. După ce rătăcește prin mișcările socialiste, prin ziaristică literară, devine cea mai cunoscută propagandistă teosofică, alături de *W. O. Judge* (†) *A. P. Sinet*, *Mabel Collins*, etc.

Societatea are secțiuni în toată lumea: Anglia, Australia, Germania, Scandinavia, Finlanda, Franța, Olanda, Italia, etc.

Fiecare secțiune este condusă de un comitet executiv.

O secțiune activă este cea nemțească cu cluburi teosofice aproape în toate orașele. Până la război, avea în frunte pe *Dr. Frantz Harthman*, cu colaboratori ca: *Arthur Weber*, *Herm. Rodolph*, *L. Deinhard*, *Br. Fraydenk*, *Hans Arnold*, *Paul Raatz*, *Edwin*, *Böhme*.

Profetul legislator al noii religii este poetul indian *Krishnamurti*. Se zice că e mai mult convertit de doamna *Bessant* să se considere de un nou «Mesia» al omenirii.

Teosofii admit câte un Mântuitor pentru fiecare epocă, potrivit gradului de civilizație și de dezvoltare spirituală.

Astfel a fost epoca lui *Buda*, apoi epoca lui *Iisus*.

Doctrinile lor însă au rămas neîndestulătoare și ne-complete față de cursul vremii. Epoca modernă cerea un nou mântuitor, cu o doctrină potrivită nivelului intelectual al epocii, și acesta este *Krishnamurti*.

1) *Carmen Sylva*: „Geflüsterte Worte, zweite Auflage (Regensburg, W. Wunderling) pag. 22.

Sunt și teosofii împărțiți în secte. Astfel se vorbește de «Ordinul Stelei» etc. Mulți din ei au rămas desorientați în privința credinței lor cu mesianismul lui Krishnamurti, în urma congresului teosofic, ce s'a ținut în anii trecuți la *Ommen* (Olanda).

Jurnalul francez «L'Intransigeant» ne redă un interviu a lui Krishnamurti, în care el se rostește categoric împotriva rolului de mântuitor, ce i se atribue. Trimite pe fiecare ca singur să-și găsească mântuirea. Când a fost întrebat, dacă vorbele lui nu vor fi considerate ca dogme și gesturile lui ca rituri, răspunde categoric: «Nu vor fi acestea nici dogme, nici rituri, atâta cât voi fi eu aicea. Mai departe ziaristul adaugă reflecția lui: «Acei, cari au putut vedea pe *Krishnamurti* când s'a discutat această chestiune, sunt convinși că el nu va fi fondatorul unei religii, dar va fi victima ei.

Și în București a fost un congres teosofic în Noembrie 1924, unde s'a discutat mai mult organizația secției naționale. În România, această sămânță a fost adusă de scriitoarea Bucura Dumbravă.

Ca și toate celelalte curente și secte religioase, a prins rădăcină mai mult după războiul mondial, având aceleași cauze: sbuciumul și tulburările sufletești ale vremii.

Sunt centre: în București cu membri: doamnele *Zoe Palade* și *Maria Sachelarie*, domnii *Mircea Nenitescu* și *I. Dales* (având sediul în str. Carol); în Chișinău cu membri: *Olga Belavaschi Ivanovna* și un domn *Vrastislav*, naufragiați ai Rusiei Sovietice, care își fac un sport de trai ținând și conferințe în sala Bisericii Luterane. O adeptă înfocată ar fi și doamna *Popovschi*, fiica de preot¹⁾. Atrag apoi mult tineret. Mai avem centre în Craiova și Timișoara.

b) PRINCIPIILE TEOSOFICE.

Teosofia are pretențiunea să impace cele două curente filosofice: pozitivist-materialist și cel spiritualist. Calea de mijloc a fost aflată de mult, zic Teosofii, de Buda, care

¹⁾ Soția Profesorului *N. Popovschi*, autorul cărții „Mișcarea dela Balta”, în care tratează despre Inocențism.

a ajuns să cunoască adevărul. Invățătura lui e mulțamitoare, simplă și mult cuprinzătoare.

Ceva mai mult a complectat Iisus Hristos. El, ca însuși adevărul, ca însăși lumina, a arătat ce este trecător și ce este vecinic în lumea asta. Oamenii au crezut vorbele mântuitoare ale lui Iisus Hristos. Unii însă nu le-au priceput și n'au știut cum să le urmeze.

Cele propoveduite de Iisus Hristos sunt cele mai mari adevăruri, însă îmbrăcate în forme neaccesibile decât pentru ceice se vor înălța prin credință la aceste adevăruri sublime și vecinice. De aici deviza: «Credința ta te-a mântuit» (Mc. X, 52, Mt. IX, 22).

Teosofia caută să amestece toate religiunile, din care amestec să scoată apoi o altă formă de religie, care să fie superioară tuturor celor ce există (!?).

Iată cum definește această formă de religie filosofică, Dr. Med. *Franz Hartmann*, șeful secției nemțești și fruntașul european al asociației:

«Teosofia, cea mai înaltă înțelepciune și recunoașterea adevărului, nu e sistem care să se poată învăța din cărți, nici dosar de dogme sau teorii, nici credință, care să se bazeze pe deducții și documentări, ci este descoperirea adevărului în interiorul său și însăși recunoașterea lui¹⁾.

Altă definiție este: «Adevărata religie — teosofia — nu e teorie, ci este lumina sufletească și viața în om, care e înțeleasă de acesta prin sine însuși, îndată ce i se arată și-i ajunge la cunoștință.

Nimic nu putem ști despre Dumnezeu și natură, zic teosofii, despre raiu și iad și despre noi înșine în adevăr, decât numai ceia ce s'a manifestat în noi și după ce aceasta apoi este înțeleasă de sine.

Teosofia e un fel de panteism fără nimic precis și concret. Iată cum același *Hartmann* definește spiritele rele (dracii) și pe Dumnezeu.

«Că în noi se află mânie, invidie, răutate, deșărtăciune, frică, dor de răsbunare, etc., destui draci sunt aceștia. Suntem înconjurați și vom fi și ispitiți de ei. Nici nu le se poate împotrivi singură carnea și sângele. E datoria unei

¹⁾ După *William Law* († 1761), citat și de *Dionisie Stolca*, „Trei conferințe teosofice”, Budapesta, 1903, pag. 26.

forțe mai înalte să-i înăbușească. Această forță lucrează în noi, împedecă și distruge opertile acestor draci. Aceasta este unica știință adevărată, pe care o putem avea despre iad și draci.....

«Știm apoi că există bunătate, iubire, altruism, cumințenie, milă, pace, binecuvântare. Acestea sunt Dumnezeu, a cărui existență de sine se înțelege pentru celce o simte și o recunoaște și n'are lipsă de nici o dovadă externă. Acest Dumnezeu, a cărui cunoștință ni se impune de sine, pretinde dela noi respect, iubire, rugăciune și supunere. În aceasta constă adevărata noastră credință și recunoaștere a lui Dumnezeu¹⁾».

Mișcarea teosofică își pune ca deviză de realizat, pacea internă, sufletească, care e cea reală, față de pacea externă nereală, oficială obținută prin tratate, ligi și tribunale internaționale... Ea urmărește apoi adevăratul progres prin contopirea celor trei manifestațiuni ale culturii: știința, religiunea și filosofia, cari în lumea antică erau unite.

Baza învățaturii teosofice este cartea doamnei Blavaški «Secret Doctrine» (doctrina secretă). Sunt adevăruri secrete, zic teosofii, ce nu le poate pătrunde oricine. Trebuie să fii inițiat pentru a le cunoaște...

Ei cred într'o prefacere cosmică a lumii acesteia, în ivirea unui alt continent ca simpton al regenerării. Tind spre o perfecțiune a sufletului uman.

În afară de această lume, mai avem lumea astrală, unde vom merge. Ea cuprinde locuitori și animale, precum și alte ființe. Sufletele oamenilor se duc acolo ca spirite. E un lanț causal, care începe de pe pământ și se termină în Nirvana, ca afirmare ideală a vieții.

Admit reîncarnarea individuală. Când omul moare, zic ei, sufletul se duce, părăsește corpul fizic și ia un corp astral. Apoi se duce într'un corp mental și așa ia o formă infinită, o ființă, care nu mai este sex, ci o ființă eterică.

Cât suntem pe pământ, ne putem înțelege numai parțial dorințele, aspirațiunile. În etapa spiritualizării însă, vom avea o cunoștință deplină.

Omul se ridică inconștient, apoi conștient, către raiu,

1) Theosophischer Wegweiser an. IV nr. 1-2. citat și de Dionisie Stoica, op. cit. pag. 31.

cătră cer, cătră Dumnezeire. Ii stă liberă voia însă să tindă și spre iad. Iși alege calea, care îi place. Ce va fi bun va intra în locul fericirii, în casa lui Dumnezeu, în societatea ingerilor și a sfinților. Ce va fi rău însă, drojdia, gunoiul, va cădea iar în materie, se va face pământ și va avea să treacă iar milioane și milioane de ani, până va parcurge din nou fazele evoluției. Vreți iad mai chinuitor!?

Teosofii întrebunțează, pentru ocultismul doctrinei lor, cuvântul sancrit «Carma» pe care Dr. F. Hartmann îl explică astfel: «Vorba carma înseamnă «faptă» sau activitate. Legea carmică nu este altceva, decât legea generală a naturii, în urmarea căreia fiecare faptă este o cauză, care are anumite urmări; aceste urmări devin cauze nouă pentru activități sau fapte corespunzătoare. Așa la infinit, până ce din nou urmează liniștea deplină în care dispare orice activitate. Orice lucru individual, fie atom, fie om, fie popor, fie lume, ori sistem solar, își are carma sa; cu alte cuvinte, istoria vieții compusă din cauze și urmări naturale, ce rezultă una din alta. Precum în lume nimic nu stă separat, ci orice lucru singuratic stă în legătură cu întregul, tot așa carma celor singuratic e legată cu a întregului, și carma întregului atârână de faptele singuratic. Și unele și altele se condiționează reciproc¹⁾».

De aici legea cosmică acționează asupra noastră. Noi suntem afectați de «carma» noastră proprie, a lumii, a națiunii, a vecinilor etc. În acest sens, suntem într'un plan și purtăm acțiunile săvârșite înainte din alt plan, legea care reacționează asupra noastră.

Cine cunoaște legile dumnezeiești, legea supremă în univers, e pătruns că dela Dumnezeu nu vine, direct, absolut nimic. Cauza unei urmări bune sau rele totdeauna se află în viața și faptele noastre.

Starea pasivă a sufletului o numesc *tamas*; decăderea în poște și patimi e *ragia*. E o necesitate fizică ca sufletul să treacă prin toate fazele, ca prin experiențele proprii să-și câștige însușirile ce-i lipsesc.

Se vede cât de colo influența budistă, care spune că lumea este o suferință și scăparea ei e în «Nirvana». Teosofii nu fac altceva, decât să adapteze «Budismul» sub o formă filo-

1) Dionisie Stoica, op. cit. pag. 64.

sofică. Ei spun că în om sunt anumite puteri divine, pe care nu le putem cunoaște. Trebuie să se ocupe o știință proprie spre a afla adevărul.

Un teosof se străduiește în traiul lui zilnic să îndeplinească adevărurile spirituale propoveduite de știința divină, care nu desparte trupul de suflet, teoria de practică, cerul de pământ, ci afirmă o continuitate perfectă. Ei au în vedere sufletul și lutarea caracterului. Omul să fie stăpân pe sine, nu egoist, ci să ajute pe aproapele. Scopul ultim al vieții este «frăția universală»... Întru cât noi suntem numai o parte din marea evoluție și suntem fii ai Tatălui ceresc, frăția universală nu e un vis, o concepție poetică, ci o condiție esențială, care trebuie să existe.

Din acestea se vede concepția lor de viață...

Teosofii sunt contra dogmelor și autorităților bisericesti. Orice religie, după ei, este expresia voinței divine într-o măsură oarecare. Numai teosofia este aflarea curatului adevăr. Adevărul acesta trebuie căutat, pentru aceia ei studiază neconținut spre a-l afla prin fel de fel de sisteme oculte.

Doctrina teosofică poate fi rezumată în următoarele puncte:

I. Ei cred în reîncarnarea sufletului după moarte, care se reproduce în număr infinit, până când sufletul ajunge la starea de desăvârșire, care-l face egal cu Dumnezeu. Această stare e *Nirvana*, suprema fericire, adică cufundarea tuturor sufletelor într'un tot unitar în dumnezeire. Krishnamurti a scris și o carte în care vorbește de viețile lui anterioare, de care-și amintește în viața actuală. Vorbește de diferitele lui întrupări, în care era când ca rege, când ca servitor etc.

II. Reîncarnarea fiind necesară, moartea nu-i decât trecerea sufletului dintr'un corp în altul. Deci moartea, considerată de creștini ca un dușman, ca o consecință a păcatului, care a fost învinsă de Iisus Hristos prin învierea Sa, e considerată de ei ca o necesitate absolută.

Ei merg până la credința că omul pe patul de moarte își poate alege părinții pentru viața ce o va reîncepe.

III. Tot ce există, există în mod necesar, căci totul se sfârșește bine prin evoluție.

IV. Nu există iad și pedepse veșnice. Mântuirea vine în mod necesar, în cursul șirului de vieți care preced intrarea în Nirvana, unde toți suntem părtași. Iadul sunt suferințele ce le îndurăm în viața temporală pe pământ, la care toți suntem supuși până ajungem la desăvârșire.

V. Nu admit rescumpărarea lui Iisus Hristos, pe care-l consideră numai ca exemplu de perfecțiune.

VI. Toți vom fi una în Nirvana.

VII. Dumnezeu e imanent, Dumnezeu e în natură.

VIII. Toate viețuitoarele au suflet nemuritor, pentru aceasta ei nu mănâncă carne.

IX. Cultivă foarte mult științele oculte pentru a afla tainele universului și sunt mult apropiați cu «spiritiștii», de care ne vom ocupa imediat.

E mare deosebire între Mântuitorul Iisus Hristos născut în peștera din Betleem, care nu avea unde să-și plece capul și între Krishnamurti, care primește pe ziaristii lumii într'un palat feudal din centrul Europei, zidit la 1775, cu covoare și goblenuri... Între Hristos, care zice: «nu vă îngrijiți ce veți răspunde, că vă va da dohul și veți ajunge la cunoștința celor sfinte prin revelație», și între Krishnamurti, care nu concepe cunoștința dumnezeirei decât prin cultură și speculațiune mintală.

În societatea teosofică, poate intra oricine, de orice credință.

Preoțimea ortodoxă să se străduiască să cunoască și acest curent ce tinde să atragă pe cei doritori de noutăți din pătura noastră cultă. Să lupte apoi cu timp și fără timp a infiltra învățătura și traiul creștin în familiile suprapuse ale neamului nostru, prin însuflețirea și entuziasmul celor trei părghii de progres și fericire ale omenirii: credința, nădejdea și dragostea.

Ne trebuie însă o pregătire la înălțimea celor ce au pretențiunea să evolueze spre alte lumi și vor să ne impună internaționalismul distrugător de neam și fericire.

«Ca fiii lumii să umblați... cu pază, nu ca niște neînțelepți, ci ca cei înțelepți, răscumpărând vremea, că zilele rele sunt» (Efeseni 5, 9 și 15—16).

CAP. XV.

SPIRITISMUL.

a) COMUNITĂȚILE ȘI PRACTICILE LOR IN ROMÂNIA.

P. S. Episcop Grigorie Comșa al Aradului, se ocupă și de secta «*Spiritisti*» în «*Noua Călăuză pentru cunoașterea și combaterea sectelor religioase*». Deși e o credință superficială, practică mai mult de tineret și înalta societate, totuși s'a popularizat, cu forme concrete, în câteva localități din județele Arad și Bihor.

Un fost diacon rătăcit, *Iosif Vucotici*, ajunge să se specializeze în spiritism, făcând școală la un evreu din Budapesta, *Dr. Grunhud Adolf*, redactorul revistei spiritiste «*Egi Világosság*» (Lumina Cerească). Sub influența acestuia, Vucotici înființează un cerc spiritist în *Șepreuș* prin anii 1900-905, unde a fost personal și Grunhud de mai multe ori. După moartea acestora, cercul din *Șepreuș* s'a desființat. Samânța însă a prins rădăcini în comuna vecină *Apateu*, unde ar fi și astăzi vre-o 200 de aderenți. S'au mai lătit apoi în *Somosșches*, *Cermei*, *Mișca* și *Giris* (Bihor), cu aproximativ 100-150 de spiritiști.

Iată ce ne spune P. S. Grigorie și despre practicile lor¹⁾.

Au o casă anume aleasă de Sf. Spirit, cum zic ei, unde țin întrunire, într'o cameră specială pentru «*ședință*», în care se află la mijloc o masă cu scaune împrejur.

1. *Noua Călăuză*, pag. 139-140.

Incep ședința cu rugăciunea «*Impărate Cereso*». Toți se ridică în picioare, cu fața spre răsărit, și cântă această rugăciune cu entuziasm. Când zic «*Vin și te așează întru noi*», unul din ei, numit «*Vasul cuvântului*» (medium), adoarme. Mai cântă apoi și alte cântece bisericesti, rostind cu toții și rugăciuni pentru invocarea «*Spiritului*». Vasul începe să vorbească. Spiritul rânduieste pe unul să scrie tot ce aude. Vasul vorbește cam 1—1½ oră, spunând liecări ce a făcut în cursul săptămânii și muștrându-i pentru laptele lor. Toți încep a-și plânge păcatele lor. După ce Vasul își gâtește vorbirea și se trezește singur, mai cântă cu toții o cântare de mulțumire, zic o rugăciune și se despart.

În camera specială la ședință nu intră decât credincioșii spiritiști. Curioșii n'au voie să intre, decât numai atunci când vreunul este chemat de Vasul cuvântului. După terminare, pot intra toți când se citesc cele ce s'a scris la ședință.

Au și un conducător care citește Biblia și le împarte comunicătura. Pentru aceasta aduc prescuri, prăjituri și vin. Prescurile și vinul sunt așezate pe masă și tămâiate. După ce sunt și binecuvântate de «*Vasul cuvântului*» (Mediu) în vremea inspirației cu ochii închiși, conducătorul le împarte și comunicătura la liecare în parte. În urmă mănâncă cu toții și prăjiturile. Cu o învoire specială se împărtășesc și la biserică. Marturisirea o fac unul altuia.

Au și un fel de botez cu apă sfințită. Mai au apoi și cununia. Alte taine nu mai săvârșesc decât pe aceste trei: *Botezul*, *Comunicătura* și *Cununia*.

Sunt cu totul deosebiți de «*Penticostalștii*» raționaliști din Arad și de «*Duhoborșii*» mistici din Basarabia, deși ca nume se ascamână.

Nu numai că nu au nici o apropiere, dar urăsc și combat pe toate celelalte secte, apărând în special Sfânta Cruce și Icoanele. Urmează regulat la biserică și sânt foarte evlavioși. E o concretizare curioasă în formă de sectă religioasă.

În lumea școlărească și intelectuală, spiritismul e mai mult un sport de curiozități pentru aflarea viitorului.

Cine din noi n'a stat, ca școlar în miez de noapte în jurul unei mese fără cuie de fier, cu mâinile pe ea, fără să o

atingă, invocând diferite spirite, pentru a spune în mijlocul unei tăceri mormântale, dacă au să ne asculte profesorii și ce note au să ne pună ?!

Cel care a dat o dezvoltare (poate că l-a și introdus) Spiritismului în România a fost marele literat și filosof «B. P. Haidău». Pierzând pe unica lui fiică genială, *Iulia*, a dat naștere convorbirilor spiritiste, care ajung foarte răspândite printre tineret. Alcătuieste apoi acel tratat «*Sic Cogito*», cu expuneri de multe fapte spiritiste. Pe fiecare ne-a atras să-l citim cu multă nerăbdare, dar cred că pe toți ne-a lăsat nedumeriți la isprăvenie și cu privirea holbată, neprecizând nimic.

Pentru o lămurire mai temeinică, e bine să ne ocupăm în general și de istoricul și doctrina Spiritismului.

b) ISTORICUL ȘI DOCTRINA SPIRITISMULUI.

Spiritismul pare a fi o credință veche. Nu poate fi vorba de o religie, ci mai mult de un curent filozofic și o știință, care a tins și tinde să ia locul religiunii.

Spiritismul își propune să dea adevărata conștiință științifică despre supranatural, să arate mijloacele raporturilor regulate cu lumea spiritelor, să facă din adevărurile credinței obiecte ale științei pozitive și să înlăture orice îndoială ce s'ar părea că se cuprinde în adevărurile de credință¹⁾. Urme de credință spirisisistă cu invocarea morților găsim la multe popoare. Chiar cuvintele «*Mane, Tekel, Fares*», scrise pe perețele lui Baltazar, în timpul ospățului, despre care ne vorbește Sfânta Scriptură, sunt considerate de unii ca manifestare spiritistă. Atât în Sf. Scriptură, cât și în literatura clasică, sunt dovezi de credință spiritistă, zic aderenții acestui curent.

Reapare și se manifestă cu putere la mijlocul veacului XIX (1847), într'un sat (Hidesville) din Statul New-York. A început cu însuflețirea mobilelor ce se mișcau și pocneau în casa familiei Fox.

Acea familie devine mediu. În special cele două fiice dau naștere ședințelor spiritiste, pentru care au avut multe de suferit din partea populației habotnice.

Spiritismul a luat o așa dezvoltare, încât, după câțiva ani (1853), au ajuns în Statele-Unite să aibă mai mult de

1) Alex. Simionescu, „Spiritismul”, București, 1906, pag. 1.

30.000 de medii, iar la Universitatea din Philadelphia, era aproape să se creieze o catedră de spiritism.

Cel ce popularizează spiritismul în Europa este catolicul «*Allan Kardec*, născut în Lyon la 1804. Este considerat ca profet și pontifex al spiritismului. Scrie marea operă «*Cartea spiritelor*».

În Anglia, l-a răspândit celebrul fizician *Crookes*, iar în Germania savantul *Zollner*, profesor la universitatea din Leipzig. Doctrinarul spiritismului este *Allan Kardec*.

Spiritismul ar fi explicațiunea și originea ori și cărei religiuni. Chiar faptele Vechiului și Noului Testament n'ar fi putut rezista criticei, dacă n'ar fi fost explicate de doctrina spiritistă, zic ei.

Spiritismul admite și un Dumnezeu, un suflet, o viață viitoare, o comunicare a celor vii cu cei de dincolo.

Despre Dumnezeu, spiritismul învață, că este etern, imaterial, unic, atotputernic. Dumnezeu nu este personal; el viețuiește într'un chip oarecare cu creatura. Dumnezeu, marele spirit, devine sinteza lucrurilor văzute și nevăzute. Trei elemente generale sunt în univers: a) *Materia*, b) *Spiritul* și c), deasupra tuturor, *Dumnezeu Creatorul*.

Aceasta este trinitatea universală. Urmează deci că materia și spiritul sunt eterne ca și Dumnezeu și se confundă cu el. Iată deci cum apare Panteismul!

La om, în locul dualismului tradițional, admit trei principii: a) *Corpul material*, b) *Spiritul*, inteligența și voința, c) *Perispiritul*, corp astral, legătură fluidică dintre corp și spirit, care urmează sufletul după moarte.

Corpul lizic se întoarce în pământ, perispiritul în lumea astrală și spiritul la Dumnezeu.

Spiritele se încarnează succesiv în corpurile omești. După moarte, sufletul rătăcește la întâmplare, până își ia corp din nou, fie pe pământ, fie într'o planetă.

Perispiritul are rol preponderant în această viață și dincolo de ea. Unde este în mare cantitate, formează pe Medii. Spiritiștii lucrează cu Perispiritul, care face legătura dintre vii și morți.

Spiritismul atacă creștinismul. Atacă divinitatea Mântuitorului Hristos, pedepsele eterne, grația divină.

După Allan Kardec, «*Legea Vechiului Testament este personificată în Moisi; a Noului Testament în Hristos; Spiritismul este a treia revelațiune a legii lui Dumnezeu*».

Inșă el nu este personificat în nicio persoană, pentru că este produsul învățământului, dar nu prin om, ci prin spiritele care sunt vocea cerului¹⁾.

Nu admit nici cer, nici iad. Admit un purgator blând de tot. Tăgăduiesc existența ingerilor și a demonilor. Ingerii sunt spirite desincarnate, ajunse la culmea perfecțiunii, după lungi încercări. Demonii n'ar fi existând, totuși cred în spiritele rele, cari sunt așa de periculoase.

Spiritismul înlăturând ideea dela adevăratul Dumnezeu, despre om, suflet, etc., caută să distrugă creștinismul și să se întoarcă la vechiul păgânism.

Allan Kardec are pretențiunea să fie profetul reprezentant al spiritismului, așa cum Moise a fost al V. Testament și Iisus Hristos al N. Testament. De aceea el parodiază cuvintele Mântuitorului: «*N'am venit să stric legea ci s'o împlinesc*», când zice «*N'am venit de loc să stric legea creștină, ci să o completez²⁾*».

Allan Kardec are pretențiunea să completeze golul prin spiritele sale. Opera lui Iisus Hristos era trecătoare. El aduce eternitatea dragostei, cu veșnica legătură evoluționistă. Tot ce a scris el a scris sub dictarea spiritelor și spiritele fac minuni. Are formule de doctrină și organizare primite la ședințele spiritiste iscălite, zic ei, până și de Sf. Ioan Evanghelistul. Astfel Allan Kardec are prima revelațiune pentru înalta sa misiune, la 30 Aprilie 1856, în ședința dela un oarecare Roustan, când Mediul scrie: «*Nu va mai fi nicio religie și va trebui să fie una, însă adevărată, mare, și demnă de Creator. Primele fundamente sunt deja puse. Ție (ți spun) Rivail, misiunea ta este acolo³⁾*».

Aici panerașul spiritist s'ar fi întors spre Kardec și cum l-ar fi arătat cu degetul. Convins că aceasta este prima revelație a misiunii sale, își ia rolul în serios și trăiește numai ca profet și numai în intimitatea spiritelor.

Își revede opera «*Cartea Spiritelor*». Spiritele i-o aprobă în ședința dela 11 Septembrie 1856, la un oare

care spiritist Boudin, cu declarația: «*Tu ai înțeles bine scopul muncii tale. Planul e bine conceput. Noi suntem mulțămite de tine. Continuă; însă când opera va fi terminată, adu-ți aminte că îți recomandăm a o imprimă și a o propaga. Aceasta este de folos general. Noi suntem mulțămite și nu te vom părăsi. Crede în Dumnezeu și mergi! Lucrează cu zel și perseverență lucrul pe care l-ai început cu concursul nostru. Noi am pus bazele unui nou edificiu, care se înalță și trebuie o zi să ne unească pe toți oamenii într'un același sentiment al dragostei și al carității; însă înainte de a-l răspândi, noi îl vom revedea împreună, pentru a-l controla în toate detaliile¹⁾.*

Această declarație de prim avânt spiritist ar fi semnată de următoarele spirite: Sf. Ioan Evanghelistul, fericitul Augustin, Sf. Vincentiu, Sf. Ludovic, Spiritul *Adevărul*, Socrate, Platon, Fénelon, etc.

Spiritistii mai afirmă că religieuna nu s'a împăcat cu știința până la apariția spiritismului. Sunt spirite care neagă chiar dumnezeirea Mântuitorului Hristos.

Spiritismul, ca și Teosofia, are tendința de a deveni o religie nouă, care să înlocuiască toate religiunile. Inșă cum? Prin aceea că ne întoarce la practicele vrăjitoriei, la vechiul păgânism, prin faptul că aprobă poligamia și nu rare ori duce și la imoralitate, cum spune Gibier.

Pe lângă aceasta, spiritismul este periculos și din punct de vedere fizic, celor ce-l exercitează. Statistica arată multe cazuri de nebunie provenită din cauza spiritismului.

Toți alieniștii pun între cauzele nebuniei: alcoolismul, magnetismul și invocațiunile spiritelor. Astfel, la Zürich, în 1855, din 200 alienați, o pătrime erau spiritiști; la Gand, din 255, erau 95. La Geneva, la München, la Bruxelles, aceleași rezultate¹⁾.

Nu este acesta un pericol? Când știut este că nebunia spiritismului duce la sinucidere și că sub firma spiritismului se fac o mulțime de șarlatanii și nenorociri, la ce ne mai putem aștepta?

Acesta este rezultatul doctrinei, care se pretinde a fi superioară tuturor religiunilor.

Încă o destrămare sufletească. Să luăm aminte.

1) „La religion Spirite”, p. 14 citat și de Alex. Simionescu op. cit., p. 8.

1) L'Evangile selon le Spiritisme, p. 5, citat și de Al. Simionescu, cap. cit. p. 16

2) Alex. Simionescu, op. cit., pag. 43.

3) Allan Kardec, „Oeuvres Posthumes”, pg. 314.

TOLSTOIIENII.

Pe pământul mănos al Basarabiei — mănos din toate punctele de vedere — apare încă un curent filosofico-religios, ce încoronează misticismul slavon. Aceștia sunt «*Tolstoenii*». Nu știm dacă vor mai fi și în alte părți. Tolstoi a fost influențat mult în unele scrierile sale de cele întâmplate în Basarabia pe la 1905-1906 (progromuri).

Când toată vina căutau s'o arunce în spatele Românilor Basarabeni, Tolstoi face aspre rechizitorii la adresa regimului țarist — principalul vinovat. Literatura lui găsește un teren cu totul favorabil în tineretul basarabean. Mulți căutau să-l imiteze în teoriile extremiste, cu traiul rustic și viață cât mai patriarhală. Intre ucenicii devotați, au fost și frații *Cerikov*, proprietari în Basarabia.

Se spune că unul din ei ar fi fost chiar prietenul intim a lui Tolstoi, care i-ar fi publicat și niște scrieri inedite, după moartea lui. Acela a murit. Fratele însă a organizat secta filozofică religioasă. Este un om foarte religios, bisericos și evlavios până la habotnicie; de aceia este un adversar al Calendarului îndreptat. Iată deci și pe Tolstoenii alături de Inochentiști pe chestia îndreptării Calendarului.

Nu poate fi vorba de o sectă religioasă cu principii de dogmă. Este mai mult o alipire de scrisul lui înflăcărat, scris cu mult substrat moral și străduinți de urmare apoi în viața practică.

1) Alex. Simionescu op. cit. pag. 64.

Vizitatorii Monastirii Neamțului din vara anului 1921, vor fi văzut doi tineri studenți basarabeni, ce umblau toată ziua cu picioarele și cu capul gol, cu lungi bastoane de drum în mâni și cu felurite tratate ce le studiau și le discutau. Erau tolstoenii.

Principiile lor sunt traiul în mijlocul naturii și cât mai patriarhal, asemănător cu al profetului dela Iasnaia Poliana. Ca dogmă de urmat, au cartea «*Ce este religiunea*» și tot ce transpiră ca viață morală religioasă din multe scrieri ale marelui cugetător Leon Tolstoi. Prin lecturile evanghelice cu mujicii lui, Tolstoi a creat pentru ei, o specială filozofie religioasă, o doctrină morală, o teorie socială îndrăzneată și umanitară cuprinsă în câteva cuvinte simple.

Dumnezeu e binele sau conștiința religioasă a timpului nostru, sentimentul că toate bunurile noastre materiale și morale trebuie să se reducă la o viață frățească între toți oamenii, la unirea lor prin dragoste¹⁾.

Acesta este idealul paradisul fericirii promis tuturor acelor, care vor urma pe noul profet al creștinismului purificat, simplificat, redus numai la problema morală, la participarea binelui. Tolstoi înlocuiește noțiunea de Dumnezeu prin acea a binelui și binele prin iubirea aproapelui.

Dumnezeu e dragoste. Nu putem cunoaște pe Dumnezeu decât prin iubire, care unește toate ființele. Acestea se văd în Biblie, cartea misterioasă a dragostei, a frumuseții morale, simple și curate.

Pornind cineva în căutarea Ființei absolute — Dumnezeu, — în adâncurile sufletului său trebuie să aibă, prin credința în El, trebuie să existe credința de a recunoaște această putere transcendentală în ascunzișurile sufletului său.

Tolstoismul este o religie a umanitarismului ce se poate rezuma în: I) Adorarea unui singur Dumnezeu, în felul arătat mai sus: II) Sunt. contra oricărei violențe. Interzic

1. Leon Chesiov, „L'idée de bien chez Tolstoi et Nietzsche”. Pari 1925, pag. 137, citat și de Nicolae Tolu, „Umanitarismul lui Tolstoi”. „Viața Românească” pe luna Septembrie 1929, (Nr. 9), pag. 274.

vărsarea de sânge, deci sunt contra războiului... și III) Comunismul este idealul vieții sociale¹⁾.

Până vom vedea și alte cauze mai hotărâtoare, putem afirma că și tolstoismul a contribuit la distrugerea Rusiei. Este deci un curent periculos și acesta, atât pentru credința noastră creștină ortodoxă, cât și pentru unitatea și tăria neamului nostru.

III

MIJLOACELE DE ÎNTĂRIRE A BISERICII NOASTRE ORTODOXE ROMANE, DE REZISTENȚĂ FAȚĂ DE CELELALTE CONFESIUNI ȘI DE COMBATERE A SECTELOR.

1. Dr. V. G. Ispir „Cursuri de îndrumări misionare”, pag. 240.

III

Mijloacele de întărire a Bisericii noastre Ortodoxe Române, de rezistență față de celelalte confesiuni și de combatere a sectelor.

CAP. I.

SITUAȚIUNEA BISERICII ORTODOXE ROMANE ÎNAINTE ȘI DUPA UNIFICARE.

a) BISERICA DIN VECHIUL REGAT.

Firul dezvoltării istorice al Bisericii Ortodoxe Române trece prin multe faze. Până la războiul mondial fiecare Biserică Ortodoxă din cele patru părți și provincii românești (V. Regat, Basarabia, Ardeal și Bucovina) s'au dezvoltat aparte. Ele s'au adaptat și și trăgeau sucul existenței dela stăpânirea de care depindeau. Intregirea neamului și unificarea tuturor provinciilor dă o directivă nouă dezvoltării noastre bisericesti.

Biserica din Vechiul Regat ducea greul luptei cu împrejurările protivnice.

Vântul materialismului din veacul XIX o găsește așa de slăbită, încât abia poate să reziste atacurilor ateiste venite din apus odată cu duhul revoluționar. O salvează câteva figuri de ierarhi ca *Veniamin Costache*, *Grigorie al IV Miculescu*, *Frații Scriban*, *Melchisedec* și alți câțiva.

Un partid puternic de guvernământ, născut din revo-

Iuția anului 1848, își fixase ca program: «lăsați biserica saracă și pe preoți ignorați, ca să scăpăm de influența clericalismului». (Teamă adusă din occident). Pentru aceasta s'a făcut acea secularizare, care a împedecat orice dezvoltare de conducere bisericească și a redus orice progres de cultură creștinească și românească.

Biserica Ortodoxă Română din Vechiul Regat, dela 1848 și până la războiul mondial, ca cultură stagnează, ca gospodărie se minează. Statul român devine un rășluitor de bunuri bisericești și un distrugător de monumente artistice și culturale.

Tonul dat de stăpânirea conducătoare a fost urmat de toate instituțiile și partizanii regimului. Câte averi ciocoști, până la exproprierea recentă, câte închisori, câte spitale, câte școli și arhive n'au fost proprietatea Bisericii! Sfinte monumente istorice, biserici și monastiri artistice, cu rosturi de cultură creștină românească, au fost prefăcute în sălașuri de corecție, în aziluri, care le-au ruinat și le-au distrus.

Să se cerceteze numai Iașul cu ale lui împrejurimi!

Galata lui Petru Rareș este închisoare civilă *Frumoasa Hatmanului* Balica și a fraților Movilești este închisoare militară. Intre zidurile Goliei, pentru a cărei restaurare au putrezit câteva rânduri de schele, fără a se face ceva, a fost ospiciul de nebuni, iar acum se află un muzeu și arhivele statului.

În renumita școală a lui Veniamin Costachi, care a dat pe primii cărturari ai Moldovei, acum este spitalul de nebuni. Este o ironie a soartei și votul de blam ce și-l dă un neam, prefăcând o școală duhovnicească de progres creștinesc și românesc în ospiciu de alienați.

Nu mai vorbesc de frumuseța artistică a monastirei Dobrovăț, ctitoria lui Ștefan cel Mare, prefăcut în magazia și grajdul unei școli elementare de agricultură, la vederea căreia n'am putut să nu lăcrămez.

Și câte altele!

Trebue să colinde cu zor profesorii de istorie și de artă veche românească să mai poată prinde câte ceva în descrierile, în penelurile și clișeele lor din acele comori ale evlaviei creștinești și românești, care dispar pe zi ce trece.

Odată cu ruina comorilor văzute, s'a măcinat, s'a

ruinat zi cu zi și comoara vieții creștine a Bisericii Ortodoxe Române. Inceputurile de viață națională a Principatelor Unite este o zeflemizare a Bisericii și ierarhilor ei. Primul pătrar al regatului român este cu totul slab din punct de vedere creștinesc și bisericesc. Din această cauză nici nu se mai nădăjduia într'un creștinism ortodox. Toți conducătorii, în frunte cu capul statului, începuse a inclina spre un creștinism papistaș.

Mulți din seminarisții chiar sunt atrași spre școala ateistă a lui Nădejde și Conta. Aceștia ajung la situațiuni înalte în viața socială a țării și sunt cei mai mari batjocoritori ai Bisericii și ai ierarhiei. Acești reprezentanți ai indiferențismului și ateismului de abia acum își termină misiunea, fiind chemați de Domnul rând pe rând¹⁾.

O cultură religioasă mai temeinică și un duh creștinesc ce poate să mai reziste în fața acestor stări de lucruri, aduc cei câțiva teologi studiați în Kievul Rusiei, precum Arhiepiscopul *Filaret Scriban* Episcopul *Melchisedec*, apoi *Silvestru* dela Huși, Economul *Const. Nazarie* și alți câțiva. Și asupra acestora s'a năpustit învinovățirea rusofilismului. Pentru aceasta, rând pe rând s'a tăiat drumul tinerilor teologi spre răsăritul slavon și au fost îndreptați spre occidentul protestant și catolic.

Atena încă ne dă teologi consumați cu viața de evlavie, pe lângă câțiva cu moravuri fanariote. Un intelectualism teologic însă fără convingeri de jertfă ne dă Facultatea de Teologie din Cernăuți.

De altfel, intelectualism filosofico-teologic, fără duhul traiului creștin și fără evlavie convingerii până la jertfă, ne aduc și majoritatea teologilor studiați în occidentul Europei. Aproape toți vor să fie episcopi în redingotă, să se îndestuleze din roadele conducătoare ale Bisericii, fără însă să îmbrace strâmta și austeră haină a monahismului.

Inconștiența creștină și desnădejdea crește în așa măsură, încât mulți teologi cu răspundere prin situația lor, ajung membri în lojile masonice ateiste, cari au fost ascunzișuri de grozavă desorientare creștinească și românească.

1) Un reprezentant tipic al seminarisților socialiști din acea vreme este Teodor Speranță, decedat în timpul din urmă.

Resultatele au fost o ignorare totală a cultului creștin ortodox, o părăsire a bisericilor și o ruinare a lor. Slujitorii bisericești au ajuns să se sfiască de a mai oficia slujbele sfinte cu acel foc sacru de convingere și să ignoreze importanța lor mântuitoare. S'au văzut preoți cari au încuiat biserica și în ziua sfântă a Duminicii plecând la bălciuri și petreceri, și ierarhi cari să nu se învrednicească să slujească nici la hramul catedralei episcopale.

De luat parte la slujba sfântă dela «*Dumnezeu este Domnul*» și până la «*Fie numele Domnului binecuvântat de acum și până în veci*», ca un *Antim Ivireanul* sau ca un *Melchisedec*, nu poate fi vorba.

În concepția modernă, legătura cu Mântuitorul Hristos prin evlavia în slujba sfântă nu are nici o însemnătate. Un rol hotărâtor îl au tedeumurile sau parastasele cu părâzi, nu pentru ruga sfântă și evlavia legăturii cu Dumnezeu, ci pentru oficialități.

S'au văzut cazuri când s'a suspendat întreaga liturghie în sărbători mari pentru un astfel de tedeum oficial.

Această situațiune precară a dat nădejdi mari catolicismului, care lucrează ocult și temeinic, fiind ajutat și de politica de stat, îndrumată în această direcție de teama națională a rusofilismului pravoslavnic până la război.

Afară de acestea, golul făcut în sufletele creștinilor de astfel de curente a început să atragă diferite rătăciri și credințe sectare, care se înmulțesc pe zi ce trece.

Situațiunea la care ajunge Biserica Ortodoxă Română în Vechiul Regat înainte de războiul mondial este următoarea: *Vântul ateismului cu lojile masonice slăbește ierarhia conducătoare și demoralizează întreaga viață creștină cu clerul ei. Un tineret teologic protestant este atras în campanii de discreditare, fără să-și dea seama de scopurile urmărite. Catolicismul vrea să profite ca 'ntoldeauna și dă lovituri oculte. Rezultatul este o totală desconcentrare sufletească creștină ortodoxă, de care folosesc sectele protestante.*

b) BISERICA DIN CELELALTE PROVINCII.

1. *Biserica din Basarabia* are acelaș caracter moldovenesc, cu influențele fanariote ale veacului XVIII, până la 1812. După această dată, să desvoltă în direcția pravoslavniciei rusești. Capătă din viața bisericei rusești două

nuanțe hotărâtoare pentru progresul vieții creștinești: a) Autoritatea nediscutată și necriticată a clerului și b) bogăția instituțiunilor bisericești.

Aceste două mari câștiguri însă nu sunt folosite, pentru că sunt înăbușite de acelaș abuz rusesc: autocratismul, moleșirea belșugului și indiferentismul față de convingerile creștinești ale mulțimei. Substratul moral al imperiului rusesc: conducerea prin despotism, lucs și ignoranță, să generalizează și în biserică.

După *Gavrill Bănulescu Bodoni*, ierarhia superioară este numai rusească. Belșugul material, dat în special eparhiei basarabene, înstrăinează încetul cu încetul și marea mulțime a slujitorilor cu școala lor clericală.

Cea mai puternică nuanță ortodoxă se desvoltă în Biserica basarabeană, dar este înăbușită de formalismul fără convingeri ajuns la apogeu. Despotismul cu lucsul clericului și formalismul cultului au produs așa goluri în sufletele creștinilor ortodoxi din Basarabia, încât sectele au găsit bună primire și au început să invadeze. Nici o provincie nu este mai amenințată de mulțimea sectelor ca Basarabia, deși a avut cea mai temeinică organizație eparhială și pretinde a fi provincia cea mai creștină și ceamai ortodoxă.

După anul 1905 începe a se desvolta în clerul basarabean duhul sovietic, care ajunge apogeul în anii 1917—1918, cu tendinți de anarhie și după unirea frățească.

2. *Ardealul* a avut grele lupte confesionale. Numai geniul și dragostea până la jertfă a lui *Andrei Șaguna* a putut salva ortodoxia românească din Transilvania.

Din luptele cu caracter mai mult național, Biserica și ierarhia ei n'a putut eși fără influențe și catolice și protestante. Însăși organizațiunea salvatoare a lui *Andrei Șaguna* are mult duh protestant. Clerul în majoritate este atras de libertinajul raționalismului protestant. Ierarhia păstrează o formă exterioară mai mult catolică. În genere, Biserica ardeleană are o nuanță mai mult națională. S'a neglijat cu totul cultul și formele lui cu evlavia în slujba sfântă. Pentru aceasta s'au produs goluri în sufletele creștinilor ortodoxi, tot așa de mari și tot așa de riscante ca și în Basarabia. Basarabia și Ardealul sunt poluri opuse cu aceleași efecte: mulțimea sectanților.

Golurile sufletești s'au făcut: în Basarabia de formalismul autocratic fără convingeri, în Ardenl de raționalismul

protestant fără evlavie cu dragostea până la jertfă, exteriorizată în slujba sfântă și austeritatea personală. Faptul se concretizează în cazul candidatului de episcop, care, nereușind, se căsătorește, și a clericilor, care, urcând treptele învățământului, se rușinează de a mai purta haina oficială și de a se mai numi preoți.

Fără îndoială, Biserica ortodoxă română din Ardeal are meritul ființării prin propriile ei forțe cu lupta de veacuri.

3. *Biserica Bucovinei* se dezvoltă într'un cadru mai mult academic, după despărțirea și răpirea dela 1775.

Asigurarea fondului religios și înființarea Facultății de Teologie îi dă superioritatea unei ocrotiri culturale atât pentru Vechiul Regat cât și pentru Ardeal.

Belșugul material al fondului religios însă o moleșește și îi dă un aspect de aristocrație și indiferentism față de nevoile poporului. Pentru aceasta și aici se produc goluri sufletești, ce atrag pe sectanții cari năvălesc cu grabă.

Un pericol pentru Biserica din Bucovina au fost Rutenii. De aceștia a scăpat prin unirea cu patria mamă; în schimb, s'au înmulțit sectanții.

Școala teologică a Cernăuțului are marele merit că a format intelectualitatea teologică și ierarhia în mare parte din Ardeal și Vechiul Regat. Cu aceasta a contribuit la unificarea de mai târziu.

c) BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ DUPĂ UNIFICARE.

Situațiunea se schimbă după alipirea provinciilor ce fusese sub stăpâniri străine. În primii ani, sunt desorientări ca și în toate celelalte rosturi sociale.

Aceste desorientări măresc golurile sufletești și înmulțesc sectanții. Credincioșii creștini ortodoxi se întorc de pe front și din prizonierat cu totul tulburați sufletește.

Contactul cu străinii i-a schimbat cu totul. Nu mai sunt enoriașii liniștiți și ascultători de altă dată. Lucrul pastoral și misionar acum este îndoit de greu.

Clerul trece printr'o grea criză. În popor cuvântul său nu mai este ascultat. La centru nu găsește directive de întărire, pentru că lipsește unificarea administrativă. Se încep tratativele pentru o astfel de unificare. Tradițiile religioase ale provinciilor sunt așa de puternice, încât împiedică o totală unificare. Până la 1925, se izbuteste a se face o lege cu un statut de unificare bisericească. Dela

lege însă până la adevărata unificare cu deprinderi comune mai este vreme. Cu învățământul teologic nici până la lege nu s'a putut ajunge. Frământarea este puternică, pentru că fiecare provincie tinde să continue pe drumul dezvoltării ei istorice. De o directivă comună în administrarea bisericească și mai ales în formarea culturală a școlilor teologice încă, nu se poate vorbi.

Această stare a dat prilej de abuzuri și a îngreuiat foarte mult orice rânduire administrativă și progres pastoral.

Se fac însă eforturi mari pentru o complectă unificare, căci ne amenință lupta exterioară cu celelalte confesiuni și mai ales cu puhoiul sectelor.

Credincioșii cultelor își cer drepturi confesionale, pentru că ei au devenit cetățeni ai statului român. S'au făcut și părtași la bugetul statului, deși au fonduri și proprietăți. În special catolicismul lucrează ocult și temeinic în pătura conducătoare. În marea mulțime a credincioșilor au pătruns propagandiștii sectari, cari fac ravagii.

Sub firma unei vieți creștine superioare, înșală naivitatea credincioșilor și li atrag în mrejele lor. Le-a mai venit apa la moară și cu îndreptarea calendarului așa de mult speculată până și de persoane cu răspundere în conducerea neamului nostru.

Criza este mare, pentru că Biserica noastră Ortodoxă Română nu este unificată. De aceea și lupta de întăritate față de celelalte confesiuni și secte este aproape riscantă. Discuțiunile din Senatul țării cu ocaziunea ratificării concordatului cu Papa ne-au arătat aceasta. Datele statistice din declarațiunea I. P. S. Mitropolit al Ardealului, făcută în numele episcopatului ortodox, sunt șguduitoare.

Pentru aceasta se impun măsuri și de unificare și de îndrumare pe adevărata cale de întărire și progres.

Problema se împarte în două secțiuni.

I. Pentru prezent, este lucrul intern temeinic pentru valorificarea creștinismului ortodox în cultul divin, cu organizarea parohiei, un misionarism bine pregătit și cu o viață monastirească plină pe evlavie, disciplinată și ordonată.

II. Pentru viitor, o temeinică organizare a învățământului teologic. Întreaga preoțime ortodoxă să fie așa fel formată, încât să poată aduce în sânul Bisericii pe toți credincioșii rătăciți.

SECȚIUNEA I.

CAP. I.

MIJLOACELE URGENTE DE INTARIRE ALE BISERICII ORTODOXE ROMANE.

a) VALORIFICAREA CULTULUI DIVIN.

Cultul este termometrul vieții religioase și cetatea ortodoxiei în fața sectelor¹⁾. Acesta este adevărul sfânt și deaceia se impune în primul loc valorificarea slujbelor dumnezeiești.

Nu trebuie să uităm că ceremoniile sunt o pavază puternică împotriva rătăciților. Ele fac să treacă din secol în secol depositul adevărilor sfinte, legându-le de datinile publice, de practicile observate în mijlocul popoarelor și formează monumente temeinice despre vechea credință, care să reziste tuturor inovațiilor nelegiuite. Toți vrăjmașii Bisericii au înțeles acest lucru. Dintre numeroasele secte, ce au apărut în cursul vremii, nu este niciuna care să nu fi atacat unele ceremonii religioase.

Cultul nostru ortodox este o predică clasică prin înțelegerea și execuția lui. El reprezintă un echilibru divin al mijloacelor de educație și de desăvârșire morală²⁾. Slujba divină, prin alcătuirea ei ortodoxă și îndeplinirea ei clasică, este un mijloc didactic pentru întreținerea unei vieți religioase active într-o deplină unitate de credință.

1) Econ. P. Vintilescu, „Cultul și Erezii”. Pitești 1926, p. p. 10 și 164.

2) Econ. P. Vintilescu, op. cit. p. p. 60 și 171.

Să dăm viață acestui cult, acestei slujbe, căci trebuie să recunoaștem, că, în mare parte, ne-am anchilozat numai în forme. Nu pălpăie focul sacru din slujba noastră dumnezeiască. Aceasta este marea lipsă pentru care credincioșii se răcesc, se îndepărtează și ne părăsesc, iar sectanții îi atrag și ne atacă.

Avem mari scăderi în oficierea cultului nostru, pentru că l-am neglijat, ca ceva învechit, din alte vremuri. Am crezut că-l putem înlocui cu alte părți, cu alte talente și pregătiri mai mult pământești din ființa noastră. Când ne gândim la aceste scăderi, ne înfricoșăm să le mai amintim, căci ne temem că, în locul binelui ce-l dorim, vom face răul pe care nu-l voim. Nimenea nu se ocupă de disciplinarea și înflăcărea slujbei sfinte. Discutăm toate problemele cu și fără legătură de misiunea noastră. Ne frământăm ani de zile, în consilii și adunări, cu legi și regulamente pentru toate chestiunile externe și pământești ale preoției noastre, numai de tipicul slujbei sfinte nu se aude o vorbă. Vin candidați la hirotonie fără să aibă ideie de împărțirea sf. Scripturi în serviciul divin și fără o clarificare a momentelor înălțătoare, care să-l încălzească și să-l entuziasmeze... Cine a dat și dă importanță acestui fapt? Și cine mai crede că acestea însumă mai mult decât o disertație literară, decât o contabilitate parohială sau bancă populară?

În toate vremurile Biserica ortodoxă a fost o adevărată mamă ocrotitoare, îndemnătoare și povățuitoare, pentru neamul românesc, prin transportarea artistică a slujbelor sfinte și evlavia slujitorilor ei. Preoții însuflețiți de focul sacru al credinței creștine ortodoxe au fost adevărați părinți, care au condus poporul prin grelele împrejurări ale vremurilor numai cu evlavia în slujba sfântă și cu exactitatea vieții lor. Rugăciunile și cântările lor au mișcat sufletele, au întărit sentimentele de bucurie, de speranță și de sfânt entuziasm mai mult și mai cu putere decât orișice predică.

b) CULTUL CREȘTIN ORTODOX ȘI ÎMPREJURĂRILE VREMURILOR.

Vitregia vremurilor însă ne-a adus la un scepticism religios. Am ajuns cei mai puțin evlavioși și cu cel mai

puțin respect de cele sfinte. Nu mai avem frumusețea învățătoare, izvorâtă din evlavie și slujbele sfinte. Fanariotismul veacului XVIII și apoi duhul revoluționar din veacul XIX cu vjelia ateistă, ce a desrădăcinat mântuitoarea credință strămoșească, ne-a adus în stare de a dovedi practic, că creștinismul ortodox nu-și mai va orifica existența. Aceste vremuri grele ne-au desnădăjduit, ne-au demoralizat, și ne-au făcut să scoatem dela ordinea zilei valoarea rugelor sfinte și a slujbelor divine. Insuși noi slujtorii am ajuns să nu le mai prețuim.

Cuprinși de modernismul în a exterioriza totul, ignorăm valoarea cultului în pietatea lui dătătoare de viață. Nu ne simțim atrași spre a ne încălzi în fața altarului, nici în vremurile de absolută concentrare sufletească. Cine mai vede astăzi bisericile cercetate cu acea evlavie mângâietoare, măcar în Duminicile și în săptămânile de reculegere ale Postului mare? Cine mai lacrămează astăzi ca *Antim Ivircanul*, făcând mătâni și rostind rugăciunea: „Doamne și stăpânul vieții mele, Duhul trândăviei, al grijii de multe, al subirii de stăpânire și al grăirii de rănu nu mi-l da mie (St. Efrem Sirul), alături de credincioși în fiecare zi, după care urma povăța predicii într'adevăr izbăvitoare? Cine? Unde mai este retrăgerea în vremurile de contemplare ale anului în acele locașuri de pietate, pentru întărire, pentru mântuire și pentru aprinderea focului sfânt, cu care apoi și noi să putem încălzi și lumina?

Nu mai credem în acestea și nu mai nădăjdim în ele. Pentru aceasta nici dragoste nu mai avem pentru astfel de slujbe și nu ne mai atrag. Suntem mândri în schimb de lumina fosforescentă, ce licărește din ascuțimea minții noastre.

Dacă acesta este adevărul, oare trebuie să ne afundăm în rătăcire până la nimicire? Sectele dau asalt și tocmai persistența în rătăcire ne-o doresc, pentruca să ne nimicească și să ne înlocuiască.

Primul punct de rezistență și față de celelalte confesiuni istorice și împotriva sectanților nu e combaterea lor, ci a noastră. Să ne combatem păcatele noastre și să ne întărim pe noi. Pe noi însă nu ne vom întări, decât întorcându-ne la viața strămoșească și dând viață slujbelor sfinte cu acea evlavie teofilică, singura ce ne poate

mântui. Numai calea rugei sfinte ne leagă tainic cu Mântuitorul Christos, de unde putem avea tot darul și tot adevărul. Singur Mântuitorul Christos ne însuflețește și ne întărește în căile virtuții pe noi, slujtorii Lui. Prin noi apoi, ca vase alese, îndreaptă la calea mântuirii pe credincioșii ascultători.

c) EXEMPLE CONVINGĂTOARE ȘI CONCLUZII HOTĂRĂTOARE.

Oricât de moderni am fi, nu avem cu ce înlocui cultul divin, mai ales pentru marea mulțime a credincioșilor. Insuși protestantul *Eugen Berzier* afirmă că „rugăciunea și cântarea traduc mai sincer decât predica, sentimentele de bucurie, de speranță și de sfânt entuziasm al comunității.“¹⁾

Dar ce căutăm noi dovediri la autori străini, când suntem mișcați până la lacrimi de efectul ce-l vedem aproape zilnic la slujtorii și credincioșii de a-i noștri! Bisericile cu sfinte moaște și icoane miraculoase sunt pline și cercetate zilnic, iar preoții evlavioși sunt cântați ca iarba de leac. La simplul și smeritul preot *Constantin Găucă*, fost paroh la biserica St. Vasile-Tătărași din Iași, veneau credincioși și de prin Neamț și Bacău.

De ce? Pentrucă slujea cu o așa evlavie și dragoste, încât în anumite zile, mai ales din posturi, nu se întorcea acasă dela biserică, decât în miez de noapte, cântând: «Iată mirele vine în miezul nopții și fericită este sluga pe care o va afla priveghind».

Era apoi duhovnicul intelectualității din Iași.

Prin astfel de exemple, ce din nefericire sunt «rara avis», se dovedește cu prisosință că «cultul unește loialtă sentimentele nepuse în ordine și transformă o religiozitate nedefinită într'o conștiință religioasă, individuală și colectivă». Căci: sentimentul religios cheamă cultul, iar cultul crează conștiința religioasă...

Sfinții Părinți au fost convinși, că nici o religie nu poate să trăiască fără cult și fără de simbole; și că numai cultul și simboalele concretizează unitatea religiei și o face să reziste împotriva tuturor rătăcirilor sectare

1) Dr. Robert Will „Le Culte, étude d'histoire et de philosophie religieuses. Paris 1925, pag. 264, citat și de Ec. P. Vintilescu, op. cit. pag. 93.

și eretice. Pentru aceasta n'au lăsat să se îndeplinească cultul după inspirația și gustul personal al fiecăruia. Adunați în soboare, au prescriș nu numai rugăciunile și simboalele slujbei, dar au fixat chiar mișcările și gesturile liturghisitorului. *«Cei ce vin în biserică a cânta, voim nici strigări necuviincioase a întrebuița și firea spre răcnire a o silii, nici a zice ceva din cele nepotrivite și neinsușite bisericii; ci cu multă luare aminte și cu umilință a aduce lui Dumnezeu Privitorului celor ascunse acest fel de spalmodii»* zice canonul 75 al sinodului al VI ecumenic.

Au stabilit norme de cult, dela care nimenea să nu se mai abată, cum cetim în canonul 114 al sinodului din Cartagena: *«Rugăciunile stabilite în Sinod, ori rugăciunile sfârșitoare, ori rugăciunile punerii înainte, sau punerile mânei, de toți să se sevârșască și nici într'un chip altele împotriva credinței niciodată să se zică. Ci cele ce s'au adunat cândva de cei mai înțelepți să se zică»*.

Unde este ascultarea și supunerea față de aceste canoane?

Cu formula tipicului «Cum va voi cel mai mare», ce creează deosebiri cu pretenția mai apoi de tradiționalitate, ne-am împărțit, chiar noi, românii ortodoksi, de nu ne mai cunoaștem. Am văzut cum, la o sărbătoare mare, s'a redus întreaga slujbă, pentru un tedeum oficial, pentru că așa a vroit cel mai mare. Cu acest sistem, s'a ajuns ca, în Ardeal, să se facă slujba Invierii Domnului, nu la ora 12 noaptea, ci la ora 4 dimineața, cu întreruperea serviciului la utrenie, continuând liturghia dela ora 10 înainte. Vecernia din ziua de Paști (numită și a doua înviere), ce se face cu atâta fast, cetindu-se și Evanghelia în mai multe limbi, în Ardeal iarăși nu există... Nu mai vorbim de atâtea rânduieli tipicale ce sunt schimbate dela eparhie la eparhie și chiar dela o parohie la alta. Cât privește de disciplina credincioșilor la serviciul divin și de evlavia slujitorilor în mișcările liturgice, lipsesc aproape total, mai ales în Ardeal. Ei bine, de această stare se folosesc foarte mult sectanții, pe care adesea îi auzim spunând «când eram ortodox adormiam în biserică».

Trebue deci uniformizarea cultului divin, reducându-se toate deosebirile și adaosele provenite chiar din evlavia excesivă a vremurilor.

Cultul divin rânduit de Sfinții Părinți a creat cele mai proprii forme creștinismului ortodox. El reprezintă o viață, care trăește în veci, o jertfă nelncetat activă, legată de persoana Mântuitorului, care intră în nemijlocită comunicare cu credincioșii la Sf. Liturghie. Orice formă străină intrată în cult este și trebuie observată. Trebuie să fim bănuitori în fața orișicărei schimbări netipicale în ritul ortodox al liturghiei și al celorlalte ierurgii. Altfel, putem avea surprize din nou de rătăcirii și shisme.

Toate sectele, în special cele mistice, au început cu astfel de deosebiri. Să cercetăm primele rătăcirii ale teodoriștilor, stundiștilor, lipovenilor, etc. și ne vom convinge de acest adevăr.

Propuneri. Sunt de părere ca Sf. Sinod să se ocupe, într'o sesiune-două, și de această vitală problemă a Bisericii noastre ortodoxe române. Să se revizuiască tipicul și să se deosebiască slujbele dela monastiri, de cele dela bisericile de mir, ștergându-se și formula «cum va vrea cel mai mare».

Să se revizuiască și Moliftelnicul și să se stabilească rânduieli, care să fie obligatoare pentru toate eparhiile și bisericile dela Nistru și până la Tisa.

La baza tuturor slujbelor și ofierilor să fie evlavia convingătoare, care să ne dea o așa disciplină de cult, încât un fir electric să treacă dela arhierul și preotul slujitor până la cel din urmă credincios. Nici un zâmbet, nici o mișcare de prisos, căci suntem în fața și ne rugăm lui Dumnezeu. Toți slujitorii să-și cunoască îndatoririle lor și să se înțeleagă numai prin semne.

Slujba divină din sărbători și din zilele cerințelor evlavioase după localități (Mercuri, Vineri sau Sâmbătă) să nu lipsească. Dă Doamne ca să avem așa preoți și enoriași plini de evlavie, încât să ajungem la cerinți de slujbe zilnice! Ruga sfântă și slujba dumnezeiască să ajungă pentru noi, întâii stătători, o trebuință și o hrană zilnică a sufletului nostru. Nimic să nu primeze înaintea serviciului divin, nici chiar suferințele corporale, necum alte interese personale.

Cu această stare sufletească, ochiul nostru veghetor ar restabili și unitatea și exactitatea și evlavia cultului nostru. Să nu se uite apoi că acesta este aproape singurul și cel mai sigur mijloc de legătură părintească cu poporul,

cu turma noastră cuvântătoare. Numai în fața altarului ne mai putem înălța, dela pasiunile pământești, spre virtuțile cerești; numai aici ne legăm cu Mântuitorul Hristos prin evlavia rugii sfinte, numai aici ne înfrățim, numai aici ne mântuim. Când altarul va răsună în căldura slujbei sfinte și seara și dimineața și la amiază zi; când amvonul veșnic va lumina cu învățătura izvorâtă din căldura dumnezeiescului serviciu și când strana arhierească nu va fi văduvită, vor pieri sectanții, precum pierе fumul, se vor topi precum se topește ceara de fața focului.

Acesta este primul punct de rezistență al Bisericii noastre ortodoxe române în fața celorlalte confesiuni și secte. Aceasta a întărit neamul nostru în cursul vremurilor, și ne-a păstrat unitatea creștinească și românească, cu toate despărțirile de graniță.

Cele arătate vor avea influență întru totul hotărâtoare, dacă se va îndeplini și preceptul latin «*Si vis me flere, dolendum est primum ipse tibi*» (Horatiu).

CAP. II.

PAROHIA.

a) INSUFLEȚIREA PAROHULUI ȘI PĂRINTEASCA LUI GRIJĂ DE A-ȘI CUNOAȘTE ENORIAȘII. MĂRTURISIREA.

Parohia organizată este cel mai bun stăvilă în lupta cu sectanții. Adevăratul păstor înfierbântat dela slujba sfântă, ce l-a legat de Mântuitorul Hristos ca un fir electric, nu poate rămânea numai la ruga contemplatoare. Focul sacru îl va mână la aplicarea practică a învățaturii creștine. Biserica cu dumnezeiasca slujbă este casa cerească, unde se frământă aluatul creștin și cuptorul minunat unde se coace pâinea izbăvitoare.

Miile de înflămânziți care așteaptă acea pâine cerească și trebuie să fie săturați, sunt credincioșii parohiei. Lucrul nu-i ușor. «*Păstoria sufletelor*, zice Sf. Grigore Dialogul, este un meșteșug mai mare decât toate meșteșugurile; sarcină grea și înspăimântătoare, chiar pentru umerii îngeri», căci «*Nimic nu este mai greu în viața asta, mai cu osteneală, mai primejdios, decât dregătoria de Episcop, de preot sau de diacon*», adaugă Fericitul Augustin în epistola către Episcopul Valerie.

În primul loc, parohul trebuie să-și însusească, ca urmaș, cuvintele Mântuitorului Hristos dela Ioan (10, 12) «*cunosc oile mele*», adică să-și cunoască parohienii. Porunca e veche, e tocmai dela Solomon, care zice, în Proverbele sale: «*Uită-te cu băgare-de-samă la oile tale și ia aminte la turmele tale*» (27, 23). E prima grijă ce trebuie să o aibă un paroh când se prezintă în parohia sa.

Parohul trebuie să știe cu exactitate numărul enoriașilor săi, căci de fiecare suflet își va da seamă în fața judecătorului ceresc. Se va interesa apoi despre starea lor materială și mai ales despre caracterul obștesc și starea lor morală. După bogăția și sărăcia lor, după îndărătnicia și blândeța lor, după firea lor virtuoasă, sau moleșită și decăzută, va proceda ca un adevărat părinte. Va trebui să cunoască apoi mintea, deșteptăciunea și starea lor religioasă; dacă cunosc ceva din ale credinței și moralei creștine. În legătură cu acestea, să pătrundă în intimitatea vieții enoriașilor săi și mai ales să se silească a cunoaște prilejurile patimilor și izvoarele, din care iese stricarea moravurilor.

După această cunoștință generală a parohiei, parohul să se îngrijască a cunoaște cât se poate de intim și pe fiecare enoriaș în parte. Trebuie să știe care bătrân e bogat, religios și milostiv, care este sărac și trebuie ajutat, care tânăr e îndrumat spre evlavie și ascultare, care este îndărătnic, rău și scandalagiu. Pentru aceasta parohul își va face un plan, pe care îl va urmări sistematic. Cu o statistică pe mahalale, va descrie cât se poate de amănunțit pe fiecare membru al familiei: tată, mamă, copii, slugi — după etate. Să însemne aparte pe toți tinerii, care învață în școli, pe bolnavii și săracii, care au nevoie de ajutor, apoi pe cei cu calități bune și pe cei cuprinși de fapte rele, ca să știe pe cine să laude și pe cine să mustre.

Mărturisirea. Cel mai bun mijloc de a pătrunde firea fiecărui enoriaș este scaunul mărturisirii. Este singura cale de îndrumare morală și de stăpânire parohială. Însă pe cât e de prețios acest mijloc, pe atât e și de primejdios, atunci când duhovnicul nu-i conștient de rolul său și nu-și merită sfântul scaun al mărturisirii, neștiind să se lege cu Mântuitorul Hristos prin firul electric al rugii sfinte.

Să nu se uite că o primă cauză a slăbirii enoriașilor ortodoxi în credință și a rătăcirii lor printre rândurile sectanților este desinteresarea parohilor în a-și cunoaște enoriașii, în a-i lega prin scaunul adevăratei duhovnicii de dragostea lui părintească, ocrotitoare în toate împrejurările vieții lor.

Câți preoți parohi dela orașe, acum și dela sate, nici nu cunosc și nici nu sunt cunoscuți de enoriașii lor!

Consideră parohia numai ca un simplu mijloc de trai, fără nici o altă obligație. Sunt profesori, demnitari bisericești, parlamentari, conducători de obștii și banci, arendași și chiar morari, numai păstori de suflete nu.

Este imposibil ca adevăratul paroh, legat zilnic prin ruga sfântă de Mântuitorul Hristos, de unde apoi, prin preocuparea de părinte, se identifică cu fiecare enoriaș, să piardă pe vreunul.

Dar acest prim punct de preocupare parohială este în legătură cu:

b) EXEMPLUL VIEȚII PAROHULUI.

«Vai lumii de zmințele, ... dar vai omului prin care vine zmințele!» (Mat. 18, 7).

Nimic nu poate fi mai distrugător pentru credința noastră creștină ortodoxă și mai folositor pentru sectanți ca răul exemplu al parohului. Și niciuna din lipsurile noastre confesionale nu este așa de speculată de sectanți, ca purtarea preotului paroh și a celorlalți slujitori.

Vina păstorului paroh este cu atât mai mare și mai vrednică de oândă, cu cât el pângărește, prin pilda lui cea rea, nu numai un singur enoriaș, ci întreaga parohie și chiar și alte parohii vecine.

Dacă celce zmințește un singur suflet, este mai bine să i se lege de gât o piatră de moară și să se înce în adâncul mării, ce va îndura celce zmințește nenumărate suflete, sate și orașe întregi, bărbați, femei, copii? Cu drept cuvânt zice Sf. Grigore: *«Dumnezeu, socot eu, nu suferă, prea iubiții mei frați, nici o pagubă mai mare dela alții decât dela preoți, când vede că dau pilde de răutate tocmai ei, pe care i-a pus spre îndreptarea altora; când păcătuiți preoții, care ar trebui să stărpim păcatele».*

Preotul paroh, amintindu-și și cetind acestea, să se cutremure de răspunderea ce o are. Să se ferească nu numai de poticniri și răle, dar să înlăture și acele aparențe de rău, cu care s'ar scandalisa norodul. Să avem măcar momente de hotărâri apostolice când să zicem: *«Dacă mâncarea aduce zmințelea fratelui meu, nu voi mânca carne în veac».* (I Corint. 8, 11). Să ne supunem unor așa austerități, căci nouă toate ne sunt slobode, dar nu toate ne sunt de folos (I Cor. 6, 12).

Preotul paroh să-și măsoare și vorbele, să-și numere și pașii, căci o vorbă și un act, care n'ar însemna nimic dela altă persoană, dela preotul paroh poate fi un scandal întreg¹⁾. Trecând peste păcatele grele, asupra cărora nu se mai poate vorbi ca: beția, cartoforia, imoralitatea, furtul, etc., preotului paroh nu-i este permis nici să fumeze, nici să facă glume necuviincioase, nici să fie prea familiar cu femei, nici să stea la petreceri și bând peste măsură, nici să fie zgârcit, nici negustoros, nici mândru, nici lucos, sau contrar, murdar îmbrăcat, etc. Insuși faptul, calitate pentru un mirean, de a fi tuns, ras, frezat și îmbrăcat cât mai în nota vremii, apoi de a fuma, pentru preoții noștri este un defect, care aproape a ajuns un scandal.

Un astfel de preot paroh este privit cu neîncredere de enoriași și nu este ascultat. Un simplu călugăr sau călugăriță, îmbrăcați tradițional, un sectant evlavios sau fățarnic fac ravagii în parohia unui astfel de preot paroh. Calendariștii răzvrătiți și sectanții nu s'au încuibat decât în parohiile unor astfel de parohi, care nu au nici cel mai mic entuziasm de a pluti în sterele de virtute cerească, ci se mișcă numai în noroiul patimilor pământești cu grija numai de ațâțarea pasiunilor.

Nu-i de ajuns ca un preot paroh să nu fie scandal, ci, potrivit dumnezeștilor cuvinte «*Păstorul cel bun sufletul său își pune pentru oi*» (Ioan 10₁₁), el trebuie să fie pildă de urmat pentru enoriașii săi, căci așa-i poruncește și Sf. apostol Pavel, când zice: «*Pildă te fă credincioșilor*» (Tim. 4₁₀) și «*În toate te arată pildă de șapte bune*» (Tit. 2₇).

Ceva și mai mult. Nu ne putem opri numai la viața personală a parohului. Un efect hotărâtor are în orânduirea parohială și familia preotului paroh. După ce Sf. apostol Pavel enumără ce calități personale trebuie să aibă un preot: «*Să fie fără prihană, bărbat al unei femei, treaz, întreg la minte, cucernic, iubitor de străini, învățător, nebețiv, negrabnic a bate, neagonistilor de dobândă urâtă,*

¹⁾ Un paroh dintre ceice au tulburări calendaristice — de pe Valea Bistriței — în mare parte pentru aceleași motive de neînțeleptire și nedestoinicie preotească, se duce într-o prăvălie, unde erau mai mulți oameni, în Duminică când tulburătorii cu calendarul neîndreptat lăsau sec. Comandă o friptură și vin, zicând cu glas mare „*astăzi e lăsatul secului*”. Pe aceștia nici glasul meu de arhieru nu i-a putut liniși, ajungând și la amenințări.

ci blând, nesadnic, neiubitor de arginți», adaugă imediat: «*Casa bine chivernisându-și, feciori având ascultători cu toată cucernicia, că de nu știe cineva a-și chivernisi casa sa, cum de biserica lui Dumnezeu va purta grijă*» (1 Tim. 3₂₋₅).

Și cu drept cuvânt sfântul apostol Pavel este atât de categoric cu starea familiară a preotului paroh. Cum va fi moralitate în parohie, când această floare mirositoare nu va fi cultivată în casa parohială? Cum va fi modestie și austeritate, când soțiile parohilor și fiicele lor vor da tonul în lux și goliciune? Cum se vor deprinde enoriașii cu iconomia printr'o viață morală și cu o supra-producție prin munca încordată și fără preget, când în casa parohială nu se vor isprăvi mesele întinse, banchețele și jocurile de cărți din amurgul sării până în zorii zilei adesea și cu tarafuri de lăutari?

Cum își vor întări calitatea de mamă, enoriașele parohiei la poalele altarului și ingenunchi la Maica Domnului, înconjurată de copilașii lor, când maica preoteasa nu vine la biserică decât pentru a-și arăta podobebele îmbrăcămintei și a se flata într'o strană cât mai în frunte, lipsită de orișice evlavie și chiar bună cuviință? Vai de parohul al căruia soție și copii îl târâsc înspre Duminici și sărbători la baluri, cinematografe și teatre, în loc să-i păstreze liniștea pregătirii canonice pentru serviciul divin și împărțirea de a doua zi! Unui astfel de preot paroh i se poate aplica condamnarea zmintei dela Evanghelistul Luca cap. 17, vers. 1 și 2, unde se zice «*Vai aceluia prin care vin zmintelile. Mai de folos i-ar fi lut, de i s'ar lega o piatră de moară de grumazii lui și să se arunce în mare, decât să zmintască pe unul dintr'acești mai mici*».

Și într'adevăr, o familie bine formată și bine chivernisită, unde evlavia și moralitatea sunt floarea traiului zilnic, înalță pe preotul paroh până în sferele cerești, de unde poate să audă binecuvântarea dumnezeiască: «*Bine, slugă bună și credincioasă, peste puține ai fost credincios, peste multe te voi pune, intră întru bucuria Domnului tău*» (Mat. 25₂₁). Dimpotrivă însă o familie, în care domnește lucsul, risipa, imoralitatea și anarhia, îl pogoară pe nenorocitul păstor întru cele mai de jos ale pământului, făcându-l vrednic de osânda zmintei citate mai înainte. De bunul mers al unei parohii păstorite de un

Preotul paroh să-și măsoare și vorbele, să-și numere și pașii, căci o vorbă și un act, care n'ar însemna nimic dela altă persoană, dela preotul paroh poate fi un scandal întreg¹⁾. Trecând peste păcatele grele, asupra cărora nu se mai poate vorbi ca: beția, cartoforia, imoralitatea, furtul, etc., preotului paroh nu-i este permis nici să fumeze, nici să facă glume necuviincioase, nici să fie prea familiar cu femeii, nici să stea la petreceri și bând peste măsură, nici să fie zgârcit, nici negustoros, nici mândru, nici lucos, sau contrar, murdar îmbrăcat, etc. Insuși lapțul, calitate pentru un mirean, de a fi tuns, ras, frezat și îmbrăcat cât mai în nota vremii, apoi de a fuma, pentru preoții noștri este un defect, care aproape a ajuns un scandal.

Un astfel de preot paroh este privit cu neîncredere de enoriași și nu este ascultat. Un simplu călugăr sau călugăriță, îmbrăcați tradițional, un sectant evlavios sau fătarnic fac ravagii în parohia unui astfel de preot paroh. Calendaristii răzvrătiți și sectanții nu s'au încuibat decât în parohiile unor astfel de parohi, care nu au nici cel mai mic entuziasm de a pluti în sferele de virtute cerească, ci se mișcă numai în noroiul patimilor pământești cu grija numai de ațâțarea pasiunilor.

Nu-i de ajuns ca un preot paroh să nu fie scandal, ci, potrivit dumnezeștilor cuvinte «*Păstorul cel bun sufletul său își pune pentru oi*» (Ioan 10₁₁), el trebuie să fie pildă de urmat pentru enoriașii săi, căci așa-i poruncește și Sf. apostol Pavel, când zice: «*Pildă te să credincioșilor*» (Tim. 4₁₀) și «*În toate te arată pildă de fapte bune*» (Tit. 2₇).

Ceva și mai mult. Nu ne putem opri numai la viața personală a parohului. Un efect hotărâtor are în orânduirea parohială și familia preotului paroh. După ce Sf. apostol Pavel enumără ce calități personale trebuie să aibă un preot: «*Să fie fără prihană, bărbat al unei femei, treaz, întreg la minte, cucernic, iubitor de străini, învățător, nebeșiv, negrabnic a bate, neagonistilor de dobândă urâtă,*

¹⁾ Un paroh dintre ceice au tulburări calendaristice — de pe Valea Bistriței — în mare parte pentru aceleași motive de neînțelepție și nedeslincie preoțească, se duce într-o prăvălie, unde erau mai mulți oameni, în Duminica când tulburătorii cu calendarul neîndreptat lăsau sec. Comandă o scriptură și vin, zicând cu glas mare «*astăzi e lăsatul secolui*». Pe aceștia nici glasul meu de arhieru nu i-a putut liniși, ajungând și la amenințări.

ci blând, nesfadnic, neiuibitor de argint», adaugă imediat: «*Casa bine chivernisându-și, fectori având ascultători cu toată cucernicia, că de nu știe cineva a-și chiverni-i casa sa, cum de biserica lui Dumnezeu va purta grija*» (I Tim. 3₂₋₅).

Și cu drept cuvânt sfântul apostol Pavel este atât de categoric cu starea familiară a preotului paroh. Cum va fi moralitate în parohie, când această floare mirositoare nu va fi cultivată în casa parohială? Cum va fi modestie și austeritate, când soțiile parohilor și fiicele lor vor da tonul în lux și goliciune? Cum se vor deprinde enoriașii cu iconomia printr'o viață morală și cu o supra-producție prin munca încordată și fără preget, când în casa parohială nu se vor isprăvi mesele întinse, banchețele și jocurile de cărți din amurgul sării până în zorii zilei adesea și cu tarafuri de lăutari?

Cum își vor întări calitatea de mamă, enoriașele parohiei la poalele altarului și îngenuchi la Maica Domnului, înconjurate de copilașii lor, când maica preoteasa nu vine la biserică decât pentru a-și arăta podobebele îmbrăcămintei și a se flata într'o strană cât mai în frunte, lipsită de orișice evlavie și chiar bună cuviință? Vai de parohul al căruia soție și copii îl târăsc înspre Duminici și sărbători la baluri, cinematografe și teatre, în loc să-i păstreze liniștea pregătirii canonice pentru serviciul divin și împărțirea de a doua zi! Unui astfel de preot paroh i se poate aplica condamnarea zmintelei dela Evanghelistul Luca cap. 17, vers. 1 și 2, unde se zice «*Vai aceluta prin care vin zmintelile. Mai de folos i-ar fi lut, de i s'ar lega o piatră de moară de grumazii lut și să se arunce în mare, decât să zmintască pe unul dintr'acești mai mici*».

Și într'adevăr, o familie bine formată și bine chivernisită, unde evlavia și moralitatea sunt floarea traiului zilnic, înalță pe preotul paroh până în sferele cerești, de unde poate să audă binecuvântarea dumnezeiască: «*Bine, slugă bună și credincioasă, peste puține ai fost credincios, peste multe te voi pune, intră întru bucuria Domnului tău*» (Mat. 25₂₁). Dimpotrivă însă o familie, în care domnește lucsul, risipa, imoralitatea și anarhia, îl pogoară pe nenorocitul păstor întru cele mai de jos ale pământului, făcându-l vrednic de osânda zmintelii citate mai înainte. De bunul mers al unei parohii păstorite de un

astfel de paroh nu poate fi vorba. Sectanții se vor instala cu triumf, iar conducător se va face predicatorul lor.

Dela exemplul vieții sale personale și familiare întru toate neprihănit, preotul paroh trebuie să pășască la:

c) RUGĂCIUNEA PENTRU PAROHIEȚI ȘI INDRUMAREA LOR TAINICĂ.

Preotul paroh își va ține enoriașii împrejurul său și-i va dirija ca cu o baghetă fermecată și cu rugăciunea înălțătoare pentru nevoile și cerințele fiecăruia. I. demnul poruncitor al sfântului apostol Pavel este hotărâtor și în acest sens, când zice: *«Înainte de toate să faceți rugăciuni, cereri, jăgăduințe, mulțămite pentru toți oamenii... ca să petrecem viață lină și cu odihnă întru toată buna credință și curăție; că aceasta este lucru bun și primit înaintea lui Dumnezeu Mântuitorului nostru, carele voește ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vie»* (I Tim. II 1-4). Acesta este cel mai sfânt mijloc, singur și tainic cu care preotul paroh își îngrijește și-și conduce parohienii fără sforțări văzute cu refuzuri ofensatoare. *«Vegheați și vă rugați»...*, căci numai *«Dacă ne rugăm, vom ști cine este Iisus Hristos»*, zice profetul indian *Sadhou Sundar Singh*¹⁾, și noi urmărim ca enoriașii noștri să cunoască pe Mântuitorul Hristos, ca prin El să se izbăvească din necazurile și nevoile lor. În desele trebuinți pământești, preotul paroh să rostească parohienilor săi, ca și apostolii altădată primilor creștini: *«Nu este cu plăcere nouă să lăsăm cuvântul lui Dumnezeu și să slujim meselor... Alegeți dintre voi șapte bărbați mărturisiti, plini de Duhul sfânt și de înțelepciune, pe care să-i rânduiim la treaba aceasta, iar noi întru rugăciune și întru slujba cuvântului ne vom zăbovi* (Faptele 6, 4).

Nu există o indicare mai potrivită pentru noi slujitorii de astăzi, cari ne-am inversat rolul, slujind mai mult meselor și nezăbovind câtuși decât în slujba cuvântului dumnezeesc. Pentru aceasta nu avem nici legătura frățască de ucenici ai Mântuitorului Hristos întrucât, neslujind Lui, nu suntem adunați întru numele Sau cu ruga sfântă. Nu avem apoi nici autoritatea părintească față de credincioșii și enoriașii noștri.

Aceștia au ajuns să asculte pe toți tulburătorii și propagandiștii străini, afară de păstorii și arhipăstorii lor... Și pentru aceasta nu ei sunt de vină. Să nu se uite că ruga sfântă este firul electric, care ne leagă cu motorul Atotputerniciei dumnezeiești și cu credincioșii și enoriașii noștri.

Slujba parohului și pomenirea fiecărui enoriaș în parte pentru nevoile și durerile lui este ruga părintelui în miez de noapte, ce-și udă așternutul cu lacrimile lui pentru sănătatea și îndrumarea fiilor săi.

Doamne, mult mai folosește aceasta! Și cum suntem de condamnat, că ne-am lăsat târați de scepticismul vremii și nu mai credem în astfel de acțiuni mântuitoare! De ce oare suntem atrași de noutatea științifică a undelor eterice cu radiofonia dela ordinea zilei, și nu ne mai entusiasmăm de vechimea mântuitoare a fluidului sufletesc transmis prin ruga sfântă cu atâtea efecte minunate, în baza acelorasi legi dumnezeiești? Cum voiți să ținem pe enoriașii noștri și pe credincioșii noștri împrejurul bisericii pravoslavnice parohiale, când eu, slujitorul, sunt un motor stâns, care nici nu primesc unde divine, nici nu le transmit lor fluidul sufletesc de ajutorare și direcționare?

Nu am cuvinte de a mă mai adânci în lămuriri. Dar nici nu mai insist, pentru a nu banalisa actul sfânt al rugei și al slujbei divine cu vădite minuni în trecutul și chiar prezentul omenirii, prin superficiale explicațiuni omenești. Să deschidem ochii minții însă și să ne încredințăm, că preotul paroh nu va pierde nici un enoriaș în rândurile sectanților, dacă li va aduna cum adună cloșca puii săi sub aripi în fața altarului, binecuvântându-i și direcționându-i...

Intreaga sa ființă să fie în fața proscomediei un adevărat motor de primire și transmisiune a binecuvântării cerești. Când scoate pârțica de pomenire pentru enoriașul năcăjit sau îndărătnic, unde de transmisiune să-l mângâie pe năcăjit și sa-l zgudue pe cel îndărătnic.

Preotul paroh fiind și făcând astfel, ca un adevărat părinte, va putea spune enoriașilor săi, ca și altă dată Sf. apostol Pavel Tesalonicenilor: *«Totdeauna mulțămim pentru voi toți, făcând pomenire de voi neîncetat în rugăciunile noastre* (I cap. 1. 2).

1) Prin Hristos și Pentru Hristos, pag. 31.

d) PREDICAREA.

Numai cuvântul unui astfel de slujitor, numai predica unui așa paroh va cădea ca o ploaie binefăcătoare în sufletele enoriașilor ascultători. După porunca hotărâtoare, pentru toți creștinii, a Sf. apostol Iacov: *rugăți-vă unul pentru altul ca să vă mântuiți* (V₁₆), Sf. apostol Pavel iesă din forul intim sufletesc al rușii sfinte și spune Corintenilor că Dumnezeu mântuește pe cei ce cred și prin propovăduire (I cap. 1, 21). Pentru aceasta sfinții părinți au rânduit în mijlocul cultului mistic înălțător, Apostolul și Evanghelia povățuitoare și îndrumătoare. Preotul paroh nu poate rămânea indiferent de o așa rânduire și sistematizare. Cu cât va fi mai mișcat în forul intim al slujbei divine, cu atât îl vor sguđu mai puternic cuvintele Sf. apostol Pavel: *«Amar mie de nu voi propovădui Evanghelia!»* (I Cor. 9, 16). Și nu va putea să nu urmeze poruncei puse cu jurământ de acelaș dumnezeesc apostol: *«Propoveduește cuvântul, stăi asupra cu timp și fără timp, muștră, ceartă, îndeamnă cu toată îndelunga răbdare și învățătura* (II Tim. 4, 2).

Trebue să recunoaștem că predica a schimbat obiceiurile oamenilor, a întors lumea la credință, ca apoi să apuce calea mântuirii prin ruga sfântă. Tot prin ea se încălzește credința și se reînnoește curățenia moravurilor, căci credința este din auzite, cele auzite însă vin din cuvântul lui Hristos. Dar cum vor asculta cuvântul fără propovăduire?

Preotul paroh să nu uite, că stângându-se motorul sufletului său în ruga sfântă, s'a întunecat și calea mântuirii. Pe măsură ce se răcește apoi încetează și cuvântul de învățatură. Imputinându-se cuvântul, credința lăncezește, dragostea se sfârșește, în schimb moravurile stricate se lătesc. Dacă am pătrunde câtuși decât în sufletele credincioșilor, apreciind moravurile lor sociale cu concursuri de frumuseță la centru și cu imoralitate crasă în marea mulțime, nu știm la ce constatări am ajunge pentru noi toți păstorii și arhipăstorii ortodoksi români!?

Pericolul e mare. Prăpastia este cu atât mai amenințătoare, cu cât tăcerea amvoanelor face pe mulți nechemăți înțelepți în ochii lor. Contagiunea acestei orbiri și super-

ficialități a început acum să treacă dela orașe și la sate. Dacă preoții parohi nu se vor deștepta cu un ceas mai înainte, dând graiu învățaturii lor, nu se știe de se vor mai găsi în mijlocul enoriașilor lor. Deja somnolența păstorilor se vădește prin împărțirea și rătăcirea turmelor în diferite staule străine. Rătăcirea sectară, acum și calendaristică, ne amenință serios. Oile noastre cuvântătoare nu ne mai ascultă. Ele nu mai urmează chemării noastre, pentrucă s'a stâns motorul sufletului și evlavia rugii sfinte a dispărut, din care pricină glasul nostru a rămas fără putere și fără însuflețirea diriguitoare.

În Basarabia și Ardeal sunt majorități de enoriași parohiali trecuți în rândurile sectanților. Basarabia s'a tulburat și răsvrătit în întregime pe chestia îndreptării calendarului. În Bucovina și Vechiul Regat nu putem avea constatări mai îmbucurătoare. Am ajuns să fim amenințați de răsvrătirile enoriașilor noștri.

În fața unor așa situațiuni, preoții parohi trebuie să ia aminte. Ei trebuie să învețe și să propovăduiască cu timp și fără timp, pentru a liniști spiritele și a aduce pacea în traiul vieții parohiale, întrebuițând toate mijloacele posibile spre realizarea acestui scop. *«Nevoește-le să te arăți lămurit înaintea lui Dumnezeu, lucrător nerușinat, drept îndreptând cuvântul adevărului»* spune Sf. apostol Pavel fiecărui păstor de suflete (II Tim. 2, 15). Întreaga Sfântă Scriptură, apoi Sfinții Părinți în ale lor canoane sobornice și scrieri, rânduesc și îndeamnă la aceasta.

Viața preotului paroh trebuie să fie o rugă contemplativă, un exemplu mișcător și o continuă predică îndrumătoare. Va căuta să atragă la slujba sfântă pe toți enoriașii parohiei prin dragostea și căldura rugii părintești, ținându-i strâns uniți împrejurul sfântului altar cu entuziasmul grăirii în predicarea cuvântului dumnezeesc. În parohie va fi în tot timpul și dimineața și seara și la amiază zi, cu geanta celor sfinte plină și de cărți povățuitoare. Va propovădui cu timp și fără timp, îndemnând, îndrumând și muștrând prin cuvinte eșite din convingere și exactitatea vieții sale.

Să se știe că mult mai hotărâtor este cuvântul părintesc al parohului din fiecare moment de relație personală. Predica de pe amvon și conferența pe catedră,

are și trebuie să cuprindă generalități potrivite pentru interesul tuturor, pentru care păstrează ceva și din oficialitatea rece. Rari sunt talentele care să potrivească hrana cuvântului pentru toți și să miște mulțimile. Pentru aceasta *«Celce pe mulți învață dreptatea vor străluci ca niște stele în veșnicii nesfârșite»* (Daniil 12, 3). Nu e dat însă fiecăruia a străluci astfel ca un Ioan Gură de Aur, Ilie Miniat, Antim Ivireanul, Chesarie al Buzăului și atâția alții. Dar contactul zilnic cu învățătura potrivită fiecăruia în parte este o sarcină, ce o poate îndeplini fiecare preot paroh. Cu privirea blândă și sfatul îndrumător, va ști de orișice naștere, își va spune cuvântul la orișice căsătorie și nu va lipsi dela capul niciunui muribund. Orice plecare din parohie o va binecuvânta, de orișice venire își va da seama. Ochiul său de părinte veghetor va pătrunde în toate tainele personale și familiare din parohie, mângâind, povățuind, binecuvântând și muștrând. Scuză de nepregătire și lipsă de timp nu există pentru marea operă a îndrumării parohiale. Focul sacru al misiunii va aduce treptat pregătirea exterioară a învățământului și predicării. Vreme este destulă, dacă să împuținează petrecerile, ospetele, interesele și treburile vremelnice. Cu alte cuvinte, dacă grija lumească este lepădată cât mai mult și traiul zilnic e cât mai înălțat pe aripile idealismului creștin, rămâne destulă vreme ca parohul să se intereseze de fiecare enoriaș, să știe nevoile tuturor și să cunoască începuturile de rătăcire ale fiecăruia. Cu o așa veghere, sectanții nu vor pătrunde, tulburători nu se vor ivi, iar cei deja existenți vor pieri, repet iarăși, precum piere fumul, se vor topi precum se topește ceara de fața focului.

e) CASE DE SFAT, SĂLI DE CONFERINȚE, ATENEE.

Să ieșim la suprafață și cu nota vremii, mult trâmbițată, dar mai puțin prețuită de noi, când nu pleacă din motorul sufleteș al evlaviei sfinte.

Numai cu un așa izvor preotul paroh va ajuta parohiei sale și prin casa de sfat și prin sala de conferință, ateneu popular sau prin orice altă alcătuire culturală și economică, ce par ar fi mai la ordinea zilei și a atrage

mai multe slăviri lumești. Fără izvorul sfânt al trebuințelor sufletești cu binecuvântarea cerească, prin firul electric al evlaviei în slujba divină, orice alcătuire parohială va fi clădire zidită pe nisip. Când însă acestea pleacă dela sfântul altar al bisericii și rămân în legătură cu mama binecuvântătoare, sunt roade ale vieții creștine și ne putem ocupa de ele în cadrul organizației parohiale. Și casele de sfat și sălile de conferințe, ca și ateneele, sunt instituții ce completează organizația parohială. Și dacă răsar din duhul creștin al Bisericii, sunt flori frumoase și bine mirositoare. Cu drept cuvânt parohului i se poate spune că *«pe acestea să cădea să le faci și pe acelea să nu le lași»* (Luc. 11, 42). Când acestea se vor dezvolta normal din tulpina seculară a Bisericii, vor aduce rod însutit.

Alătura de motorul vieții creștine — biserica — unde se idealizează omul trupesc prin slujba divină, se naște ca ceva firesc casa de sfat și cetire. Lângă casa parohială, sau poate sub acelaș acoperământ, parohul însuflețit va simți nevoia de a construi și rândui o sală cu scaune, bănci și dulapuri cu cărți, unde cu bătrânii să se sfătuiască, iar pe tineri să-i povățuiască. În așa fel s'a făcut sală de conferințe în parohia Sfinții Impărați din Galați de către parohul Ludovic Cosma (pe la 1908), așa s'a clădit în creerii munților, dincolo de Ceahlău, în parohia Grențieș, de parohul Alex. Romanescu, după război, și tot astfel s'au ridicat clădiri mărețe de adevărate ateneie în parohiile: Făgădău de preoții N. Rădulescu și Const. Popescu și la Căramidarii-de-jos, de preoții Gh. Păunescu și Bejănaru.

Cu biserica și slujba ei dumnezească parohul va ține pe enoriașii săi în continuă legătură cu Atotputernicia creatoare, frământând și transformând firea omenească din pământescul păcatului în cerescul virtuții. În alăturata casă de sfat sau sală va face să curgă râșoarele fericirii din Eden în parohie și în sufletul fiecărui enoriaș, râșoare ce vor izvorl din altarul sfânt al bisericii. Aicea va fi întâlnirea părintească și frățescă pregătită la slujba divină din biserică, pentru diferitele puneri la cale ale traiului parohial. Duminica și sărbătoarea tinerii vor găsi o bună carte să cetească, folosind într'adevăr învățătura lor școlărească. Bătrânii vor găsi un loc de întâlnire și sfătuire.

Comitete de împăciuire și ajutor.

Aicea se vor alcătui comitetele de împăciuire și ajutorare și tot în aceste săli își vor îndeplini rostul și menirea.

Printr'un așa traiu parohial se vor convinge toți că: «*A purta grijă de frații noștri, este cea mai mare faptă a vieții noastre*», cum spune Sf. Ioan Gură de Aur (Omilia 90 la Cartea Facerii). În acest sens e alcătuită și noua lege de organizare și unificare a Bisericii ortodoxe române. Ce folos însă dacă se oficializează și rămân mai mult la partea negativă a rostului lor!

Se știe cât de puțin duh creștin are traiul enoriașilor noștri. Creșterea și calea lor nu-i îndreptată spre biserică. Pentru aceia viața le este șubredă și plină de vrăjmășie și necazuri. Tocmai aceasta este și cauza rătăcirii lor în rândurile sectanților.

Vrăjmășia cu nesfârșitele certuri și procese este un adevărat dezastru sufletesc și trupesc. Câtă binefacere nu ar aduce un comitet parohial în frunte cu preotul paroh și învățătorii locali, care, cu Evanghelia în mână, să împace pe învrăjbiți și să-i scape de ura distrugătoare, de vremea pierdută pe drumuri și de banii cheltuiți în judecăți! Pe lângă binele real din parohie, împăciuatorii își vor asigura și calitatea de fii ai lui Dumnezeu, potrivit predicii de pe munte a Mântuitorului Hristos, unde spune: «*Fericit făcătorii de pace, că aceia sînt lui Dumnezeu se vor chema*» (Mat. 5, 9).

Dar milostenia cu cercetarea bolnavilor și ajutorarea nevoiașilor parohiei? E cea mai frumoasă floare a unei adevărate vieți creștine, în fața căreia amuțește orice sectant și orice tulburător, cu toate citatele biblice ce ar mânui mecanic în teoria lui zilnică. Predica Mântuitorului Hristos de pe munte este hotărâtoare și în acest punct, când zice: «*Fericit cei milostivi, că aceia se vor milui*» (Mat. 5, 7).

Dacă este adevărat părinte, preotul paroh nu poate rămânea indiferent față de bolnavii, orfanii, văduvele și nevoiașii, ce — în dureri și lipsuri — își duc traiul zilnic. Își va alcătui un comitet special și pentru aceasta. Dar ca acel comitet să lucreze efectiv, pe lângă tericirea predicii de pe munte, îi va ceti și evanghelia dela Duminica înfricoșatei judecăți. Nu se poate să rămână cineva nescuduit

sufletește la auzul dumnezeștilor cuvinte: «*Veniți, binecuvântați Tatălui meu, de moșteniți împărăția, care este gătită vouă dela întemei crea lumii; căci am flămânzit și mi-ați dat de am mâncat, am însetat și mi-ați dat de am băut, străin am fost și m'ați primit, gol și m'ați îmbrăcat, bolnav am fost și m'ați cercetat, în temniță am fost și ați venit la mine...*» Iar la întrebarea acestora, când L-au văzut și flămând și însetat și străin și gol și bolnav, vor auzi răspunsul: «*Amin grăesc vouă: întrucât ați făcut unuia dintr'acești frați ai mei mai mici, — mie ați făcut.*»

Și mai înfricoșătoare este înfruntarea celor de a stînga:

«*Duceți-vă dela mine, blăstămașilor, în focul cel veșnic, care este gătit diavolului și ingerilor lui; căci flămând am fost și nu mi-ați dat să mîncînc, însetat și nu m'ați adăpat, străin am fost și nu m'ați primit, gol și nu m'ați îmbrăcat, bolnav și în temniță și nu m'ați cercetat pe mine*», cu răspunsul și mai temeinic: «*Amin grăesc vouă: întru cât nu ați făcut unuia dintru acești prea mici, nici mie n'ați făcut*» (Mat. 25, 35-45).

Răsplata va fi hotărâtoare. Fapta în sine aduce raiul în parohie, iar sectanții și tulburătorii în grădina Eden nu intră, căci nu le prieste. Dacă s'ar aduna numai economiile de pe urma împăciuirilor și încă ar fi o sumă destul de frumoasă pentru ajutorarea bolnavilor și nevoiașilor parohiei. Fără îndoială că această trecere dela economia împăciuirilor cu imputinarea sumedeniilor de procese și judecăți, la milostenia bolnavilor și nevoiașilor parohiei, nu se va putea face direct. Economii însă se vor realiza pe calea chivernisirilor familiare și a instituțiilor de economie și cooperatie, despre care ne vom ocupa mai la urmă, fiind și aceste întăriri parohiale și mijloace de combatere a sectanților.

Deocamdată ne ocupăm de faptul moral în sine, care ne cere categoric: «*Să nu te lenevești a cerceta pe cei bolnavi, căci prin aceasta te vei întări cu dragostea*» (Sirah 7, 37). Ei bine, când într-o parohie judecata cu procesele învrăjbitoare și ruinătoare va fi o raritate și unde nu va exista bolnav necercetat și nevoiaș neajutorat, viața acelor parohieni va plana în sferele cerești. Invățătura parohului va fi cuvânt autoritar de părinte ascultat și iubit. Cântarea dela coarnele plugului ca și din ateliere va fi psalmul:

«Ce este mai bun sau ce este mai frumos decât a locui frații împreună și fie îți s'a lăsat săracul și sărmanului și ajutorul» (Ps. 133).

Astfel de ecouri vor alunga pe vânătorii de suflete și viața parohială va fi traiul unei adevărate familii creștine.

NOTĂ. Începuturi cu modeste case de sfat și cetire sunt multe, alăturate mai ales sau paralel formate cu bănci populare și cooperative, ca instituții mai urgent cerute de împrejurările vremurilor. Multe din acestea au fost mărginite la simple consfătuiri culturale și mai ales asigurări economice. Noi vom specifica câteva unde s'a atacat problema sectară, ce ne preocupă.

Un astfel de început a făcut Părintele Ionică Popescu la biserica Sf. Andrei din Iași. Ani de zile a făcut cursuri de evanghelizare Duminica după amiază în biserică și a predat religia la școala primară. Cu ucenicii apoi cerceta spitalele și azilele. A fost prima brazdă de lucru parohial, care a frământat ceva problema creștină în Iași și a pus stavilă sectanților, care începuseră să năvălească în rândurile credincioșilor. Lucrul cu activitatea de zeci de ani a fost de o modestie mișcătoare, pentru că preotul lucrător nu voia să știe dreapta ce face stânga.

Mai în mare și într'o formă spusă cu predici, conferințe și coruri, a continuat Preotul Petru Chirică în parohia Hilița, jud. Iași, acum în parohia Barnovschi din Iași. Acest lucru, cu tendința combaterii sectelor la Hilița, îl făcea în școală, pentru că era și învățător; la Iași îl face în biserică.

O organizare parohială, cu o sistemă, în sensul tratărilor de mai înainte, s'a făcut la Sfinții Împărați din Galați, chiar în primii ani dela instalarea ca paroh a Părintelui Ludovic Cosma. Entusiasmat de idealul tinereții și de cele cuprinse în lucrarea scriitorului rus Petrov «Pe urmele lui Hristos», dând și de un pios donator (Gh. Costandache), a construit, odată cu casa parohială, și sala de conferințe, în care a instalat și bibliotecă și bancă populară. În adevăr, nu se mișca nimic fără binecuvântarea și știrea preotului paroh. Cât a ținut entuziasmul tinereții, până la asigurarea și cu o catedră de profesor, Părintele Ludovic Cosma a schimbat fața parohiei, transformând întregul cartier al Galațului unde se află parohia.

Un exemplu de organizație parohială rurală este la Grențieș, jud. Neamț. Parohul Alex. Romanescu, cu figura sa reprezentativă de vechiu preot ortodox român, a organizat dincolo de Ceahlău, cu o dezvoltare firească, un tip de parohie rurală ortodoxă română. Este adevăratul păstor, ascultet întru toate de oile sale cuvântătoare. În fața bisericii și a casei parohiale, la umbră de brazi frumos rânduiți, a ridicat clădire cu trei camere. O sală mare cu bănci, scaune, catedră și instalație de radiofonie slujește la cursuri de catehizare și evanghelizare, întruniri, consfătuiri și organizarea diferitelor comitete parohiale. În a doua sală mai

mică, este instalată banca populară. A treia este sală de oaspeți pentru bibliotecă și diferite expoziții. În primăvara a. c., în această sală era expoziția de paseri și animale împăiate, a învățătorului local, fiu al parohului. Pentru radiofonie, unde ascultă bărbații și femeile cu lucrul în mână și furca în brâu, în frunte cu preotul și soția lui, plătesc câte doi lei pentru întreținere.

Desvoltări parohiale în sens larg cu clădiri de atenee monumentale s'au făcut în București la Făgădău și mai ales la Căramidarii-de-Jos. În special la Căramidari, Preotul Păunescu a transformat întregul cartier, ca și Ludovic Cosma altădată la Galați, organizând parohia cu un tact parohial deosebit.

Nu mai citez altele, pentru că nu le cunosc temeinicia; sau sunt acțiuni personale ale preotului paroh, fie ca predicator, fie ca simplu conferențiar cari nu intră în cadrul organizațiilor parohiale de care ne ocupăm.

Toate începuturile sunt frumoase, entuziasmante și izvorăsc din cristalinul izvor de stâncă al învățaturii creștine. Cu cât părâiașul se depărtează însă, se amestecă cu noroiul vieții pământești. Fără să simțim, lunecăm pe panta exteriorizării lumești și ajungem să transformăm nu numai aceste săli și atenee, ci chiar și bisericile în săli de spectacole pentru simple distracții și slăviri omenești, de unde numele lui Dumnezeu nu se mai pronunță și de unde mirosul de tămâie și evlavie cerească dispăre cu totul. Un apogeu de exteriorizare în organizațiunea parohială s'a atins la Căramidarii-de-Jos din București. Inaugurarea monumentalului ateneu s'a făcut într'o atmosferă de curată slăvire lumească! Slujba sfântă din acea Duminică (30 Decembrie 1928) a fost o simplă anexă, neascultată și neoficiată nici de parohul inițiator, deși biserica măreață, mama ateneului, nu era decât la câțiva pași. Am participat și am fost dureros impresionat de această procedură.

Să fim cu mare băgare-de-seamă, căci toți lunecăm pe această pantă și nu așa vom întări Biserica ortodoxă română; nu astfel o vom feri de inclinările protestante și de invaziile sectare.

f) BĂNCI POPULARE ȘI COOPERATIVE.

Deși adevărul evanghelic «Căutați mai întâi împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui și toate celelalte se vor adăoga vouă» (Mat. 6, 33), este sfânt și neatacabil, totuși vremurile de materialism și exteriorizare s'ar părea că au inversat ordinea divină. Chiar la inaugurarea ateneului dela Căramidarii-de-Jos s'au adus osanale exclusiv băncii populare, trecându-se ușor peste duhul creștin plantat și cultivat de preot în enoriași, învrednicindu-i și de milioanele băncii și de construirea ateneului.

Trebue să recunoaștem că, în organizațiunea parohială pentru ajutorarea enoriașilor, joacă un rol de seamă și

banca populară și cooperativele față de nevoile vremii, fără însă să primeze rosturile pastorale. În primul avânt, mulți preoți au depășit rolul, devenind exclusiv factori economici: financiari și cooperatori. Parohul trebuie să fie atent la ceiace spune sf. apostol Pavel: «*Ori de mâncăți ori de beți ori alt ceva de faceți, toate spre slava lui Dumnezeu să le faceți*». (I Cor. 10, 31). Deci el să nu depășească rostul și menirea lui. Totul să plece din duhul creștin și să se desăvârșască pentru fapta creștină. Traiul evanghelic dintr'o parohie va produce mult prin munca sârguitoare și va economisi mult prin viața morală și austeră.

Aceste produse și aceste economii vor forma băncile și cooperativele printr'o bună și părintească conducere, ca mijloace creștinești de asigurare personală, de ajutorare și de milostenie. Pentru preotul paroh și pentru consilierii parohiali, băncile populare și cooperativele sunt tot atâtea mijloace de a ținea grămadă pe toți enoriașii parohiei, ferindu-i de căderi și înstrăinări dela credința și Biserica noastră strămoșească.

Este o datorie a preotului paroh ca să se îngrijască și de hrana trupească a enoriașilor săi, pe lângă trebuințele sufletești, după cum tot datoria de părinte îl obligă a se ocupa și de sănătatea trupească, pe lângă cea sufletească. Unul din mijloacele de îngrijire și ajutorare sunt și băncile populare și cooperativele. Aproape toate începuturile de organizațiune parohială s'au făcut în legătură și cu înființarea unor astfel de asociații economice și ajutor reciproc, pentru că așa sunt cerințele vremii. Trebuie să tindem și către această latură economică în organizația parohială, pentru că sectanții au făcut și din aceste instituții mijloace de propagandă. În centrele lor, bapțiștii mai ales și-au făcut bănci speciale, cu care atrag și fac propagandă. Nu mai vorbim de străinii de neam și lege din țara noastră, care au ajuns aproape să ne robească cu spiritul lor de economie și cu instituțiile lor bancare.

Este adevărat că nu băncile și cooperativele vor regenera sufletul și viața parohienilor, ci dimpotrivă, aceste instituții sunt roade ale unui trai creștin. După ce au luat ființă, ajută mult și aceste instituții la înfrumusețarea externă a parohiei la ajutorarea reciprocă și la clădirea instituțiilor de ajutorare și binefacere.

Am pus în legătură băncile populare și cooperativele cu casele de sfat, sălile de conferințe și ateneele, pentru că sunt într'o strânsă legătură și, până în prezent, s'au dezvoltat aproape paralel.

g) ȘCOALA: CATEHIZAREA ȘI EVANGHELIZAREA.

O temelie de organizare parohială și conducere pastorală este și școala de catehizare și evanghelizare. Nu intră în organizarea parohială, dar contribuie într'o mare măsură. Parohul care nu se va îngriji de formarea enoriașilor de mâne, să nu se aștepte la roade de organizare parohială și de progres pastoral. Să băgăm bine de seamă că a și venit vremea prezisă de Sf. apostol Pavel, când învățătura cea sănătoasă nu este primită, ci după pofta inimii își aleg învățători, care să-i gâdile la urechi (II Tim. 4, 9).

Dumnezeescul apostol ne spune lămurit că vor fi multe erezii în Biserică, care este stâlp și întărirea adevărului, cum că lupta va fi grea, pentru că «*Cuvântul lor (al sectanților) ca cangrena pășune va afla*» (II Tim. 2, 17).

Preotul paroh nu poate rămânea indiferent în fața unei așa situațiuni și fără preocuparea viitorului parohial. El trebuie să se îngrijască de enoriașii de mâne, cari sunt copiii de astăzi. Trebuie să se găsească modalitatea de a-i forma buni creștini, fie că ar intra în școala primară, fie că și-ar forma școala lui aparte. În orișice caz, copilul parohiei să crească sub influența și învățătura parohului. Primele impresiuni ale copilăriei sunt hotărâtoare pentru întreaga viață. Catehizarea părintească, blândă și plină de bunătate a parohului, cade în sufletul copiilor ca o ploae de primăvară, care face să incolțească semințe dela care se așteaptă rod însutit. Iată pentru ce a zis Mântuitorul Hristos: «*Lăsați copiii să vină la mine, căci a unora ca acestora este împărăția lui Dumnezeu*» (Mat. 19, 14).

Întreaga școală — primară în special — este fica Bisericii, născută în tinda, pridvorul sau chilia alăturată. Că fica a tins și poate că încă tinde să ia locul mamei, este un adevăr de care trebuie să ne dăm samă. Trebuie să luăm măsuri ca generațiile de mâne să nu fie niște nenorociți anarhiști, cum în parte au și început, ci niște fericiți creștini, ordonați enoriași și harnici cetățeni. Toată

plămada sufletească a copiilor din parohie stă în mâna parohului. De la el depinde ca acești copii să fie buni creștini și buni români. Catehizarea lui, cel puțin odată pe săptămână, de preferință Vineri seara la paraclis sau Sâmbătă seara la vecernie, să nu fie vechea școală cu mănunchiul de nuele pentru înroșit palmele și boabele de popușoi pentru găurit genunchii. Nu, ci blândeța părintească va face pe acești copii să aștepte atenți învățătura și povața ca niște pușori nevinovați în primăvara vieții lor. Nu atât învățarea și memorizarea va fi ceva hotărâtor, ci contactul sufletesc și povața părintească.

Aceasta pentru copii. Dar nici enoriașii deja formați nu pot fi neglijați și reduși numai la simpla slujbă divină de Duminică și sărbătoare. Oricât de insuflețit ar fi serviciul dumnezeesc, este neîndestulător, pentru că numai entuziasmul de moment, dacă îl dă și pe acesta. Lungimea serviciului, cu slăbiciunea și nerezistența modernă a firii omenești, nu permite și instructa educativă a enoriașilor. Un paroh care vrea ca la adânci bătrânețe să poată zice ca și dreptul Simeon: *«Acum slobozești pe robul Tău stăpâne, că văzură ochii mei mântuirea Ta»*, trebuie să facă și școala de evanghelizare. În casa de sfat și sala de conferință va putea face aceasta iarna în orice zi, primăvara și toamna în după amiezile Duminicilor și sărbătorilor. Să nu ne mire faptul că sectanții se adună odată și de două ori pe săptămână făcând rugă și lectură biblică. Noi, creștinii ortodoxi avem ceva mai mult. La liturghia fiecărei zile, întregul N. Testament este împărțit în atâtea pericope câte zile și sfinți sunt într'un an. Faptele Apostolilor cu cele 14 epistole ale Sf. Apostol Pavel și cele 7 epistole generale sunt împărțite la Apostol, cei patru evangheliști la Evanghelie. Slujba făcându-se în fiecare zi, aceste pericope se citeau, se ascultau și se știau.

Materialismul, scepticismul și modernismul au redus această hrană sufletească zilnică, ca să ajungem și truște cu lipsuri și sărăcie, ce anarhizează lumea. Nu este o pierdere de lucru trupesc, ruga sfântă de două ceasuri în dimineața fiecărei zile. Ferice de parohul și mai ales ferice de Biserica și țara unde se va putea reintroduce această rânduială a sfinților părinți.

Dar față de scepticismul și materialismul vremurilor în care trăim, acesta este și rămâne un deziderat.

Trebue însă ca aceste pericope zilnice din Apostol și Evanghelie să fie cunoscute, să fie auzite, să fie folosite în traiul vieții zilnice. Dar cum vor fi învățate fără învățător? Fiecare preot paroh în parte și cu toții la un loc să ne gândim la acest fapt. Față de acțiunea și atacurile sectanților, nu mai putem rămâne în starea în care ne-au adus scepticismul vremurilor, fără urmări dureroase.

Dacă momentan nu putem reintroduce slujba în zorii fiecărei zile, se impune cursul de evanghelizare săptămânală. În ziua și ora fixată să se citească toate pericopele Apostolului și Evangheliei din acea săptămână, să se pătrundă cât mai temeinic prin explicații și să se tragă toate foloasele pentru viață¹⁾. Nimeni nu are voie să rămână un spectator pasiv în aceste vremuri de luptă, căci *«Cela ce nu adună cu mine risipește»* (Mat. 12, 30), zice Mântuitorul Hristos. Și iarăș, nu ne putem înspăimânta de greutatea vremii, căci iată ce spune Sf. Apostol Pavel Filipenilor: *«Stați într'un duh și într'un suflet, luptați pentru credința Evangheliei, neînspăimântându-Vă nici decum de protivnici. Aceasta pentru ei este prevestirea pieirii, iar pentru voi a mântuirii»* (1, 27-28).

Câte lupte n'a avut Biserica noastră ortodoxă și în toate a învins! Și acum va ieși biruitoare, dacă ne vom trezi din nepăsarea și sfiala ce ne-a cuprins, dacă ne vom înarma cu toate armele lui Dumnezeu (Efes. 6, 10-17) și vom porni cu toții la luptă împotriva anarhiei sectare.

Să nu se aștepte mântuirea dela organizațiuni oficiale și misionare, căci iată ce spune P. S. Episcop Iosif al Caransebeșului: *«Misionarii lumii să fie și nu vor ajunge la niciun rezultat, dacă nu va fi însuși preotul locului misionar și nu va sta în legătură de iubire părintească cu credincioșii săi»* (din raportul cu statistica sectelor).

Cu așa norme, un nou paroh, chiar dacă va găsi sectanți în parohie sau îi va scăpa, vor peri, vor dispărea. Ii

1) La Iași am alcătuit un așa program, împărțind orașul în șapte centre parohiale. Pe rând, în fiecare zi la un centru, să se officieze un mic serviciu de seară (vecernia), cu explicarea apostolului și a evangheliei respective. Nu s'a putut însă aplica din cauza neînțelegerii situațiunii.

va urmări pas cu pas cu duhul blândetei și al convingerii. Cu sfatul și apoi cu izolarea li va da gata.

Preotul paroh va trebui să știe și ceia ce spune Fericitul Ieronim pentru întărirea și entuziasmul în lucrul său parohial: «*Dacă vrei să porți sarcina de preot, mântuirea altora să fi-o faci câștig sufletului tău*». Și mai departe: «*Preoții să aibă pildă pe apostoli și pe bărbații apostolici, ca purtând dregătoria lor, să se silească a avea și hărnicia lor*» (Epist. IV, c. Paulin).

Incheiem acest vast capitol «*Parohia*» despre care se pot scrie volume întregi, cu paragraful hotărâtor pentru întărirea Bisericii și combaterea sectelor în organizarea parohială: «*Școala Catehizării și a Evangheltzării*».

Ca arhieru însuflețit pentru Biserica și neamul meu, îl pecetluiesc cu o dorință și o binecuvântare: *fiecărui preot paroh să i se poată spune că este «îndreptător credinței și chip blândeiților, învățător temut cu arătarea lui în adevărul faptelor... că a câștigat cu umilința cele înalte și cu sărăcia cele bogate*». (Troparul Sf. Nicolae).

CAP. III.

MISIONARISMUL.

a) DEFINIȚIA ȘI NECESITATEA.

Misionarismul nu este alta decât propoveduirea ideilor creștine. Numirea este dela cuvântul latin «*misio*» trimitere. Misionarismul începe de când Mântuitorul Hristos a trimis pe ucenicii Săi la predicare zicându-le: *Mergeți în toată lumea și propoveduiți evanghelia la toată suflarea* (Marc. 17, 15). Cu acest înțeles și hotărâre divină, misionarismul presupune zel, convingere și activitate până la jertfă.

Aceste cuvinte ale Mântuitorului Hristos, prin care se înființează misionarismul creștin, totdeauna au răsunat cu putere. Creștinismul s'a răspândit și ereticii de pe vremuri au fost convertiți numai prin îndeplinirea acestei porunci dumnezeiești. Cu alte cuvinte, misionarismul a avut un rol hotărâtor în Biserica creștină.

Biserica noastră ortodoxă română nu l-a întrebuintat până la unificare într'o organizațiune specială. Un misionar era fiecare preot în parohia lui și fiecare episcop în eparhia sa. Românii erau creștini ortodoxi în totalitate și nu era nevoie de propoveduire specială. Apoi, țara fiind mică și la începutul organizării ei, n'am putut avea un misionarism special pentru popoarele necreștine.

Au început însă să apară sectele și să se înmulțească. După unificare, au rămas în mijlocul neamului nostru o mulțime de străini, cu fel de fel de concepțiuni religioase. Aceștia au început să influențeze și să atragă și pe românii noștri, creștini ortodoxi, nu din dorul unor convin-

geri și a unei mântuiri sufletești, ci mai mult pentru învrăjbire și împărțire. Așa fiind, sectele au început să devină un pericol pentru biserica și neamul nostru. Cum însă tot răul își are și binele lui și — din punct de vedere teologic — nu există rău în lume, sectele ne trezesc la o viață și propovăduire creștină, sculându-ne din formalismul vremurilor critice, prin care a trecut biserica și neamul nostru.

Sectele se nasc din libertinajul protestant, iar Protestantismul, se știe, este o reacțiune împotriva absolutismului catolic, ce apare în veacul XVI. Luptele religioase devin furioase, nu însă în creștinismul nostru ortodox, unde pacea rostită în biserici este reală. Sub motivul unei culturi moderne, au început să ne atace atât confesiunile istorice — Catolicii și Protestanții — iar acum mai cu furie sumedenia sectanților. Protestantismul însă, cu mulțimea sectelor lui, a distrus tradiția. Și se știe că tradiția nu este decât oxigenul prin care respiră o cultură normală. Căci ce înseamnă o tradiție, dacă nu o sumă de valori spirituale concentrate și deci o suverană disciplină spirituală, fără de care nu se poate produce o cultură valabilă, o cultură adevărată. În medii de anarhie morală, așa cum o fac sectanții, culturile nu se nasc. Dacă par a fi ceva, degenerază și dispar¹⁾. Deci nu poate fi vorba de o cultură la anarhismul împărțirii sectare.

Popoarele și factorii lor culturali au văzut situația, s'au convins de adevăr și au început eforturile de revenire la tradițiunea morală.

Sub motivul unei superiorități morale, sectele au năvălit și în ortodoxismul nostru românesc, găsind un teren favorabil în formalismul liturgic și lipsa traiului evanghelic.

Trebue să recunoaștem că ne-am anchilozat în forme și am părăsit viața morală. Adesea se aud vorbe urâte și în biserică și chiar dela unii siujitori. Pare că nu am lua aminte la cuvintele Mântuitorului Hristos: *Vai vouă fariseilor că dați zeciuială din mintă și din rută și din toate verdețurile, iar dreptatea și dragostea lui Dumnezeu o nesocotiți!* (Luca 11, 41-42). Și nu ne-ar privi ceia ce spune Sf. apostol Pavel: *«Tot cuvântul putred să nu iasă din gura voastră, ci numai care este bun spre zidirea folosului, ca să dea dar celor ce aud»* (Efeseni 4, 29).

¹⁾ Preotul profesor Dr. Gr. Cristescu „Prin cultură la Hristos”, pag. 56-59.

În fața unei astfel de situațiuni, a trebuit să se nască și la noi trebuința unui misionarism special. Pe lângă definiția dela începutul acestui capitol, mai putem adăuga că misionarismul este și, disciplina practică, ce ne învață cum să atragem la credința noastră creștină ortodoxă pe necredincioși și eterodocși. În cazul nostru special însă, misionarismul ar avea un prim rol de a face pe români să trăiască creștinește și să rămână fii credincioși ai Bisericii Ortodoxe. Dacă unii din credincioșii bisericii noastre încep să șovăiască și să se rătăcească, este tocmai din cauza șubrezeniei lor sufletești. Mai este apoi și din pricină că nu găsim la noi hrana sufletească de care au nevoie.

Pentru aceasta, cu drept cuvânt se ridică adesea glasuri, care spun că nu sectele sunt un pericol, ci șubreda noastră stare creștinească și biserică. În adunarea eparhială dela Cluj (sesiunea din primăvara anului 1929), preoții *Sava* și *Antal* au arătat că răul e în mijlocul nostru; nu sectele eretice ne periclitează Biserica, ci secta indiferențelor din însuși sânul Bisericii. Alt preot, din județul cel mai invadat de sectari, cere autoperfecționarea clericilor pe teren misionar. El zice: «nu poate fi vorba de o instituție a misionarilor, fiecare preot având datoria să fie misionar». Dacă nu sunt, de vină este școala, adaugă el. «Școala noastră trebue să pregătească nu oficanți, nu teoreticieni cu bagajul vast scolastic, care n'au ideie de lupta ce-i așteaptă pe câmpul de lucru, ci să formeze lupători oțeliți, să ne dea apostoli inimoși¹⁾».

Deci la acest capitol, în primul rând, se cer două condiții: întâi să nu primejduim noi Biserica noastră Ortodoxă Română prin indiferența, formalismul și prin viața noastră neevanghelică; al doilea, fiecare cleric să fie un misionar. Pentru aceasta și școala să-i formeze și ei să se perfecționeze, având pildă pe sfinții apostoli și pe sfinții părinți, atât în purtarea dregătoriei, cât și în silința hărniciei, cum spune fericitul Ieronim (Epist. IV c. Paulin).

Se impune deci ca preoțimea să se adâncească în Sfintele Scripturi și să planeze pe aripile idealismului creștin în viața traiului zilnic până la jertfă.

¹⁾ Preot A. Svoznicov (Licențiat în Teologie), paroh în Tărășăuți-Hotin. Revista „Luminătorul” Nr. 17 din 1928. „Contribuțiuni la cunoașterea și combaterea sectelor”.

Momentan însă nu avem nicio viață real creștină și nici clerici misionari entuziasmați până la jertfă pentru paza turmelor cuvântătoare și aducerea în staul a oilor rătăcite.

Ce vom face? Dormita-vom în starea în care ne-au adus împrejurările vitregi și privi-vom cu brațele încrucișate cum străinii și sectanții ne învrăjesc și ne împart, ca să ne distrugă și să ne stăpânească? Să nu fie. Vremelnic măcar ne trebuie un misionarism special pentru îndrumarea preoțimii.

b) MISIONARISMUL PREOȚESC.

În fața amenințărilor sectare, care ne redeșteaptă la un trai creștin și viață bisericească, trebuiesc luate măsuri excepționale. În ajutorul parohului păstor, așa cum este și cum ni l-au format vremurile, misionarul bine pregătit să vină cu bagajul cunoștințelor sale și să le aplice potrivit împrejurărilor. Acest misionar să facă o unitate de acțiune, atât în eparhia unde funcționează, cât și cu celelalte eparhii, prin contactul trăiesc cu misionarii respectivi.

Până în prezent, nu putem avea protopopi fără parohie, care să inspecteze și să îndrumeze pe preoți în partea centrală a ofierilor, a catehizării și a evanghelizării. Cel puțin să avem un misionar fără parohie, bine pregătit ca să pășască în eparhie cu rezultate hotărâtoare și bine retribuit, ca să fie pus la adăpostul zilei de mâne.

Misionarul însă trebuie să fie și să se prezinte în așa fel, încât să i se poată spune: iată un preot la care totul predică! Gândul lui, vorba lui, gestul lui, fapta lui, întreaga lui viață să fie, să trăiască în duhul lui Hristos. Numai personalitatea unui așa preot va rezolva în mare parte și chestia metodei de luptă împotriva sectanților.

Misionarul, în Biserica noastră ortodoxă română, are un îndoit rol. Unul este pastoral, de a predica cu timp și fără timp, învățând, muștrând și certând cu toată blândețea și îndelungata răbdare. El va căuta să completeze lipsurile preotului paroh, îndeplinind întru totul programul pastoral dat nouă de Sf. Apostol Pavel în epistolele către Timotei și Tit. Nu va uita o clipă porunca: *Indeletnicește-te cu cetitul, cu povățuirea și cu învățătura* (I Tim. 4, 12-13).

Va îndeplini și va face să se îndeplinească ceia ce, cu un cuvânt mai nou, numim evanghelizare, cu traiul creștin

al credincioșilor, cari, în majoritate, sunt creștini numai prin botezul ce l-au primit, nu și prin viața ce o trăiesc.

Îndeplinind rolul pastoral de catehizare și evanghelizare cu totala renaștere spirituală, preotul misionar își va îndeplini și rolul specific de combatere a sectanților și readucere în sânul bisericii a celor rătăciți. Deci calitatea de păstor se completează cu cea de misionar și misionarismul cu păstoria. Catehizând și evanghelizând, se combat sectanții, iar combătând pe sectanți, se produce renașterea spirituală. Aceste funcțiuni trebuie să le îndeplinească cu devotament toți slujitorii bisericești.

Preotul misionar are menirea să armonizeze lucrul pastoral-misionar în eparhie și să completeze ceia ce nu pot realiza ceilalți, mai ales în combaterea sectanților cu mânărea sfintei Scripturi. Pentru aceasta preotul misionar trebuie să fie mult mai versat și prin pregătire îndelungată, dar și cu vârsta înaintată. Să aibă cel puțin 10 ani de viață parohială, pentru a putea avea și autoritatea morală și tactul pastoral. Accentuez în special asupra autorității morale cu corectitudinea îmbrăcăminte și a vieții, pentru că această exactitate naște tactul misionar-pastoral și dă rezultat hotărâtor aplicării citatelor biblice.

Autoritatea morală, ce planează în viața socială, cu prima impresie din întreaga ținută personală este hotărâtoare în activitatea misionară. Ce rezultate poate să aibă un preot misionar cu țigara în gură și cu glumele nesărate în traistă, sau unul frizat și îmbrăcat după ultima modă, mai atârându-și deasupra și o cruce de stavrofor!?

Preotul misionar trebuie să fie un exemplu tipic de corectitudine, seriozitate și exactitate pentru masa preoțească, care e lipsită tocmai de aceste calități.

Sunt și cazuri unde sectanții s'au înmulțit în așa măsură încât preotul paroh respectiv nu poate ajunge la niciun rezultat, cu tot ajutorul vremelnic al preotului misionar.

Oricari ar fi cauzele, răspunderea cade asupra parohului. Pentru aceasta, el trebuie să părăsească parohia. Să fie mutat și disciplinar când nu vor fi alte modalități. În acea localitate să fie transferat sau numai detașat un preot bine pregătit și cu vădită autoritate

morală. La nevoie, însuși misionarul eparhial să-și facă un centru de activitate din acea parohie.

Rânduirea normelor misionare ca și parohiale cade în sarcina autorității eparhiale, care nu poate rămânea indiferentă pentru o așa problemă.

Pe lângă măsurile administrative, se cer studii și cursuri biblice sub formă de conferență la reședința eparhială. Acestea să se facă regulat, sub conducerea referentului cultural, mai ales cu preoții din parohiile contaminate. Pe lângă conducerea părintească, disciplina administrațiunii bisericești să fie cât se poate de severă.

Sectanții readuși în sânul bisericii să fie tratați cu o atențiune deosebită. Cei mai bine pregătiți să fie întrebuințați chiar ca misionari laici, după un timp de ucenicie și ispitire canonică.

c) MISIONARISMUL LAIC.

Față de situațiunea în care am ajuns și cu îndreptarea calendarului este nevoie de un misionarism laic.

Oricât de bun părinte propovăduitor ar fi preotul paroh în parohia sa, oricât de pregătit și devotat ar fi misionarul în cercul său, străduințele nu vor avea rezultatele dorite, dacă nu vor interesa și elementul laic.

În toate vremurile, ucenicii, legați sufletește până la moarte de părintele lor duhovnicesc, au fost cei mai buni și înflăcărați propovăduitori. Să ne gândim la încreștinarea tuturor popoarelor. S'a făcut oare numai prin misionarismul preoților? Nu erau teologi și propovăduitori chiar între demnitarii și împărații din Bizanț? Și nu e nevoie să răsfoim istoria trecutului, când în vremea noastră vedem că sectanții se răspândesc numai cu misionarismul laic.

Cooptarea misionarismului laic, alături de clericii cu răspundere consacrată, este de absolută nevoie, mai ales astăzi.

I. Mediul social este cu totul realist; putem afirma că e chiar păgân pentru o conștiință creștină. Oricât de superior ar fi un păstor, oricât de devotat, se va izbi de această stare, de această indiferență sfidătoare. Se va des-nădăjdi, va rămânea un dezolat, un învins în lupta sa pastorală, dacă nu va ști să-și facă frontul credincioșilor devotați. Virtutea se cultivă în minorități și luptă cu vi-

goarea unei elite calitative împotriva păcatului, ce se sprijină, pe puterea masselor. Și învingerea este nu a mulțimei păcătoase, ci a celor puțini valoroși și devotați¹⁾. Să-i cultivăm însă și să-i cerem la lucru pe acești puțini.

Trebue să facem aceasta cu un ceas mai înainte, știut fiind că disproporția creștinească a vremurilor noastre este cu totul îngrijorătoare.

Alături de o majoritate zdrobitoare de indiferenți și chiar păgâni în concepții, abia putem zări minoritatea creștină, morală și idealistă. Zguduirile vieții «post belice» fac să răsară din ce în ce astfel de flori mirositoare. Trebuesc cultivate însă și înmulțite printr'un apostolat chemat să renască viața sufletească a omenirii în aceste zile de înspăimântătoare desfigurare morală.

II. Misionarismul laic are apoi valoarea devotamentului desinteresat. Se știe atacul sectanților, că preoții nu-și fac decât «meseria». Deci nu ar fi mânați la îndeplinirea misiunii lor de conștiința și devotamentul creștin, ci de interesul material și profesional. Numai cu misionarismul laic am echilibra lupta propagandei creștine. Cu ce arme ne atacă, cu aceleași să ne apărăm. Altfel greu va lupta preotul consacrat, ce pare a fi interesat, cu mulțimea predicatorilor sectanți civili, cari se arată cu totul devotați și desinteresați.

Un misionarism cu rezultate și mai hotărâtoare se poate forma cu foștii sectanți întorși la ortodoxie, cari s'au specializat în propagandă. Să nu uităm figura reprezentativă a Sf. Ap. Pavel. După ce a fost unul din cei mai înverșunați vrăjmași ai creștinilor, a devenit cel mai înfocat propovăduitor al Mântuitorului Hristos.

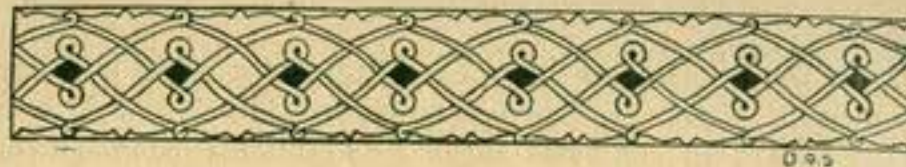
Se va zice poate «în vremea aceea». Avem însă un exemplu destul de convingător și în vremea aceasta. Este misionarul indian *Sadhu Sundar Singh*.

În ziua de 16 Decembrie 1904 a ars Biblia aruncând-o în foc stropită cu gaz. La 18 Decembrie același an, printr'o viziune asemănătoare cu a Sf. Apostol Pavel, se convertește. Astăzi este un adevărat apostol creștin, care a fost adus special în anul 1920 în Anglia, iar în anul 1922 în Elveția. Cartea «*Prin Hristos și pentru Hristos*», tradusă de

1) Preotul Dr. Gr. Cristescu, „Fapte și orientări creștine”, p. 20.

profesorul M. Ionescu și Preotul N. Bănățeanu, ce cuprinde viața și cuvântările lui, poate fi o îndrumare și un exemplu pentru ori și ce preot și misionar.

În Basarabia se lucrează cu acest sistem și, după cât știu, cu oarecare succese. Tendința însă trebuie să ne fie ca fiecare slujitor bisericesc să fie un misionar.

CAP. IV.

MONASTIRILE.

a) MONAHISMUL ÎN VIAȚA POPORULUI ROMÂN.

Pentru cultivarea vieții creștine în familia și neamul românesc, pentru rezistența împotriva sectelor și combaterii lor, nu trebuie să pierdem din vedere și călugărismul. Chiar dacă astăzi nu putem avea personalități excepționale de austeritate cu grai de convingere în combaterea efectivă a diferitelor curente anticreștinești și antiromânești, trebuie să ne ocupăm de el, pentru că întotdeauna a fost este și va fi o rezervă de luptă creștinească a Bisericii noastre. Dacă momentan nu ne poate ajuta, cel puțin să nu ne împedecă, să nu ne îngreuze. (Cum s'a întâmplat cu îndreptarea calendarului!)

Monahismul a însemnat ceva în stabilirea dogmatică și rânduirea canonică a Bisericii creștine și chiar în dezvoltarea neamului nostru. Dacă astăzi se află în decadentă, din motive istorice, Biserica să se reînsumească și să-l redeștepte, ridicându-l la însemnătatea morală-socială a excepțiunii lui de viață. Excepțiunile totdeauna sunt grele, dar dau direcție regulilor generale.

Călugărismul ortodox s'a dezvoltat ca eremit și monastic. E o retragere pentru mântuirea personală.

Totdeauna a fost excepția unei austerități și a unei contemplații divine cu o viață duhovnicească slujitoare întru totul legei lui Dumnezeu, contrabalansând viața lumii slujitoare mai mult cu trupul legii păcatului (Romani 7, 25). Călugării, retrași în singurătățile de contemplație divină, au fost exemple de austeritate.

În împrejurările grele ale neamului nostru, monastirile au devenit cetăți de scăpare și centre de cultură. Atunci ne-au dat slujitori, cărturari și mai ales conducători eparhiali.

Ce rol frumos au avut monastirile și monahismul în viața poporul român prin veacul XIV, XV, XVI, XVII? Biserica era în floare, arta religioasă ne uimește, iar forța morală a creștinismului a fost pavăza binecuvântătoare a neamului nostru!

Inceputurile de viață ale poporului român se plămădesc cu viața călugărească. După monahismul eremit din timpul voevodatelor, viața monastirească se dezvoltă din ce în ce în Vodița, Tismana, Neamțul, Bistrița, Cozia, Putna și atâtea altele. Aproape toate devin cetăți de apărare și centre de cultură. În ele se învață cartea bisericească, în ele se scriu cărțile de ritual și tot în ele se scriu și cronicile neamului românesc.

În tezaurele monastirilor Neamțu, Secu și Putna, încă se pot vedea urmele unor astfel de străduinți călugărești.

Istoria ne vorbește de un *Misail Călugărul*, care a scris un «*Apostol*» în monastirea Bisericieni pe la 1652 și a făcut însemnări la cronică lui Ureche. Prin Pahomie Moldoveanu, ajuns episcop la Voroneț, și prin mitropoliții Ghedeon și Gheorghie, se produc mișcări de ascetism rusesc în monastiri cu viață literară. Astfel, la Putna, sub starețul Dosoftei (+1754), Ilie Cantacuzino înființează sihăstria Putnei, unde călugării Silvestru și Antonie scriu vieți de ale puscnicilor și cărți de ale lui Dimitrie de Rostov¹⁾.

Se știe apoi rolul ce-au avut călugării în luptele confesionale. Au fost un zid de apărare puternic al ortodoxismului român împotriva Catolicismului și al Protestantismului. Pentru aceasta, atât Protestanții, dar mai ales Catolicii, au distrus complect monastirile ardelenice.

Așa se și explică marea atențiune dată mănăstirilor de domnitori și boeri cu atâtea donații și privilegii. Adeveseori domnitorii își găseau scăparea în aceste monastiri așezate în cele mai frumoase și mai strategice locuri în luptele grele cu dușmanii neamului. În ele se refăceau și-și recăpătau forțele prin rugă și duhovniciri. Să ne

1) N. Iorga, *Istoria Românilor*, Vol. II, pag. 12-16.

amintim numai de vizita lui Ștefan cel Mare la Daniil Sihuștru.

În acele vremuri, monastirile erau adevărate cetăți de salvare împotriva tuturor dușmanilor văzuți și nevăzuți.

Mitropoliții, Episcopii și toți slujitorii bisericești în monastiri se cultivau. Boerii, cucoanele și fetele lor îmbătrânite în călugărie își aflau alinarea bătrânețelor. Negustorii și țărani se însuflețeau și se mângâiau în grelele lupte ale vieții numai cu rugăciunile și slujbele sfinte dela monastiri.

Călugării slujitori însă erau legați cu cerul prin evlavia rugei lor într-o adevăr, iar credincioșii nu veneau la monastire decât pentru mângâiere și contemplare ca limanuri în lupta vieții. Toți și toate planau numai în sferile cerești.

b) DECADENȚA MONAHISMULUI.

Vremea însă cu slăbiciunile omenești a schimbat totul. Omul din firea lui este abuziv. Cum i s'a luminat puțin calea, uită mijloacele și cauzele luminării. Nu a fost o armonizare între îmbogățirea sufletească și cea trupească. Se pare că dezvoltarea s'a făcut invers proporțional. Pe cât se înmulțea belșugul trupesc, pe atâta se împuțina bogăția sufletească.

Mulțimea donațiilor a început să moleșască viața călugărească și să atragă o mulțime de străini. Încep a se închina monastiri Locurilor Sfinte: Ierusalimul și Muntele Atos, ca ajutoare fraților creștini jefuiți și cutropiți de Turci. Aceștia își trimit oameni pentru administrare, care se înmulțesc până ajung să ne copleșească în decursul veacului XVIII. Fanarioții, cu moravurile lor decăzute, distrug viața călugărească. Biserica ortodoxă din Principatele Române, împreună cu locurile ei de apărare «*Monastirile*», este adusă în așa stare de puhoiul fanariot, încât nu poate să opună nici o rezistență anticlericalismului ateist ce vine cu furie din apusul Europei după 1848.

Din cauza străinilor ce ne copleșise și a decăderii moravurilor monastirești, la 1864, pornirea împotriva străinilor și a călugărilor trândavi și abuzivi a fost așa de furioasă, încât nu s'au mai ales, care sunt străinii și care românii; care trebuie expropiați și care asigurați.

Biserica Ortodoxă Română în genere trece printr'o grea criză. Este complet sărăcită și demoralizată. Orișice progres de cultură creștinească și de administrație bisericească a încetat până în vremea noastră. Secularizarea nu ne-ar fi demoralizat așa de mult, dacă nu ne-ar fi găsit așa de slăbiți și lipsiți de orișice însuflețire creștină în traiul nostru zilnic.

În special monastirile ajung în așa stare, că nici astăzi nu-și pot reveni. Au ajuns să fie o îngreuiare, în lupta de regenerare, întărire și înălțare a Bisericii noastre Ortodoxe Române.

Duhul de viață duhovnicească în monastiri a fost așa de slăbit de moravurile fanariote, încât, după secularizare, călugării au căzut într'o completă desnădăjduire și n'au mai găsit în ei nici o forță morală de rezistență.

Se credeau veniți la monastire pentru trai cu îndestulare, belșug și afaceri. Când li s'au luat bogățiile, nu s'au mai gândit la austeritatea monahismului, să rămână tot înflăcărați pentru Hristos și să caute să refacă ce se putea prin hărnicia de furnică și albină. Nu! Ci au căzut într'o desnădăjduire și au umplut țara umblând după milostenii. Lipsa de o viață creștinească și de o temeinicie duhovnicească a întronat trândăvia, risipa și imoralitatea. De o austeritate și de o contemplație cu traiul întru cele cerești, nu poate fi vorba. Duhul legii păcatului s'a sălășluit întru totul în monastirile noastre.

O dovedire a celor spuse este starea monastirilor din Basarabia și Bucovina. N'au suferit o secularizare și totuși, monahismul bucovinean a dispărut, iar cel basarabean se află tot pe aceeași treaptă de decadentă. Deci nu sărăcirea de averi pământești este cauza decadenței monahismului, ci sărăcia întru cele duhovnicești. Și o secularizare de cele duhovnicești nu au făcut decât fanarioții în veacul al XVIII-lea, continuată apoi de conducerea noastră națională printr'o totală inconștientă.

Ar fi fost o nădejde de refacere la ierarhia noastră superioară. Din nefericire, și ea s'a găsit în aceeași sălășluire.

Aceleași cauze, cu același efecte. Nu ne-am putut ridica deasupra motivelor decăderii și să planăm pe aripele idealismului creștin.

Starea decadentă a monahismului nostru nu era așa de vădită, până la scoaterea călugărilor preoți din monastiri și trimiterea lor ca suplinitori la parohii. Acest fapt a fost un adevărat dezastru și pentru monastiri și pentru parohii. La monastiri și la conducerea eparhială se dă motiv de noi abuzuri cu hirotoniile călugărilor agramați, dispărând și acea puțină disciplină canonică ce mai exista. Pentru parohii a fost un adevărat prilej de înmulțirea sectanților.

Acești călugări preoți au ajuns o adevărată sminteală pentru acele nenorocite parohii și pentru credincioșii din împrejurimi.

Hirotoniți fără nici o alegere și ispitire canonică măcar, căci de pregătire nu poate fi vorba, nu au nici evlavie și smerenia călugărească. Unii s'au și căsătorit în toată regula. Poate că aceștia sunt dintre cei mai conștiincioși, căci s'au întors de unde au plecat. Alții au ajuns la imoralități îngrozitoare. Idealul călugărilor de după război era parohia și stăreția prin toate mijloacele posibile și imposibile. Aceasta a și atras pe toți nechemații la călugărie, ca apoi să bată drumurile dela monastire la monastire și dela o eparhie la alta. Pe măsură ce parohiile s'au ocupat de preoți titulari, vagabondajul călugăresc mai mult s'a înmulțit, căci acești foști parohi ieromonahi, protosinceli, arhimandriți nu se mai împacă cu nici o disciplină și ascultare monastirească. Iar administrația noastră bisericească este așa de slabă, că nu găsește mijloace de disciplinare. Sunt excluși din monahism fără nici o rânduială, ca mai în urmă după stăruinți lăturalnice, să fie reprimiți și mai apoi să fie iarăși excluși.

Monastirile de călugărițe au o îndrumare mai gospodărească, dar ca viață duhovnicească sunt tot așa de decăzute. Dacă pe călugări i-a distrus scoaterea din monastiri și trimiterea la parohii, pe călugărițe le-a desorientat cu totul invazia vizitatorilor și declararea unor monastiri ca stațiuni climaterice.

Călugărismul nostru ortodox român și-a schimbat cu totul caracterul. Până acum se știa că monahismul ortodox este anahoretic, retras de lume, urmărind o mântuire numai personală; iar monahismul romano-catolic, împărțit în ordine călugărești, trăește în mijlocul lumii și urmărește traiul ei creștin și progresul vieții morale.

În vara aceasta m'am învrednicit de o lungă călătorie de studii în apusul romano-catolic. Am vizitat și monastiri de călugări și de călugărițe. Ei bine, s'au inversat rolurile! Nu însă și efectele. Monahismul nostru ortodox român nu mai trăește izolat, eremit, pentru că lumea civilă a năvălit în el. De un trai creștin și viață morală însă nu putem vorbi, pentru că lumea civilă a năvălit cu toate ale ei moravuri lumești, iar subrezenia sufletească a monahismului nostru nu poate reacționa.

Contrar însă, monahismul romano-catolic este izolat, deși trăește în centrele orașelor mari. Cu multă greutate se poate vizita o mănăstire din occident. Și, într'o mănăstire de călugărițe nu poate intra un bărbat, după cum și într'o mănăstire de călugări nu poate intra o femeie... Rolul educativ și moralizator asupra societății însă este urmărit cu multă stăruință.

Cât privește de disciplină și ordinea canonică nu poate fi comparație. Monahismul nostru ortodox român a ajuns într'o completă anarhie. Ziarul «Glasul Monahilor» și turburările cu îndreptarea calendarului arată nota disciplinei canonice din mănăstirile noastre. Au dat prilej de așa turburări sufletești, încât sectanții se bucură și cu multe nădejdi aruncă undițile în mijlocul valurilor turburi ale creștinilor noștri.

c) RENAȘTEREA MONAHISMULUI.

Progresul viitorului este garantat de temeinicia trecutului. Monahismul ortodox român are un trecut în viața neamului nostru cu totul înălțător. Putem spune că a fost steaua călăuzitoare în vremurile de grea cumpănă. După un așa trecut se poate să nu nădăjduim într'un viitor asemănător? Monahismul se va reînnoiește. El trebuie însă refăcut și reorganizat.

Încercări s'au făcut cu acele serii de frați monastirești primiți în seminariile «Sf. Andrei» din Galați și «Central» din București. Directorii de pe vremuri ai acestor Seminarii Arhimandriții Visarion Puiu (actualmente episcop la Bălți) și Iuliu Scriban au făcut eforturi pentru o regenerare călugărească.

Rezultatele n'au corespuns așteptărilor, pentru că a

lipsit mediul și duhul călugăresc. Seminariile noastre teologice, organizate și conduse de un minister compus adesea și din atei, n'au putut forma nici măcar niște preoți devotați. De însuflețiri, de austeritate călugărească nu poate fi vorba.

Aproape toți nu s'au mai întors de unde au plecat. În majoritate au lepădat și haina călugărească. Cei câțiva ajunși la capătul studiilor nu arată cătuși de cât o smerenie și un devotament de austeritate călugărească. Pare că un duh de diabolică mândrie și pretențiozitate cuprinde pe orișice călugăr ce înaintează cu studiile teologice. De atunci (1911-1912) s'au mai strecurat câteva elemente călugărești prin școlile teologice. Unii încă studiază. Li cunosc aproape pe toți. Ei bine, nu știu dacă este vreunul, care să-și păstreze și să-și perfecționeze și haina de evlavie a smereniei călugărești. Toți se împănă cu modernismul traiului lumesc.

Accentuez aceste observații, cu nădejdea că cei vizați vor lua aminte.

Eu nădăjduiesc mult într'o refacere a tuturor în baza trecutului de muncă, de jertfă și de evlavie. Nădăjduiesc că acea beție tinerească de titluri, de slavă deșartă în baza celor câteva buchi instructive, se va preface în smerită evlavie de muncă și reală jertfă. «*Fii smeriți cu inima*» zice Mântuitorul Hristos și «*Căutați mai întâi împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui și toate celelalte se vor adaoge Vouă*».

Nădăjduiesc apoi mult dela acele încercări cu seminariile monastirești, cum e cel dela Cernica venit dela Neamț și cel ce încearcă să se refacă iarăși la Neamț.

Totul să înceapă însă dela intrarea pe poarta mănăstirei. Să nu se primească decât după multă cercetare și după multă ispitire canonică. Pe întâii-stătători să nu-i preocupe în primul rând paza vitelor, a holdelor și straja nopței. Nu! «*Căutați mai întâi împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui*»... Călugărismul este esența vieții creștine. Călugărul este și trebuie să fie o excepție, în contemplare, smerenie și viață de evlavie. El este un om mai mult sufletesc. Este în trup, dar nu trăește după trup; trăește pe pământ, dar este cetățean al cerului; este

sărac, dar pe mulți îmbogățește; trăește în lume, dar nu e ca în lume.

Din cei ce vin la călugărie, nici unul să nu fie fără știință de carte și fără înclinări excepționale spre viața călugărească. Să fie famen din pânțele maicei sale sau famen făcut de oameni, sau cu conformație specială pentru austeritate. Ispitirea canonică să fie reală întru mulți ani. Voturile sau făgăduințele călugărești să fie ruga lui de seară și de dimineață, ca și „*Tatăl nostru*”. Lepădarea de cele lumești, ascultarea necondiționată și sărăcia de bună voe să facă parte din ființa lui. Dela utrenia din miezul nopții, (unde mai este), și delo toate celelalte slujbe, să fie nelipsit. Traiul în obștie să fie cu totul frățesc și plin de dragoste. Furnica și mai ales albina să fie icoana hărniciei și rânduelii călugărești. Odihna nu va fi decât schimbarea ocupațiunei: delo rugă la treabă, delo treabă la rugăciune. Cu o așa viață monastirească, învățătura cărturărească ne va mai putea forma încă Varlaami, Dosoftei, Grigori, Veniamini, etc.

Așa a fost călugărismul veacurilor XIV, XV și XVI, de care s'a izbit propaganda și asupra catolică. Protestanții nici n'au izbutit să atingă munții Carpați. Așa va fi și în viitor, față de sectanții ce ne amenință. Cei mai buni misionari, tot dintre călugări se vor forma. Până atunci momentan să ne străduim ca viața călugărească de obștie să fie un model de creștinism, de evlavie și de austeritate nebănuită.

Călugărul să fie întru adevăr un creștin superior, un model de smerenie și evlavie, un exemplu de austeritate și un cunoscător al doctrinei creștine. Să nu fie numai un pretențios în baza hainei, ce a îmbrăcat, căci nu haina formează pe călugăr. Totul depinde însă delo întâiul-stătător al Eparhiei, de Chiriarhul respectiv. În chip minunat el să trădează, căci substratul său moral se infiltrază, se întruchipează, în eparhia sa, în subalternii săi. În totdeauna deci monahismul și întreaga situațiune eparhială a fost, este și va fi oglinda chiriarhilor vremii. Iată unde stă renașterea monahismului și cine li poartă soarta lui. Am credință însă, că ne vom reface. În scurtă vreme vom avea un monahism calitativ, cu care vom pune stavilă pu-

ternică întinderii sectanților, prin viața de evlavie și pătrunderea sfintelor scripturi.

* * *

Pentru aceasta monahismul și monastirile trebuie reorganizate. Sf. Sinod trebuie să se ocupe serios de problema călugărismului, întocmind un regulament cât mai canonic. Singura țară ortodoxă unde se mai pot organiza monastirile, pentru că încă mai sunt, este România.

În primul loc monastirile să intre în rânduiala lor canonică, cu pravila prescrisă și starea eremitică monastirească, care este caracterul monahismului ortodox. Deci călugării să fie scoși din mijlocul lumii și lumea să fie scoasă din monastiri. Toate monastirile să fie cetăți duhovnicești sălășluind în chilii cu forme de adevărate cetăți lumești. Să dispară sistemul satelor de călugări și călugărițe, amestecate cu populație civilă de unde izvorăsc toate zmintelele și scandalurile. Orișice monastire să fie o școală, ce începe cu pravila slujbelor divine. Pentru aceasta, în fruntea monastirilor să fie numai persoane de evlavie, cu studii, căci stareții și starețile trebuie să fie directorii și profesorii școlilor monastirești. Pentru monastirile mici și schituri, călugării și călugărițele vor fi formați în monastiri centrale. Nici un călugăr sau călugăriță să nu fie aprobați pentru călugărie fără o examinare specială. Cât privește pentru hirotonie, să nu se facă de cât cu studii speciale. Călugării și călugărițele să se întrețină din munca mâinilor lor. Pentru aceasta inventarul și situațiunea economică a fiecărei monastiri să fie la zi. Chiriarhul să cunoască buna stare prin exarhul său și să ia măsuri.

Momentan se impune o școală pentru stăriții actuali, măcar câte o lună pe an. Numai când aceștia vor fi conștienți de rostul lor și nu vor considera monastirea ca proprietatea personală, vom face primul pas spre progres. Rând pe rând apoi la această școală, dintr'o monastire centrală, să fie aduse consiliile duhovnicești ale monastirilor. Când și acestea vor ajunge conștiente de rostul lor, vom putea nădăjdui la acțiunea călugărească și în mijlocul societății.

Fiecare călugăr și călugăriță, de la prima intrare pe poarta monastirei, să știe, că vine la monastire pentru ca pe el să se mântuiască, iar pe

cei cu care va deveni în contact să-i îndrepte la calea adevărului. Nu el să fie ajutat de lumea civilă, ci el să ajute pe nevoiașii lumii și moral și material.

Pentru aceasta ne trebuie calități și numai calități de evlavie și austeritate excepțională, căci însuși călugărismul este o excepție a vieții.

La aceasta să se adauge școala cu ochiul veghetor al starețului sau al stareții și, mai presus de toate, al chiriarhului respectiv.

Cu voia și fără voia noastră, va trebui să facem rânduiala monastirească, va trebui să facem să vieze pravilele Sf. Vasile cel Mare, pentru că ne silesc vremurile. Călugărismul trebuie să fie rezerva de luptă a Bisericii împotriva sectelor.

SECȚIUNEA II.

MIJLOACELE DE PREVENIRE ȘI DE ÎNTĂRIRE ALE BISERICII ORTODOXE ROMANE

CAP. I.

PREGATIREA CLERULUI

a) CE SUNTEM ȘI CUM TREBUE SĂ FIM.

Starea de astăzi a Bisericii noastre este mai critică decât ne putem închipui. Trăim ca slujitori ai ei, așa cum ne-au format împrejurările și cu greu ne putem vedea realitatea situației noastre. Numai dacă am fi atenți, și am prinde diferitele reflexe ale fiilor noștri duhovnicești, ne-am putea da bine seama de ceia ce suntem și de ce ar trebui să fim. ¹⁾ Pe lângă aceasta o ușoară privire cu o cercetare neobservată în felul de a fi a celorlalte confesiuni istorice, nu ne lasă fără zguduiri sufletești. E de ajuns să studiem pe cei ce trăesc împreună cu noi. Când mai trecem și granița și pătrundem ființa și organizația lor, nu se poate să nu ni se umezească ochii. Am în mintea mea atâtea exemple, numai dintr'o fugitivă trecere prin câteva centre catolice și protestante. Trebuie să-mi stăpânesc condeii, ca să nu se pară, că pe ei vreau să-i laud, iar pe noi ne batjocorim. Însă numai prin comparație se poate stabili adevărul.

¹⁾ Un inspector școlar a zis într'un cerc de cunoștinți: „Preoții sunt sub nivelul moralității poporului”.

Ca să ne convingem de adevărul situației, citez un pasaj din multe publicații la adresa slujitorilor bisericești. «O câtă durere să constați că păstorul turmei este adesea ori piatră de poticnire a sufletelor încredințate lui! Zădarnic mai sluiți la dumnezeescul altar, fraților întru Domnul, dacă dincolo de pragul bisericii viața voastră nu-L mărturisește pe Iisus! Dacă ați ști, că tocmai această lipsă de mărturisire vie a voastră mână sufletele însetate pe alte scocuri și că slujba însăși a îndepărtat de Dumnezeu atâți oameni din pricină, că n'o faceți înțeleasă, caldă și vibrantă »).

În fața acestei stări nelinchipuit de dureroase se impune o grijă și o pregătire cât mai urgentă și mai temeinică pentru viitor, pe lângă măsurile de conducere administrativă, cerute de moment. Nădejdea este la preotul de mâine.

Acesta să fie format așa fel sufletește, încât să zică cu sf. apost. Pavel: „Pătinesc până la lanțuri, ca un făcător de rele, pentru Domnul Iisus Hristos; dar pentru cuvântul lui Dumnezeu nu sunt în lanțuri. De aceea eu toate le rabd pentru cei aleși, ca și ei să dobândească mântuirea cea în Hristos Iisus împreună cu slava veșnică”²⁾.

Să ne îngrijim cu toată seriozitatea, ca acest preot să fie întru totul următor învățăturilor sf. Ioan Hrisostom care zice: „Puneți toată râvna voastră, spre a aduce aci pe frații voștri; îndemnați pe rătăciți și dați-le sfat bun nu numai cu cuvântul ci și cu fapta, că învățătura prin fapte este mai puternică. Chiar dacă nu ai vorbi, dar la ieșirea ta din biserică, să arăți celor ce au rămas afară de ea, prin aerul tău, prin căutătura ta, prin glas, prin mers și prin ființa ta, folosul ce ai câștigat dela biserică. Adică noi trebuie să eșim din biserică ca cum am eșii din locul cel mai sfânt, ca și cum am eșii chiar din cer: mai morali, mai înțelepți, mai serioși și mai măsurăți în toate cuvintele și faptele noastre”³⁾.

Astfel de slujitori, astfel de păstori și arhipăstori, nu suntem. Nu ne putem înalța până la jertfa crucei depe

1. I. Gr. Opreșan, „Fântâna Darurilor”, revistă de sub direcția Păr. T. Chiricuț: „Sarea Nestricăciunei”, p. 238.

2) II Timoteiu, II 9-10.

3) Omilia XLII.

Golgota, de unde binecuvântând să rostim sfintele cuvinte: „Părinte iartă-le lor, că nu știu ce fac”¹⁾.

Cauze și motive pentru justificare avem multe și chiar binecuvântate. Societatea însă, credincioșii nu ne cer justificări. Nu ne întrebă de ce nu suntem slujitorii entuziasmați și păstorii devotați. Nu! Ne cer să fim la înălțimea chemării. Și dacă nu suntem, pornesc pe alte căi să se izbăvească. Acum, pentru că ne ocupăm de pregătirea clerului, specificăm că una și cea mai însemnată a fost nepotrivita organizare a școalelor teologice. E adevărat, că școala dintr'o epocă este expresiunea vremii, în care și-a luat ființă. Nu putea să fie altfel. Pentru aceasta nu acuzăm, ci numai constatăm, cu nădejdea, marea nădejde însuflețitoare, că ne vom îndrepta.

b) TEMEIUL ȘI FAZELE ACTUALEI ȘCOLI BISERICEȘTI.

Curentele sociale din veacul al XIX au fost așa de protivnice unei culturi duhovnicești, încât nici nu putea fi vorba de o școală bisericească în adevăratul înțeles al cuvântului. Nu aveau de unde să răsară educatori cu entuziasm, conducători cu pătrunderea biblică și însuflețire apostolică. Totul era scepticism, desnădejde și desorientare.

Școala menită a formă așa slujitori bisericești, încât să zică cu sf. apost. Pavel: „Toate le rabd pentru cei aleși, ca și ei să dobândească mântuirea”, a vegetat la fel cu celelalte, într'un formalism regulamentar mai mult pozițienesc. Apogeul acestui formalism, cu rezultate dureroase pentru biserică și neamul nostru, este atins în primul pătrar al veacului în care trăim. Iată ce zice un director de seminar din această vreme:

„Seminariile noastre au adus o mare contribuție la falșificarea și sărăcirea tezaurului spiritual al vechii noastre vieți bisericești. Ele au vărsat în fiecare an, în rândurile preoțimei, oameni nelucrați, neșlefuiți în lăuntru lor sufletește, nepregătiți pentru opera de spiritualitate a bisericii, de ridicarea vieții deasupra vasului ei de lut”²⁾.

1) Luca XXIII 34.

2) Preot Const. Provian, fost director al Seminarului din Buzeu: „Problema pregătirii clerului”, București 1922.

De altfel școala românească în general n'a dat rezultate mai bune, pentru că: „Educația morală a fost pur și simplu exclusă din programul de activitate al școlii și expluzată din regulament. Când s'a găsit un legiuitor care să acorde, pentru prima oară, în școala românească educației morale rolul preponderant, gestul acestuia a fost anihilat de cei chemați să-l pună în valoare.

De multă vreme învățământul românesc așteaptă realizarea apelului pe care Regele Carol l-a adresat profesorilor prin cuvintele: „*formați caractere*“¹⁾.

Dacă așa era starea generală a învățământului, cu atât mai mult nu se putea concepe o școală specială de însuflețire apostolică. Și seminarul a fost plămădit la fel cu celelalte școli, cu aceeași administrație centrală, cu aceiași inspectori, cu aceiași profesori. Am învățat în această școală, am fost spiritualul uneia și directorul alteia²⁾. O cunosc în toată alcătuirea și cu tot substratul ei moral.

Până la 1894 am avut seminarul cu patru clase, care ne-a dat seria de preoți cu anecdotele lui Th. Speranța. Aceste școli erau cel puțin în legătură cu Biserica și sub conducerea Chiriarhilor respectivi. Unde au fost arhipăstori la înălțimea chemării lor, școala a dat slujitori chiar conștienți. Figura reprezentativă a Episcopului Melchisedec a format ucenici la seminariile din Ismail și Roman, unde a păstorit, dintre care și astăzi mai viază câțiva, ca semniceri de evlavie și buni bisericași. Apoi figuri de Chiriahi ca Ghenadie dela Râmnic, Silvestru dela Huși, Mitropoliții Iosif Naniescu și Iosif Gheorghian, încă au scos ucenici din școlile lor eparhiale, care au făcut față împrejurărilor. Prin aceștia s'a mai putut păstra ceva din tezaurul sfânt al ortodoxiei noastre.

După această dată școala bisericească este complectată cu studiul de opt ani, dar întru totul laicizată, neavând nici o legătură cu Biserica și autoritatea ei conducătoare. Insuflețirea educativă este cu totul ignorată. Regulamentul seminarilor cu opt clase, în cele 127

1) G. G. Antonescu, „Revista generală a învățământului“: Intre lege și Regulament, p. 130.

2) Seminarul „Central“ din București și Semin. „Melchisedec“ din Ismail.

articole, se ocupă de viața bisericească a elevilor într'un singur articol (96) unde se spune: „*Duminicile și sărbătorile dimineața, toți elevii asistă la serviciul divin în capeta seminarului. Lipsa dela serviciul divin, fără cauză motivată și fără învoire, să enumără între abaterile grave și dacă se repetă atrage pedeapsă gravă și în caz de recidivă eliminarea*“. În toate celelalte articole se specifică numai rânduirea vieții elevilor în internat. Tot spiritul acestui regulament este numai de disciplină și de pedeapsă. E ceva numai de ordin trupesc și pământesc. Preocupări de înălțimi morale și sufletești nu se întrevăd. Autorii acestui regulament au pierdut din vedere până și faptul elementar, că mai este și o slujbă de seară numită „Vecernie“ și că mai sunt și sfinte taine de îndeplinit.

Toți legiuitorii acestor școli și mai apoi toți organizatorii și conducătorii lor n'au conceput decât o superficială instrucție omenească. S'au alcătuit diferite programe analitice, care n'au avut nici o concentrare specifică școlii. Todeauna obiectele de cultură profană au avut întâetatea față de studiile biblice și teologice. De o pătrundere scripturistică cu convingeri misionare și însuflețiri apostolice la studiile de specialitate (exigeză, dogmatică, morală, pastorală, omiletică, etc.), nu se poate vorbi, mai ales după război, când seminariile se înmulțesc, iar directorii sunt puși de cluburile politice și cad sub povara păcatelor și a compromiselor.

Școala teologică basarabeană a fost după chipul „*Noului Seminar*“ a lui Leon Donici. Dela concepția despotică a țarismului, a ajuns la anarhismul sovietic din veacul XX. Formalismul liturgic ca și fariseismul pastoral a predominat școala și preoțimea din Basarabia. Clerul Basarabiei este împeștriat. Alături de seminariștii cu zece clase, păstoresc preoți practicanți făcuți din diaconi cu un curs inferior de seminar sau școală normală.

Bucovina a avut studiul academic rece și neînsuflețit, iar Ardealul școala entuziasmului național. Slujitori și misionari până la jertfă pentru Hristos n'au putut forma astfel de școli.

Din unirea tuturor s'a plămădit mai mult un duh de slavă deșartă și traiu cu belșug pământesc. Lipsește unirea dragostei și legătura ierarhică, care să însuflețască spre idealism și austeritate și pe actualii și pe viitorii slujitori.

Să ne apreciem numai după uniformitatea ce reprezintă exteriorizarea fondului nostru sufletesc. Nu există altă clasă socială mai împeștrită și mai nedisciplinată. Acum când se discută secundara chestiune, uniformizarea costumului preoțesc, grija tuturor nu este alta, decât cum să scape de constrângerea acestor haine largi. Aproape toți ar vrea costumul portului zilnic civil, pentru ca traiul să fie cât mai de lume și cât mai pământesc. Tindem la o vețuire numai trupească. Nu avem puterea sufletească să fâlfâim cu aripile idealismului spre înălțimile cerești.

c) MĂSURILE CE SE IMPUN.

Să nu ne mire, nici să nu ne sperie starea în care am ajuns. Împrejurările au fost prea grele și conducătorii prea slabi, ca să înfrunte astfel de vremuri. Ajunge zilei însă răutatea ei! Tulburările calendaristice ne amenință și sectanții se înmulțesc, fără ca tinerii preoți, rodul unor astfel de școli, să poată liniști sufletele și opri rătăcirea. Până la o viitoare reformă a școalelor teologice și mai ales până la roadele acelor școale, să impune urgent școala de veghere și de disciplină administrativă a Sf. Sinod în general și a fiecărei Eparhii în special.

Odată cu aceasta să se procedeze cât mai grabnic la reorganizarea învățământului teologic. Orice întârziere dă răgaz de a se vărsa în rândurile preoției și mai mulți nelucrați și mai mulți neșlefuiți sufletește și mai mulți nepregătiți pentru opera de spiritualizare a bisericii. Să nu se uite că aceștia vor fi o grea povară pentru Biserica. Ne vor forța binecuvântarea hirotoniei prin turburări politice, cu împărțiri și fărâmițări de parohii.

Studii se fac de ani de zile. Până acuma s'au alcătuit câteva anteproiecte. Materialul de organizare și directivele sunt date. Rămâne să apară sistemul de organizare cu substratul moral al legiuitorilor.

Să vedem însă ce fel de școală teologică ne trebuie.

CAP. II.

REFORMA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI TEOLOGIC.

a) CERINȚELE VREMII.

Universitatea din Iași își deschide cursurile anului curent (1929—1930) cu cerința, ca religionea să umanizeze mai mult virtuțile divine făcându-le să trăiască vii în omenire.

Conferențiarul găsește înfrățirea armonică a credinței cu știința în acest punct, amândouă având același scop, să ușureze pe om în lupta cu greutățile vieții.

Același ecou într'o formă mai precisă îl auzim aproape zilnic. Biserica și slujitorii ei să ajute mai real pe credincioși în zbuciumările lor sufletești. Este un strigăt tacit asupra preoției, că nu leagă omenirea (pe fiii lor duhovnicești) mai temeinic cu cerul, pentru a-i feri de necazuri și primejdii.

Lupta vieții este din ce în ce mai aprigă. Valurile cele grele de purtat ale plăcerilor, de pe marea cea sărată a acestei vieți, cresc pe zi ce trece. Pregătirea izbăvitorilor morali însă nu este corespunzătoare nevoilor. Bârcile lor de scăpare sunt cuprinse de aceleași primejdii. Sunt și ei în mijlocul aceluiași valuri. Toți caută ultima scăpare din vâltoarea vieții la Biserică, la slujitorii ei, la preotul lor. Și — Doamne — tare decepționați rămân, când nu găsesc acest ajutor, pentru că cei ce trebuie să facă legătura cu cerul și să dea ajutorul în nevoile vieții, au însuși ei nevoie de o legătură mai puternică cu Dumnezeu! Sunt și ei tulburați de aceleași valuri!

Plângerea că preoțimea de astăzi nu-i destul de formată să îndeplinească nevoile sufletești ale credincioșilor e aproape zilnică. Ni se spune aceasta și fățiș în tratate și lucrări și sub forme literare. Numai amintim scrisul literaților și al gazetelor (unele bucăți fiind așa de dure-roase prin forma lor: exemplu anecdotele lui Th. Speranță). Citez însă pe D-l Profesor I. Botez, conferențiarul dela deschiderea cursurilor universității din Iași cu tratarea «Știință și Credință», care cere umanizarea virtuților cerești. Nu pot trece cu vederea apoi și cuvântul autoritar al trudnicului profesor S. Mehedinti, care precizează, în valoroasa sa lucrare «Alta creștere, Școala Muncii», că trebuie o Biserică vie.

Este hotărât deci, că școala teologică de astăzi nu are puterea să formeze pe preoții ceruți de vremuri, potrivii pentru greutățile prin care trecem. Unde mai punem și faptul ca metodele ei sunt împărțite după provincii!

Ca să ne convingem de aceasta, e de ajuns să citim două cărți de literatură apărute în anii din urmă. Una este «Noul Seminar» scrisă de Leon Donici în rusește și tradusă de Gh. Ivanov în românește. Aceasta redă organizația seminariilor ortodoxe din Rusia. A doua e «Legea Mții» de I. Agârbiceanu, care arată substratul moral al seminariilor catolice. Pe această din urmă o amintim, numai ca să cunoaștem și sistemele Bisericii Romano-Catolice, despre care ni se vorbește adesea cu oarecare interes. Aceste școli au influențat apoi și pe frații noștri români uniți.

Noul Seminar însă ne interesează mai mult, pentru că un duh asemănător a transpirat și în școalele noastre. Cartea, ce te face să râzi cu lacrimi de durere, a avut și are mult răsunset atât în orientul ortodox cât și în occidentul catolic. A fost tradusă în mai multe limbi și i s'a făcut temeinice recenzii. Iată ce zice și un student teolog român: «Că lucrurile la noi n'a putut ajunge până aci, trebuie să ne bucure, dar să ne și îngrijoreze. Să ne bucure pentru că avem posibilitatea în a îndrepta încă răul; dar să ne și îngrijoreze, pentru că orice întârziere va adăoge puținului rău ce există, unul mai mare și mai cu anevoe de îndreptat mai târziu». Tratând mai departe despre directori și spirituali, descriși în culori așa de negre de

autor, adăogă: «Până acum la noi acești doi factori ai educației nu se deosebeau prea mult de Vasanosie a lui Donici. În școalele noastre directorii, ca să vorbesc de directorii de seminar, sunt prefăcuți, în majoritatea cazurilor, în economi, în simpli antreprenori de hotel și restaurante, iar spiritualii, pe lângă grija impusă de regulament de a face educația religioasă, redusă pentru dânsii la a asista seara și dimineața și la masă la rugăciune, sunt apoi niște simplii polițiști, cari nu se ocupă decât cu unile infracțiuni mai mult sau mai puțin vinovate ale elevilor. E posibil deci ca antreprenorii de hotel și restaurante și polițiștii să poată avea ascendență morală pe care o reclamă mediul seminarial?»¹⁾.

b) O ȘCOALĂ NOUĂ.

Ne trebuie deci o școală nouă, care să ne poată da pe slujitorii bisericești, pe păstorii creștini ceruți de vremurile în care trăim. Ne trebuie școala teologică, care să ne dea cât mai mulți patriarhali slujitori ca fostul preot Găucă din Iași, ca actualul duhovnic al Dorohoiului Ciocotu, ca părintele Vasile din „Lunaticii“ domnului Tiberiu Crudu și atâți alți modești păstori în slujba păcii. Ne trebuie școala, care să ne dea și mănuitori a-i cuvântului. În special dela școala teologică a viitorului așteptăm pe Varlamii, Dosoftei, Antimii, Grigorii și Veniaminii Bisericii noastre Ortodoxe Române.

Pregătirea și formarea unui preot este o adevărată operă. Preoția este misiune grea. Pentru îndeplinirea ei trebuie înclinare specială, temeinică pregătire și îndelungată experiență. Preotul, după numele ce'l și poartă, trebuie să fie bătrân în toate actele vieții lui. Dimineața, seara și la amiază să-i răsune ecsul cuvintelor Sf. Ap. Pavel: „Tot cuvântul putred să nu iasă din gura voastră, ci numai care este bun, spre zidirea folosului, ca să dea dar celor ce aud“ „Și să nu întristați pe Duhul cel sfânt al lui Dumnezeu, întru care v'ați pecelluit spre ziua răscumpărării. Toată amărăciunea și mânia și iușimea și strigarea și hula să se lepede dela voi, împreună cu toată răutatea. Și fiți unul

1) D. Fectorn, revista „Raze de lumină“, Nr. 4, pag. 252.

către altul bun, milostiv, ertând unul altuia precum și Dumnezeu V'a ertat vouă întru Hristos (Efeseni 4, 29-32). Tânărul teolog deci, trebuie să fie inclinat și transformat. Școala teologică a viitorului să știe în primul loc să aleagă firile inclinate spre contemplație și misionarism; apoi să fie în stare să transforme pe omul trupesc al tinereții în părintele duhovnicesc al bătrâneții. Invățământul teologic trebuie să prefacă pe copilul deja inclinat din omul trupesc în Ingerul sufletesc. Acest învățământ să-l facă pe viitorul preot să fie cu trup, dară să nu trăiască după trup; să trăiască pe pământ, dar să fie cetățean al cerului; să fie sărac, dar pe mulți să înbogățească; să trăiască în lume, dar să nu fie ca în lume!

Așteptăm și pentru aceasta cerem urgent o așa școală, ca să nu mai avem și durerea amenințării tânărului teolog care zice în recenzia de mai înainte: *Să ne bucure, pentru că avem posibilitatea de a îndrepta răul; dar să ne și îngrijoreze, pentru că orice întârziere va adăoge puținului rău ce există, unul mai mare și mai cu anevoe de îndreptat mai târziu*!

Pe lângă cele expuse, criza învățământului teologic mai are o latură: disproporția. Basarabia și Vechiul Regat au pleoră de candidați la preoție, absolvenți ai multelor seminarii, care încep să devie candidați și pentru predicatori la sectanți, cum deja avem cazuri. Transilvania însă are lipsuri. Să hirotonisesc, cu aprobarea Sf. Sinod, simpli învățători.

Situația e mai riscată decât o credem.

c) PRINCIPIUL NOUEI ȘCOLI TEOLOGICE.

Nu avem putința și nici nu e locul să formulăm un anteproiect, deși îl avem, pentru că l-am studiat ca delegat al Sf. Sinod.

Scopul acestui studiu este mai mult o expunere de situație, pentru a se lua măsuri cât mai grabnice și cât mai temeinice.

Totuși în această parte ne permitem a urzi și câteva norme de organizare. Ca fost spiritual și director de seminar (poate că nu ca Varsanofie a lui Donici) și acum membru al Sf. Sinod și Arhiepiscop Vicar al unei Eparhii

cu două seminarii și multe frământări-sufletești, nu pot rămânea numai la expuneri de situație, pe care nici nu le pot reda real din atâtea motive.

Iată care este urzeala mea:

Noua școală trebuie să aibă la temelie principiul familiar și creștinesc: al *uceniciei* cu deviza evanghelică: „*Print'r'aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenici ai mei, de veți avea dragoste între voi*” (Ioan 13, 35).

Intreaga Sf. Scriptură ne arată, că aceasta a fost sistemul în formarea învățătorilor, profeților și slujitorilor de lege. Sfântul Apostol Pavel a fost ucenicul învățatului Gamaliel și numai târziu, prin minune, a trecut la creștinism. La rândul său el a avut ca ucenici pe Timotei și Tit.

Șirul se întințuiește până ajungem la ucenicii lui *Nicodem*, înființatorul de monastiri românești și mai ales până la ucenicii lui *Paisie*, alt înfloritor de monastiri, cu personalitățile, neîntrecute până astăzi, ale lui *Grigorie al IV-lea*, *Miclescu* și *Veniamin Costache*.

Plecând dela acest principiu vor trebui școli multe (pe lângă fiecare scaun episcopal câte una), dar cu elevi puțini și profesori foarte puțini. De ce? Nu ne trebuie cantități ci calități. Greul îl duc și directiva o dau în viață nu mulțimea slăbănogită de patimi, ci puținii virtuoși. Acest proces este mai ales în Biserică. Apoi nu ne trebuie atât capete specializate, ci mai ales suflete entuziasmte.

Organizarea să fie cât mai aproape de starea familiară, ținându-se absolută socoteala de dezvoltarea trupească și sufletească a copiilor. Bunicul școalei, patriarhul plin de dragoste de bunătate, totdeauna cu mâna plină pentru nepoți, să fie chiriașul eparhiei, care mereu să zică cu evanghelistul: „*Lăsați copiii să vină la mine*” (Mat. 19, 14).

Tatăl școalei să fie directorul, iar mama spiritualii. Profesorii vor fi frații mai mari, care învață și povățuiesc pe elevi pe calea progresului și a desăvârșirii.

d) SISTEMUL ACESTEI ȘCOLI.

Noua școală să înceapă întru totul patriarhal dela ruga sfântă. Intocmai cum copilul plânge, când mama sa nu-l ia la biserică, așa să plângă și seminaristul, când spiritualul îl va opri, din diferite motive, dela slujba

sfântă. Și după cum copilașul se ține de poala mamei și ingenunche suspinând și el când vede pe mama ingenunchiată plângându-și durerile în fața sfintelor icoane, tot așa și seminariștii să urmeze pe spirituali și să lăcrămeze alături cu ei la ruga sfântă. Nimic să nu fie forțat, ci totul natural. Exemplul, nu porunca și pedeapsa să miște totul: «Exempla trahunt».

NOTĂ. — Când scriu acestea, îmi apar figurile directorilor mei dela seminarul inferior *Sf. Gheorghe* din Roman, mărețe pentru noi copiii de atunci, *Arhiepiscopul Ioanichie Flor* și *Economul Const. Nazarie*, când mergeau în fruntea noastră, iar noi ca mlușăii după ei. Doamne! frumos le mai sta și noi bine ne mai simțeam în urma lor și mai ales la strană citind și cântând cu indicația și sub a lor privire părintească!

Exemplul este hotărâtor până la maturitatea academică și chiar în viața socială. Inlocuirea lui însă este distrugătoare în epoca de dresaj a copiilor (între 11 și 15 ani), numai cu dispoziții și pedepse polițieneste. Sufletul copilului este ca ceara. Căldura dragostei părintești îi poate da ori și ce formă. Toate manifestările conducătorilor sunt imitate cu o decsteritate uimitoare. Impresiunile de acum rămân întipărite pentru toată viața. De aceia școala, din această fază în special, să înlocuiască, pe cât e cu putință, familia cu legea dragostei și a iertării. În alcătuire să se țină socoteală de naivitatea și sinceritatea copiilor, cu religiozitatea mistică dusă până la superstiție.

Să ne amintim că fiecare din noi am dormit în primele clase seminariale cu «*Epistolia*» și «*Visul Matei Domnului*» sub pernă, pentru a ne izbăvi de teroarea conducătorilor cu pedepse și note rele și a ne ajuta la învățatură.

Hotărât lucru că învățământul teologic e bine să înceapă la această vârstă, însă cu o alegere foarte scrupuloasă și cu o cercetare până și în familia de unde vine copilul.

Înmulțirea cunoștințelor se va face pe cât e cu putință în același chip familiar cu dezvoltarea conștiințiozității. Să dispară tremurul cu frica numai de nota rea și fantoma foamei cu porția luată.

Intocmai cum copiii ajută pe părinți și frați la lucrul gospodăriei, ne mai slăbindu-i cu întrebările asupra diferitelor probleme, iar mai marii cu surâsul pe buze, le ex-

plică totul, așa să fie și școala noastră teologică. Studiile se vor înmulți potrivit cu dezvoltarea copiilor. Cât mai multă dragoste și voieșie, ca în copil să se desvolte cât mai multă hărnicie și conștiințiositate. Florile copilăriei să se răsfețe în cât mai multe raze de lumină și căldură, ca fructele să iasă cât mai coapte și mai frumoase. Severitatea și răceala le scutură înainte de vreme, iar fructele ori cad, ori ies cu totul chircite.

În special trebuie multă băgare de seamă la trecerea dela copilăria imitatoare (dresajul anilor 11—15) la bărbăția cercetătoare (formarea caracterului între 16 și 20 de ani). Odată cu exemplul în rugă și faptă, cu aceeași bunătate părintească iertătoare să se desvolte treptat și argumentarea convingătoare. Să crească prietenia și discuția în măsura dezvoltării trupesti și sufletești. Mistical inconștient al copilăriei să fie condus cu multă atenție spre convingerea bărbăției, dându-i elevului adevărate ajutoare părintești pentru stăpânirea de sine și traiul în virtuți creștine. Pârghia va fi tot biserica cu slujba divină și săvârșirea Sfintelor Taine. Totul însă prin exemplu și fără nici o impunere. Capela să fie deschisă în totdeauna, pentru slujba din seara și dimineața fiecărei zile, oficiată cu toată căldura de spirituali și cântată în sfânta nevinovăție de elevi, dar și pentru contemplarea de moment a viitorilor păstori.

e) GRUPAREA STUDIILOR.

În vârsta frământărilor sufletești (16—20 ani) când problemele credinței și ale științei năvălesc cu furie asupra acestor tineri, trebuie o sistematizare și o grupare mai temeinică. Elevii să găsească puternice stăvilare și luminoase clarificări. Un prim stăvilar în deprinderile tari și concretizarea virtuților în traiul zilnic am văzut că este biserica cu ale ei slujbe dumnezeiești. Într'adevăr elevii, neforțați, dar conduși cu dragostea exemplului, vor trece pe nesimțite, cu ale lor rugă sfinte, dela imitația inconștientă cu frica de necunoscut la adâncirea conștientă în misticismul slujbelor și și vor croi căi de viață după pătrunderea lor.

Pentru întărirea temeinică a căilor de viață însă, au nevoie și de gruparea mulțimei cunoștințelor predate la

diferite obiecte, ce li se cer și li se impun prin forța împrejurărilor.

Nu poate fi o grupare mai firească în învățământul teologic decât împrejurul Sfintei Scripturi și a studiului ei filosofic. Adâncirea în sfintele Scripturi nu se poate face decât pe baza legilor gândirii, iar studiul obiectelor de cultură teologică, în baza aceluiași legi, însă cu materialul de argumentare și convingere biblic. Nu se poate concepe un studiu teologic fără Sfânta Scriptură.

Având în vedere apoi scopul școlii și toate celelalte studii de cultură generală nu pot fi rânduite și învățate decât tot în legătură cu Sf. Scriptură și legile gândirii. Totul și toate să urmărească același scop, desăvârșirea teologului și însuflețirea păstorului de mâine¹⁾.

Învățământul teologic concentrat împrejurul celor două faze ale dezvoltării copilului, epoca mistică a dreșajului imitativ și epoca raționalismului individualist cu formarea caracterului prin precizarea convingerilor și stabilirea deprinderilor hotărâtoare pentru întreaga viață, va avea ca urmare firească cele două centre de luminare și convingere :

a) Biserica cu slujba divină care să cultive virtuțile și să desăvârșească traiul creștin al elevilor;

b) Sfânta Scriptură cu învățământul filosofic pentru formarea convingerilor și înmulțirea cunoștințelor.

f) ÎNVĂȚĂMÂNTUL ACADEMIC.

Cât privește pentru studiile academice de specializare teologică, nu concep decât profesori preoți. Aceasta pentru că nu văd o mai convingătoare și mai însuflețitoare catedră, decât amvonul bisericii unde profesorul este slujitor.

De ce am admite clinici de boli trupești pentru profesorii medici și am privi cu neîncredere clinicile de boli sufletești — bisericile — pentru profesorii teologi? Unde ar fi un curs de dogmatică, de morală, de patro-

1) Astfel de flori au fost și încă sunt și în seminarile de astăzi. Cele mai convingătoare lecții despre atotputernicia lui Dumnezeu le-am făcut, ca elev în Seminarul „Veniamin” din Iași, cu D-l Profesor Gh. Gr. Gheorghiu la astronomie.

logie, de apologetică, etc., mai solemn și mai pătrunzător ca de pe amvonul unei biserici, ascultat și de studenți și de alți auditori?

Profesorii medici diseacă trupurile, profesorii teologi să disece sufletele. Medicinii trebuie să-și aducă trupurile bolnave sau neînsuflețite pentru a le studia. În preajma amvoanelor sufletele vor veni singure, dacă profesorii vor ști să le atragă prin aplicarea reală a medicamentului căutat.

g) COORDONAREA CU ÎNVĂȚĂMÂNTUL SECUNDAR.

Împărțirea, regulamentul și programa analitică a învățământului teologic e bine să fie în armonie cu întregul învățământ secundar. Absolventul de seminar să se poată prezenta și la examenul de bacalaureat, când sufletul lui încă n'a rămas statornic pe calea idealismului pastoral. Această adaptare este necesară, pentru că să se poată face alegere și la trecerea în cursul superior și la trecerea în universitate.

Nimenea, dar absolut nimenea să nu continue studiul teologic fără dragoste și convingere. Nimeni apoi să nu-și ia asupra-și greul jug al preoției fără devotamentul până la jertfă. Nu trebuie să ajungă nimenea ca să se facă preot numai pentru interesul vital al traiului zilnic. Aceștia sunt și vor fi pentru păstoriții lor niște năimiți, iar în fața judecătorului ceresc își vor primi răsplata meritată cu asprele muștrări evanghelice: » *Vai vouă cărturarilor și fariseilor sătarnici, că mâncați casele văduvelor, făcând rugăciuni lungi întru sătarnie; pentru aceasta mai multă osândă veți lua. Vai vouă cărturarilor și fariseilor sătarnici, că închideți împărăția cerurilor înaintea oamenilor, că voi nu intrați, nici pe cel ce vor să intre, nu-i lăsați*. (Mat. XXIII, 13—14).

Această libertate și alegere se impune mai ales astăzi, când seminariile Basarabiei și ale Vechiului Regat au început să verse anual absolvenți mulți nelucrați, neșlefuiți sufletește și nepregătiți pentru opera de spiritualizare a Bisericii, cum zice fostul director al Seminarului din Buzeu.

Cei ce au răspunderea să ia aminte.

Orice întârziere adăogă răului ce deja există, unul mai mare și mai cu anevoie de îndreptat în viitor.

Deci o viitoare organizare, o viitoare lege, un viitor regulament, să nu se facă decât pe baza unei rândueli cât mai aproape de familie, unde să domnească legea dragostei și legea iertării.

Temeiul să fie ucenicia, cu o viață cât mai virtuoasă și cât mai creștină, izvorâtă din slujba și ruga de fiecare zi în capela școlii neimpusă și nepedepsită. Apoi nu 25 de profesori specialiști, cu maiștri suplimentari, care pun sarcini pe elevi, ce nu se pot lesne purta, și se ciocnesc în metode și păreri până la vrăjmășie!

Nu mulți și fără nici o legătură sufletească cu elevii. Puțini să fie, dar adevărați părinți și frați, toți însușindu-se prin adâncirea filosofică în Sf. Scripturi. Toți să aibă ca deviză cuvintele Sf. Apostol Pavel: «*Ori de mâncați, ori de beți, ori altă ceva de faceți, toate spre slava lui Dumnezeu să le faceți*, (I Cor. X, 31).

Dela chiriarihul eparhiei și până la cel din urmă maestru să știe că din școala lor trebuie să plece: «*Lumina lumii; Sarea pământului; Ingeri ai Domnului; — Ingeri ai Bisericii; Păstori ai turmei lui Hristos; Impreună lucrători a lui Dumnezeu*»¹⁾.

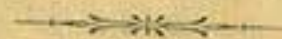
Numai o așa școală își va îndeplini menirea.

Numai o așa școală va forma adevărați păstori, cu dragoste părintească față de păstoriții lor.

Numai o așa școală va scoate misionari devotați care să nu cunoască osteneala.

Numai cu o așa școală sectanții vor pieri precum piere fumul de fața focului.

Deci o așa școală ne trebuie.

1) Mat. V 13-14; Malahia II 7; Apoc. II 1; Mat. II 13; I Petr. V 1-2
I Cor. III 9.

TABLA DE MATERII

	Pag.
Prefață	III.
Biserica Ortodoxă Română și celelalte confesiuni	1
PARTEA I-a.	
Raportul și influența Catholicismului, Bogomilismului, Husitismului și Protestantismului asupra Bisericii Ortodoxe Române	7
CAP. I.	
Romano-Catolicii și Românii Ortodoci	7
<i>a) Catholicismul în Principate; b) Catholicismul în Transilvania.</i>	
CAP. II.	
Bogomilii și Husiții. Influența lor asupra poporului român	14
<i>a) Bogomilii; b) Husiții.</i>	
CAP. III.	
Protestantismul și Biserica Ortodoxă Română	20
<i>a) Caracteristica generală; b) asupririle Ungurilor; c) Propaganda în Moldova; d) Propaganda calvină din Ardeal în secolul al XVII; e) Propaganda literară; f) Ciril Lucaris și Varlaam, Petru Movilă și Sinodul dela Iași.</i>	
PARTEA a II-a	
Sectele și Biserica Ortodoxă Română.	
CAP. I.	
Biserica Ortodoxă Română în veacul XVIII și XIX	35
<i>a) Caracteristica generală; b) Intronarea grecilor fanarioți, scăderea evlaviei și coruperea morăvurilor; c) Ateismul și indiferentismul sec. al XIX-lea. Revoluția dela 1848 Secularizarea averilor dela 1864 d) Profitul Romano-Catolicilor. Apariția sectelor; e) Situația religioasă după război. Cauzele pătrunderii și înmulțirii sectelor; f) Impărțirea sectelor; g) Principiile fundamentale ale sectelor.</i>	
CAP. II.	
Secta Teodoristilor	44
<i>Doctrina, răspândirea și literatura lor.</i>	

	Pag.
CAP. III.	
Inochentismul	49
<i>a) Istoricul sectei; b) Doctrina, Cultul și viața lor.</i>	
CAP. IV.	
Baptismul	54
<i>a) Istoria sectei; b) Propaganda baptistă la Românii Ardeleni; c) Baptismul în Basarabia, Bucovina și Vechiul Regat; d) Organizația; e) Invățătura baptistă (Art. I. Despre Cuvântul lui Dumnezeu; Art. II. Despre Dumnezeu; Art. III. Despre păcat; Art. IV. Despre Mântuire; Art. V. Despre Alegere; Art. VI. Despre Renaștere; Art. VII. Art. VIII. Despre Botez; Art. IX. Despre cina Domnului; Art. X. Despre comunitatea Domnului, Slujbe în comunitate, Datoriile Membrilor, Adunările, Primiriile, Disciplina Comunității; Art. XI. Despre creștineasca zi de odihnă; Art. XII. Despre Căsătorie; Art. XIII. Despre Autoritate; Art. XIV. Despre lucrurile cele din urmă și viitoare).</i>	
CAP. V.	
Adventismul	75
<i>a) Istoria sectei; b) Impărțirea și răspândirea lor; c) Adventismul în România; d) Propaganda și organizarea lor; e) Invățătura adventistă; f) Deosebirea Adventiștilor de Bapțiști. Literatură și combaterea.</i>	
CAP. VI.	
Evangheliștii sau Creștinii după Evanghelie	92
<i>a) Istoria sectei; b) Răspândirea, organizarea și doctrina sectei.</i>	
CAP. VII.	
Nazarenismul (Pocăiții)	99
<i>a) Numirea și istoria sectei; b) Doctrina și organizația; c) Cauze și efecte.</i>	
CAP. VIII.	
Studenții Bibliei (Mileniștii sau Ruseliștii)	108
<i>a) Caracterul sectei; b) Istoricul; c) Mileniștii în România; d) Literatura și Doctrina; e) Statistica, Propaganda și Tipăriturile.</i>	
CAP. IX.	
Penticostalștii	126
<i>a) Istoricul și Numirea; Doctrina și Cultul.</i>	
CAP. X.	
Secerătorii	130
CAP. XI.	
Sectele cu caracter mistic și raționalist	132
<i>a) Caracteristica generală; b) Stundiștii; c) Duhoborții și Molocanii.</i>	
CAP. XII.	
Secte mistice slavone	138
<i>a) Caracteristica generală; b) Lipovenismul; c) Chlyștii sau Chriștii; d) O nouă erezie în Basarabia.</i>	

	Pag.
CAP. XIII.	
Sectele cu nuanțe de asociațiuni filosofice.	
O scurtă caracteristică socială a neamului nostru	148
CAP. XIV.	
Teosofia	152
<i>a) Numirea și istoricul sectei; b) Principiile teosofice.</i>	
CAP. XV.	
Spiritismul	160
<i>a) Comunitățile și practicile lor în România; b) Istoricul și Doctrina spiritismului.</i>	
CAP. XVI.	
Tolstoenii	167
PARTEA a III-a.	
Mijloacele de întărire a Bisericii noastre Ortodoxe Române de rezistență față de celelalte confesiuni și de combatere a sectelor.	
CAP. I.	
Situașunea Bisericii Ortodoxe Române înainte și după unificare	171
<i>a) Biserica din Vechiul Regat; b) Biserica din celelalte provincii; c) Biserica Ortodoxă după unificare.</i>	
SECȚIUNEA I.	
CAP. I.	
Mijloacele urgente de întărire ale Bisericii Ortodoxe Române	178
<i>a) Valorificarea cultului divin; b) Cultul creștin ortodox și împrejurările vremurilor; c) Exemple convingătoare și concluzii hotărâtoare.</i>	
CAP. II.	
Parohia	185
<i>a) Insufleșirea parohului și părinteasca lui grijă de a-și cunoaște enoriașii. Mărturisirea; b) Exemplul vieții parohului; c) Rugăciunea pentru parohieni și îndrumarea lor tainică; d) Predicarea; e) Case de stat, Săli de conferințe, Atenee; f) Bănci populare și cooperative; g) Școala: Catehizarea și evanghelizarea.</i>	
CAP. III.	
Misionarismul	205
<i>a) Definiția și necesitatea; b) Misionarismul preoțesc; c) Misionarismul laic.</i>	
CAP. IV.	
Monastirile	213
<i>a) Monahismul în viața poporului român; b) Decadența Monahismului; c) Renașterea Monahismului.</i>	

668/122

SECȚIUNEA II.

Pag.

Mijloacele de prevenire și de întărire ale Bisericii Ortodoxe Române.

CAP. I.

Pregătirea clerului . 223

a) Ce suntem și cum trebuie să fim; b) Temeiul și fazele actualei școli bisericești; c) Măsurile ce se impun.

CAP. II.

Reforma învățământului Teologic . 229

a) Cămințele vremii; b) O școală nouă; c) Principiul noii școli teologice; d) Sistemul acestei școli; e) Gruparea studiilor; f) Învățământul academic; g) Coordonarea cu învățământul secundar.

Ș.C. ALBERTIN & S.R.L.
BIBLIOTECA ȘTIINȚIFICĂ
ȘI UNIVERSITĂȚII
BUCUREȘTI